

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

Rvperti Abbatis Tvitiensis De Glorificatione Trinitatis, & Processione
Spiritus Sancti, Libri Nouem. Reverendis. In Christo Patri Ac Domino,
d[omi]no Nicolao, dei gratia archiepiscopo Capuano, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

FRVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & Processione Spiritus Sancti, Libri Nouem.

REVERENDIS. IN CHRISTO PATRI AC DOMINO,

dño Nicolao, dei gratia archiepiscopo Capuano, S. D. N. CLE. PP. VII.

A Consilijs & Johanne Cochlaeus S. P. D.

E Germania ob paucos (qui mēte, imō inuidia & malignitate corrupti, tum seculari eloq̄ntia tū sacris lris, male inflati, in religiois reiq̄ publicæ turbatione ac aīaz p̄niciē abutunt) insolentia, uniuersalr̄ suspecta cæteris natōibus in his, q̄ catholicæ fidei sunt, fiat, pleriq̄ n̄m, nō solū uiua uoce, sed & scriptis, p̄ uirili ausibus eoz̄ nefarijs restiterūt, hodieq̄ uel ad sanguinē usq̄ resistūt.

Quī uero p̄sens etas de p̄tibus nō satis integre (affectibus uarijs iudiciū n̄m p̄uertētibz) iudicare solet: iudicat aut̄ certius ætas sup̄ueniēs, cui in autorē iā uita functū nulli obstāt affectus prauī. Idcirco mihi admodū utile necessariūq̄ uisum ē, in lucē edere nūc q̄sdā auctores graues & antiq̄s, uitæq̄ sct̄imonia celebres, q̄z nō minus uitæ integritas q̄ eruditōis claritas ad pietatē plurimis p̄fecerūt. Inter q̄s sanē Ruptus, Abbas olim Tuitiēn̄, nequaq̄ infimo loco cēfendus ē. Ipse em̄ terso fulget eloq̄, & in scripturis sct̄is ita uersatus ē, ut nō solū oē mētis castæ studiū, oēsq̄ uiuacis ingenij nervos uiresq̄ p̄ oēm ætatē in illas cōuerterit, uerēt̄iā finḡari spūs sct̄i illustratōe in altissimis cōtēplatōibus q̄ sepissime familiariter p̄ animi deuotōe cordisq̄ puritate in hac uita edoc̄atq̄ irradiat̄ fuerit. Id qd̄ pleriq̄ auctores de eo scribūt ac testant̄. Quinetiā ipsemet, ab ep̄o Cunone adiurat̄, eiusmodi reuelatōes diuinasq̄ illustratōes, q̄bus à spū sct̄o mirabiliter in hac uita uisitāt̄, ac sensibilt̄ adimplet̄ plerūq̄ fuit, & plixā & fidelī narratōe descripsit, licet iuit̄, in duodecimo libro suo in Matthæū de gl̄ia & honore filij hoīs. Sed & in hoc ip̄o, qd̄ de glorificatōe trinitatis ac spūs sct̄i Processiōe inscripsit, ope, adeo dilucide diuinas illas ispiratōes describit, ut nemo prorsus sic scribere posset, p̄ nō p̄prio experimēto sensibilt̄ talia in seip̄o aīaduertisset. Hūc igit̄ autorē, Reuerēdis, p̄ ac dñe, ex antiq̄s bibliothecis post lōga nimisq̄ idigna latibula erutū, serena q̄ so suscipite frōte, in tuat̄q̄ bibliothecā dignat̄er admittē. Quēadmodū añ, 400. annos studio sissime fecit legat̄ ap̄licus, cui hic autor in hui⁹ opis, p̄logo mentionē facit. Si em̄ Italus ille tam candide laudauit, ac desyderat̄, in Italiā secū ē Germania q̄sdā hui⁹ autoris, dū adhuc uiueret, elucubratiōes asportauit: certe nō aliud de R. P. T. sperare licet, cū sis tā nobilit̄ & antiq̄ Germanoz̄ p̄cipia, q̄ lōga stēmatū serie bellicisq̄ laudib⁹ apud oēs Germanos celebris, p̄genit̄, adeo ut & nomē ip̄m gētis tuę p̄clarā nobilitatis idolē p̄ se ferat. Id qd̄ clare itelligūt oēs, q̄ germanica lingua nō, p̄fus ignota ē. Neq̄ ŷo minoris uel eruditōis uel ædificatōis ē hoc op⁹, qd̄ nūc tuo auspicio primū p̄ chalcographos i lucē edit̄, q̄ fuerit dimidiū illud, qd̄ in. xij. p̄phetas miōres, dū iunior eēt, scripsit. Hoc em̄ opus post plura & maxia, in uita ferē seneſta, q̄n̄iā tū p̄prio studio tū spūs sct̄i familiarī uisitātōe cōsummatā adept⁹ erat sapiam, tāta deuotōe ac diligētia elucubrauit, ut dū in Tuitiēn̄. icēdio timeret oia cōflagratū iri, p̄ uno hoc ope cōseruado, uelut p̄ unica margarita p̄ciōsa, maxie ac sup̄ oia sollicit̄ anxiusq̄ fuerit. Nō em̄ ignorabat, q̄ta utilitas ac edificatio ex hoc ope lectorib⁹ foret expectāda. Qd̄ si tuę R. D. p̄ maiores occupatōes, q̄ rē ch̄riā adiuuas, nō uacat, totū hoc opus statim p̄legere, p̄currē saltē tabulā alphabetariā, in q̄ his dieb⁹ sūmatim p̄ cōpēdiū toti⁹ opis argumētū cōprehēdi, ut uideas q̄ pulchrā sublimēq̄ ac deo dignā p̄tractet antiq̄us iste german⁹ in hoc ope materiā. Sct̄iat̄ at̄ de hoc autore q̄sq̄ qd̄ uelit. Ego certe i genue fateor, me uno ex autore isto, itra breue t̄ps, p̄ ædificatōis ad pietatē accepisse q̄ antea mltis annis ex q̄libet magnis & antiq̄s autorib⁹ acceperī. De opt̄. max. clemēt̄er nobis cōcedat ut oia hui⁹ uiri opa i lucē p̄ferre possim⁹. Bonā qdē ptē eoz̄ hoc anno deo iuuatē, ptulim⁹, nō sine mltō sanē ac graui labore, sed mltā adhuc p̄ferēda restāt, q̄ alij forsitā felicē (qd̄ opto) iueniēt, atq̄ ad publicā uilitatē in lucē citrā iuidiā itegra fide p̄ferēt. Tu iterim Reuerēn. dñe hoc op⁹ dignat̄er accipe, ac sub tui noīs auspicio cūctis edificatorię ad pietatē ac pacē theologię studiōis imp̄tite cōcede, ut sit meę erga R. P. T. obseruat̄iē piū ac fidele testimoniū. Bñ uale, p̄sul piētis. Ex Mogūtia, J. nonas Iulias, Anno ab Incarnatōe dñi, M. D. XXVI. 1.

AD LECTO

REM.

Accipe hic lector cādidissime cōpendiosum indicē breuēq; summā, oīm ferme eorū, q̄ digniora nobis notatu uisā sunt. Quæ ut studiosissimo cuiq; quātocius offerrent, diuisimus unāquāq; paginā in quatuor partes, designatas p̄ has quatuor lras A, B, C, D. Ica ut A principiu, B, mediū superius, C, mediū inferius, D, finē paginæ demōstret. Fruere igit hoc nō labore, multoq; magis, subseq̄ntibus ipsius Ruperti libris, sacro pactu munerere nobis omnibus diuinitus dedicatis.

Abdicatio templi manufacti per fumum designata. 117.d
Abraham quomodo typū gessit dei p̄ris. 55.c
Abrahæ fidē Iudæi nō capiebāt, iō data est eis lex. 91.c
Adā uir nō beatus, abijt in cōsilio impiorū & c. 73.a
Adam sedit in cathedra p̄nitentiæ, & eam posteris reliquit. Ibidem.b
Adam perdendo tres uirtutes infusus, perdidit similitudinem dei. 78.d
Adonai, nomē dñi, cur Mosi priō reuelatū ē. 53.d. 54.b
Aedificare solitudines sibi, quid est. 13.a
A fructu frumētū, uini & olei, duplex expositio. 76.b
Alæ lex in duobus Seraphin quid designant. 118.b
Alphabeti hebraici, xxij. lra eaq; interpretatio. 85.c
Alphabetum hoc cur quibusdam psalmis & scriptis apponitur. Ibidem.c
Aman superbissimus assimilatus diabolo. 99.b
Amictus lumine sicut uestimento. 29.d
Amicus noster singularis, Christus est. 1.d
Angeloz nouē chori, q̄ dicunt, Ordo cœli. 26.c
Angelis apostatis p̄pter eorū sup̄biam non dat̄ spiritus sanctus in remissionem peccatorū. 29.b
Angeli admistrabūt usq; ad extremū iudiciū, nō postea Angeloz, q̄ p̄stiterūt, remuneratio. 35.c (32.b)
Angelos deo creauit & magnificauit, s̄ nō iustifica. 36.d
Angeli p̄pter hoiem quēdā, f. Ch̄m, creati sunt. 37.c
Angeli nō prius apparuerunt hominibus, q̄ semē Abraham promissum est. Ibidem.d
Angelus, q̄ eruit Iacob de cūctis malis, Ch̄us est. 60.d
Animæ impregnatio in baptismo. 28.c
Animus hominis, q̄n̄ amicus, & quando desertor est. 1.c
Animū magis accēdit deus q̄ factū aut oblatū. 122.d
Anni hominis. cxx. quia tot uixit Moses. 48.b
Anteq̄ fierent ibi eram. 116.c
Antiqs p̄ribus maior fuit cā flendi q̄ nobis. 95.c
Anulus Ruperti, tres libri de sacramentis. 1.a
Apocalypsis tot habet sacramenta quot uerba. 31.b
Apostoli accepto sp̄u sancto primū ex Dauid sumpserūt testimonia. 71.c
Apostoloz cor & os aī sp̄s sc̄i missionē, angustū fuit. 74.c
Apostoloz dilatio in die Pentecostes. Ibidem.d
Apostolis bis datus est sp̄s sc̄us, f. in remissionē peccatorū, & in diuisiones gratiarum. 75.c
Ap̄l, s̄fēs his tribus uiris, Noc, Daniel, & Iob, nō libarāt Iudēos sub Tito, s̄ ipsi exierūt de medio eorū. 103.c
Ap̄lica sedes, ap̄ex ē & caput oīm eccl̄iaz ch̄ri. 121.b
Aqua salis in uitā æternā, gratia spiritus sancti. 16.c
Aq̄ decursus in priō psalmo sunt gr̄az diuisiones. 72.d
Aqua, sp̄s sanctus. Aquæ diuisiones gratiarū. 117.a
Aqua de petra, sp̄s sanctus de filio quoq; p̄cedens. Ibi,

Aqua sale aspsa, p̄cibusq; sacra p̄p̄m sc̄ificauit. 125.c
Aqua diuinis precibus sacra, sterilitatē aufert. Ibidem
Assimilatus deus in manu Prophetarum. 91.d
Assimilatio uniuersalis per fidē sp̄m & charitatē. Ibidem
Assimilatio trinitatis i. fluero, Marchocho & Heli. 99.a
Assuerus rex assimilatus deo p̄ri p̄ saluādis Iudæis. 92.d
Auffer de sp̄u Mosi & dare. lxx. senioribus q̄d fuit. 66.c
Aurū opus de conis tui, quomodo intelligitur. 30.b
Aurū in templo, q̄d est corpus Ch̄i, sunt charismata spiritus sancti. 112.b
Auxiliū trinitatis p̄ ternos hoies, p̄ Iudēis cōtra. 4. regna. 97.b
Auxilium trinitatis in arcu & gladio pertres Machabæos. 101.a
Babylon nobis est uniuersus mundus, in quo peregrinamur. 95.d
Babylonē i idolatria diu imitata est Roma. 96.a
Babylonicum regnum legnæ assimilatum. 97.b
Benedictio dei terna ad filios Noe. 46.d
Benedictionē Isaac, i. Ch̄i, accipiunt simplices & fides les sicut Iacob. 57.a
B̄ndictio filioz Israel sub noīe trinitatis, s̄ obscure. 60.a
Benedictio fidelium Christi sub nomine trinitatis in baptismo expresso. Ibidem.b
B̄ndictio filioz Ioseph p̄ Iacob sub noīe trinitatis. Ibi.c
Benedictio trina in dedicatione templi Salo. 113.d
B̄ndictio salis & aquæ ad sanctificandū populū. 123.c
Bestiæ malæ q̄ auferent, sunt maligni spiritus. 35.c
Blasphemia & sp̄s blasphiæ quō differunt. 118.b
Aput Christi deus. Et Iecum principium, quomodo intelligi debet. 5.c
Caput idololatriæ dici p̄t statua regis Nabuchodonosor. 97.c (nosor. 97.c)
Chananeus hō cōtempibilis allegorice dicit. 86.c
Charismata nouem apud Ap̄m, nouem ordinibus angeloz assimilantur. 35.d
Charitas cur sp̄i expr̄mis in uer. test. q̄ fides & spes. 91.c
Charitas Iudæorum carnalis. Ibidem
Charitas est uera & perfecta gratiarum actio. 100.a
Christus cur potius principiu q̄ filiu aut Christū se esse dixit. 6.b
Ch̄us est nomē multis cōmunicabile. Ibidem.c
Ch̄s filius dei uere deus, q̄ ex deo p̄cessit. 14.c
Ch̄us nō sine sp̄u sc̄o, stat ad ostiū & pullat. 20.c
Ch̄s dei sapia adiuuit sp̄m dñi ut cōsiliarius. 42.d
Ch̄i cōsilio ac obediētia liberati sumus a morte aīæ. 43.b
Ch̄s cur uoluit p̄ oīa fratib⁹ assimilari absq; p̄dō. Ibi.c
Christus factus est quasi Adā, ut Adam fieret uere quasi unus ex nobis. 44.c
Christus inter mortuos liber. Ibidem
Christo fuerunt duæ uoluntates & operationes. 58.b
Christus quō surrexit, p̄pheta sicut Moses. 59.a
Christus quō apparuit Iacob uidentē scalam. 60.d
Ch̄s habuit in se oēm plenitudinē & oīa dona sp̄s sc̄i. 68.e
Ch̄s ut hō, filius priogenitus, excelsus p̄ regib⁹ terræ. 70.e
Ch̄s ut mori deo potuit, a patre hæreditatem. 75.c
Christus, ut uere Pōrifex, signauit sup̄ nos lumen uultus domini. 75.c
Ch̄us ē ille Iacob & Israel, p̄pter quē Cyrus suscitatus. 75.c
Ch̄us primus est, q̄ gratias deo egisse in sc̄i fuit. 99.e
Ch̄us ter gratias egisse legitur. Ibidem.d
Ch̄s in forma serui gr̄as egit p̄ri. i. toti trinitati. Ibidem.e
Ch̄s misitariā exauditus ē in sc̄is suis clamantibus. Ibi,

Chrī tēplū quō edificatū, exornatū & dedicatū est. 106. d
 Chrus filius hoīs, omnīū rex, dñs. 109. c
 Chrusī incarnatio nobis ineffabilis. 110. c
 Chrus anno ætatis tricesimo apparuit exornatus 112. c
 Chrusī pietas per speciem columbæ designata 1bidem
 Chrusīpe est Pōitex, hostiaq; simul & tēplum 113. c
 Cingulū tradidit Chananæo mulier illa fortis 86. c
 Ciuitas gloriosa, cœlestis Hierlm, mater nostra. 27. c
 Cœli dicunt oēs Sacti, in qbus habitat deus 27. a
 Cœli firmati, sunt sancti angeli 1bidem. b
 Cognitio per speculum in ænigmate nobis ad salutem necessaria 90. d
 Cognosco nunc ex parte. Tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. 92. b
 Cognitōis hmōi ineffabilis dulcedo 1bidem
 Cognosceis q nō frustra fecerim oīa quæ feci. 107. c
 Coluber tortuosus bis eiectus, & adhuc tertio eijciendus ē 34. c
 Coluber sine requie circuit terram. 32. a
 Columba in holocaustū oblata, typus Chri. 112. d
 Colūba torto ad collū capite cōserēda qd designat. 1bi.
 Cōplere op' suū & regere: e ab oī ope, quō differūt. 88. a
 Concentus cœlorum quid est. 33. b
 Concentum cœli quis dormire facit. 1bidem. c
 Cōcentum cœli turbare nifus est Arrius 1bi. d
 Cōcepti nō uiderūt lucē. s. p̄es ante diluuium 46. c
 Cōfessio mirabilis magorū de digito dei, & Nabuchodo nosor de filio dei. 59. c
 Cōfidit in eacor uiri sui, quō intelligit 84. d
 Cōfitemini memorię sanctitatis eius 116. b
 Cōsiliū dei altū in eo qd mortē hōi peccātū intulit 42. c
 Cōsiliarius dei extrinsecus nemo. Intus autē ipse fili. 43. b
 Cōsiliū diuinū de redimēdo hōie p̄tōre p. Chri. 110. d
 Cōstitutio ap̄lica de nō accusandis sacerdotib' dñi. 123. a
 Cōtēplantibus debent sumptus ex domibus regū. 63. b
 Cōuuiū triū angelorū cū Abrahā qd p̄figurauit. 71. d
 Cōuuij ill' cū rīlu familiariter celebrati mysteriū. 12. d
 Cyri reges p̄fāz sp̄m suscitauit dñs p tēplo Hierlm. 27. d
 Cy' p̄phetice p̄noiar' ab Elia miro testimonio. 98. c
Dauit intus & foris tribulatus, q̄ cōtristatet sp̄ritū sanctum. 25. c
 Dauid cur plures habuit uxores 27. c
 Dauid manifest' de trinitate loquit' est q̄ Moses. 70. c
 Dauid Sp̄m Sanctū primus nominauit. 1bidem. d
 Dauid magnū cōtinet thesaurū testimoniū Sp. S. de chro 70. c
 Dauid pleno cornu accepit a Samuele lætitiā (72. b
 Spiritus Sancti. 76. c
 Dauid prim' assumpsit psonā Chri in se loquētis 77. b
 Declinare uictimas dñi in pfundū quid est 121. c
 Deliciaz mæz esse cum filiis hominum 43. b
 Desyderiū Sactos patrū sup Christo nascituro 17. c
 Deus aut erat cū Chro q̄ cū Mose aut Iosue 19. c
 Deus a nobis laudandus est, quantum possumus, quia maior omni laude. 27. d
 De' recte amator dī. ei' sp̄sā ecclia. Syon sancta. 27. d
 De' cur nō Adā peccatē s; terrā i ope ei' maledixit. 47. b
 Deus in hac uita perfecte cognosci a nullo potest 67. c
 Deū time & mādata eius serua. Hoc est oīs hō. 89. c
 Deus maxime fidelis in uerbis & pmissis suis. 91. a
 Deus magis inspector est cordis q̄ opis 122. d
 Deorare populos in ore gladij, aliter licuit ueteribus, aliter Christianis. 64. d
 Diabolus per superbiam repulit amatore suū deum, ideo iuste derelinquitur. 30. a

Diabolus nō statim ut cōditus ē st. cecidit 1bi. b. 37. b
 Dia. cur ponebat in mōre dei, cū scire t de' eū casurū. 1b. c
 Diabolus quā habet plagā mortis quæ sanata est. 31. d
 Diaboli, qui ceciderunt, nuncq; fuerunt inter Cherubin & Seraphin 35. c
 Dies sex primi cut dicuntur dies 87. d
 Dies septimus natura primus est 88. a
 Dilectio trina & una, sicut tres p̄so næ & una s̄ba 62. b
 Dilectōis opatio prima est uita cōt em platua 62. d
 Dilectōis opatio scda est uita actiua a. 63. c
 Dilectio timorē p̄nalē excludit se d nō religiosum. 1b. d
 Dilectōis opatio tertia, cōtra Idololatriā zelus. 64. c
 Doctores cōtristare aut accusare nō licet. 122. a
 Dñe apud te est fons uitæ, quō in te intelligitur. 15. b
 Domus dei infestat pluuijs sophista & ac fluminibus hæz 39. b
 Domus dei Salomone ædificata, reticorum typus corporis Chri. 106. d
 Domus dei, quod est corpus Chri, quomodo in utero Mariæ ædificata est. 109. d
 Domus ædificata lapidibus dedolatis atq; p̄fectis 111. e
 Dom' dei, q̄ ē corp' Chri, exornata auro purissimo. 112. a
 Dormire in cōtemplatōibus quale est 63. a
Ecclia non de Chro, sicut Eua & Adā, sed propter Chri & p Chri facta est. 6. a
 Ecclia per tēdem est illa mulier fortis, de qua in Prouerbis. 84. b
 Ecclia est illa sponsa, de qua in Canticis 90. a
 Ecclia in persecutōibus creuit. 104. d
 Edom p̄p̄s execrabil', filijs Irāhel cōtrari' & iustas. 97. b
 Ego & p̄ unū sum', aln' dicitū. q̄ Ego sum Chrus. 6. c
 Ego hodie genui te. In deo em nō est heri aut eras, sed semper hodie. 70. c
 Egressus Noe cum tribus filijs, trina benedictōe. 107. c
 Egressus Daniel' cū trib' socijs, trib' græ incrementis 1bi.
 Egressus Iob cū trib' amicis, trib' modis tentati. 1bi. d
 Eiemēta diuinis p̄ibus sacrata, ad multa p̄sunt. 123. d
 Ep̄i nō pri' sunt a clericis aut laicis accusandi q̄ priuati sunt antea de iustitia regūti & admoniti 121. e
 Epos per seq. est deū sp̄m, & uice fungunt' per seq. 1bi. d
 Esau Iudaicū p̄p̄m, Iacob gentes p̄figurauit 16. d
 Exercitio ad pietatē in Iacob. Corpora aut in Esau. 16. b
Faciamus hōiem ad imaginem & similitudinem nostram. 39. c. 40. b
 Fides facit hōiem recte moerentem. 20. c
 Fides, alia magna, alia modica, alia mīma dī. 1b. d
 Fidei excellētia hoies ad p̄cipat' angelorū sublimat. 36. b
 Fides ē p̄p̄atio ad grām, estq; donū sp̄s dei. 42. d
 Fides Abel, Enoch, & filium magna, absque auxilio scripturarum fuit. 45. a
 Fides n̄ra adiutores hz scripturas, p̄phetas & ap̄s. 1b.
 Fides patrum ante Mosen maxima, q̄a firma erat sine op̄eratōe quacūq; uirtutum 54. b
 Fides, oīm charismatum optimū est. 17. d
 Fides requirit aiām moralibus & uirtutibus p̄æornatā. 79. c
 Fides ē illa mulier fortis, de qua in fine Prouerb. 83. d
 Fides ē s̄ba p̄cul & de ultimis finibus p̄ctū eius 84. c
 Fidem habenti, ut Abrahæ, secreta sua pandit deus. 1b. d
 Fides quomodo cingulum tradit Chananæo. 86. b
 Fides quid operatur per sp̄m & charitatem 90. c
 Fides Abrahæ non indigebat lege 91. c
 Fides uera & uiua nunq̄ sine charitate est. 92. d
 Fides spes & charitas una & trina uirtus indiuisa 1b.
 Fide cōiugunt' electi deo sicut mulier uiro suo. 119. a

Fides p̄spici p̄cū suū p̄cū & de ultimis finibus. **Ib.**
Filij dei de stirpe Seth, filij hoim de stirpe Cain. **46. b**
Filij Adā, q̄ turrim aedificabāt, sup̄bi ut Adā **49. d**
Filius dei ad patrem est, sicut mens hominis architecti **67. b**
 ad animam suam **67. b**
Filius sapiē & stultitiae, diuersi & cōtrarij fines. **85. b**
Flumina de uentre credentis fluentia, sunt non ipse **Spiri**
 tus Sanctus, sed eius doctrina. **17. b**
Flumina quatuor praecipua, 4. sacramenta Ch̄ri. **Ib. c**
Fodere in actu, ē q̄rere fundamētū ex scriptura. **39. b**
Fons uitae apud dominum, dominus est pater, fons **filius**
 uita Spiritus Sanctus. **17. b**
Fons patens in ablutionē p̄cōris & menstruatē **17. d**
Fons patens domui Dauid. **16. a**
Fons uitae quomodo differt ab alijs fontibus. s. **Prophe**
 tis & Apostolis. **Ibidem. c**
Fortitudo iudicum regumq; ac Prophetarum, pro deo **Ibidem. c**
Fortitudo ueterum in gladio mas (contra Idola. **64. c**
 teriali, Ap̄forū in spirituali. **Ibidem.**
Frustr & affe & cōsolatōis p̄ceteri in recte lugētibus. **27. c**
Funiculus triplex difficile rumpitur. **78. b**
Gemitus recte lugētium in hoc seculo, magni quib̄ **23. c**
 dem, sed dulces. **23. c**
Gementium sic uocem audis, sed nescis unde ues **Ib.**
 niar aut quo uadat. **Ib.**
Gemitus inenarrabiles, q̄bus sp̄s postulat p̄ nobis **Ib. d**
Gētū diuisio in, 72. linguas, sc̄dm. 27. filios Israhel. **38. c**
Gradus in trinitate n̄ sunt, sed oia ibi coaequalia **33. d**
Graecorū error de p̄cellione Sp̄s Sancti **11. a. 1. c**
Graecorū argumētatio ac data a Rupro solutio **13. b**
Graeci, i. gētes, sapiam q̄sierūt & inuenerūt **82. b**
Gras diuisiōes tor sunt, q̄c ordies angelorū **37. d**
Gras sanitatū q̄o differt ab opatōe uirtutum. **36. b**
Gras deo agens, debet respicere beneficia Ch̄ri **99. d**
Gratiarum actio quid est? **100. a**
Haereticus, mulier stulta & clamosa, reddens malum & **85. b**
 non bonum **85. b**
Haeretici charismatū donis abutūt in sup̄bia. **20. a**
Haeretici mutant causam filiorū pauperis i. Ch̄ri. **Ib.**
Haeticorū cātus discors, cōtra eccl̄e cōcentū. **33. d. 34. b**
Haeticorū cōtrarij sc̄ia turrim, sicut gygātes, extruūt. **50. c**
Haeticorū ponūt os in celū & ligua eorū trāsūt in terra. **Ib.**
Haeticorū Pharaōni & magis eius filies. **59. d**
Haeticorū peccant in sp̄m sanctum, q̄a erant p̄ sup̄biā, nō **77. a**
 p̄ ignorantiam **77. a**
Haeticorū laedūt animas suas & diligunt mortem. **81. d**
Haeticorū improbitas, qua nos interrogant **93. d**
Haeticorū sc̄iet̄ & p̄ iudiciam resistunt ueritati. **117. c**
Haeticorū nō est pars in dedicatōe domus dei. **116. d**
Hierlm̄, mltū differt ab apostatrice synagoga **104. c**
Hierlm̄, i. eccl̄ia i tribulatōe filios & filias eduxit **Ib. d**
Historia trium puerorum in camino ignis. **94. a**
Hodie si uocem eius audieritis, q̄o intelligit̄ **113. b**
Holocausta medullata, cōbustio uiciorū. **114. d**
Hō diuio sp̄i afflatus, tacere nō p̄g, etiā si uelit. **22. a**
Hō sic afflatus n̄ d̄t ab his q̄ ueritē sp̄s ignorant. **Ib. b**
Hō interioris uerit̄, m̄cōs h̄ circuit & capacitates. **23. b**
Hō sic afflatus sp̄i sc̄dō utrū finalit̄ possit deleri ab eo. **24. d**
Hō tal̄ silis ē Israheli lucratū cū deo, rogāri & sc̄iet̄ **25. a**
Hō p̄a & majora i opib̄ dei abscondita sunt q̄ uita. **26. a**
Hō cur positus fuit in paradysum, cum sc̄iet̄ deus eum **30. d**
 peccaturum ibi. **30. d**
Homines pro diuersa meritorum qualitate in diuersos an **gelorum**
 ordines recipiendi **34. d**
Hō maximus debitor dei ac gr̄az actio **36. c**
Hō creatus fuisset, etiā si angeli nō cecidissent. **37. b**
Hō factus ad imaginē & similitudinē dei, anq̄ peccauit. **39. d**
Hō factus ad imaginē & similitudinē dei, anq̄ peccauit. **41. a**
Homines nō praedestinati sunt sicut situla aquae & pulsus **Ibidem. b**
 terrae. **Ibidem. b**
Hō mltis miserijs repletus, ut uexatio det intellectū. **49. b**
Hō q̄o n̄hi amplius habet inuentis **88. d**
Hō q̄o liberatur a seruitute corruptionis **89. c**
Hostis mltō nequior, q̄ excōmunicatis cōmunicat, q̄ is **91. a**
 qui foris est **91. a**
Iacob, id est, supplanator, Spiritum Sanctum praesens **Ibidem. c**
 gurauit. **Ibidem. c**
Ignis sp̄s sancti, nō cōburēs, sed illuminans. **22. d**
Ignis sine diminutione sui, multiplicatur, sicut & gr̄a sp̄i **Ibidem. c**
 tus sancti. **Ibidem. c**
Illapsus Sp̄s S̄a, auro grauior, melle dulcor **66. d**
Incarnatio filij dei ab eterno p̄ordiana an̄ oem lapsū. **39. d**
Incarnatōis facti m̄ angel̄ ab initio absconditum. **40. c**
Initium sapientiae timor dñi. **63. d**
Insufflādo dās sp̄m sc̄m, Ch̄s duo dedit intelligi **12. c**
 Interpretibus. **70. Apostoli & Euangelist̄ p̄ necellitate**
 p̄oris usi sunt. **62. b**
Iohānes Ba. nō fuit sicut Moses, in signis & portētis. **58. c**
Iosue q̄o accepit gr̄e gl̄ia Mosi in miracula. **66. c**
Ironia q̄dā in scripturis grauisimae **29. d**
Ironia haec. Ecce Aam quali unus ex nobis, per Ch̄m in **13. b**
 serium conuersa est. **14. c**
Isaac, typ̄ Ch̄ri, q̄ risus & gaudij est oim beatorū **12. b**
Isaac, q̄ risus interpretat̄. Ch̄i figura fuit in mltis **15. d**
Isaac ocul̄ caligās, Ch̄m i cruce morietē p̄figurauit. **17. a**
Iudaeus gl̄iam d̄ct̄ trinitatis cōtemplari reuiguit. **2. b**
Iudaei liber & sermo de trinitate signat̄ & clausus. **61. d**
Iudaei inexcusabiles sunt, q̄a non credunt in agnum qui **62. a**
 librum aperuit. **62. a**
Iudaeorū m̄mora rētatōesq; non ante puniuit deus, q̄ de **69. a**
 sp̄i Mosi dedit. **70. uis**
Iudaeorū plagae iterit̄ q̄ diuersi p̄ accepti mun̄ sp̄s. **Ib. b**
Iudaeorum peccata in filium minus puniunt, q̄ que in **Ib. c. 104. b**
 Spiritum Sanctum. **Ib. c. 104. b**
Iudaei querebant & emebant mendacium contra reuē **77. a**
 rectionem Ch̄ri. **77. a**
Iudaei nō orit̄ sol & stelle claudunt̄ q̄s sub signaco. **77. d**
Iudaei derisores sunt, de quibus d̄r. Noll̄ arguere deriso **82. a**
 Iudaei p̄p̄s, parēs nascituri Ch̄i custodit̄ (rem **82. a**
 bai ne periret. **94. c**
Iudaei captiui recordabantur Syon propter nasciturum **Ib. d**
 in ea Christum. **Ib. d**
Iudaeorū cōcritio & cōculcatio sub Tito & Vesp̄a. **103. c**
Iudaei praeuaticando praeuaticati sunt, quod nunquam **104. a**
 remitteretur eis **104. a**
Iudaei, si post datum Apostol̄ Spiritum Sanctum credid̄ **Ibidem. c**
 dissent, potuissent excusari. **Ib. b**
Iudaeis agnus in leonem, eolumba in ignem uersa ē, post **Ibidem. c**
 mortem Ch̄ri. **Ibidem. c**
Iudaeis ne hostia nec locus immolandi relinquit̄ **Ib.**
Iudaeis duplex poena, una in hoc seculo, alia in futurū **Ibidem. c**
 10. **Ibidem. c**
Iudaeis domus deserta & impleta fumo. **Ibidem. c**
Iustitia nostra fidelis est, iustus em̄ ex fide uiuit **Ibidem. c**
Iustitia & pax excelsae sunt **Ibidem. c**

Lætitia p̄ris & filij, Sp̄s Sanctus est. 76.c
 Lætitia Sp̄s Sancti in corde David lb.
 Lamuel, i. In q̄ deus. Ch̄rus recte d̄r. 19.c
 Laces iudicij duæ, una misericordie, altera iustitiæ. 111.b
 Lapidēs dedolati atq; p̄fecti, sunt p̄riarchæ & phet̄. 111.c
 Liber añ aduētū Ch̄ri sapiēt̄r clausus & signat̄ est. 77.a
 Liber Proterbiorum per antitheta iusti & impij fere tot̄
 tus contextus est 82.c
 Liber Ecclesiastes quid tractat. 84.a
 Liber Ecclesiastes certam præbet ratōem spei 86.d
 Linguar; diuisio cur facta est. 10.d
 Linguar; diuisiōe cōsultit filij dei, easq; in ap̄lis p̄ sp̄m S.
 ite; uniuert ac cōfusiōe reformauit 11.a
 Literar; Hebraicar; interpretatio. 87.c
 Legendū nobis in hac uita est 19.d (b.
 Lugētes i hoc secl̄o magis laudāt mortuos q̄ uiuētes. 20
 Lugētes sic, hñt gaudiū cordis p̄ cōsolatiōe paceti. 21.d
 Lux ȳa, filij dei, angeli & sc̄i nō sic sunt lux 22.d
Magi nō uera faciebant miracula, sed in uisu ap̄
 parentia. 19.b
 Magi cur nō potuerunt facere Cyniphes, sicut
 colubrum ex uirga. lb.
 Manus tuæ fecerūt me & plasmauerūt me 40.b
 Manus in deo quales sunt. lb.
 Manus Ch̄ri cornatiles aureæ 117.c
 Maria m̄ Ch̄ri maximā habuit fidem 87.a
 Marię pp̄rie et excellēt̄r ascribit̄ Cāticū Cāticor;. 90.b
 Maria nō habuit, cur gemeret, nisi uuln̄ charitatis. lb.
 Mendaciā signa magor; & antich̄ri 19.c
 Misericordia & uentis obuiauerunt sibi. 110.a
 Monachelitas & Euticetis error. 18.b
 Mōs magnus q̄ impleuit terrā Ch̄ris est. 41.a
 Mōtes in p̄dere librati sunt hoies p̄destinati lb.
 Mortē timēt hoies mūdani, cām mortis nō cōsiderātes.
 Mors corpa; ex dei misericordia hoi inflicta ē. 42.c (21.d
 Mortis snia i hoies duplex, una p̄ris, alia filij 42.b
 Moses cur poti; Bresth q̄ Ben in capite libri posuit 1.a
 Moses añ lob, & lras prias. f. Hebrai. a deo accepit. 32.c
 Moses cur rōne celo; nō enarrauit, sicut rōne terre. lb.
 Mos intentio in Cāticō Deu. erat commemorare be; nē
 neficia dei. 32.b
 Mos cur poti; q̄ priorib; data ē opatio uirtutum 13.d
 Mos fides ad aquas contradicōis. 14.c
 Moses uir fidelissimus, semen Abrahæ promissum maxi
 me desiderauit. 17.b
 Mos oratio pro Christo mittendo lb.c
 Moses opatōe uirtutū maxim; fuit p̄phetar; 18.c
 Mos maior fuit Ch̄ris ueraciter, s; nō ap̄ curiosos. lb.d
 Moses iudicis uelamē h; qd p̄ Ch̄m euacuat. 60.b
 Moses librū de trinitate iudicis clausit & signauit. 61.d
 Moses exemplar oim̄ p̄latō; 65.d
 Mos mira benignitas erga pplm̄ suum. 66.b
 Mos nihil diminutum fuit, quando dixit deus, auferam
 de spiritu tuo. lb.c
 Mos claritas, in comparatione ad Christum, nec excels
 lens nec uiaua 67.d
 Moses congregans septuaginta uiros seniores, typum
 Christi gessit. 68.b
 Moses p̄ dno zelat; ē p̄pter uitulū, occidēs 23. milia 69.b
 Mos scriptura quasi fons scripturar; est 107.c
 Msta nobis iexplicabilia etiā q̄ naturaliter sūt 110.c
Noe cur potius Chanaan q̄ Cham maledixit. 47.b
 Noe cur potius Chanaan q̄ alios filios Cham
 maledixit. lb.c

Nōmē meū Adonai nō indicauit eis. 13.c. 14.b
 Nōmē dñi inuocari, facit p̄tōrē resurgere. 78.c
 Nunquid Syon, dicit hō, & hō natus est in ea 3.c
Oblatio nulla maior aut potior q̄ sacrificium cor;
 poris & sanguinis Ch̄ri 123.b
 Obstetricatē manu ei; eductus ē coluber 32.b
 Octo Primates, octo præcipui iudices in Israhel, in typū
 Christi 67.b
 Oia q̄ habet p̄r, mea sunt, q̄ō intelligit̄ 68.a
 Opatio trinitatis p̄ totū agrū scripturar; expressa. 3.d
 Opatio trinitatis inseparabilis in tribus p̄sonis 10.b
 Opus Ruperti in duodecim prophetas, uelut aurum, ex
 optatum a legato apostolico. 2.a
 Opus Rupri sup̄ primū & sc̄dm̄ libros regū 70.c
 Opus Rupri i cātica cāticor;. vij. libris distinctū. 90.a
 Ofo Ruperti ad beatam trinitatē. 93.b
 Ordinem coeli nō nouit homo, nisi deus reueler ei per
 spiritum suum 26.c
 Ordinem coeli ponere in terra quid est. 28.c
 Ostiū rebernachi i Ch̄ro ē lat; ei; in cruce p̄foratū. 62.c
Paraclet; n̄ ueniet, nisi ego abiero, duplex expō. 11.c
 Paraclet; cur primū i ultima cœna sic dicitur est. 12.a
 Paraclet; duplex, ali; h; mūdi, ali; elector; dei. 19.b
 Paracleti uisitatio sensib; q̄ dulcis sit duobus probatur
 exemplis. 22.c
 Paradisum plātauerat dñs a p̄cipio, i. die tertio 103.b
 P̄ q̄nc; p̄son; q̄nc; totū trinitatis nomē est 13.c. 100.b
 Pater, & p̄r meus differēt̄r a Ch̄ro d̄r. lb.
 Patrum inuasores, infames & a liminibus eccl̄iæ alie;
 nos fieri. 122.b
 Passio Ch̄ri corā ip̄o fuit, ab æterno p̄uisa. 42.c
 Paulus rogās cōtra stimulū carnis, an sic exauditus. 24.b
 Pau. iter cherubin, lohā, Euā iter seraphin cōputat. 36.c
 Paulus sapiens Architectus. 93.a
 P̄tā q̄ post datū Sp̄m S. sūt, cur grauius puniunt. 69.d
 Peregrini a dño i hac uita, magis optāt mori q̄ uiuere. 21
 Perseq̄ sacerdotes dei ē deū ip̄m pleq;. 120. d. 121. d (c.
 Persequutores sacerdotū p̄petua notant infamia 121.c
 Petrus, unus de seraphin, q̄ Ap̄log; primus 118.c
 Petro dat; i manu calculus, p̄cipua p̄ras lb.
 Petri uerba in ordiatōe B. Clementis. 122.c
 Pharao cur tot; signis tentatus fuit, cum sciret deus cor
 eius. 30.d
 Philosophorum scripta non admittunt tropos, sicut sa;
 cra scriptura 32.a
 Pœnitēt me fecisse hoiem, q̄ō itelligit̄ 48.d
 Pœnia Ch̄ri, p̄ nob; assumpta in cruce cōsummat; ē. 112.c
 Postula a me & dabo tibi gētes hære tuam. 70.c
 Præmiū laboris post hanc uitam 106.b
 Præuaricatio p̄uaricati qd est 104.a
 P̄cipiū in q̄ deus oia creauit, filius dei ē. 4.b
 P̄cipiū, p̄ qd & p̄pter qd oia, Ch̄rus ē. lb.d
 P̄cipiū cur potius filio q̄ p̄ri aut sp̄m Sā. attribuit. 1.a
 P̄cipiū ē nomē magis, pp̄riū ȳbod ei q̄ filij aut ch̄ris. 6.b
 In p̄cipio erat ȳbū, q̄ō itelligi debet. lb.d
 Processio Sp̄s S. tribus modis effecta est 7.c. 11.c
 Processio Sp̄s S. res ualde magna 8.c
 Processio ch̄ri duplex, una ex deo altera de thalamo. 9.b
 Processio quid est. lbidem. d.
 Procedēs d̄r sp̄s s. non filij hic. n. p̄cessit, ille p̄cedit. 10.a
 Processio filij ex ore altissimi in re; creatōe 10.c
 Processio Sp̄s S. in creature rōnal; sanctificatiōe lb.
 Prophetæ, etiā regibus dominati sunt, ideo inter dos
 minationes computantur. 36.a

Prophetia Enoch ceterum non debet 46.a (61.c)
 Prophetę iusti sunt librū scē scripturę claudere & signare
 Prophetisa, ad quā oēs pphete accesserūt, Maria ē. 111.d
 Prophetę absq̄ dolatura tribulatiōis hinc nō trāserūt. lb.
 Psalmi quorū primi, quorū Chri sacra cōtinēt. 72.b
 Psalmus primus pprie soli Chro cōuenit. lb.c
 Psal. quartus cur nūc singlariter, nūc plr loq̄tur. 76.a
 Psalmi. 136. expositio lralis 94.d
 Psalmi eiusdem sensus mysticus. 95.c
 Psal. 29. de dedicatiōe domi Dauid & de r̄surrectiōe chri. 101.d
 Psal. 67. de r̄surrectiōe chri et mystica oblatiōe. lb.c. (114. b)
 Puluis es & in puluere reuerteris, misericors snia. 41.d
Quatuor bestię grādes, quatuor regna p̄cipua, 97.b
 Quatuor iudicia domini pessima, tames gladij
 us & cetera. 102.c
 Quarta bestia. i. Ro. Impiū, Iudæos cōminuit. 103.c
 Qui p̄cipit soli & nō orit sol scripturaz, Chrus 77.d
 Qui uos tāgit, tāgit pupillā oculi mei 120.d
 Quis appēdit tribus digitis molē terrę 40.d
Reges, qbus uinum dari prohibet Lamuel, sunt dis
 uites huius seculi 129.d
 Reges Isrl̄ oēs peccauerūt, nullo excepto. 101.c
 Reicere mandatum dei qd est 100.d
 Reiquies dñi plenitudo est beatitudinis. 88.b
 Regescere cū regib⁹ & cōsulib⁹ terrę ap̄d Iob, qd est. 12.d
 Resurrectio mortuorū male a Sadducæis negata. 54.d
 Rogabo p̄rem, quō hoc cōuenit Chro 14.a
 Romana Ecclia, latine Ecclie columna. 11.a
 Roma tropice oli Babylō, nūc noua Syō est. 96.a. 105.a
 Roma Chrus Petro exeunti occurrens 1b.b
 Ro. Im. nūc cōfitei filii dei, sicut olim Nabuchodonosor
 Ro. Im. exquisissima bestia, ut hō factū ē. 105.a. (1b.c)
 Ro. Pōntifici oim Eccliaz cura est. 120.d
Sacerdotes nō datores, sed mīstri sūt bñdīctōis. 60.c
 Sacerdo. ad iudices publicos accusare nemis. 121.b
 Sacrificiū mīlle quō celebrari debet 123.b
 Sadducæi neq̄ aīas neq̄ angelos uiuere putāt 55.a
 Salices erāt, nō solū gētes, s; etiā carnales Iudæi 95.d
 Salomō filiū p̄ris æterni manifesta uoce expressit 72.a
 Salomōis tres libri de trib⁹ uirtutib⁹ theologicis. lb.d
 Salomōis casus i senectute oib⁹ nobis formidabil. 81.b
 Salom. libri boni sūt fruct⁹, q̄lectūq̄ fuerit ipe lignū. lb.c
 Scē narōes iudicabūt. i. spurcitas earū cōdēnabūt. 64.d
 Sapia secl̄aris ass. mīlat meretrici in puerbjs. 79.d
 Sapia ap̄d Salomo. & ybū ap̄d Ioh. Euāg. idē sunt. 80.a
 Sapia p̄ri cōæterna, carnem suscepit, excidēs columnas
 Sapia quō iustificata ē a filijs suis. 82.b (septe. 81d)
 Sapia mater iustorū, Stulticia mī impiorū 1b.d
 Sapia seculi p̄ mulierē stultā in puerbjs describit 85.a
 Sapiens filius quis recte dī. 85.c
 Sapia i q̄ de oīa fecit, nobis dies septimus est. 82.a
 Sara, id est, princeps, fidem. Ager, id est, aduena, legem
 p̄figurauit 15.d
 Scala Iacob, morat̄ intelligi p̄r & allegorice 61.a
 Scia, tū hūana, tū diuina, i p̄ribus añ Abrahā. 45.c
 Scribere yba legis i mic & ostijs domus tue, qd ē. 63.b
 Scripturę sacre cur dicunt̄ scripturę p̄pos. 2.d
 Scriptura sacra tora unus liber est, quia ab uno spiritu
 dictata. 4.c
 Scriptura scēta tota p̄ter hōiem istructū cōdita ē. 4.c
 Scriptura uet. rest. de trinitate clausa ē Iudæis & signata
 Scripturę sacre pulchra commendatio ex inuery (61.c)
 preteratione Alphabeti Hebræorum 85.d
 Scrutari scripturas, nō ē scrutatorem eē malefatiū. 106.a
 Sed inonū autores tres in Hierlm sub Tito & V elpa. 103.d
 Semita iustitię, arta prudētibus huius seculi. 43.d
 Septe bestię capita, uunt septe p̄cipua regna 31.c
 Septes & septuagies septes diuersi sunt mysterij 45.d
 Septe pastores antiq̄, typi Chri gerentes 67.b
 Septenarius numerus in bonam & malam partem unio
 ueritatem significat 97.a
 Septe saluatōes Iuda p̄ ternos uiros, Ab Abrahā ulq̄ ad
 Christum 101.d
 Septe colūne dom⁹ sapię sunt septe spūs dñi, 107.b
 Septe spūs dñi, m̄ultiplici septenario designant 1b.c
 Septe spūs dñi p̄ Moſen i septe primis dieb⁹ p̄signati. lb.d
 Septe spūs dñi cur dicunt̄ septe colūne 109.b
 Septe spiritui plena requies in Chro. 1b.c
 Septe spiritui duplex ordo, alius i Chro, alius i nob. lb.
 Seraphin duo, Apostoli & Prophetę 118.a
 Signatū est sup nos lume uultus tui dñe 77.b
 Silitudo gnatiōis carnal ad spūale & diuinā 28.a
 Silitudo trinitatis in aīa, mēte, & fortitudine hoīs 67.a
 Syon ciuitas oim electorū, 31.c
 Syō, p̄s ecclia, Hierlm, supna ciuitas, Vbi dī, Cui⁹ ignis
 in Syō, & caminus eius in Hierlm 36.d
 Si qs uirt, ueniat ad me & c. 15.c
 Si qd petieritis p̄rem i noīe meo, dabit uobis 24.a
 Si gl̄p̄ia p̄ualuerit cōtra unū, duo resistūt ei 11.b
 Sol uane p̄ deo habitus est 88.c
 Solis & lunę atq̄ stellarū mira potestas 108.c
 Sordes Isrl̄, duo uituli Hieroboā, nō emūdabunt. 34.a
 Spes qd opat̄ in hoīe p̄ fide & charitatē 90.c
 Spūs nōmē ē cōe toti trinitati, s; uni p̄sonę app̄riat. 2.a
 Spūs ubi uult spirat. Ergo uere deus est 17.d
 Spūs creatus, siue bonus sit siue malus, anīe substantiam
 non intrat lbidē
 Spūs creatus, non alterius creati, sed solum creatoris spī
 ritus capax est. 18.a
 Spūs dñi de foris spirat, etiā in mal⁹, ut i Saul & Balā. lb.c
 Spūs eius ornauiit celos. 31.d
 Spūs mēdaciū emulatoz miracorū in magis 59.b
 Spūs timoris dñi, ex iudicio dei inter lucem & tenebras
 cognoscit. 107.d
 Spūs fortitudinis, ex creatōe solis & lunę agnoscit 108.b
 Spūs cōsilij, i creatōe pisciū auiūq̄ & reptiliū 1b.d
 Spūs sapię ex rege diei seprimi cognoscit. 109.a
 Spūs S. suggestio ad hoc opus scribendū 2.b
 Spūs S. in uet. rest. dictus ē spūs dei seu spūs dñi 7.b
 Spūs S. añ aduētū chri nō fuit datus i remiss. pec. lb. 106.a
 Spūs S. cur yrus altissimi dī, sicut filius brachiū dñi. 8.b
 Spūs S. nō solū a p̄re, sed etiā a filio p̄cedit. 10. d. 12. c
 Spūs S. uere deus, q̄ a p̄re, deo p̄cedit. 14.c
 Spūs S. ut flumē fonte de filio, & uena fontis, p̄re. 15.c
 Spūs S. de filio p̄cedit saliter, s; afr de p̄phetis & ap̄lis
 Spūs S. & de foris & intus spirat. 18. b (17.a)
 Spūs S. intus inspirat quosdam per semetipm̄ ineffabili
 unctiōe. lb. d
 Spūs S. spirat in ijs, q̄ lugent in hoc seculo 19.a
 Spūs S. quō cōtristat in nobis. 25.c
 Spūs S. dona dñr antiq̄ p̄rib⁹ & nob⁹ data sunt 46.c
 Spūs S. in Chro plenissime scdm̄ oīa dona fuit. 68.c
 Spūs S. cur lumen uultus dñi dī. 77.b
 Spūs S. i corde alicuius scēti summa lætitiā ē, sed cōtristat
 Spūs S. formauit corpus Chri in Mas (peccato. 76. d)
 rīa ex sua operatiōe, nō de sua substācia, 110.c

Spūs S. afr sup Chrm, afr sup Aplos descēdit 117.a
 Spūs S. afr apparuit añ glorificatiōem Chri q̄ post. 1b.c
 Spūs S. aqua uiua de petra, de filio quoq; pcedit 117.b
 Spolia, dicunt eioquia dñi 87.b
 Statera diuini iudicij in exitu huius uitæ 117.a
 Stephani, promartyris præconia 118.d
 Supbia Luciferi, p quam cecidit. 29.c
 Supbia gygantū post poenā & in poena Adæ 50.a
 Suicitare leprē pastores sup eū. i. Chrm, qd est. 67.c
 Sulcitai Moses sup eū tāq; qd mortuū erat, ut uiuat. 1b.d
 Sulcitabo sup eū, cur potius dfr. q̄ in eo. 1b.
Tactus dolore cordis intrinsecus, quomodo intellis
 Tecū pricipiū in die uitatus tuæ, dupli (gic. 49.a
 citer exponitur 51.b
 Templū Chri dedicatum in resurrectione 113.c
 Terra homini e Paradiso ppulso in poenam data, fuit
 ad glām quærit. 87.a
 Terra, cui nō uult misereri dñs, synagoga est quæ Chrm
 crucifixit. 102.d
 Terra ludæorū inexcusabil facta est. 104.b
 Testimonia Chri cōtra Arrianos & Macedonios 14.b
 Thesaur⁹ abscondit⁹ in agro, mysteriū S. trinitatis. 2.c
 Thesaurus iste, non in parte autin partibus, sed in toto
 agro absconditus 3.d
 Thesaur⁹ iste cur sic absconditus ē antiqs in eo agro. 47.d
 Transferre mōtes, aplos & pphetas, qd est. 77.c
 Transgredi terminos antiquos, qd est 120.d
 Tres pueri q̄si ex uno ore laudabāt deū, sic nos oēs. 96.d
 Tres reges plag. Cyr⁹, Dar⁹ & Artaxerxes, p ludcis. 98.
 Tres reges iustos inuenit dñs in tribu Iuda, in Israē (a,
 hel nullum. 101.c
 Tres uiri Noe, Daniel, Job, quibus similes sunt Petrus,
 Iohannes, Paulus 103.a
 Tria hæc, leo, gall⁹, aries in puerbijs qd significāt 83.d
 Tria hæc, fides, spes, charitas, sæpe in nouo testamento,
 in ueteri raro ponuntur 91.c
 Tria hæc reformāt ad hoīem silitudinē dei. 1b.d
 Tria hæc, maior autem horū est charitas 22.c
 Trinitatis mysterium, thesaurus desyderabilis, in agro
 scripturæ. 2.d
 Trinitatis cōsiliū, p hoīs repatiōe p incarnatiōem. 44.b
 Trinitas ueterib⁹ partim i sermōe, partim i ope ostēsa. 47.a
 Trinitatis splendor in uerbis dei ad Noe 1b.d
 Trinitatis figura i trib⁹ noib⁹ & i trib⁹ angel. 71.c
 Trinitatis testamētū ad Abrahā, Isaac, & Iacob 52.b
 Trinitas p Chrm mundo publicata 1b.c
 Trinitas corona spei nostræ 53.a
 Trinitas etiā i mō diligēdi deū exprimit 62.b
 Trinitas psonarū in una sba dei, ex uerbis David 71.b
 Trinitatis noīa tū absoluta tū relatiua, clari⁹ in nouo q̄ in
 ueteri testamēto exprimitur 91.c
 Trinitatis grande negocium circa tres pueros in camis
 no. 94.b
 Trinitatis auxilium pro Iudæis propter Christum nascis
 turum. 97.b
 Trinitatis cōsiliū p tres reges Persarū 98.b
 Trinitas in ill trib⁹ regib⁹ assimilata 1b.c
 Trinitatis mira mysteria in Noe Daniel & Iob, 101.c
 Trinitatis fides quō pdicanda est. 123.d
 Trinitatis implebit cor uestrū, quō recte itelligit 11.a
 Tropicalocutio in scripturis sacris frequens 52.a
 Turris Babel cur extrui uoluit deus 50.b
 Turrim Babel extruunt Hæretici. 1b.c

Vanitas magna in terrenorū cōcupiscentia. 27.a
 Vanitas & ueritas, sibi inuicē opposita sunt. 1b.c
 Vana sunt oīa tpalia ad deū cōparata 88.c
 Verbo dñi cœli firmati sunt, & spū oris eius &c. 26.d
 Verbū dei ē, p qd & ppter qd facta sunt oīa, 28.d
 Verba cantionū, sunt sacra scriptura 93.d
 Verborū uirtute sacranū diuinitus elementa 123.c
 Vestes Elau ualde bonæ, erant uestes sacerdotales, tanq̄
 primogeniti 56.c
 Vestes Iacob, charismata Spir. itus Sancti 1b.
 Via prudentiæ, Iaraijs, qd de p Spm suū reuelauit. 43.d
 Via prudentiæ ē in uerbo crucis 44.a
 Vinū, qd mcerētib⁹ dat Lamuel, ē Spūs Sctūs. 19.d. 20.b
 Vino Spūs Sancti abutunt hæretici 20.a
 Vinū siue aqua in calice offerri nō debet 123.b
 Visio Elaiē de Seraphin, ad Chrm & Aplos referēda. 117.d
 Visio illa ascēsiōis dñicæ glām representat 118.a
 Vita actiua, ordie priā, dignitate scda est. 64.b
 Vnctio Spūs S. qdā singularis & ineffabilis, s̄ i paucis. 18.d
 Vnitas p Spm S. i credētib⁹ testat⁹ p̄pitas i hæreticis. 75.d
 Vox Chri dulcis, uox turturis, uox pietatis 113.b
 Vox exultatio, pdicatio est Euangeliij 117.c
 Zelus domini pro Moyse in Iudæos, postquam de
 spiritu eius dedit septuaginta uiris. 70.a
 Zona qnq; in cœlo ex motu solis distincta. 103.c

¶ Correctoriū. Primus numerus designat faciem,
 Secundus lineam, deinde sequit uera lectio.

¶ 1. 36. suimet. 2. 13. i margine ad de glām. 4. 41. decebat.
 5. 32. dici. eadē. 27. hoclubere posse. 9. 25. natiuitatē hūa
 nitatis. 10. 6. pcedētes. cū pcedēs. Ea. 25. p̄ cū filio. 11. 15.
 par. Ea. 47. eorū. Ea. 52. dedit ei. 13. 17. dicit illud. 14. 4.
 fuerit. sed &. Ea. 29. uict⁹ &. Ea. 40. ga a p̄e pcedit, & a
 filio. Nihil ibi deficit. Ea. 42. q̄ spirat. Ea. 47. apparebat.
 15. 7. q̄ sit. Ea. 10. nō in quā. Ea. 21. Flumē & de fonte. 18. 43
 p̄ferre. 17. 11. lācea fit siue cōtra dissentientes. Ea. 2. unū qdē
 sed qdāmō duo. 19. 12. diuites h⁹ sec. Ea. 33. cū rōne. Eadē
 34. Sapia nobis. 20. 24. uenisti. 22. 38. nocte uigilatē. 23. 4
 cū Ecclia. 24. 4. 5. dixit Ego. 28. 10. caro spūi. Nihil ibi
 deficit. Ea. 13. huic ordini. Ea. 19. aq̄s. dū in Chro baptiza
 mur. Nihil deficit. Ea. 20. margarita lectio sup uacanea.
 30. 41. ut nō oparet. 32. 52. dēlum. 37. 29. aq̄ angeli. 40.
 43. p̄pitas innuit. 44. 47. nisi fides. 49. 48. intēdebā. 50. 4.
 sup̄bire. Ea. 7. titania. 51. 8. est. uacat. 52. 19. notū est. 53. 41.
 Neq; em illi. 54. 7. uel meriti. 57. 17. elocutus ē. 52. 30. Post
 illa q̄ hinc. 60. 25. 13. q̄ incrementū. 61. 16. ut nō. Ea. 32. ut qd
 66. 15. fili⁹ Nū. 69. 13. tor hoies. 75. 43. hanc unitatē. 78. 21
 sensum eius dē Salo. 79. 44. nitidius. 80. 23. similis illi. Ea.
 27. nisi pedē. Ea. 35. iuocās. 82. 5. missis ancillis. 85. 26. &
 37. Nun. 86. 28. sit. 87. 27. qdā. Ea. 44. Et qd ē. 88. 47. iue
 mētis. 92. 16. uisum. 93. 37. gestim⁹. 94. 16. i mediu. 96. 24
 Veneo. Ea. 35. p̄ em. 101. 35. cām. 104. 11. ultor exiit. 109. 3
 cū in honore. 111. 44. absq; dolatura. 117. 10. aquā de petra
 Ea. 37. tua. uacat. 122. 10. Alter alteri⁹. Ea. 38. sc̄is apoli. 123
 8. in margine. Constitutio.

FRUPERTI ABBATIS

TVITIENSIS EPISTOLA AD SEDIS APOSTOLICAE PRÆSULEM, ROMANUM PONTIFICEM.

Prover. 18.

Iacobi. 1.

Apo. 1.

Obiectio

Exo. 36.

Exo. 27.

1. Corin. 12.

Responsio.

Gene. 30.

Mysterium in virgine Iacob.

Levi. 6.

Humilitas auctoris

NTE FACIEM TVAM O PRINCEPS, beatissime Petre, testis CHRISTI ac præcentor, Christianæ fidei, simulq; ante faciem uicarij tui Papæ, uiam latam inuenire, & spacium habere, nostra paruitas deposcit. Dicit autem quidam de principibus sapientissimis. Donum hominis dilatat uiam eius, & ante Principes spacium ei facit. Ne igitur uacuu uenirem, donum præsentauit, quale manus mea reperire potuit: & utinam donum perfectum, siue datum optimum, ut dicas, hoc desum est, descendens à patre luminum. Est enim hoc donum non ex corruptibilibus auro & argento, quibus maxime delectantur Principes seculi, sed est opus ex gratia dei,

qua sola delectati sunt & delectantur Principes sanctis quibus ipse rex regu & dominus dominantium principatum dedit æternum in regno suo cœlesti, habetq; amabilem hunc in fronte titulum. DE GLORIFICATIONE TRINITATIS ET PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI. ¶ Forte dicit aliquis. Sufficiunt iam Principibus nostris dona siue donaria huiusmodi. Meminisse debes, quia cum fieret tabernaculum domini, & instanter quotidie mane uota populus offerret, artifice uenire compulsi, dixerunt Moyse. Plus offert populus quàm necessariu est. Iussit ergo Moses præconis uoce cãtari. Nec uir nec mulier quicquàm offerat in opere sanctuarij. Sicq; cessatum est à muneribus offerendis, eo quod oblata sufficerent & superabundarent. ¶ Ad hæc inquam: Equidem memini, sed quorsum istud? Hoccine intendis, ut quoniam tabernaculum illud manufactum secundum exemplar siebat tabernaculi non manufacti siue cœlestis, quod in monte monstratum est Moyse, nos quoq; secundum exemplum illius prohibitionis debeamus prohiberi, & cessare à muneribus offerendis in opere sanctuarij cœlestis, cessare ab exercitio gratiarum siue charismatum, quæ spiritus sanctus, prout uult, distribuit singulis, scilicet, à sermone sapientiæ, à sermone scientiæ, à generibus linguarum, ab interpretatione sermonum, quoniam ante nos alij satis sapienter, satisq; scienter locuti sunt & abundanter sermones dei interpretati sunt? Nunquid quia illic uoce præconis cantatum est, ut nec uir nec mulier quicquàm offerret in opere sanctuarij, nos quoq; quasi per allegoriam intercludere uis, ut iam in opere sanctuarij cœlestis, nullum offeramus donum de diuitijs salutis, de thesauro sermonis domini. ¶ Noli quæso, noli esse allegoricus nimis. Meminisse debes & tu, quid sancti patres ante nos senserint de illa strophâ simplicis Iacob: Tollens (ait Scriptura) Iacob uirgas populeas uirides & amygdalinas, & ex platanis, ex patre decorticauit eas, detractisq; corticibus in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa uero quæ integra erant, uiridia permanserunt, atq; in hunc modum color effectus est uarijs. Deniq; iuxta mysticum illud exemplum, nõ passim uel ubiq; sed in plerisq; locis corticē literæ detrahim⁹, & cãdorē allegoriæ tenemus, in nõnullis allegoriam non quærentes, moralem sensum in uiriditate literæ, retinemus. Exempli gratia: Ignis (ait dominus) in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens mane signa per singulos dies, & imposito de super holocausto, ad olebit adipem pacificorum. Ignis iste est perpetuus, qui nunquàm deficiet de altari. Quid ualeret in isto præcepto literæ cortex? Corticem ergo detrahimus, & allegoriæ intelligentiæ spiritum tenemus, dum altare dei cor nostrum, & in hoc, ignem qui semper debeat ardere, charitatis flammam intelligimus. ¶ Fateor tibi magne sacerdos, quia præsens opus, & quæcunq; hæten us simili studio per egi, sic assero, sic æstimo uel æstimari cupio, tanquàm ligna, quibus nutriti possit ignis charitatis siue amoris in altari domini, in corde cuiuspiam legentis siue audientis, & legendo siue

EPISTOLA RVPERTI AD RO. PONTI:

do siue audiendo cupientis proficere in dilectione nominis domini. Neq; em̄ donū hoc, quo (ut præscriptū) uiam mihi siue spacium ante principes mihi cupio parari, tanti æstimo, quanti est aurum, & argentum & præciosi lapides, quanti hyacinthus & purpura coccusq; bis tinctus & byssus, quæ spiritualiter in constructione spiritualis tabernaculi offeruntur. Bene nobiscum agitur, si hæc scripta nostra saltem precium lignorum habere iudicentur, quibus iam dictus ignis in altari domini, in corde cuiuspiam pusilli, efficaciter nutriatur. ¶ Porro in eo quod iussit Moyses præconis uoce cantari, nec uir nec mulier quicq; ultra offerat in opere sanctuarij, sicut & in multis alijs permaneat sensus literalis: quomodo in partibus uirgarum, cortex uiridis, quia non sicut illic cessatum est à corporalibus, ita & hic cessandum est à spiritualibus offerendis. Non bene uidentium immo inuidētium est, tali similitudine uti, ut dicant, sicut tunc offerebat populus plus q̄ necessarium fuit, ita nunc plures scribunt libri q̄ necessariū sit. Sp̄ licuit, sp̄q; licebit, unicuiq; dicere, salua fide, qd̄ sentit nolentem autem legere nostra, nemo compellit. ¶ Vellem, quoniā lex præcipit domini, tibi summo sacerdoti probata uel accepta esse hæc fidelis animæ oblata, ut uere primitias digne in opus domini suscipiendas. Vbi nam hoc præcipit mystica lex domini? In cōstructione tabernaculi supra memorati, in uerbis istis. Loquere filijs Israhel, ut tollant mihi primitias, ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas. Et quis est ille om̄is homo primitias offerens ultroneus, nisi is in quo fides, quæ prima uirtus est, per dilectionem operatur. Nimirum recte dicitur ille ultroneus. Est em̄ hilaris dator, qualem diligit deus, & proinde siue parum offerat siue multum, dignæ oblationes eius primitiæ dicuntur & sunt. Quapropter & istud est notandum, quia oblationes, quæ secundum precium sui uiliores sunt, non ultimo loco ex ore domini nominatæ sunt, scilicet pili caprarū & rubricatæ pelles arietum, sed loco fere medio cunctarum oblationum: ita ut prima posita uideas aurum argentum & æs, Hyacinthum & purpuram coccumq; bis tinctum, & byssum, nouissima aut aromata in unguentum & thimiamata boni odoris, lapides onichinos, & gēmas ad ornandum ephorac rationale: & medio (sicut iam dictū est) loco pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas. Nonne per hunc quoq; ordinem utiliter commonemur, quia quæ parua hominibus uidentur, interdum pro bona uoluntate offerentis deo magis accepta habentur, & inter primitias ab eo computantur. ¶ Accipias igitur à me homine ultroneo primitias istas quas obtuli, in primis præfens opus IX. distinctum libellis, de glorificatione trinitatis, & processione spiritus sancti. Sunt alia quæ nūc usq; præsentare nō potui, opus quoddam XIII. librorum de uictoria uerbi dei. Itemq; opus de gloria & honore filij hominis in totidem libellis. In XII. prophetas XXX. libri. In Apocalypsim libri XII. In euangelium Iohannis libri XIII. De sancta trinitate & operibus eius libri XLII. In Samuelē & Dauid libri XV. In honorem beatæ Mariæ uirginis super Cantica libri VII. Scripseram & ante hæc omnia opusculum de Sacramentis siue officijs diuinis per circulum anni, distinctum libellis siue thomis XII. Hoc donum, sicut initio memini ex Salomone dicente donum hominis dilatat uiam eius & ante principes spacium ei facit: hoc inquam donum quis prohibere debet, ne huius hominis uiam dilatat, & ante principes spacium eius faciat, præsertim clamante desuper auctoritate diuina. Ab omni homine, qui offert ultroneus accipietis primitias: Hominem quippe me esse ultroneum, ueraci sententia profiteor, quia non conductus mercede hominis, sed sola delectatus dulcedine uerbi diuini, circa hoc donum laboraui, offerendū in opus tabernaculi dñi: & ea causa hæc recordatus sum, & effudi in me animam meā qm̄ transibo in locū tabernaculi admirabilis, usq; ad domum dei, in uoce exultationis & confessionis,

Exo. 36.

Romanus Pontifex, summus sacerdos

Exo. 29.
Homo ultroneus
Gal. 5.
2. Cor. 9.

Exo. 29

Catalogus operum Rupertii.

Prover. 12.

Exo. 29.
Rupertus, homo ultroneus

Psal. 41

ELENCHVS
INCIPIVNT CAPITVLA LI

bri primi. De Glorificatione trinitatis,
& pcessiōe spiritus sancti.

Quod mysterium sanctæ trinitatis thesaurus
sit desiderabilis, & quod thesaurus in agro abs-
conditus sit. 1

Quod sancta ueteris instrumenti scriptura ille ager
sit, & quod ob causam conuenienter agri nomine si-
gnificata sit. 2

Quo uel quibus thesaurus eiusmodi in tali agro
absconditus sit & à quibus cito possit inueniri. 3

Quod non in una parte agri, sed per totum agrum sanctæ
scripturæ thesaurus iste, & indignis absconditus,
& à dignis sit inuentus uel cito inueniat. 4

Quod de capite libri, in principio creauit deus cælum et
terrâ, qualis ibi sit absconditio huius thesauri, & quod
filius principium sit sicut ipse dixit, ego principium
qui & loquor uobis. 5

Quam ob causam filium siue uerbum dei princi-
pium decuerit nuncupari. 6

Quod de eo quod in psalmo dicit pater filio: Tecum princi-
pium in die u. t. in f. l. ex. u. a. l. genui te. 7

Quod de eadem ueritate dicitur, & de eo quod Apollus ait, pro-
pter quem omnia, & per quem omnia. 8

Quod altius sonet hoc nomen principium, dicitur Iudæis
quod si dixisset, filius dei sum, uel Christus ego sum. 9

Quod pater & filius & spiritus sanctus unum sit princi-
pium, & quod ob causam magis de persona filii scire
oportuerit, ipsum esse principium. 10

Quod de spiritu sancto, uel processione spiritus sancti, quod tribus mo-
dis effecta sit, primo ad creandum omnia, quod dicitur est, et
spiritus dei ferebat super aquas: secundo, ut spirituali-
bus donis rationalis exornaret creatura: tertio ut
in remissionem peccatorum daret, quod ante Christi
aduentum non fiebat. 11

Cum & pater sit spiritus, & filius spiritus, quod ob eam hoc
ipsum substantiale nomen, scilicet spiritus, huic uni personæ
sæpius in scripturis sanctis assignet. 12

Quod de processione spiritus sancti, cuius uidelicet processio-
nis illud erat initium, quod ferebat super aquas, & quo usque
in opere suo processerit hic spiritus dei. 13

Quod de processione spiritus sancti, quod differat à processione filii
quod dixit filius, ego enim ex deo processi & ueni. 14

Quid sit processio siue processio, & cur de semetipso
loquens peritoto tpe dixit, processi de sancto autem spiritum
dixit presentis tpe, procedit. 15

Quod neque filius ad creandum omnia processerit absque co-
operatione spiritus sancti, neque spiritus sanctus ad sanctifi-
candum processerit absque cooperatione filii. 16

Contra illos per dixerunt, spiritum sanctum à solo patre & non
etiam à filio processio dicitur à sapia, en perferat uobis
spiritum meum & ostendat uerba mea. 17

CAPITVLORVM.

Quod ad eandem ueritatis rationem multum illud ualere, quod
ait filius, nocte illa qua tradebat, sed ego ueritatem
dico uobis, expedit uobis ut ego uadam: si enim non
abiero, pacletus non ueniet ad uos: si autem abie-
ro, mittam eum ad uos. 18

Quod de eodem dicto, & quod spiritus sanctus tunc primum
appellatus fuerit pacletus, id est consolator, eo quod sit ipse pec-
catorum remissio quam uidelicet remissionem peccatorum
non dabat prius, nondum glorificato Iesu. 19

Quod incipiunt capitula libri secundi.

Quod de thesauro nominis domini, quem quod thesaurizant sibi ipsi
iuxta Beati Iob, reges & consules siue principes sunt. 1

Quod non minus à filio quam à patre processerit spiritus sanctus
& de eo quod ait filius, quem ego mittam uobis à patre
spiritum ueritatis qui à patre procedit. 2

Quod de eodem dicto contra hereticos, quia non sequitur
spiritum sanctum non processerit à filio propter id quod ait, quod
à patre procedit: imò sequitur spiritum sanctum deum esse,
quia à diuinitate procedit. 3

Quod de eadem sententia quo pertinuerit, ut in illa sacratissi-
ma cœna, qua tradebat non contentus dixisse, quem
ego mittam uobis, addidit dicens: qui à patre processit. 4

Quod de filio fontis esse processio huius, sicut est & per psalmum
mista dicente, quoniam apud te domine est fons uitæ. 5

Quod ad eandem ueritatis rationem pertinet quod clamans dixit
fons ille, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & de
fontis eiusdem apertione. 6

Quod de proprietate fontis illius quod est apud te domine, & de
æquiuocatione fontium in scripturis, ut illic hauriat
aquis in gaudio de fontibus saluatoris. 7

Quod de eo quod ait Euangelista: Hoc autem dixit de spiritu
tu quem accepturi eratis credentes in eum. 8

Quod de ueteris credentibus in filium dei solūmodo sacra scri-
pturæ, quæ per spiritum sanctum administrata sunt
de illo autem fonte, id est filio dei, ipsa quoque proce-
dit substantia spiritus sancti. 9

Quod de ipso processente spiritu sancto, & diuina ipsius po-
tentia, iuxta quam dicitur est, spiritus ubi uult spirat. 10

Quod de illo modo spiramenti eius, quod spiras ubi uult ipsam
aerem substantiam penetrat, & abyssum eius pambulat
& quod huius dignationis experimentum sentirent
hac uita ualde paucorum est. 11

Quod de ibi pacletus iste spirare uelit, ubi non queritur uel
recipit consolatio presentis seculi, & de eo quod ait dominus,
rogabo patrem & alium pacletum dabit uobis. 12

Quod de eadem dignatione spiritus ubi uult, iuxta illud
in pueribus, noli regibus o Lamuel, noli regibus
dare uinum, date siceram meretricibus, & uinum his qui
amaro sunt animo. 13

Quod de amaritudine sanctorum, & amaritudo animi eorum
descendat ex magna uirtute fidei, & ideo consola-
tione spiritus sancti digni sunt. 14

BLENCHVS

¶ De distantia fidei, quod & magna fides, & mo-
dica fides, & minima fides, certas ob causas no-
minentur in uerbis domini. 15
¶ Item de magnæ fidei merore, siue amaritudine, &
de eo quod Salomon loquitur. Cor quod nouit
amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non
miscbitur extraneus. 16
¶ De eo quod dominus, præmissio, Spiritus ubi
uult spirat, subiungit, & uocem eius audis, sed
nescis unde ueniat aut quo uadat, & quod ueniens
idem spiritus, signum aliquod ostendat, compe-
tens gratiæ quam importat. 17
¶ Narratio quorundam signorum, cum quibus ui-
sitatione sui spiritus sanctus diebus nostris qui-
busdam dignanter infudit. 18
¶ Item de eo quod ait, Et uocem eius audis, quod
uox hominis inspirati gemituosa sit, & quid sit
nescire unde ueniat, quid sit nescire quod uadat. 19
¶ In isto quod inspiratus gemit, probatum est illud quod
ueritas promittens dixit amē amē dico uobis, si quid
petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis, &
de eo quod apostolus ter dominū negauit. 20
¶ Vtrum postquam iste paracletus semel familiaris
uifitatione sese infuderit, contingere possit ut
sese auferat, & animam illam semel deuolutam
prorsus & irrecuperabiliter derelinquat. 21
¶ Quod nulli nimia securitas habenda sit, & de eo
quod apostolus ait, Nolite contristare spiritum
sanctum dei, & quod David. Quia contristauit
eum. Redde (inquit) mihi leticiam salutaris
tui. 22
¶ Incipiunt capitula libri tertij.
¶ Benedicendum esse dominum à nobis quantum
possumus, & quod maior sit in laude, multa enim
abscondita sunt, & pauca uidimus operū eius. 1
¶ De angelica creatura, quod facta sit ubi dixit de-
us, Fiat lux, & de iudicio spūs sancti in damnati-
one tenebrarum siue principis tenebrarum di-
abolī. 2
¶ De eo quod ait dominus ad beatum Iob, Nun-
quid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius
in terra. 3
¶ Quid sit ordo cœli siue ordo cœlorum, & de uer-
su psalmi, uerbo domini cœli firmati sunt, & spi-
ritum oris eius omnis uirtus eorum. 4
¶ Primum in illo beatorum spirituum sancto or-
dine contemplandum esse ordinem sanctæ tri-
nitatis, quod illa gloriosa ciuitas, cuius sancta scri-
ptura toriens meminit amatorem habeat deum
amore ineffabili, qui uidelicet amator apud Hie-
remiam conceptū se esse querit ab anīa infideli. 5
¶ Quod secundum similitudinem amatoris, in quo

CAPITVLORVM.

hæc tria sunt, amator ipse, & amor ipsius, & crea-
mentum propter quod ad propagandam pro-
lem amore suo ducitur, unus sit deus pater &
amor ipsius spiritus sanctus & uerbum ipsius. 6
¶ De eo quod apostolus, dicebat enim (inquit) eum
propter quem omnia, & per quæ omnia, & quod
parum nobis scire scire, quod per eum, nisi etiam
sciamus quod propter eum facta sit & angelica
creatura, & omnis creatura. 7
¶ Item de processione spiritus sancti, quod in nos ho-
mines duobus datis diffundatur, altero quod est in
remissionem peccatorum, altero quod est in di-
uisiones gratiarum, in sanctos aut angelos uno
tantum, quod est in diuisiones gratiarum. 8
¶ Quod recte & iusto dei iudicio diabolus spiri-
tus sanctus suo respectu indignum iudicauit, re-
um æterni delicti, & de ruina eiusdem diaboli, &
quod positus fuit in monte sancto dei. 9
¶ Responso ad illum qui forte querit ad quid po-
suerit diabolus in monte sancto dei, & ut quid illi
tanta contulit, cum sciret eum spiritus sanctus, qui
omnia scrutatur etiam profunda dei. 10
¶ Propter quid tam terribili iudicio damnatus fue-
rit, & de eo quod in Apocalypsi dictum est unum
de capitibus bestię quæ habebat capita septem,
quasi occisum in morte & plaga mortis eius sana-
ta est, siue habet plagam gladij & uixit. 11
¶ De eo quod dictum est ad B. Iob, spūs eius ornauit cœlos
& obstetricate mauu eius eductus est coluber tortu-
¶ De eo quod dictum est ad eundem B. Iob, quod (osus) 12
enarrauit cœlorum rationem & cur saltem nec ipse
Moyses describere debuerit rationem cœlorum, id
est, sanctorum ordines angelorum, quod primus enarrauit
rationes terrarum, generatōes filiorum hominum. 13
¶ De eo quod dictum est ad eundem B. Iob, & cœcentum cœli
quod dormire facit, & quod uel quibus illa dormitio sit. 14
¶ Item de eodem cœcentu, & de uerbis concentus siue
canticionis illius, quæ apud Esaiam audiuiimus, scitū
sanctus, sanctus dominus deus. 15
¶ Sinita beati Papæ Gregorij de illis cœlestibus san-
ctorum angelorum ordinibus, quod uel quales hoies cuius
ius cuius ordinis societatem sortiantur. 16
¶ Responso ad illos quod dicunt quod de singulis ordinibus
multitudines ceciderunt quoniam secundum illam sinitam beati
Gregorij ex hoibus alij in illū, & alij in illū, ordi-
nē sunt assumpti siue assumendi. 17
¶ Alia sinita de similitudine nouē ordinū angelorum &
nouē charismatū spūs sancti, quæ secundum Apollinē
hoibus data sunt, dicentē, alij quidē per spm dat
sermo sapientiæ & cætera. 18
¶ De eo quod Apostolus dicit, nusquam enim angelos
apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. 19

ELENCHVS

¶ Itē sn̄a B. Gregorij in illo uersu cantici Deute-
 nomi, cōstituit terminos gētū iuxta numerū an-
 gelorū dei, p̄ quo nos sc̄dm̄ hebraicā ueritatē, in-
 terptante B. Hiero. ita legimus, cōstituit termi-
 nos pp̄lorū iuxta numerū filiorū Israhel. 20
 ¶ Probabilius dici posse, qd̄ nō tā hō, p̄pter supplē-
 dum angelorū numerū, quā & angeli & hoies, p̄-
 pter unū hoīem Iesum Ch̄m facti sunt. 21
 ¶ Qualē sensum habere possit litera hęc, quā sc̄dm̄
 Hebraicū, B. Hieronymo interpretatē legimus,
 constituit terminos populorum iuxta numerum
 filiorum Israhel. 22.
 ¶ Incipiunt capitula libri quarti.
 ¶ Propositio, dicere aliqd̄ de hūana creatura ad lau-
 dē sanctę trinitatis, ad honorē Spūs S. de patre
 & filio, p̄cedentis, cuius in ista creatura ualde cla-
 ra rutilant dona. 1
 ¶ De p̄posito dei dicētis: Faciamus hoīem ad ima-
 ginem & similitudinem nostram. 2
 ¶ De eo qd̄ ait B. Iob, & post eū Dauid: manus tuę
 fecerunt me & plasmauerunt me. 3
 ¶ Qd̄ manus aut pedes in deo nō sint, quēadmodū
 in nobis, sicut putauerūt hi, q̄ pro rustica simpli-
 citate dicti sunt humaniformi, & de eo qd̄ scri-
 ptum est in Esaia, quis appēdit tribus digitis mo-
 lem terrę, & librauit in pondere montes, & col-
 les in statera. 4
 ¶ De eo qd̄ ait dominus deus: Ecce Adā quasi un-
 ex nobis fact⁹ ē sciēs bonū & malū, ad ip̄m Adā
 qa puluis es & in puluerem reuerteris. 5
 ¶ Exclamatio supradicti, p̄phetę, qui post illud su-
 pradictū, quis appēdit tribus digitis molē terre
 protinus subiunxit, quis adiuuit sp̄m̄ domini, aut
 quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi. 6
 ¶ Item de eadem exclamationē, qs̄ adiuuit sp̄m̄ dñi
 & de obedientia filij dei, quod ip̄a adiuuerit Spi-
 ritum domini. 7
 ¶ Itē de eo qd̄ ibidē in p̄pheta scriptū est, cum quo
 inijt cōsiliū & instruxit eū, & docuit eū semitā iu-
 stitię, & erudiuit eū sciam, & uia prudētīę ostē-
 dit illi. 8
 ¶ Respōsio ad illā p̄cuntationē sc̄dm̄ Ap̄lm̄, dicē-
 tem: Sapiam loquimur iter p̄fectos: & alibi, nob̄
 aut̄ reuelauit deus per Sp̄m̄ suum. De illa Ironia
 dei siue sanctę trinitatis, qua dixit: Ecce Adam
 quasi unus ex nobis factus est sciens bonū & ma-
 lum, cū iam prēmisset, quia puluis es & in pul-
 uerē reuerteris. Et quomodo illa ironia in seriū
 cōuersa ē, qñ nouus Adā Iesus Ch̄s fact⁹ ē una
 p̄sona ex tribus p̄sonis sanctę trinitatis. 9
 ¶ De fide, quę est unū & p̄cipuū donoꝝ Spūs S.
 qd̄ ip̄a in sanctis antiquis p̄ribus primis tantū sa-

CAPITVLORVM.

cramenti tantę salutis p̄paratio fuerit. 10
 ¶ Qd̄ illo tpe non solū fides, uerū etiā p̄pheta ante
 diluuiū sanctis illis à sancto sp̄u data fuerit, put-
 uoluit de sacramento numeri, quo ait Lamech se-
 ptuplum ultio dabit de Cain, de Lamech uero
 septuagies septies. 11
 ¶ Itē de charismatibus spūs sc̄ti, qd̄ illo tpe & post
 illud ip̄s añ aduētū spūs sc̄ti in remissionē pctōꝝ
 dat⁹ nō fuerit, qd̄q; data q̄ tunc p̄paratiōes eius
 fuerint regnatōis, qua nūc sunt filij dei, & de eo
 qd̄ ait B. Iob d e ill, qa cōcepti nō uiderūt lucē. 12
 ¶ De tribus filijs Noe ex quibus reparatus est orbis,
 & qd̄ ualde notādū ē, trina enūciatiōe renouatū
 sup̄ eos ybū bñdiciōis, qd̄ deus sup̄ primos hoī-
 nes edixit, & quod Chanaan potius p̄ q̄ ip̄m
 Cham maledixit. 13
 ¶ De illius intentione iudicij sc̄licet diluuij, qd̄
 in illa subluceat splendor sanctę Trinitatis, tex-
 tum alterā diligentius inspicienti. 14
 ¶ De prima sententiā illius iudicij, non permane-
 bit spiritus meus in homine in æternum, quia ca-
 ro est: quod congruat personę patris. 15
 ¶ De secunda sententiā, uidentis deus poenitit eum
 qd̄ hoīem fecisset in terra & p̄caues in futurū, &
 taq̄ dolore cordis intrinsec⁹, delebo (inqt) hoīem
 quē creauī, qd̄ p̄sonę cōgruat filij. 16
 ¶ De tertia sn̄a, cum q̄ uidisset deus, dixit ad Noe,
 finis uniuersę carnis uenit corā me, fac tibi archā
 qd̄ p̄sonę congruat Spūs Sancti. 17
 ¶ De eo qd̄ dixit deus, uenite igit & descendamus
 & confundamus ibi linguas eorū, quia sit uox tri-
 nitatis, sicut & illud dictū p̄r: Ecce Adam quasi
 unus ex nobis factus est. 18
 ¶ De eo qd̄ dixit, nec desistēt à cogitatōibus suis do-
 nec eas ope cōpleāt, quasi eas ope cōpleuerit. 19
 ¶ De plaga illa confusionis, in quo profuerit, & cui
 personę magis congruat dixisse ceteris: uenite
 descendamus & confundamus. 20
 ¶ De fide patris Abraham credentis promissioni-
 bus beati seminis, & de eo quod tres uidit, &
 unum adorauit. 21
 ¶ De tribus patribus, Abraham, Isaac, & Iacob,
 quomodo in illis tribus angelis conuiuantibus,
 & nasciturum Isaac promittentibus, p̄signa-
 tum fuerit sacramentum fidei sanctę trinitatis,
 qua per aduentum Christi mundus est illustra-
 tus. 22
 ¶ Incipiunt capitula libri quinti.
 ¶ De eo quod Salomon in parabolis loquitur, tur-
 ris fortissima nomen domini, ad ip̄am currit ius-
 tus & exaltabitur, & quod ille sit iustus qui ex fi-
 de huius nominis iustificatur.

¶ De eo qđ ad Moysen incipiens loqui deus: hæc
(inquit) dices filijs Israel: dñs deus patrū uestro-
rum, deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, mi-
sit me ad uos, & de nomine Adonay, quod no-
men meum (ait) non indicaui eis. 2
¶ Nō fuisse diminutionē gl'æ uel meritis p̄fibus ill'
qđ dixit, & nomē meū adonay nō indicaui eis. 3
¶ De eo qđ Sadducæis respōdens dñs pro resurre-
ctione mortuorū, congrue patrū istorū meminit,
dicente deo ego sum deus Abraham, & deus Isa-
ac & deus Iacob, pro quo & sic assumpsit, nō est
deus mortuorū, sed uiuorū, oēs em̄ ei uiuunt. 4
¶ De capitulo p̄phetæ Osæ, & locutus sum, ait
dñs sup̄ p̄phetas, & in manu p̄phetarū assimila-
tus sum, quō sancta trinitas in istis p̄fibus assimi-
lata fuerit, in Abraham deus pater, in Isaac de-
us filius, in sup̄plātōe Iacob de' Spūs Sctūs 5
¶ Itē de consilio Rebeccæ, qđ ille ad uilē suscepit
effectū quā recte intelligimus in eo assimilatā eē
spūs sancti grām, & de uestibus ualde bonis qbus
illū iduit, & de uersiculo psalmi: Elegit nobis hęc
reditatē suā, speciē Iacob quē dilexit. 6
¶ De charismatibus spūs scti, p̄ illas uestes bonas fi-
guratis, & de mystica caligine oculorū Isaac bñ-
dicentis, & de eo qđ dixit Moses, aut dimitte eis
hęc noxā, aut dele me de lib. tuo quē scripsisti. 7
¶ Itē de charismatibus spūs scti, & qđ bñdicitio, qua
nē Isaac nos benedixit, grā sit spūs sancti ex ipō, p-
cedentis & cōtra monothelitas de mysterio illo
mirabilī, qđ Isaac nō ei, cui ipse uoluit, sed ei bñdi-
xit quē Rebecca mater benedictū eē maluit. 8
¶ De opatōe uirtutū, quę magna est inter charisma-
ta spūs sancti, qđ scđm illā dictū sit, & nō surrexit
Propheta ultra in Israel, quem nosser dñs facie
ad faciē, & qđ uirtutes operari, hoc fuerit, iudica-
ri nomen Adonay. 9
¶ Itē de illa grā spūs sancti, quę est opatio uirtutū,
quō illā malefici corā Pharaone emulati sunt et
nō ualētes subsistere dixerūt, digitus dei est hic. 10
¶ De trina bñdicitōe nois dñi, quā dñs pacto taber-
naculo mādauit Moysi, dicens: sic benedicetis fi-
lijs Isrl, & de eo qđ ait: Inuocabūt nomē meū su-
per filios Isrl, & ego benedicam eis. 11
¶ De benedictōe qđ bñdixit Iacob Ioseph filio suo
sub iuocatōe sancti nois, deus in cuius cōspectu
ambulauit p̄fēs mei, deus qui pascis me ab ado-
lescētia mea, angelus q̄ eruit me de cūctis malis
& qđ ille angelus persona sit filij. 12
¶ Qđ optuerit i ill' antiquorū bñdicitōib' taceri rela-
tūa nōia, q̄ sunt p̄f & filius & spūs s. & sermonē
claudi, ut nō sic apte bñdicerēt sicut nūc bñdici-
m' ul' baptizam' in noie p̄fīs et filij et spūs s. & de
eo qđ scriptū est in Esaia. Erūt uobis uisio oīm: si-
cut uerba libri signati. 13

¶ De eo qđ dictū est Audi Isrl, dominus deus tuus
de' un' est, & de eo qđ p̄tin' subiūxit hæc tria: di-
liges dominū deū tuū ex toto corde tuo, & ex to-
ta aia tua, & ex tota fortitudine tua, & qđ dilectio
tria sit & una, nō tres dilectōes, s; dilectio una. 14
¶ Qđ tres sint opatōes unius dilectōis, quas p̄tinus
Moyses subordinauit, & qđ prima opatio respic-
ciēs ad id qđ dixerat: diliges ex toto corde tuo,
sic incipit, erunt q̄ uerba hæc in corde tuo, et qđ
hęc operatio uita sit contemplatiua. 15
¶ Secūda dilectōis operatio respiciēs ad id qđ dixe-
rat, et ex tota aia tua, ipā eē uita actiua, quā sic tradere
incipit, dominū deū tuū timebis et illi soli serui-
es, ac per nomen eius iurabis. 16
¶ Tertia dilectōis operatio respiciēs ad id qđ dixe-
rat, et ex tota fortitudine tua, est aras subuertere,
cōfringere statuas, et hæc opatio marty' coro-
na est, sed modo dissimili, quia nō pugnauerunt
gladio materiali. 17
¶ Qđ scđm similitudinē harū triū operationū unius di-
lectōis, debeamus iuari ad intelligentiā, qđ pa-
ter et filius et spūs S. tres p̄sonæ et unus de' sit. 18
¶ Qđ filius dei et p̄cedēs ex eo spūs S. in eo assimi-
lat' sit qđ dixit domin' Mosi, cōgrega mihi. lxx
uiros, et auferā de spū tuo, tradā ȳ eis. 19
¶ Qđ partē gl'ę Moysi, s. p̄phetiā, illi. lxx. uiri ac-
ceperint, nō etiā opationē uirtutū sicut Iosue, de
qđ dixit dñs, et dabis ei p̄tē gl'ę tuæ, et qđ hoc in-
tēderit, dicendo, auferam de spū tuo. 20
¶ Incipiant capitula libri sexti.
¶ De eo qđ in Michea scriptū est, et suscitabimus
sup̄ eū septem pastores, et octo primates hoies.
Qui pastores et qui sint primates, et qđ sit eos su-
per Ch̄m suscitari, et quod Moyses sit unus de
pastoribus illis. 1
¶ Item de uerbo suscitationis, quoniā suscitari dici-
tur id quod mortuū fuerat et reuiuiscit. 2
¶ Quō suscitātū fuerit sup̄ dñm Ch̄m hoc myste-
riū huius pastoris, in eo, qđ. lxx. uiros, ut de sp̄ritū
eius daret eis, cōgregare iussus est ad ostium ta-
bernaculi cederis. 3
¶ De eo quod usq; ad illud patiēter sustinuerat dñs
postqđ aut tot hoies acceperat de spū Moysi, mur-
murantē p̄p̄m percutere cœpit, et in cuius rei fi-
gura istud contigerit. 4
¶ De eo qđ Phariseis dicētibus, hic non eijcit dæ-
mones nisi in Beelzebub principe demōtorū, re-
spōdit dñs. Qui aut dixerit ȳbū cōtra sp̄m sctm,
nō remittet ei neq; in hoc seculo neq; in futuro,
et qđ illa res gesta in figura cōtigerit h' iudicij. 5
¶ Qđ septimus pastor supra memoratorum fuerit
Dauid, & qđ apud istū nō solū triplicatū nomen
dei sicut apud Mosen, uergetiā relatiua iueniant

ELENCHVS

- exp̄ssa noia trinitatis, q̄ sunt p̄f̄ & filius & sp̄. S̄a. & qd̄ hic primus sp̄m̄ sc̄m̄ noiauit, q̄ prius legebatur sp̄s dei siue sp̄s domini. 6
- ¶ De repromissione, q̄ ad deū cū iuramento facta ē, semel iuravi in sc̄to meo &c. & de trino noie dñi ad eū, cū dicit dñs, requie dabo tibi, p̄dicetq̄ tibi dominus, qd̄ faciat tibi domū dominus. 7
- ¶ De eo qd̄ ubi missus ē apl̄s, pacletus sp̄s ueritatis, imō & anteq̄ appareret in linguis igneis (qd̄ factū ē die p̄tecostes) cū apparuisset illi sensum ut intelligeret scripturas, prima testimonia Christi sumpta fuere de psalms David. 8
- ¶ Item de eo quod ait: Ille sp̄s me clarificabit, q̄ de meo accipiet & annunciat uobis: & de illo uersu psalmi quarti: Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti latitudinem in corde meo. 9
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi primi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia & in hūc mundum sine peccato uenit originali: & in hoc mundo sine peccato uixit actuali. 10
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi secūdi, hoc de Christo nobis annunciet sp̄s ueritatis, q̄ p̄pter obedientiam passus sit p̄ peccatis nr̄is. s̄. obediēdo p̄ri dicenti Postula à me, nimir̄ moriēdo. Hoc etiā fuit postulare, & dabo tibi gentes hereditatē tuam, & possessionem tuam terminos terræ. 11
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi tertij, hoc de Christo nobis annunciet sp̄s ueritatis, quia resurrexit, & in ccelū ascendit, & hoc esse quod dicit: Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi, & tu autem domine susceptor meus es. 12
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi quarti, q̄ sic incipit: Cū inuocare, exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi, hoc de Christo nobis annunciet sp̄s ueritatis, quia fecit sicut promisit, dicens: Et gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. 13
- ¶ Iterum de uersu psalmi quarti. Signatum est super nos lumen uultus tui dñe, qd̄ uultus dñi, sit fili⁹ dei & qd̄ lumen uultus dñi, sit sp̄s p̄ris & filij. 14
- ¶ De uarietate in eodē psalmo singularis & pl̄is numeri, qd̄ singularitas credentiū sit h̄ntiū unū sp̄m̄ & unā fidē: pluralitas autē siue multitudo, illos sit qui sunt contra uel extra hanc unitatē. 15
- ¶ Item qd̄ hęc dicit unitas: dedisti latitudinem in corde meo: & qd̄ ubi sp̄s sanctus inhabitat, illic semper piterna sit & inenarrabilis latitudo. 16
- ¶ Admiratō quā sapiēter signat⁹ fuerit liber, donec illū agnus ap̄iret, & de eo qd̄ dicit bt̄us Iob, q̄ cōmouet terrā de loco suo, q̄ p̄cipit soli, & nō orit⁹, & stellas claudit quasi sub signaculo. 17

CAPITVLORVM.

- ¶ De eo qd̄ Salomon dicit: Quis suscitauit oēs terminos terræ, qd̄ nomen est eius, & qd̄ nomen filij eius si nostris itēq̄, uæ soli, quia cum ceciderit nō habet subleuantē & cætera: post q̄ subiūgit uniculus triplex difficile rumpitur. 18
- ¶ Tria esse. s̄. fidē, sp̄m, charitatē, per q̄ homo p̄ducitur ad similitudinē dei, iuxta p̄positū eius, dicitur: Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram, & secundum hoc tria fecisse Salomonem tres libros, Parabolas, Ecclesiastes, Cantica canticorum. 19
- ¶ De eo qd̄ ait in parabolis: Sapientia edificauit sibi domū, excidit columnas septem, quodq̄ dñs possedit me ab initio uiarum suarum, & cætera usq̄, cum eo eram cuncta componēs, & in principio erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt, unum & eundem habeat sensum. 20
- ¶ Quod secundum similitudinē festi uiatoris frequens intercisio librorum festum releuet animū scribentis. 21
- ¶ Incipiunt capitula libri septimi.
- ¶ Item de thesauro fidei, sp̄i & charitatis, in tribus libris Salomonis qd̄ sup̄ illo quidē sapiēs thesaurus gaudendum sit: formidandum autem, quod uir tam sapiens cecidit uel cadere potuit. 1
- ¶ De coeternitate patris uel filij secundū hęc uerba Sapientia: ante q̄ quicq̄ fieret ego iam concepta eram, & cætera & de incarnatione eiusdem sapientia, secundum hęc uerba: Sapientia edificauit sibi domum, & reliqua. 2
- ¶ De his quæ sequuntur in eodē libro Proverbiorū, quomodo fere totus sermo quasi in conflictu sit p̄ oppositionē iusti & impij sibi inuicē aduersariū & cōpugnantū, scdm̄ qd̄ ait ip̄a incarnata sapientia, non ueni pacē mittere sed gladium. 3
- ¶ Item de oppositione iusti, uidelicet, ex fide uiuit, & impij, id est, fidē non habentis, & qualis scdm̄ eundē librū parabolarū finis utrorum sit. 4
- ¶ Itē de fide qd̄ ip̄a sit mulier fortis, de qua in fine eiusdē libri scriptū est: Mulierē fortē quis inueniet, procul & de ultimis finibus precij eius. 5
- ¶ Itē pro dignitate eiusdē fidei, q̄o dictū sit, confidit in ea cor uiri sui, & spolijs nō indigebit reddet ei bonū & nō malū omnibus diebus uitæ suæ. 6
- ¶ Quod uel quale bonum reddat fides siue ecclesiæ fidelis, ut merito confidat in ea cor uiri sui, secundum alphebetum hebraicum, cuius singulæ literæ singulis uerbis præfixæ sunt. 7
- ¶ De admiranda fidei potētia: maxie in hoc dicto sit donec fecit, et uēdidit et cignulū tradidit chananeo. 8
- ¶ Quō ad instructionē fidei pertineat sequēs liber Ecclesiastes, uanitas uanitatū, & oia uanitas. 9

ELENCHVS

CAPITVLORVM:

- ¶ Quò iure uanitatē arguunt oia q̄ fecit de⁹ sex die
bus in cōparatōe diei septimi, in q̄ requirit de⁹ 10
- ¶ Qd̄ nō tā ip̄a creatura q̄ creaturæ usus imoderat⁹
uel amor puerus recte uanitatē arguat, quò di-
cit scriptura, & uidit deus cuncta quæ fecerat, &
erant ualde bona. 11
- ¶ De eo q̄ ait, deū time & mādāta ei⁹ obserua, hoc ē
em̄ ois hō et qd̄ absq̄ timore dei ois hō uiuēs sit ua-
ri possim⁹, quò magis ac magis ad cognitionē sc̄tē
¶ Qd̄ hęc duo, fides q̄ i pabolis instruit, & caritas. 12
spes q̄ in eccl̄iaste roborat, operent̄ p̄ tertiū, s. p̄
charitatē, quæ in canticis loquit̄. 13
- ¶ Quò in trib⁹ istis, fide, spe & charitate utit̄ specta-
ri possim⁹, quò magis ac magis ad cognitionē sc̄tē
¶ Q̄ i scripturis antiq̄s trinitatis erudiamur. 14
noia hęc fidei spei & charitatis fere ita raro inue-
niant, cū res ip̄sæ ubiq̄ prædicentur sicut relati-
ua noia p̄f̄is & filij & sp̄s sancti, aut tacent, aut
rarissime, & cum cautela pronunciant̄. 15
- ¶ Itē de fide spe & charitate, qd̄ per hęc tria in san-
ctis scripturis assumunt̄ sancta trinitas, & de capi-
tulo apl̄i: tūc aut̄ cognoscā sicut & cognitus sum
quid sit cognoscere uel cognosci. 16
- ¶ Quò sensu uel qua int̄tōe dixerit apl̄s, nunc autē
manet fides, spes charitas tria hęc: maior aut̄ horū
est charitas, & quod hęc tria sūt inseparabilia, si-
cut & ipsa trinitas. 17
- ¶ Orandū esse, ut qm̄ per hęc tria reformamur ad
similitudinē trinitatis, augeat in nobis fidē, augeat
spem, augeat charitatē beata trinitas 18
- ¶ Incipiunt capitula libri octaui.
- ¶ Cōfessionē siue laudē sanctæ trinitatis canticū eē
dn̄i, qd̄ ad interrogatōnē hereticorū non debeat
cātari in terra aliena: sup̄ flumina Babylonis. 1
- ¶ De trib⁹ pueris uictorib⁹ in medio Babylonis for-
nacis, q̄ in eis sc̄tā trinitas auxiliij sui p̄ntiā cōtra ca-
put idolatrie demonstrauerit pariter et significauit
¶ Quò illi historiæ siue rei gestæ cōueniāt rit. 2
& uoces & sensus mystici psalmi. cxxxvi. Super
flumina Babylonis illic sedimus & fleuim⁹. 3
- ¶ Qd̄ nō nobis equæ magna sit, ut fuit antiquis san-
ctis, huiuscemodi cōquestiōnis cā, in falicibus, in
medio eius, suspendimus organa nra, quò cātabi-
mus canticū domini in terra aliena 4
- ¶ De magna Roma, qd̄ ip̄a fuerit magna Babylo-
nia, q̄ diu persecutionē cōtra cultores eiusdē tri-
nitatis, quæ apud illā priorē Babylonā clarifica-
ta est in illis tribus pueris. 5
- ¶ Quò pulchrū sit mysteriū, in eo qd̄ dictū est, tūc hi
tres quasi ex uno ore laudabāt, & glorificabāt, &
benedicebāt deū, & de fornace succēsa septuplī
quā succendi cōsueuerat, quid ibi numerus septe-
narius ualeat, 6
- De quatuor bestijs, leona, urso, pardo, & alia sine noīe
terribili atq; mirabiliq; cōtra singlas earū opposi-
tū fuerit auxiliū trinitatis, sub sacramento nume-
ri ternarij. 7
- ¶ De urso, id ē, regno Persarū & Mædoꝝ, quò ibi
altissimus suā potentia clarificauerit sub eodē sa-
cramēto numeri ternarij, id est, triū regū in reedifi-
catione templi uel ciuitatis. 8
- ¶ Itē quò ex tribus tm̄ personis præuisum est auxiliū
um sanctæ trinitatis aduersus Aman, ne deleteret
genus Iudæorū, unde optebat Ch̄m nasci. 9
- ¶ Qd̄ p̄pter cām istā Sancta trinitas Cyrū regē per-
sarū ex nomine uocauit & assimilauit, & in corde
cæterorū regū Persarū siue Mædoꝝ tantā b̄no-
lentiā dedit, & qd̄ dn̄s noster Iesus Christus pro-
pter quē nalcitur illa facta sunt, primus inuenit̄
in scripturis. 10
- ¶ Gratiarum actio quid sit & quando, quomodo &
ubi dominus noster Iesus Christus gr̄as egerit. 11
- ¶ De bestia tertia, s. pardo, id ē, regno græcorū, quò
Sācra trinitas cōtra illud auxiliū sui p̄ntiā p̄ uiros
tres, p̄ tres duces fr̄es Iudam & Ionathā & Symo-
nem demonstrauerit. 12
- ¶ De recludine iudicij quo dictū fuerat p̄ p̄phetā
Osee, quia nō addam ultra misereri domui Isra-
hel, & domui Iuda miserebor, & qd̄ domus Iuda
tres habuerit reges iustos: domus autē Irahel ne
unum quidem. 13
- ¶ Epilogus saluationū, qd̄ à uerbo p̄missionis usq;
ad nauitātē Ch̄i septies saluatus sit ppl̄s illic, de
q̄ oportebat nasci Ch̄m, & hoc p̄tinere ad San-
ctæ trinitatis mysteriū: quia singlæ saluatōes fa-
ctæ sunt p̄pter tres siue p̄ tres uiros, q̄ inuēti sunt
in medio Ieorum 14
- ¶ Nō ita nūc eē ppl̄o illi post natū Ch̄istū, sed si fu-
erint ait dn̄s, tres uiri isti in medio eius Noe Da-
niel & Iob, uiuo ego quia ip̄i soli iustitia sua libe-
rabunt animas suas. 15
- ¶ Quali à gladio & fame qualibus à bestijs, quali à
pestiētia, prop̄ quos suos sc̄dm̄ carnem Iudæos
apl̄i nō saluauerūt, & quod ip̄i fuerint in medio
eorum quasi Noe Daniel & Iob. 16
- ¶ Quod uel quale fuerit peccatū terrē illius, quam
Noe Daniel & Iob saluare nō potuerūt: & quò
Iudæi blasphemauerunt uel uerbū dixerūt con-
tra Spiritum Sanctum 17
- ¶ De Hierl̄m quæ illa sit, de qua dn̄s ibidē qd̄ & si
quatuor iudicia mea pessima misero in Hierl̄m,
tm̄ reliquet̄ ea saluatō educētū filios et filias 18
- ¶ De tribus uiris illis, quorū hęc propria noia fue-
runt Noe Daniel & Iob, qualiter suis quisq; tē-
poribus egressi fuerunt, 19

ELENCHVS

¶ Incipiunt capitula libri noni.

- ¶ De eo quod scriptum est, sicut q mel comedit mul-
rum, non est ei bonum, sic qui scrutator est maie-
statis, opprime à gloria, & quod scripturas scru-
tari, non idem sit quod scrutatorem esse maie-
statis. Caput .I.
- ¶ Quod domus illa, quam sapientia sibi ædificauit,
sit corpus Christi, & quod in istam domum proces-
sio spiritus sancti tertio celebrata sit, primo ad ædi-
ficandum, secundo ad exornandum, tertio ad de-
dicandum. 2
- ¶ De septē eiusdē domus columnis, & quis primus
autor fuerit huius numeri, ut scriberet septem spi-
ritus dei. 3
- ¶ De septē diebus primis, & qd spūs domini q fere
bat super aquas ex ill' cognosci debeat qd sit spūs
septiformis, primū spūs timoris, secundū diuisio-
nē tenebrarū & lucis, & in supremo spūs sapiæ,
secundū diē septimū in quo deus requieuit. 4
- ¶ Quā ob causam idem sacramentum spiritus se-
ptiformis congruum fuerit septē columnarum
appellatione designari, cur & Esaias ordine con-
uerso spiritus eisdem ordinans à spiritu sapientiæ
descenderit, ad spiritum timoris. 5
- ¶ De ædificatione huius domus domini, & quod
ibi factū sit illud quod Psalmista dixit, misericor-
dia & ueritas obuauerūt sibi, iustitia & pax oscu-
latae sunt. 6
- ¶ Item de eadem re, ad quid misericordia & ueritas
obuauerunt sibi, & quale consilium de saluando
humano genere illic habuerint, secundum illud
beati Iob, utinā appenderent peccata mea quib'
irā merui, & calamitas quā patior in statera. 7
- ¶ Item de ædificatione domus eiusdem, quid myste-
riū habeat dictum illud, domus cum ædificaret,
lapidibus dedolatis atq; pfectis ædificata est. 8
- ¶ De exornatione eiusdem domus, quali auro exor-
nata sit, descendente ad illam super dominum spi-
ritu sancto in specie columbæ, cum baptizaretur
à Iohanne. 9
- ¶ Quo pertinuerit, quod ad hoc opus procedens

CAPITVLORVM.

- spiritus sanctus, non in qualicunq; specie, sed in
specie columbæ apparuit. 10
- ¶ De die illo quem determinauit spiritus sanctus in
Dauid, dicendo: hodie si uocē eius audieritis. 11
- ¶ De eiusdem domus dedicatione, id est resurrectio-
ne, secundum psalmum uicesimum nonum, cui-
us est titulus psalmus Dauid cantici in dedicati-
one domus Dauid. 12
- ¶ Item in eodem psalmo, de trina appellatione nois
domini: Exaltabo te domine, domine clamaui
ad te domine eduxisti ab inferno animam meā &
de titulo alterius psalmi, in finem canticum psal-
mi resurrectionis. 13
- ¶ Cur ab illa festiuitate dedicatiōis, id est, à gloria
resurrectionis spiritus sanctus non in specie colū-
bæ, sed in specie ignis appuerit, & de spū blasphe-
miæ quod peccatum non remittet neq; in hoc se-
culo neq; in futuro. 14
- ¶ Item de eodē spiritus sancti iudicio, cum illa apo-
stoli sententia, uoluntarie enim peccantibus no-
bis post acceptam notitiam ueritatis iam non re-
linquet hostia pro peccatis. 15
- ¶ Quomodo psallere, & quid psallendo confiteri
debeamus sanctitatis eius, et quod ipsa memoria
missio sit filij dei dicētis apud Esaiam ante quam
fierent, ibi eram, & nunc dominus misit me, & spi-
ritus eius. 16
- ¶ De processione spiritus sancti iuxta subsequens
capitulum Esaiæ, non fuerunt in deserto cū edu-
ceret eos, aqua de petra pduxit eis, & scidit petra
& fluxerunt aquæ, & de uoce exultationis qua
istud iubemur annunciare. 17
- ¶ Quod huius manufactæ domus dedicatio fuerit
illius ueteris & manufactæ abdicatio, secundum
illā Esaiæ uisionem qua clamantibus seraphim,
sanctus, sanctus, sanctus dominus deus, domus
impleta est fumo. 18
- ¶ De eo quod scriptum est in laudibus mulieris for-
tis, id est, sanctæ fidei, uir eius laudauit eam, & d'
te ei de fructu manuum suarum. 19

FINIS.

PROLOGVS RVPERTI

AD CVNONEM.

QVID FACIAM O PHILOCHRISTI OMnes auditores beniuoli, quia animus meus materiam qualem cunq; sibi obiectā, quāuis supra uires sit, interpretatā siue inoperatā abire non sinit. Ecce cuiā amicorū sponsae uel sponsi (quāliū in Cāticis est illa uox, murenulas aureas faciemus tibi, uermiculatas argento) multū roganti, opusculū tribus ædiderā libellis secundū materiam quā ille mihi obiecit, scilicet de sacramentis fidei sub Dialogo Christiani & Iudei, quod uidelicet opusculum pro re uel qualitate suimet anulū placuit appellari, atq; hoc fa-

cto, putabā me satis fecisse illius uoluntati bonæ & laudabili. At ille, iuxta quod sapientia dicit. Qui edunt me, adhuc esuriunt; & qui bibunt me, adhuc sitiunt. ubi hoc tantillū cōmedit & bibit, amplius esuriens & sitiens, & quasi irritato mentis palato ex gustu boni saporis, hoc rogare, hoc instanter petere addidit: ut apponerē loqui adhuc contra p̄fidiam Iudaicā, primū de tribus personis unius summæ diuinitatis, & demonstrare illi, quāuis in uito, trinitatis gloriā testificatā esse ex lege & prophetis: quas nimig; scripturas ipse legit & recipit. Deinde cur uel quomodo magis ad personā filij pertinuerit susceptio carnis. Deinde & hoc demonstrare quod tēpus illud, quo natus est hic Iesus Christus, quē cōfitemur & scimus Messiam ipsum esse, quē expectabant patres sancti, promissum sibi, à ueritate nō t̄ discrepare, immō ualde cōcrepet prophetiæ, quā Patriarcha Iacob p̄locutus est. Non auferetur sceptrū de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec ueniat qui mittēdus est. Hæc tria proponēs, num paruā aut facilē mihi materiā obiecit uisus est? Immo rem magnā, rem difficilē imposuit, & quanto propinquius huc animus accedit, & postulata facere cupit, tanto pondus esse grauius sentit, & penē refugit, nisi q; maiora suis uiribus iam dudū cū auxilio dei uersare consueuit. ¶ Quid igitur facia? Nimig; hoc expedit & optimū est, ut habens amicū, eam ad illū media nocte, & dicam. Amice, cōmoda mihi tres panes, quoniā amicus meus uenit ad me de uia, & non habeo quod ponā ante illū: animus meus amicus meus, qui tamen sæpe elongatur à me, ita ut rectē clamem, & cor meū dereliquit me. Ergo ueg; dicere licet, & amicus & desertor ipse est. Amicus nimig;, in eo dū intus se cōtinet: amicus, dū uocat & ad aliquē sanctorū cōuertitur: amicus, dū cogitat altius, quod dei filius propter nos uirginis filius factus est: amicus, dū adhuc altius intuetur mysterium crucis, quod per illā idē dei filius omnia traxit ad se: amicus, dū adhuc altissime gloriā beatæ Trinitatis cupit uidere, quasi per speculū & in ænigmate. Hunc deniq; sumet processum, & olim in quadā uidit imagine, & nunc rebus aliquantisper experitur. Dū post multa quæ scrutatus est in scripturis eiusdē Christi filij dei testimonia, nunc tandē aliquid dulce uel iocundum de gloria sanctæ Trinitatis & processione Spūs sancti effari desyderat. ¶ In quo autē desertor idē est? Nimig; desertor in crebra resolutione, desertor in p̄positi obliuione, desertor in fenestris per quas nō deberet exire, desertor in uisu, desertor in auditu, desertor in gustu, desertor in odoratu, desertor in tactu, hic talis ecce nunc, ut sæpe fecit, de uia redijt ad me. Sed quid dicā? Non habeo (ut iā dixi) quod ponā ante illū, non habeo ex me sermonē bonū siue rectū & bene sonantē, quo digne ualeā exequi opus p̄positū. Restat igitur, ut (sicut iam dixi) eā ad illū ueg; amicū, ad illum singulārē amicū, qui cū deus esset, propter nos homo factus est, amicus & frater, dicāq; ei. Amice, cōmoda mihi tres panes, amice, da sermonē q; & cor meū reficiat atq; delectet, & cultores trinitatis, qui cunq; legerint uel audierint, ædificet. ¶ Olim dum tu, amantissime mi Cuno, Ratisponensis ecclesiæ Præful uenerabilis, Legato sedis apostolicæ, domino Wilhelmo, Præfinito Episcopo, quædā ex operibus nostris demonstrasses, & ille, ut uir studiosus & adprimē eruditus, intentæ legeret atq; amplecteretur: inter cætera libuit eū sciscitari, si aliquid operis ædidissem de processione spūs sancti. Quod quia satis desyderanter sciscitatus est,

A tu nimig;

Cant. I.

Anulus Ruperi, Opusculū lib. III.

Ecci. 24.

Argumentū huius operis.

lege. discret. pet. Gen. 49

Animus hoīs nūc amicus, nūc desertor est. Luc. ij.

Psalm. 39.

Iohan. 12.

Luc. 11.

Legatus Sedis Aplicæ.

PROLOGVS RVPERTI AD CVNONEM.

tu nimirum pro bona uoluntate penè indoluisti, quod non haberè quod per illū deportari
 posset ad uestigia sanctæ Apostolicæ sedis, de materia huiuscemodi, ut esset q̄si margarita
 super opus illud, quod (ut tu putabas) uelut auge ille exoptauit, & secū tulit, uidelicet expla
 natione in sex priores ex. XII. prophetis. Exemplar illud te agente & illo expectente ami
 si, sicut & cætera multa nostrorū operū exemplaria, q̄ tu profectus in episcopatu abstulisti.
 Cū ergo postulatū ingredi uelle de gloria sanctæ trinitatis, memoria simul illius diei memo
 ris dulcedine sermonis permisceret secundū hanc materiā de processione spūs sancti. Fate
 or quia mox, ut occurrit mentio siue suggestio hæc (quæ utinā ipsius sit paracleti, de quo
 dñs: ille uos (inquit) docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcūq; dixerō uobis) uale
 de cōplacuit, faciēq; mentis ad occurrēdū sibi deliniuit, & hilarè effecit. ¶ Sed quomodo
 Iudæo cōpeteret hic stare in dialogo (ut ille amicus postulauit) ante faciē Christiani reue
 lata facie cōtemplantis sanctæ trinitatis: & quæstiones proponere, quarū solutione mag
 gis ac magis reuelatur uultus Moysi: cū ille à prima reuelatione statim fugere cōsueuerit.
 Amoto itaq; illo, sola cū quiete & tranquillo ocio sacras peragret paginas Christiana fide
 des, quatinus & ille non inturbet, & tu Christiane nihilominus habeas qd̄ cupis, quan
 tum per nos deo iuuante fieri potest.

Iohan. 14.

alsi gloriam

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI
 nitatis, & processione sancti spiritus. Liber .I.

¶ Quod mysterium sanctę Trinitatis thesaurus sit desiderabilis, &
 quod thesaurus in agro absconditus sit. Caput .I.

Mach. 3.
 Thesaur⁹ ab
 sconditus in a
 gro.

THESAVRVS DESYDERABILIS TV
 nobis es d̄ admirabile mysterium Trinitatis, & thesaurus
 absconditus quidē, sed taliter, ut inueniri possis ab hoie at
 tento qui te quarit, illuminatos per fidē habens suæ men
 tis oculos. Vbi em̄ thesaurus ille absconditus est in agro.
 Sic eterñ dñs ipse dicit in Euangelio: Simile est regnū cœ
 lorū thesauro abscondito in agro. Mira res. Non in saccu
 lo, non in diuersorio, nō in cubiculo intra cubiculū, ubi so
 lent homines abscondere thesaurū suū, quia de furtibus so
 liciti sunt, sed in agro, id est, in propatulo. Qualis (rogo)
 hæc est absconso, absconditū esse in publico. At tamē ita

est, & oino uerū est. Hoc opus nunc suscepimus, & hæc præsentis operis nostri est intē
 tio, demonstrare, q̄liter uel quo thesaurus iste sit absconditus in agro, dicamus ergo, quo
 nā thesaur⁹ istū solis cæcis absconditū inuenimus nos: & hunc oculos habentibus, quia
 men forte nōdum satis uiderūt, & uidere uolūt, quasi prænto demonstramus digito.

¶ Quod sancta ueteris instrumenti scriptura ille ager sit, & quā ob causam
 conuenienter agri nomine significata sit. Caput II.

Psal. 86.
 Scripturæ po
 pulorū sacra
 Biblia.

AGER iste de quo proposuimus: sancta ueteris instrumenti scriptura est. Et recte
 dicitur ager: quia profectō res publica est. res in aperto posita, & cunctis homi
 nibus, immō populis omnibus, legere uel audire cupientibus, proposita est.
 Hinc est illud in psalmo ueraciter dictū. Dominus narrabit in scripturis popu
 lorū. Quid nāq; est qd̄ dicit in scripturis populorū, nisi ac si diceret, in scripturis q̄ populis
 expositæ sunt, uel q̄ à populis oibus legi possunt. Quod ut diceret nō fuisset necessarium
 nisi essent quædā scripturæ siue quædā scripta q̄ nō sunt populorū, uerbi gr̄a, scripta Pla
 tonicorū: scripta Aristorelicorū. Nimirū ad distantia eorū, q̄ illi scripserūt, scripturæ sacre
 recte dicuntur scripturæ populorū, q̄ uidelicet pplos, id est simplices, à suimet lectione nō
 repellūt

repellant, quin & si mysteria non cito percipiunt, at saltē literalem sensum & morale quoq; facile capiunt intellectu. At illorū scripta uel dicta lubricis anfractibus effugiēdo, simplices à se repellunt. Exempli grā: Si dixeris, mortuus est homo; dicūt, mortuus non est homo. Et ex parte ueg; dicūt, quia si homo est, uiuit: si autē mortuus est, & homo & aia & aiātū corpus esse desit. Quod nō attendētes populi, id est, simplices, stant attoniti. ¶ Sed nihilo minus ueg; est dicere, mortuus est hō, eo uidelicet sensu, quo solemus à parte significare totum. Et recte appellamus hoiem corpus humanū uita defunctū: & hmōi locutionē sicut populi, ita & scripturā nr̄e recipiūt, suntq; ob hmōi simplicitatē scripturā populorū. Sicut qd̄ hic de thesauro pposuimus, dicentes, absconditū in agro, id est, in publico, illi dicerent uel scriberent, oppositū esse in adiecto, & cetera hmōi qualia populi nō intelligūt. At tñ uerum est, & nō ita, ut sicut in eo qd̄ antierius dictū est: sic & in isto à parte significetur totū, immo de toto sentias totum, uidelicet quia totum apertum uel publicum est uidentibus, totum absconditum uel clausum est in uidentibus.

¶ Quō uel qualibus thesauris eiusmodi in tali agro absconditus sit, & a quibus cito possit inueniri.

Caput .III.

Diximus quo in agro thesaurus iste absconditus sit, scilicet gloriosa distinctio personarū sanctæ trinitatis, iam dicendū, quō illic absconditus sit. Vtrūq; etem demōstrare supra ppositū est, & quo in agro & qualiter absconditus sit. Non lōge pro hac demonstratōe exemplū petat. Præfens em̄ adest idoneū, si respicias unde dixerit. Dñs narrabit in scripturis populorū. Vtiq; dices mihi, qd̄ hoc dixerit de illo, qd̄ sub interrogatiōe præmiserat, dicēs hoc modo. Nunqd̄ Syon dicit homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus? Quō uel in quantū hęc portio magna thesauri absconditi hoc talentū magni pōderis, hoc sacm̄ incarnationis, ad solā ptinens psonā filij, absconditū est in agro sæpe dicto: sic uel in tñ & nō occultius ibidē mysteriū totius trinitatis absconditum est. Solis em̄ indignis, inuidere & nō uidere uolētibus, sic fuit absconditū, ut inueniri nō posset dū quererēt, & porcis bona margarita cōculcanda nō obijcerēt. Proinde dicit: O Syon, nunqd̄ dicit hō iste, & hō natus est in ea, subaudiť ciuitate sua, de qua p̄misit, gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & ipse fundauit eā altissimus. Nunqd̄ (in q̄) dicit hoc homo, scilicet quispiā totus terrenus, qualis ē Iudæus siue hæreticus? Subaudiť nō. Hoc nāq; dicere, deorum est, & oim̄ filiorū excellit: qd̄ hic hō, q̄ natus est in sancta Syon (quæ una ciuitas est oim̄ sanctorū atq; electorū angelorū & hoim̄) priusquā in ea nasceretur, ipse fundauit eam altissimus. Non hoc dicit homo, nō intelliget quis, deditus sensui terreno. Ergo thesaurus absconditus. Sicut de oim̄bus sacramētis & distinctiōe personarū sanctæ trinitatis, qui thesaurus magnus est: sciendū, quia modus absconditiōis talis est, ut hō infidelis nō inueniat: deorū autē uel filiorum excelsi multitudo fidelis cito apprehendat.

¶ Quō nō in vna pte agrī, sed p totū agrū sanctę scripturę thesaurus iste, & idignis absconditus, & a dignis sit inuentus, uel cito inueniatur.

Cap. .III.

Va tandē in pte uel qbus in partibus agrī thesaurus iste absconditus debet inueniri: Nā fortassis hoc qspiā putet, qd̄ in pte seu in ptibus, & nō in toto agro thesaurus iste absconditus uel demōstrādus sit. Ad hæc (in q̄) Nō in ptibus siue per ptes, sed in toto uel p totū, p oēs terminos agrī huius, thesaurus iste absconditus iam dudū inuētus & adhuc inueniēdus ē. Quid illud totū est? Nimirū oē qd̄ ab initio creaturæ usq; nūc deus opatus ē. Breuiter hic pcurrere libet terminos agrī, distinctiōes operū uti lū, de qbus agit, de qbus ois scriptura sancta cōsistit, iamq; pmittere qd̄ nusquā in oibus his desit, p ipam designata sram, cooperatio trinitatis. ¶ Primū est, creatio cœli & terræ, sequēs cōditio creaturæ angelicæ, post hæc plasmatio hois cū benedictiōe plasmatoris siue creatoris: deinde post diluuiū bñ dicitō reparādī gn̄is humani de hoibus paucis, post hæc facta ad Abrahā pmissio beati seminis qd̄ est Chrus, deinde descēsus dei in Aegyptū ad liberandū pplm̄ suū, post hæc modus benedictiōis, quo pacto tabernaculo Moyses filijs Israēl bñ dicitur iustus est: deinde sermo q̄ de ædificāda domo dñi ad Dauid factus ē, simulq; facta psalmorū & præconiā pphetarū, post hæc cōsolatio siue reuersio captiuitatis de Babilone: Deinde Macchabæorū uictrices pugnæ. Per hos oēs terminos extendit ille ager,

A 2 & in

Sicut ppli, ita & scripturæ, tropos admittunt.

Psalm. 26.

Syon, ciuitas oim̄ electorū. Psalm. 81

Thesaurus p totū agrū absconditus

Opera Trinitatis in agro scripturarū

& in his omnibus iste thesaurus absconditus est, & ut manifestius dicā, ex istis operibus dei sancta uetus scriptura cōscripta est, & in singulis hōe sanctae trinitatis cooperationem nō defuisse certū est, & hoc p̄senti opere demonstrandū est. Quod cū demonstratū fuerit, subsequetur opus clarissimū dominicæ incarnationis, passionis, resurrectionis, atq; ascensionis, & aduentus paraclēti spūs sancti, q̄ uidelicet opus nostra qualicūq; uel quantalacūq; declamatione tanto liberius tātoq; uehementius p̄sonare poterit in gloria sancte trinitatis quæ ab hinc p̄dicatiōe publica per totū mundū cepit annūciari, quāto pluribus corroborata fuerit testimonijs ex diētis seu rebus gestis p̄cedentiū ætatū seculi. Igitur ab initio creaturæ iam nunc exordiamur cursum suscepti operis.

¶ Be capite libri, in principio creauit deus cœlū & terram, qualis ibi sit absconditio huius thesauri, & quod filius principium sit, sicut ipse dixit, ego principium qui & loquor uobis. Cap. V.

Gene. 1.

In principio creauit deus cœlū & terrā: Terra autē erat inanis & uacua, & tenebrę erant sup̄ faciē abyssi, & spūs dei ferebatur sup̄ aquas. Ecce qualis absconditio thesauri. Nō nos pigeat, neq; fastidiū cuiquā pariat frequētatio hæc nominū istorū thesauri & absconditionis eius. In inuentiōe gaudiū est, & gaudiū circa inuentum

In capite libri, testimōniū de trinitate.

Marth. 11.

Iohan. 8.

Vergi. 6. lib. Aeneidos.

Iohan. 8.

Psal. 39.

Ois scriptura sacra unus est liber.

Eccle. 12.

Gene. 1.

Exodi. 34.

Chrs̄ ē principium, quia p̄pter ipsum & p̄ ipsum sunt omnia. Hebræ. 2.

¶ Quā ob causam filiū suę uerbum dei principium decuerit nuncupari. Cap. VI.

Quā autē ob causam filiū dei, uerbum dei, principium decuit nuncupari? Nimirum quia omnia p̄ ipsum facta sunt. Verū tamen adhuc pro causa p̄senti p̄cipiū dicitur est. Nā non solū p̄ ipsum, uerū etiā propter ipsum omnia facta sunt. Sic etiā ap̄tus dicit. Dicebat etiā eū, propter quē omnia, & p̄ quē omnia, q̄ multos filios

Ois scriptura sancta p̄p̄ter hominē ē.

in gloriā adduxerat, autōrē salutis eorū p̄ passionē cōsummari. Hęc est causa uera, causa digna tanti huius nominis, scilicet principij, quia ipse est, propter quē omnia, & p̄ quē omnia: ipse (inquā) est omnis creaturæ principalis & efficiens causa. Dicit aliquis. Et deus pater, nōne principium est? Plane principium pater, principium filius, principium spūs sanctus. Verū tamen nō tria principia, sed unū principium: sicut nō tres dii, sed unus est deus. **¶** Cur ergo in isto capite libri, solā filij p̄sonā, inspirator sanctę scripturę, spūs dei, principium nuncupare uoluit? Ad hæc inquā. Omnis iste liber, omnis sancta scriptura, cuius caput hoc est, in principio creauit deus cœlū & terrā, cui creaturæ uel propter quā scriptus est creaturam? Nimirum propter creaturam humanam, ad instructionem creaturæ humanę sancta scriptura condita est. Huic creaturæ sine dubio una hæc persona, filius dei, triplici modo principium est. Duobus modis tam angelicę q̄ humanę creaturæ principium est, uidelicet quia &

quia & propter ipsum & per ipsum omnia, sicut iam superius dictum est: tertio modo, solius creaturæ humanæ: quia per passionem salutis nostræ autor cōsummatum est, salutis (in q̄) nostræ Princeps & principium ē. Quod futurū non latebat Moysen, cum istam scripturā digito dei p̄doctus scribere inciperet. Bene igit̄, & uenerabiliter secundum rei ueritatem pro Ben, id est, p̄ filio, Bresth, id est, principium posuit, principium nuncupans filium dei. Propter quem & p̄ quem nos condidit, uidit, & saluandos fore præuidit: Proinde considerandum, quia licet pater quoq; principium sit, licet pater & filius & spiritus sanctus (sicut iam supra dictum est) unum principium sit, ex quo oīa, p̄ quæ omnia, in quo omnia, nūq̄ quā tamen uel pater uel sp̄s sanctus legit̄ ita manifeste principia se noīasse sicut filius se nominauit: dicendo Iudæis, ego sum principium qui & loquor uobis.

Ro. ij.
Ioh. 8

De eo quod in psalmo dicit pater filio, tecum principium in die uirtutis tuæ, in splen. san. ex utero ante luci. genui te Ca. VII.

Quidem in Psalmo: Dominus dño, pater filio dicit, tecum principium in die uirtutis tuæ in splendoribus sanctorū ex utero ante luciferū genui te, & hoc ita intelligitur, ut dicat filio Dauid, dño Dauid, pater deus. Ego principium tecū sum, tecum operor in die uirtutis tuæ, in processu uictoriæ uel resurrectionis tuæ, quo uidelicet die sancti splenderunt discipulis tenebris, & accepta remissione peccatorum: ego (inquam) principium, id est, pater, qui ex utero ante luciferum, id est, ante omnem creaturam genui te. Nam Lucifer qui cecidit, quia principium esse uoluit, fuerit quidem principium uiaꝝ dei, sed iunior te extitit: Verū tamen expositio hæc, qua pater principium in hoc uersiculo intelligitur, scrupulosa est infirmis intellectibus, quod experimento didicimus. Putant enim ex hoc posse dici, quod pater sit principium filij, & ad eundem sensum protrahere nisi sunt illud quoq; quod dicit Apostolus, ea putat aut̄ Chri deus. ¶ Ut ergo scrupulum omnem amoueat, & illæso cælle fides procedat: sciendum, quia litera p̄scripti uersiculi nullam nobis necessitatem imponit, ut pater intelligatur nomine principij. Cum enim dicit: dixit dñs dño meo, id est, pater filio, deus Chri, tecum principium, hoc recte intelligit̄ ac si dicat: iccirco sede à dextris meis, iccirco dñare in medio inimicorū tuorū, quia deus es, & non homo tantum: uerbum & non caro tantum. Deniq; hoc idem sonat, tecum principium. Cum natura humana, secundum quam uisus uel reputatus es nouissimus uiroꝝ, diuina natura est in unitate p̄sonæ antiquum & increatum principium. Quid aliud loquitur Petrus in actibus Ap̄toꝝ dicens de hoc eodem dño, qui p̄transiit benefaciendo & sanando omnes opp̄sitos à diabolo, quoniam deus erat cum eo? Nimirū non sicut dicit poterat, fuit dñs cum Moysē, & sicut ad Iosue dñs dicit, sicut fui cum Moysē, ita ero tecum: non (in q̄) ita dictum accipimus, qm̄ deus erat cum illo scilicet Chri, sed ita ac si diceret, qm̄ ille non tantum homo, sed & deus erat & homo. Similiter dum hic audis dicentem patrem deum, ad mediatorem dei & hominum Iesum Chri, tecum principium, ne occasionem sibi porrectam arbitretur Arrius, ut dicat, qm̄ principium se hic appellat pater, ergo ille principium filij est: et hinc dicit Apostolus, caput autem Christi deus, compendio fac litis finem, sentiens & principium, id est, deum siue uerbum, & hominem assumptum, unam esse p̄sonam Iesum Chri, cuius humanæ naturæ ipsa, quæ illi insita est, uerbi diuinitas & principium & caput & deus est. Amplius aut̄ & pater & filius & sp̄s sanctus indiuisa trinitas, unū principium, unus deus, unum caput est.

Psal. 109
Iob. 49
1. Cor. 11
Psal. 109
Esa. 53
Actu. 10
Iosue. 1

Item de causa nominis principij, & de eo quod Apostolus ait, propter quem omnia, & per quem omnia. Ca. VIII.

Uta hinc iam dici poterant collectis de thesauro scripturarū testimonijs fidelibus, sed qm̄ secundum ordinem scripturarū p̄cedere nobis p̄positum est, succinigi oportet, itaq; p̄ aliquid simile demonstrare, q̄ ob rem scriptori Moysi, immo ipsi, qui p̄ Moysen locutus est & scripsit, digito dei, filium seu uerbum patris principium in isto capite libri nūcupare placuerit. Iam qdem supra dictū est, quia p̄pter ip̄m et p̄ ip̄m omnia, & ob hanc causam recte illum hoc nomine p̄scribi, sed adhibita similitudine melius eadem causa complacabit. Virum caput esse mulieris Ap̄l̄s dicit, iccirco quia non p̄pter mulierem uir, sed p̄pter uirū mulier facta est. Dixit enim deus. Non est bonū eē ho-

1. Co. 11

A 3 in em

minem solum, faciamus ei adiutorium similem sui. Illud isti simile est. Quod enim aliud habuit exemplar, ut taliter prius uirum, et deinde propter uirum, ac de uiro mulierem faceret, nisi uerbum suum filium suum, propter quem & pro quem omnia facta sunt; Denique quod fuit uni uiro mulier una, hoc est, & hoc futura erat uni filio dei, una omnium sanctorum angelorum atque electorum hominum ecclesia. ¶ Dissert tamen in facturis, sicut propositiones grammaticae, ita & ueritas intelligentiae. Nam & propter uirum & de uiro mulier facta est, ecclesia uero propter filium, sed non de filio: non (inquam) de ipsa diuina substantia creatura uilla creata est. Unde Apóstolus recte dixit, propter quem omnia, & pro quem omnia, & Euangelista: pro ipso (inquit) facta sunt omnia; Per hoc ergo simile ualet aliquatenus mente percipi, quam recte filius dei principium in initio creaturae nominatus sit: quia si uir caput, id est, principium mulieris recte dicitur, iccirco quia propter eum mulier facta est: multo magis sine dubio filium dei recte principium scriptura nuncupat, iccirco quia propter ipsum, & per ipsum omnia.

Ecclia non de Chro, sed ppter Chm. Heb. 2 Iohan. 1.

¶ Quod altius sonet hoc nomen principium, dictum Iudeis, quod si dixisset, filius dei sum, uel Christus ego sum.

Ca. IX.

Iohan. 8 Principium, est nomen magis proprium uerbo dei, quam filius aut Christus

¶ Vm igitur ab hoc testimonio capitis libri, principium se esse asserit, hoc modo respondens Iudeis: Principium sum qui & loquor uobis, sanctum ac uenerabile est, proferere, quod & malignam illorum intentionem eludit, & ueritatem essentiae suae non solum non abscondit, immo altius depromit. Altius quippe sonat hoc nomen principium, quam si dixisset filius dei sum, uel Christus ego sum. Cui enim angelorum uel hominum, licet aut congruit ut uocetur principium (Incommunicabile est ulli creaturae hoc uocabulum. Qui dicere ausus fuit. Ego feci memetipsum. Hoc enim apud Ezechielem dixisse redarguit pro spiritu prophetico, quod idem est, ac si diceret, ego sum principium: propter hoc ipsum cecidit angelus, & factus est diabolus. ¶ Porro nomen hoc quod est filius, communicabile est, & ipse pueris suis concauit siue participauit, quia communicauerunt carni eius & sanguini quem admodum & in Psalmo, spiritus sanctus longe ante praestatus est, ego dixi dii estis, & filii excelsum si oēs. Nec uero illud repugnat quod Apóstolus dicit, cui enim angelorum dixit aliquando filius meus es tu: subiungit enim, ego hodie genui te, quod totum nulli unquam alii dictum aut dictum est. ¶ Christus quoque communicabile nomen est, uerbi gratia, cum ipse deus in Psalmo loquens de patribus Abraham, Isaac & Iacob: nolite (inquit) tangere Christos meos. Igitur & altius (ut iam dictum est) ueritatem essentiae suae deprompsit, dicendo principium, quam si diceret, filius dei uel Christus ego sum, & malignam intentionem illorum sic elusit, ut non possent eum accusare apud Romanum imperium quasi de assumptione regni nominis. Sic & in loco alio dum circūdatēs illum dicerent quousque animam nostram tollis, si tu es Christus dic nobis palam, non statim ascendit contra eos dicendo, Christus sum ego, sed quasi girando post eos, & aliqua locutus de se pastore & ouium uibus suis, quam uidelicet professionem, si de illa accusaret non multum curarent Romani, tandem dixit, ego & pater unum sumus: quod nimis longe est altius, quam si dixisset, ego sum Christus, quia (sicut iam dictum est) multi dicti sunt Christi, in tantum, ut Saul quoque reprobum, Dauid nominare non dubitauerit Christum domini.

Ezech. 29

Psalm. 87 Heb. 1.

Psalm. 104

Ioh. 10.

1. Reg. 24

¶ Quod pater & filius & spiritus sanctus unum sit principium, & quare ob causam magis de persona filii scire oportuerit, ipsum esse principium.

Ca. X.

¶ Persona filii pro posse hactenus dictum est, quam ob causam recte & rationabiliter principium debuerit nominari: nunc de persona patris, quod & ipse principium sit, non necesse est certis similiter demonstrare scripturarum testimonijs. Omnis enim concertatio prauitatis haereticae seu perfidiae Iudaicae, non tam circa patris quam circa filii personam oberrare consuevit: qualium acerrimi fuerunt Arriani, qui non solum uerbum refragati sunt huic ueritati, quam tenet ecclesia dei de coaeternitate patris & filii, uerum etiam gladius eandem ueritatem persecuti sunt: uolentes quidem patrem increatum, filium autem creaturam, dici uel haberi. ¶ Quod si quis in initio euangelij secundum Iohannem, dum dicit: In principio erat uerbum, praem uelit intelligi pro principium, ut sit sensus, in praesente erat uerbum uim facit, nec locum relinquit sequenti sententiae, quae praemisso, in principio erat uerbum, statim subiungit, & uerbum erat apud deum. Quid enim operabitur, & uerbum erat apud deum, si idem intelligitur hoc dicto, in principio erat uerbum; Mellius ergo atque expeditius, in principio erat uerbum, sicut illi

Heretici & Iudei non praem sed filium negabant principium esse.

In principio erat uerbum

gimus

Simus, ac si dicat, ante secula erat uerbum dñs Chrus, qui homo apparuit in fine seculorū. Hęc em̄ intentio est illius sancti euangeliū defendere uel p̄stari, antiquitatē Christi filiū dei, quod non ex Maria inītiū habuerit existendi, sicut tunc aiebant & cōcertare cōperant q̄dam hęretici, interim dū in Pathmos insula exulauit ille dilectus discipulus dñi, qui & p̄pter eandē causam nouissimus hoc euangeliū scripsit. Sic ergo (ut iam dictum est) intelligi congruit in principio erat uerbū, Chrus non ex Maria sumpsit existendi inītiū, sed deus erat ante secula, qui homo factus est in fine seculorū. ¶ Hęc iccirco dixerim, non qđ pater & principiū non sit, nam & hoc sup̄ius dixit quod & pater & filius & spiritus sanctus beata trinitas unū principiū est: sed quod p̄pter uel contra hęreticos magis p̄sonam filiū, q̄ p̄sonam patris opus erat defendi testimonio scripturarū p̄ hoc nomen quod est principiū, qđ nō ipse factus uel creatus sit, imo p̄pter ipsum & p̄ ipsum oīa facta sunt, et in hoc fuerit intentio Moysi siue eius in quo ille scripsit dicitur, dū in capite libri talē p̄mitteret sniam, in principio creauit deus cœlum et terram.

¶ De spiritu sancto uel processione spiritus sancti, quod tribus modis effecta sit, primo ad creādū oīa, quo dictū est, et spūs dei ferebatur sup̄ aquas: secūdo ut spūs libus donis ronalis et ornaretur creatura: tertio, ut in remissionē peccatorū daretur, quod ante Christi aduentū non fiebat. Ca. XI.

Nuenisti igit̄ o homo thesaur̄ hic, & thesaurus tuus exp̄ssa est sancta trinitas subsequēte p̄tinus hoc dicto. Et spūs dei ferebat̄ sup̄ aquas. Nam qui creauit deus ip̄e pater est: & principiū, in quo creauit, ip̄e filius est: & qui ferebat̄ sup̄ aquas spūs dei, ip̄e spūs sanctus est. ¶ De ista sanctę trinitatis p̄sona tertia, nō ab re illud querit̄, imo quęsitū & scitu dignū est, cur & hic & p̄ omnes fere ueteris instrumēti paginas uocet̄ spūs dei siue spūs dñi, in Euangelio aut̄ & ab ip̄o exordio Euangeliū scđm Lucā nomen est spūs sanctus, absq̄ relatione dei uel dñi. Sic em̄ esse aduerte re poteris, si mente uel sedula intentione p̄curras scripturas utriusq̄ testamēti, ueteris & noui. ¶ Hoc ergo si quęras, uilem cito solutionē inuenis, quia spūs eiusdem p̄cessio, quem p̄cedentem sancta Christi ecclesia nuncupat, autoritate ip̄ius dicentis. Cum uenerit paraclētus, quem ego mittam uobis spiritum ueritatis, qui à patre p̄cedit: eius (inquam) processio tribus effecta est modis, secundum scripturas ueritatis: Primo, ut in principio, de q̄ iam dictum est, crearentur omnia: secundo, ut spiritualibus donis humana exornaret̄ creatura, inter quę maximū est illud, quod locutus est p̄ Prophetas: tertio, ut in poenitentiam & remissionem peccatorum daretur, quod ante Christi aduentum non fiebat. His ante p̄spectis, patenter intelligis, quia ubi primo p̄cessit ad creandum omnia, sicut hic habes, & spiritus dei ferebatur sup̄ aquas, recte dictus est spiritus dei: quo nomine intelligitur sicut ait pater Augustinus, quod sit ip̄e bonitas dei: et enim quia bonus est (ait) deus, iccirco omnia creauit. Et ubi dona sua distribuit, ibi scribitur spiritus domini: Exempli gratia, ut illic, & recessit spiritus domini à Saul, & ferebatur in Dauid. Et ubi remissionem peccatorum cœpit operari, scilicet ab aduentu Christi filiū dei, glorioso uocabulo spiritus sanctus cœpit nuncupari. Deniq̄ ante aduentum eiusdem filiū dei, dabatur quidem in diuisionem gratiarum, sed non etiam in remissionē p̄ctōr̄. Vnde est illud: Nondū erat spiritus datus, quia IESVS nondum fuerat glorificatus. Quia ergo ip̄e est omnium peccatorum remissio, non stra est sanctificatio, pulchre ex ore nostro tali honoratur uocabulo spiritus sanctus, non quod sanctificatus, imo quod sanctificans sit siue sanctificator, & ipsa sanctificatio. Verum de huiusmodi suo loco plenius dicendum erit, nunc ordinem seruaturi redeamus ad caput.

¶ Cum & pater sit spiritus, & filius spiritus, quam ob causam hoc ip̄m substantiale nomen, scilicet spiritus, huic vni personę sepius in scripturis sanctis assignetur. Ca. XII.

Vamuis hic solam hanc personam spiritum nuncupauerit scriptura dicendo, & spiritus dei ferebatur super aquas: nihilominus tamen & ip̄e deus, cuius hic spiritus p̄dicatur: & ipsum principium, id est, filius, in quo deus creauit cœlum & terram, spiritus ē: & non tres spiritus, sed unus, sicut nō tres dñi, sed unus deus.

A A Vnde

Quęstio de spū sancto

Solutio.

Processio spiritus sancti triplex.

Gene. 1

1. Reg. 16.

Iohan. 7.

Iohan. 4. Vnde in Euangelio cū dixisset dei filius, ueri adoratores adorabunt patrē in spiritu & ueritate, nam & pater tales quærit qui adorēt eum, protinus subiunxit: Spūs ē deus, & eos q̄ adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Quibus in uerbis nō illud intendit, ut spūs subiectū, & deus prædicatū sit. Et iste sensus sit, spūs sanctus ē deus, licet & hoc suis in locis recte prædicet: sed hoc nimis, ut deus subiectū, & spūs sit prædicatū. sicut sensus, deus ē spūs ritus. Quia uidelicet sancta trinitas, quæ hic (ut iam dictū est) intelligit, in principio creauit deus cœlū & terrā, & spūs dei ferebatur sup̄ aquas: sicut unus deus, ita ueraciter unus prædicat & intelligit spūs. ¶ Quā igitur ob cām hoc ip̄m substantiale nomen, scilicet spūs, sepius in scripturis sanctis huic uni p̄sonæ assignatur? Nunquid eo q̄ subtilior sit natura, cum sit una summā trinitatis natura uel substantia? Non utiq̄ subtilior ē, neq̄ em̄ ulla substantiæ dissimilitudo, sed est huius p̄sonæ p̄optia quædam ualde subtilis operatio. Sic em̄ spūs iste intelligit in deo, quō in anima cōscia sua siue intentio. Deniq̄ & Apl̄s cū dixisset, Quis em̄ scit hom̄ quæ sunt hominis, nisi spūs hominis qui in ip̄o est. Cōtinuo subiunxit, Ita & quæ dei sunt, nemo cognouit nisi spūs dei. Virtus altissimi ē hic spūs patris & filij, utranq̄ etem̄ p̄sonā hic recte intelligimus in noīe unius dei, cū dicit spūs dei, & in isto capite libri, & in toto libro, id est, scriptura sacra, ubi passim prædicat spūs dei, uel spūs dñi. Quod si distinctio p̄sonarū in hac ipsa relatiōe desideratur, exemplū in promptu ē, cū in Euāgelio dñs dicit, Non em̄ uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis, & Apostolus ad Galatas: Quā (inquit) estis filij dei, misit deus spiritum filij sui in corda nostra, & alibi loquitur, si quis autē spiritum Christi non habet, hic non est eius. Virtus (inquam) altissimi ē, sicut & filius fortitudo uel brachium dñi, hoc in sua operatione p̄prium habens, quod p̄ brachium quidem dñi, id est, p̄ filium, facta omnis natura, uel formata ē oīs creatura siue substantia: per hunc autem uiuificata est, & uiuit deo omnis electa rationalis creatura tam angelica quā humana.

¶ De processione spiritus sancti, cuius uidelicet processio illud erat initium quod ferebat sup̄ aquas, & quo usq̄ in ope suo processerit hic spūs dei.

Ca. XIII.

Spūs s. cur p̄dictus dicitur Ioh. 14

Am supra mentio incidit de eo q̄ hunc spiritum dei sancta Ecclesia p̄cedentē appellari consuevit appellatiōe solenni, autore ip̄o filio dei, qui primus hoc uerbo usus est ubi dixit, Cum uenerit paracletus, quē ego mittā uobis à patre sp̄m ueritatis, q̄ à patre p̄cedit. Vnde sumptā putas uerbi siue uocabuli huius autoritate, nisi ex hoc eodē capite libri, quia sic dictū est, & spūs dei ferebat sup̄ aquas? Quid nā ferri sup̄ aquas, nisi iam p̄cedere erat? Cuncta quæ locutus est homo factus & inter homines ambulans, & docens filius dei, nimirum autoritatem habent de sanctis scripturis: & in eas aspiciebat etiā cū noua putaretur loqui iuxta quod de ip̄o dilecta in canticis iam dudum dicebat, Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluentia plenissima. ¶ Itaq̄ sicut certum habemus, quia dicendo, ego principium qui & loquor uobis, respiciebat (sicut superius memoratum est) ad istud caput libri, quo dictū est, in principio creauit deus cœlum & terram: ita & ubi spiritum sanctum p̄cedentem dixit, non dubitemus eum respexisse istud quoq̄, quia scriptum erat, & spiritus dei ferebatur super aquas. Magna res est processio spiritus sancti, cuius uidelicet processio illud initium erat quod ferebatur super aquas. Leuemus oculos nostros, oculos hominis interioris, oculos fidei diligentis & intellectu quærentis, & uideamus, quo usq̄ in opere suo processerit hic spiritus dei, & tunc aliquantisper perpendere poterimus dignitatem sue pondus dicti huiuscemodi spiritus ueritatis, qui à patre procedit. Certe cum procedere inciperet, quando ferebatur super aquas, terra de nihilo facta, inanis erat & uacua, & tenebræ erant super faciem abyssi. Nunc autem qualis est terra, & quid in ea factum est ex omni potentia procedentis? Parum est attendere, quod in primis facta est lux intellectualis. Deinde firmamentum in medio aquarum diuidens aquas ab aquis, deinde ex arida, quam appellauit terram, productio omnis herbæ uirentis, & omnis ligni fructum facientis & semen suum in semetipso habentis. Deinde omnis ornatus firmamenti siue cœli, sole & luna ac stellis miro ordine dispositis. Deinde omnis creatura quæ in aquis natat, quæ su

Re: creatio sex dies ex processione spi. s.

Can. s. Processio sp. s. res magna.

per terram in aere uolitat, quæ per terram siue quadrupes siue bipes ambulat, aut sine pedibus reptat, ad summū quæcūq; deo dicēte facta, deo mandante suur, creata, quorū nō uisimū atq; pulcherrimū est creatura humana, & de qbus oibus scriptū est, quia uidit deus oia, quæ fecerat & erant ualde bona. Paꝛ (inquā) est attendere hæc in pꝛoꝛessione huius spīritus dei, nisi leuatis (ut iā iā dictū est) oculis uideas, quousq; pꝛoꝛcesserit, & adhuc in opere suo processurus sit, uidelicet donec sedeat filius hominis in sede maiestatis suæ, pꝛātem habens faciendi iudiciū à dextris & à sinistris. Filius (in q̄) hominis principiū creature & summa creationis siue pꝛoꝛcessionis huius, spiritus dei quia propter ip̄m, & per ip̄m oia facta sunt, sic supra memoratū est cum testimonio sermonis ap̄lici, quo dixit: decebat em̄ cū, propter quem oia & p̄ quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari.

Gene. 1

Filius hominis

Heb. 2

Itē de processione spiritus sancti, quid differat a processione filij, quā dixit filius, ego enim ex deo processi & ueni. Caput XIII.

Equamur attentius cū glorificatōe trinitatis, maiestātē huius pꝛoꝛcessionis, & hoc nobis sit formare uel iure sacerdotali edere panes pꝛoꝛpositionis de mēsa sanctuarij celestis quā dñs in cōspectu nꝛo parauit, qđ scripturas ueritatis fideliter tractādo dignas deo, qđ possum, facere possum, hostias pulchræ laudatōis. Dicēdū i pꝛimis, ip̄a processio uel ip̄m procedere quid sit, deinde qđ distet inter pꝛoꝛcessionē spūs sancti & pꝛoꝛcessionē filij, qm̄ & ipse de semetip̄o loquens, hoc uerbo usus est, dicēdo ludæis. Si deus pater uester esset, diligeretis utrūq;. Ego em̄ ex deo processi & ueni. Neq; em̄ à meip̄so ueni, sed ille me misit. Duo uerba dixit, processi & ueni, & nimis angustū est, si in his duobus uerbis unū idēq; intelligere uelis, scilicet nihil aliud qđ in hunc mundū ueniēs, q̄ inuifibilis erat apud deū, uifibilis p̄ assumptā carnem apparuit. Latior sensus & amplioris intelligentiæ, lumen ē, si duas natiuitates eius suscipias in his duobus uerbis, processi & ueni: natiuitatē diuinitatis qua ex substātia patris añ secula genitus ē: Et natiuitatē, ip̄i humanitatis qua ex substātia matris in seculo natus est. Quāuis & hoc, qđ uenit prodiēs ex uirginis utero, procedere fuerit: sicut scriptum ē. Et ip̄e tanq; sponsus procedens de thalamo suo. Item in alio psalmo dicit ei: Intende prospere procede & regna. Qđ recte intelligit de pꝛæsenti humanitatis eius uita, iuxta quā ueraciter dictū est, puer Iesus proficiebat ætate & sapia, uis delict eo usq; proficiens, ut appareret dictis & factis, qđ ipse esset ip̄a sapia: & sicut dictū, ita & factum ē, quia prospere processit p̄ annos paulo plus q̄ triginta, & tā breui exacto tpe ecce nunc regnat in pꝛāte magna, quēadmodū dicit, data ē mihi om̄is pꝛās in cœlo & in terra. **V**erū nos hic agimus de illo antiquiore processu eius, de quo nō sine magno pondere dixerit. Ego em̄ ex deo processi. Quis nā ille processus, siue illa processio quæ fuit, nisi illa mirabilis atq; ineffabilis dilectio dicentis: fiat lux, fiat firmamentū, fiant luminaria, & cetera om̄ia: de qbus Psalmista, contemplator illius dicti siue uerbi, statuit (inquit) ea in seculū & in seculū seculi, pꝛæceptū posuit & nō pꝛæteribit. Igit, ut supra propositū est in primis dicēdū nobis, ip̄a processio uel ip̄m procedere quid sit: & deinde processio filij, q̄ dixit, ego em̄ ex deo processi, in quo differat a processione spūs sancti, de quo idem dixit, quem ego mittā uobis spiritum ueritatis qui à patre procedit.

Psal. 22

Iohan. 3

Dux natiuitates Christi,

Psal. 18

Psal. 44

Lucæ. 7

Matt. 28

Iohan. 3

Gene. 1

Psal. 148

Iohan. 17

Quid sit processio siue procedere, & cur de semetip̄o loquens pꝛæterito tempore dixit, processi, de sancto autem spiritu dixit pꝛæsenti tempore procedit. Caput XV.

Processio est solennis egressio personarum maxime spectabilium, non sine quadam grauitatis festiuitate suam pꝛæsentiā exhibentiū, taliter, ut uenerationē quoq; digne mereant à conspectu plebiū, magna (ut sæpe fit) cū iocūditate occupatiū, magno cū gaudio deducētiū. Et nfm̄ qđē, pꝛoꝛcedere, q̄ locales sumus, ē proficisci de loco ad locū: diuinitas uero localis nō est, licet interdū locus illi ascribat, ex em̄ p̄li gratia, cum dicit quispiā, uere etem̄ dñs est in loco isto, & ego nesciebā. Est autē pꝛoꝛcessio diuinitatis effectus mirandi operis, unde sic perpenditur, sic mente conspicitur, maiestas tantæ dominationis sicut ex facie cognoscitur dignitas hominis reuerendi, de loco ad locū cum uenerabiliter procedentis. Igitur effectus operis, si dociles, si attentī, si beneuoli sumus ad cōm

Processio qđ est

Gene. 28

ad cōm

ad contēplandā pulchritudinē tantæ p̄cessionis, docere nos p̄t, ut cognoscamus dñm maiestatis, dñm (inquam) maiestatis, filium q̄ iam dudū p̄cessit, dñm maiestatis nihilominus sp̄m sanctū qui adhuc p̄cedit. Hæc deniq; discretio in t̄pibus uerbi huius prudēter audien- da est, quia de semetip̄o loquens filius dei, sc̄dm præteritū t̄ps dixit, ego em̄ ex deo p̄cessit de sancto aut̄ sp̄u loquens, p̄senti t̄pe dixit, q̄ à patre procedit. Proinde nimis incongruum esset, ambos sc̄licet filiū & sp̄m sanctū dicere procedens, cū procedētes participiū sit t̄p̄is p̄sents, sicut & uerbū procedit, qd̄ de solo sp̄u sancto dictū est: filius aut̄ iam dudū (sicut dictum est) p̄cesserit, cuius p̄cessio fuit ille effectus operis, à quo deus, qui p̄ illū oia creauit, iam dudū cessauit, sicut manifeste scriptura dicit, Et requieuit deus die septimo ab uniuersa ope qd̄ patrarat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, q̄a in ip̄o cessauerat ab om̄i ope suo qd̄ creauit deus ut faceret. Nullā ḡppe nouā creaturā specie deinceps creauit, quam ante illam requiem suam in genere suo non creauerit.

¶ **Q**uod neq; filius ad creandū oia p̄cesserit absq; cooperatione sp̄s sancti, neq; sp̄s sanctus ad sanctificandū procedat absq; cooperatione filii. Ca. XVI.

Nunquid uero p̄cessionē sp̄s sancti, qua nunc usq; p̄cedit ad sanctificationem creaturæ rōnal, secernimus aut secerni patimur à p̄cessionē filij, qua (sicut iam dictum est) dudum processit, & p̄cedere, id est, nouas creaturæ species condere uel patrare, cessauit. Nunquid hoc dicimus aut dici uel æstimari patimur, qd̄ filius ad creandū p̄cesserit absq; cooperatōe sp̄s sancti, aut sp̄s sanctus ad sanctificandū p̄cedat absq; cooperatōe filij? Absit hoc. Inseparabilis em̄ est totius opatio trinitatis, unius dei, unius & inseparabilis imperij. Et tūc, qñ p̄cessit filius ex ore patris dicētis, fiat hoc uel illud, ductor totius opis erat sp̄s sanctus: & nūc, q̄ diu ad sanctificandū p̄cedit sp̄s sanctus ferturq; sup̄ aquas baptismi, idē ip̄e q̄ ferebat sup̄ aquas in iitio, sicut scriptura dicit, filius arbiter & efficiēs causa est eiusdē sanctificationis. Et illic, ubi deus pater cū sp̄u sancto p̄ filiū cuncta creauit (oia p̄ ip̄m facta sunt, & sine ip̄o factū est nihil) & hic, ubi deus pater filio sanctificat electionē creaturæ rōnalis, delitiæ parant uel p̄ficiunt cooperatōe totius trinitatis: ille nimis delitię charitatis, quæ ita meminit sapia dei, filius dei: memor, eius quā dicimus suæ p̄cessiōis. Quando præparabat cœlos aderā, qñ certa lege & gyro uallabat abyssos, qñ æthera firmauit sursum, & librabat fontes aquarū, qñ circūdabat mari terminū suū, & legē ponebat aquis ne transirent fines suos, qñ appendebat fundamenta terræ, cū eorā cuncta cōponens, & delectabar p̄ singulos dies, ludēs corā eo om̄i t̄pe, ludens in orbe terrarū, & delitiæ meæ eē cū filijs hoim. Quid nā ē hoc, nisi ac si diceret, qñ dixit de⁹, fiat lux, qñ dicebat, fiat firmamentū in medio aquarū, cōgregent aquæ quæ sub cœlo sunt in locū unū, qñ (in q̄) hæc & cætera dicebat, & p̄ singulos dies uidebat qd̄ esset bonū, ego p̄cedebam ex ore eius, ego em̄ sum illa dictio siue uerbū eius. ¶ Igit̄ processio filij, t̄pe uel loco à processio- ne sp̄s sancti nō secernit: quia uidelicet tūc ista facta sunt, qñ sp̄s dei super aquas ferebat, & sicut pater, ita & filius, ita & sp̄s sanctus, unus deus, ubiq; est & nullo loco cōcluditur. Tantū in effectū opis, distantia agnoscēda est processiois utriusq; sc̄licet filij & sp̄s sancti: quia uidelicet à conditione creaturarū siue substantiarū quæ utiq; p̄ filiū factæ sunt, oia em̄ p̄ ip̄m facta sunt, septimo die deus requieuit. A sanctificatione uero creaturæ rōnalis (qd̄ opus p̄ spiritū sanctū fit) nondū pater aut filius requieuit, nondū cessauit, unde dixit & lu- dæis idem filius dei. Pater meus usq; modo operat, & ego operor. De illis delitijs sapiæ di- ctura uel plasmatione hominis, erit plenius dicendum.

¶ **C**ontra illos qui dixerunt spiritum sanctum a solo patre & non etiam a filio pro- cedere, dictum a sapientia, en proferam uobis spiritum meum & ostendam uerba mea. Caput XVII.

Adem ip̄a sapia dicit paruulis. En proferam uobis spiritum meum, & ostendam uerba mea. Quid hoc est, nisi quod facturam se præuidebat, iamq; fecit ip̄a in carnata sapia? Cū em̄ resurrexisset à mortuis, stans in medio discipulose tuorū, insufflauit & dixit eis, pax uobis, accipite spiritum sanctum, & sicut alius euā- gelista dicit, tūc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas. Nonne hoc erat sapia, id est, de fi

Filius p̄cessit
sp̄s s. p̄cedit
Ioh. 8
Idem. 15

Gen. 2

Inseparabilē to-
tius trinitatis
operatio

Proverb. 8
Processio filij
ex ore altissis-
mi.

Gene. 1.

Quo dñm, filij
& sp̄s san-
processio

Iohan. 5.
Proverb. 8.

Proverbi. 1.
Sp̄s s. etiā a
filio p̄cedit.
Iohā. 20.
Luca. 24.

est, de filio dei, pcedem de semetipso dare uel pferre spiritum suum, spiritum sanctum, & ostendere uerba sua: Item in eodē libro scriptum est, Sapia edificauit sibi domū, & scidit columnas septē. Quid hoc est dicere, nisi quia uerbum dei, filius dei, naturam assumpsit siue corpus humanum, & eidem assumpto homini sanctū infudit septiformē spiritū. ¶ Hæc iccirco dicimus, quia fuere nonnulli maxime græcorum, qui dicerēt à solo patre, & nō etiā à filio, procedere hunc spiritum sanctum: quos tamen sancta Romana ecclesia, latinæ ecclesie columna, iam dudum per multa concilia, luce coruscans euangelica, & sup petram fidei firmiter stans fundata, sic reuerberauit, concentorem ex ipis græcis habens Athanasium catholicū atq; orthodoxum, ut iam nō sit nobis necesse quicq; addere, nisi quia spontaneum in sermonibus nostris huic processionī offerimus obsequium, & in scribendo de huiusmodi quoddam dulce in palato cordis ruminamus delectamentum. Tunc autē delectamentum hoc duplicatur, & spectatorem tantæ processionis latificat habundantius, si cum autoritate scripturæ ratio quoq; suppeditat, ut non dubitet intima fides, quod nō minus à filio, q̄ à patre, hic ambog; spiritus procedat, deus ex deo, non differens in substantia pax ambobus in maiestate, non dispar in gloria. Igitur, ut de ipsa processionē utiliter delectemur, & delectabiliter utilia loquamur, dicendum in primis, quot sint & qui sint modi processionis eiusdem sancti spiritus.

¶ Ad eandē ueritatis rationem, multū illud ualere, quod ait filius, nocte illa qua tradebatur, sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis ut ego uadā: si enim nō abiero, paraclētus nō ueniet ad uos, si autē abiero, mittā eū ad uos. Ca. XVIII.

Am quidem longe superius prælibatum est, sed nunc repeti & latius explanari causa postulat, quia pcessio sancti spiritus tribus effecta est modis secundum scripturas ueritatis. Primo, ut in principio, id est, in filio siue per filium crearentur omnia: inter quæ, ubi dictum est, & spiritus dei ferebatur sup aquas, maxima atq; pulcherrima narrat facta esse creatura, lux intellectualis, scilicet creatura angelica. Secundo ut spiritualibus donis humana exornaretur creatura: inter quæ maximū est illud, quod locutus est per Prophetas: tertio, ut in pœnitentiā & remissionē peccatorū daret, quod ante Christi aduentū nō fiebat. ¶ De isto effectu, processionis, qd est in remissionē peccatorū dari, qd dubitet hoc dicere, quia scdm hūc modū spūs sanctus à filio quoq; pcedit: Nam de illo quoq; dato, quo spūs idē diuisionis gratiæ distribuit, postmodū dicendū erit, quia nihilominus hoc etiā modo à filio, pcedit. De isto nūc dicere pstat, qd est in remissionē peccatorū dari quo sine dato nullus unq; hoim saluari potuit aut poterit. Hoc ergo in primis libeter (ut spero) & efficaciter accipiet auditor fidelis. Vado (ingr ipse filius dei) ad eū q me misit, & nemo ex uobis iterrogat me quo uadis. Sed q̄ hæc locutus sum uobis, tristitia implebit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis ut ego uadā. Si enim nō abiero, paraclētus nō ueniet ad uos. Si autē abiero mittā eā ad uos. ¶ Scio qdem & miror, locū hūc à quibusdā magnis & sanctis pribus sic eē tractatū, ut dicerēt, aplos Chri circa ipm dñm nō potuisse habere dilectionē spūalē nisi p̄sentia sui subtraheret corpale, atq; hoc esse qd dicit, si enim nō abiero, paraclētus nō ueniet ad uos: si autē abiero, mittā eū ad uos. Deniq; talis huius præsentis capituli expositio, uerticē rei siue maiestati sacramēti, de q̄ tūc agebat in illa sacratissima coena, nō attingit: ut dicere nō dubitē, q̄ p̄ rei magnitudine seu pōdere, sensus iste bonus qdē, sed nimium uidet exilis. ¶ Amplius autē & hoc dicere licet, qd nō iccirco factū est, qd hic pdixerat, tristitia implebit cor uestrū, q̄ corpale sui p̄sentia ascēdens in cœlū abfuit ab oculis eorū, imo & p̄inde magis gauisi sunt, sicut Lucas manifestius narrat, & factū est (inquies) dū bñdiceret illi, recessit ab eis & ferebat in cœlū, & ipsi adorātes regressi sunt in Hierlm cū gaudio magno. Vnde ergo cōtristari habebāt, aut unde tristitia impleuit cor ustrm. Nimirū de morte eius, de qua tā diu cōtristati sunt, donec uenit Maria magdalene, resurrexisset illū nunciās, hic (ingr Marcus) q̄ cū eo fuerāt lugētibus & flētibus. Hoc cinere (ingr) fuit ire ad patrē, s. mori, qm dixit, & nunc uado ad eū q me misit. Plane hoc ad patrē ire fuit, à q̄ & coronādiserit glia & honor ppter eandē passionē mortis. An nō & hoc Euāgelista dicit, in initio eiusde sermonis: Sciēs (ingr) Iesus, q̄ uenit eius hora, ut transeat ex hoc mūdo ad patrē: itē q̄, sciēs (ait) q̄ omnia dedit eis p̄ in manus, & quia deo exiuit, & ad patrē uadit.

† filii
Prouerbi. 9.
† excidit.
Error græcorum

Sup. ca. 11.
Triplex pcessio spūs san.

Spūs s. a filio
q̄q; procedit.

Ioh. 16.

Expositio in
sufficiens.

Tristitia implebit
cor ustrm.

Luc. 24.

Mar. 16.

Heb. 2.

Ioh. 14.

¶ Item

Item de eodem dicto. et quod spiritus sanctus tunc primū appellatus fuerit paraclētus, id est, consolator, eo quod sit ipse peccatorum remissio, quam videlicet remissionem peccatorum non dabit prius, nondum glorificato Jesu. Ca. XIX.

Io. 16

Ca huius nominis paraclētus

igitur, ut aliquid dicamus dignum tanta gravitate oris ipsius domini, dicentis, sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis, simul & illud pendere operae precium est, quia nusquam ante illam sacratissimam coenam, in qua sermonem hunc habuit, spiritum sanctum paraclētum nuncupauit. Erudite mentis est, sentire causam nominis huius, scilicet paraclēti, quod latine dicitur consolator. Quā uide licet causam sentiens, simul etiam percipiet, quia multum pertinuit ad rem, ut tali in tempore potissimum (quod ante non fecerat neque per semetipsum, neque per prophetas) spiritum sanctum paraclētum nuncuparet. Quale enim tunc erat tempus, uel quid illo tempore agebatur? Tempus erat passionis, tempus glorificationis: etenim hora eius instabat, ut per mortis passionem transiret ex hoc mundo ad patrem, & ideo tali transitu mox transiret, ut acciperemus peccatorum remissionem. Neque enim aliter nobis peccata remitterentur, aut remittuntur, nisi per sanguinem eius. Et quare rogo prima uel maxima est sanctorum omnium consolatio, nisi peccatorum remissio? Cum igitur dicit, si enim non abiero, paraclētus non ueniet ad uos, sic intelligi uult, ac si dixisset, si enim per passionem mortis non transiret ex hoc mundo, neque uobis, neque antiquioribus, neque uenturis post uos, dabitur spiritus sanctus secundum hoc datum, quod est peccatorum remissio. Quam propter causam recte dicitur & uere est consolator. Cūque protinus subiungit: si autem abiero, mittam eum ad uos, hoc patenter enunciat, quod ab ipso procedat hic consolator. Hic spiritus sanctus peccatorum remissor & ipsa remissio. Et quis, nisi infidelis, dubitare aut nescire uellet, quod de ista persona, de isto filio dei, peccatorum nobis remissio processerit? Nonne hoc ipsum nobis luce clarius facit ueritas euangelij, cum ipse, qui dixerat, si autem abiero mittam eum ad uos: postquam abiit, rediens & stans in medio discipulorum suorum, insufflans & dicens, accipite spiritum sanctum, statim subiunxit, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis? Et quidem spiritus sanctus non est flatus corporeus, ueruntamen per hoc uerbum, quod dicitur, etum est, insufflauit, duo haec nobis dat intelligi, & quod ex ipso procedat ista paraclēsis, & quod per hunc spiritum sanctum tam facile sit omnia peccata dimitti, quam facile, cum uult, insufflare potest aliquis. Succurrunt multa cum ratione famulancia ueritati huic, & ideo ut sermo, plixus minus fastidiosus sit, quasi respiciendum est, faciēdo finem prout libelli.

Conuincit error grecorum

Ioh. 20. Insufflauit eum dicitur est.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & processione sancti spiritus. Liber II.

De thesauro nominis domini, quem qui thesaurizant sibi ipsi, iuxta beatum Job reges et consules siue principes sunt. Caput I.

Iob. 3.

VI THESAUVROS. NOMINIS TVI fideliter thesaurizant sibi, o Trinitas deus, ipsi reges, ipsi consules siue principes sunt: De quibus beatus Job, firmis talium diuitum esse cupiens loquitur. Nunc enim dormiens silerem & somno meo requiescerem cum regibus & consulis terrae, qui aedificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum & replent domos suas argento. Quid ego tantillus, qui thesaurum hunc inuenisse me arbitror, absconditum in agro, sicut praescripsi in praecedenti libro? Putas ne sperare audeam, quod cum possedero aurum hoc, & domum meam repleuero huiusmodi argento, dormiturus sim in silentio, & requieturus in pace?

somno meo cum illis regibus & consulis terrae: quod semetipsum regere, & alijs suo quiete parere.

pore nouerunt consulere: cū illis principibus, id est, sanctis doctoribus, qui ut auz hoc & argentū possiderent, ædificauerunt sibi solitudines sanctæ contemplationis, iuxta illā sententiam ueram, Scribe sapientiam in tempore otij, & qui minoratur actu, ipse percipiat eā. ¶ **O** si fiat iuxta præuisum olim memorandi Oromatis prælagiū. Vtinā Iesu Christe, cū ctarum dominus mansionum, qui ostiarius ipse es & ostium, adducas me in domum illoꝝ usq; ad pedes, ne dicam confessum ipsorum, scilicet regum iam dictorum consulumq; ac principū, cum sponione hac, Ingredieris in abundantia sepulchrum. Hac igitur spe cœptum fidelis sermo peragat cursum, & procedentis spūs sancti cum laude & gloria summa trinitatis, quoad potest, personet præconiū, scrutetur de sanctis scripturis testimoniū. ¶ **Q**uod non minus a filio q̄ a patre procedat spiritus sanctus, ⁊ de eo quod ait filius, quem ego mittam uobis a patre spiritum ueritatis qui a patre procedit. Cap. II.

Am de processione, qua procedit in remissionem peccatoꝝ, pauca dicta sunt & adhuc aliqua dicenda sunt, pro astipulatione ueritatis huius, quod non minus a filio q̄ a patre procedat hic unus idemq; spūs. Dixit em̄ ipse filius, Si em̄ non abiero, paracletus non ueniet ad uos: si aut abiero, mittam eum ad uos. Et de hoc iam dictū est. Restat, ut eiusdem filij dictū pro hoc ipso negotio ad medium deducamus, cui fortiter inniti uisi sunt sibi, qui dixerunt, q̄ a solo patre, & non etiam a filio, procedat spūs sanctus. Cum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis a patre, spiritū ueritatis, qui a patre procedit. Ecce (inquiunt) quomodo distinxit, q̄ diligenter expressit. Nā dixit quidem, quem ego mittam uobis, sed addidit a patre. Sed nec semel dixisse cōtentus, ne parum expressisse uideretur, subiunxit, Qui a patre procedit. ¶ Itaq; ad confirmādum quod æque a filio, ut a patre, procedat spūs sanctus, parē illis est, quod dixit filius pluribus in locis, ego mittam uobis: nisi rationem demus, cur uel quid intendens addiderit, qui a patre procedit. Magna plane quæstio, & ad soluendū esset difficilis si iam constaret, & nos concederemus, quod ubicunq; nominatur pater, una tantū persona debeat intelligi, scilicet deus pater unici filij Iesu Christi. ¶ At uero, sicut apostolus dicit, unus deus & pater omnium: & nos in oratione dominica dicimus, diuina institutione formati: pater noster q̄ es in cœlis: discere accipiendū est nomen patris, ut alias intelligitur pater omnium filioꝝ adoptionis, alias pater unici & consubstantialis filij. Deniq; nobis, qui non nati, sed adoptati sumus, pater est unus idemq; trinus deus, pater & filius & spūs sanctus: illi aut, qui solus est naturalis filius, una persona pater est, & ad illū unicum filium relative pater dicitur. Discretionis huius signū hoc est. In euangelio est, ubi cum additamento possessiui pronominis dicat hic filius, pater meus uel patris mei: & est, ubi dicat, pater, uel patrem, & a patre: sicut hic absq; additamento huiusce pronominis. ¶ **Q** si diligenter discreueris, per pulchrū est animaduertisse, quia cum signanter dicit pater uel patris, cum prepositiōe hac meus uel mei, ea, quæ tunc loquitur, longe cōmunionem excellunt nostræ fraternitatis, scilicet, ut qualia tunc loquitur, nemini nostrū, qui per gratiam fratres eius uel filij dei nominamur & sumus, loqui fas aut licitum sit. Exempli gratia. Pater meus (inquit) usq; modo operatur. Quod deinde sequitur, & ego operor. Et. Amen amen dico uobis, nō potest filius a se facere quicquā, nisi quod uiderit patrem facientem. Et subinde, sicut em̄ pater suscitatur mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult uiuificat, hæc & cætera quæ sequuntur, cui filioꝝ dicere unquam licuit aut licebit nisi huic unico filio dei: Vbi uero absq; pronomine possessiui dicit, pater, sic loquitur humiliora de se, ut pene congruant uel imitantia sint paruitati nostræ, quosq; frater dignatur dici uel esse. Exempli gratia. Et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Humiliora nanq; sunt hæc, & assumptæ humanitatis humilitatem, qua sine dubio maior est unus deus pater & filius & spūs sanctus, sonant ea quæ ibidem loquitur, scilicet hæc. Si diligeretis me, gauderetis utiq; quia uado ad patrem, quia pater maior me est. Iam non multa loquar uobiscum, Venit em̄ princeps mundi huius, & in me non habet quicq; & c. Promptum esset discretionem istam, fere ubiq; obseruatam, in scriptura euangelij, nisi longum nimis uideretur legenti: præsertim cum ex paucis istis cōmonitis, cætera per semetipsum ualeat experiri, Qui etiam cantare consueuit ex persona filij, ros

Aedificare solitudines qd e.
Eccle. 38
Reuelationis
prælagium.

Iob. 5.

Iohan. 16

Argumentatio
Græcorū.
Iohan. 17

Responsio

Ephe. 4.
Pater, quicq; p
sonæ, quicq; to
tius trinitatis
nomen est

Differēs locutio,
pater, &
pater meus.

Iohan. 5.

Iohan. 14

B. filij, ros

Iohan. 4 filij, rogabo patre, & alium paracletum dabit uobis. Itemq; meus cibus est ut faciam uoluntate patris mei, sciat Euangelista non sic scripsisse, meus cibus est, ut faciam uoluntate patris mei, sed uoluntate eius quae misit me: neque scripsisse rogabo patrem meum (cum rogare sit naturae inferioris, & rogatio eius, sacrificium passionis eius fuerit) & ego rogabo patrem (inquit) & alium paracletum dabit uobis.

Item de eodem dicto contra hereticos, quia non sequitur, spiritum sanctum non procedere a filio, propter id quod ait, qui a patre procedit, immo sequitur spiritum sanctum deum esse, quia a diuinitate procedit.

Caput .III.

Rogo quoniam de procedente spiritu sancto dixit, quem ego mittam uobis a patre, & meo non addidit, itaque quod a patre procedit, & meo non apposuit: sic tuta & uerida fides recte intelligit, a patre, ac si dixisset, a diuinitate, quae scilicet diuinitas una patris & filij substantia est. Requiritur nunc intentio uel causa propter quam dixerit hic ille testis fidelis, quia spiritus sanctus a patre procedit: & tunc sic sonabit, sic audietur dictum istud ei qui habet aures audiendi, ut uere uox firmamenti, uere sonus sublimis dei.

Christi testimonium contra haereticos

Iohan. 18.

Iohan. 8.

Iohan. 17.

Iohan. 3.

Et filius & spiritus sanctus uere deus est.

Apoca. 12.

Quae nam intentio uel causa est, nisi ipsa propter quam natus est, & in hunc mundum uenit, scilicet testimonium perhibere ueritati? Sic enim dixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Cuius uidelicet testificandae ueritatis quae summa est, nisi quod sit unus uerus deus pater & filius & spiritus sanctus? Nimis ad testimonium huius ueritatis, magnifice pertinet illud, quod idem filius dei & de semetipso dixit: ego enim ex deo processi, & de spiritu sancto testificatus est, qui a patre procedit. Quid enim o haereticus? Arriani qui dixit, quia spiritus sanctus deus non est. Quid (inquit) o insensatus? Quid aliud quam deus ex deo processit aut procedit? Quod natus est ex carne, caro est. Et quod natus est ex spiritu, spiritus est. Sic proculdubio quod processit & quod procedit ex deo, deus est. Processit autem ex deo filius, procedit spiritus sanctus. Ergo deus est dei filius, ergo deus est spiritus sanctus. Ecce quod breue dictum, quod magnum sonat testimonium: Breue dictum est, ego ex deo processi, & magnum phibet testimonium ueritati, quod filius dei deus sit. Breue dictum est, qui a patre procedit, & magnum phibet testimonium ueritati, quod spiritus sanctus deus sit. Magna haec uox (ut supra dictum est) firmamenti, magnus hic sonus sublimis dei, super serpentem antiquum detonans, qui uictus est & de caelo proiectus est in terram, & super aquam doctrinae nequam, quam misit ex ore suo tanquam flumen post mulierem, id est, ecclesiam, ut faceret eam trahi a flumine, & hac uoce confortata terra, adiuuit mulierem, aperiens os suum, & absorbens illum flumen, conuenientibus scilicet patribus de toto orbe terrarum, tanta cum oris apertura, ut per testimonia scripturarum ad nihilarent blasphemias haereticorum, quorum deterrimifuerunt Arriani, & post illos Macedoniani, qui dixerunt creaturam esse dei filium, creaturam & non deum esse spiritum sanctum.

Item de eadem sententia, quo pertinuerit, ut in illa sacratissima coena, qua tradebatur non contentus dixisse, quem ego mittam uobis, addidit dicens, qui a patre procedit.

Caput .IIII.

Taque illud, quod cum dixisset dei filius, paracletum ego mittam uobis a patre, & addidit uel repetiuit dicens: qui a patre procedit.

Hic definit.

† adde rem, dei seu patris.

Mar. 9.

Cur dixit Christus, Qui a patre procedit.

Et a filio non procedit, uerum etiam amplius magnificandam demonstrat maiestatem procedentis, ne putet quis et dicat haereticus, qui sperat ab homine, et non procedit ab ipsa substantia, † Ecce per simile hoc, quod dicimus, non nihil adiuuatur intelligentia fidei. Apud Marcum Euangelistam cum dixisset, Quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit, continuo subiunxit: Et quicumque me suscipit, non me suscipit: sed eum qui me misit. Humilis enim erat homo inter homines, mortalis inter mortales apparebit, et homo tantum uidebatur, et deus esse non agnoscebatur. Proinde ne diceret aut cogitaret quis: quid pro magno reputas te suscipi, aut quid magnum est in nomine tuo quenquam recipi, cum et tu homo sis ut isti, quos uis in nomine tuo recipi. Recte & oportune persecutus est, et qui me suscipit, non me suscipit, sed eum qui me misit. Similiter quando haec dicebat, quando paracletum spiritum sanctum promittebat. Nonne et multo magis homo infirmus et quasi nouissimus uirorum apparebat illa, qua tradebatur, uel per ra, in

ra, in illa sacratissima cœnar. Nonne (inquam) tunc maxime in infirmitate nostra laborabat, & non erat species ei neq; decor, unde & uidimus eum (inquit Propheta) & non erat aspectus, & desiderauimus eum depectum & nouissimū uiros, uirum dolorum & scientem infirmitatem, & quasi absconditus uultus eius, & despectus. Proinde ne maiestas spiritus sancti maior uideretur uel tunc presentibus uel post futuris, ex eo quod homo eiusmodi dixisset, quē ego mittam uobis, recte & necessario addidit, à patre: & repetens, qui (inquit) à patre, id est, ab altissima procedit diuinitate, unde & credi uel agnosci debet quid sit altissimus ipse. Per hoc ergo simile, sicut iam dictum est, fides debet, ut firmior sit, adiuuari præsertim, quia non, sicut ubi dixit, & qui me recipit, quasi quandam negationem suppositum fuit dicēs, non me recipit, sed eū qui me misit: non enim (inquit) sicut illic ita & hic tali locutione usus est, ut diceret, quē ego mittā uobis, non ego mittā, sed is qui me misit.

¶ Item filium fontem esse processionis huius, sicut est & pater: Psal. m. dicente, quoniam apud te est fons uitæ.

Ca. V.

T igitur hauriamus uitam, & bibentes non sitiamus unquam, accedamus tam scienter quā fideliter ad hunc procedentē, non dubitantes filiū æque ut patre huius esse processionis fontem. Vnde & cum Psal. m. dicamus tibi domine, quoniam apud te est fons uitæ. Vita enim spiritus sanctus est: & fons uitæ filius dei est: & dominus cui hæc loquitur, domine in celo misericordia tua, & cætera, usq; in ebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons uitæ, deus pater est. Sic ergo in hoc psalmo intelligimus fontē apud dominū, sicut in Euangelio, uerbū apud deum: flumen & de fonte, & de fontis uena procedit, spiritus sanctus & de filio & de patre procedit. Flumen inquit, uerbi gratia: phison siue gyon profluit de fonte qui est apud paradysum: Fluminis impetus, qui lætificat ciuitatē dei, procedit de fonte qui est apud dominū, de uerbo quod est uel erat apud deū. At tamē similitudo hæc non est omnino perfecta. Nam paradysus & fons, terra & aqua, diuersa est substantia. Et fluuius localiter egreditur de fonte siue de terra illa. Fons autē & dominus, apud quem est fons uitæ, & ipsa uita scilicet spiritus sanctus, una substantia est. ¶ Vide nunc ordinē siue iuncturā uerborū. Cum dixisset: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos, cām subiunxit, cur hoc deberet & unde posset fieri, dicens: Quoniam apud te est fons uitæ. Nam pro posse siue possibilitate talē præsens coniunctiua structurā facit. Dixi, torrente uoluptatis tuæ potabis eos, id est, perfectā & inestimabilem iocunditatem eis dabis: & hoc bene poteris facere, quoniam apud te est fons uitæ, de quo procedit spiritus sanctus, qui ipse est torrentis uoluptatis tuæ. Pro causā uero sic. Dixi, potabis eos, & hoc iccirco debes facere, quoniam ipsi credunt & confitentur, quod sit apud te ille fons uitæ.

¶ Ad eandem ueritatis rationem pertinere quod clamās dixit fons ille, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & de fontis eiusdem apertione.

Ca. VI.

Omnē hoc est quod clamans dixit fons ille, filius ipse: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aqua uiuæ. Cui rogo magis uel melius congruit quā fontis, ut dicat, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat? Habet enim fons quod de semetipso effundat, habet (inquam) fons uitæ, qui apud te est domine, uitam, id est, uiuificantem spiritum qui ex ipso procedat & in os sitientis siue bibere uolentis, id est, in interiora animæ credentis, desiderantis, & uiuere uolentis, larga dignatione influat. ¶ Hinc & apud Zachariam Propheta scriptum est. In die illa erit fons patens domui Dauid & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruata. Gaudemus enim, nomine fontis CHRISTVM dei filium in hac ratione designari, dum hoc intendimus quod nulli dubium esse debuerit, quod nunc Ecclesia Catholica firmiter credit, quia spiritus sanctus non minus à filio quā à patre procedit. Primū, in remissionem peccatorū, de quo uidelicet dato eiusdem spiritus sancti, & hic propheta dicit manifeste, in ablutionem peccatoris & menstruata, scilicet populi utriusq; peccatoris, populi gentilis: menstruata, synagoga: cuius ex nobilioribus filijs unus Esaias, hoc ipsum confitetur et dicit, Et facti sumus ut immundi omnes nos, et

B 2 quasi

leget minor

Domine apud te est fons uitæ Psal. 35.

Gene. 2 Psal. 45

Psal. 35

Iohan. 7 Siquis sitit, ueniat ad me

Zach. 13 Fons patens in ablutione peccatoris & menstruata.

Esa. 64

quasi pannus menstruatae omnes iustitiae nostrae. Sed nec illud ignotum esse debet, quando uel ex quo die fons iste patens factus sit, & peccatorem siue menstruata abluerit, quoniam sic dictum est. In die illa erit fons patens domui David. Nimis dies illa nunc est, dies glorificationis Iesu Christi domini nostri, ex quo exaltatus a terra ut omnia traheret ad se, cum emisisset spiritum, unus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiit sanguis & aqua. Tunc fons iste patens factus est, & ex tunc patet: quia non ante, sed ex tunc spiritus sanctus in remissionem peccatorum datus est. ¶ Eatenus quippe (ut iam dictum est & saepe dicendum semper) sciendum est) in diuisiones quidem gratiarum spiritus idem patribus & prophetis datus erat: sed huius dati, quod est ablutio, tam peccator eatenus quam menstruata expers fuerat. Hinc est illud dictum, nondum enim erat spiritus sanctus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

¶ **Be proprietate fontis illius qui est apud te domine, & de equiuocatione fontium in scripturis, ut illic hauriat aquas in gaudio de fontibus saluatoris.**

Caput .VII.

Homines sancti quod dicuntur fontes

Esai. 48.
Psal. 17
Iohan. 4

Psal. 57
Zach. 12.
Ratio ad obsequium de fontibus
Iohan. 7.

1. Pe. 1.

Iohan. 4.
Aqua uiuificans.

Psal. 64

Iohan. 7.

Orte dicit aliquis. Multorum communis appellatio, mystica est fons: etenim multi in scripturis fontes nominati sunt: multi (inquam) sancti homines, scilicet prophetae & apostoli, nomine fontium significati sunt. Exempli gratia: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Item in Psalmo: Et apparuerunt fontes aquarum. Ipse quoque saluator mulieri Samaritanae loquitur. Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam. Quomodo ergo, pro documento processionis spiritus sancti, dum astruere uolumus, quod non minus a filio quam a patre procedat idem spiritus sanctus, tantopere gaudeamus de significatione filii, uocabulo fontis, quia sic scriptum est: quoniam apud te est fons uitae: & in illa die erit fons patens domui David, & habitantibus Hierusalem, in ablutione peccatorum & menstruatae: ¶ Ad haec (inquit) Magna distantia est fontis qui est apud deum, & ceterorum fontium: qui omnes, ut efficerent fontes, de plenitudine eius acceperunt. Denique cum & in hoc multum ab illo differant, quod omnes (ut iam dictum est) de plenitudine eius acceperunt, & adhuc multae sint differentiae illorum, maxima haec distantia est, quam protinus dicam. De illo fonte unico, qui erat & est apud deum, ipso profundo corde patris, non solae uoces aut uerba, sed ipsa procedit substantia spiritus sancti. De fontibus autem alijs, tantummodo uoces seu uerba spiritus sancti: Nimis omnes scripturae ueritatis, quas utique per os sanctorum hominum locutus est spiritus inspirator ueritatis. ¶ Proinde diligenter perpende uerba haec. Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam. Hoc ita recte intelligit. Gratia spiritus sancti quam dabo uel dare potero ei (ille enim spiritus ex me procedit) non est nec erit sicut spiritus huius mundi siue sapientia seculi, quae non uiuificat, sicut aqua putei huius quam hauris, non facit tibi ut non iterum sitias, sed facit in eo gratia eadem intelligentia scripturae uiuificae, quae uidelicet intelligentia sic pseuerat, sicut de fonte aqua profluere non cessat, ut loquendo siue etiam scribendo, quasi quibusdam riuus, prae multitudine, id est, multorum irriget animas: fiatque quod dictum est per Psalmistam: Riuos eius inebrians multiplicata genimina eius: in stillicidijs eius laetabitur germinans. Et hoc quidem facere potest quisque fontium, scilicet sanctorum hominum, qui a deo inspirati sunt, profundero doctrinae riuulum, proferre sermonem bonum: ipsum autem spiritum sanctum homo homini perferre non potest, quantocumque dono eiusdem spiritus abundet, nisi solus ille & unicus fons uitae qui apud te domine est.

¶ **Be eo quod ait. Euangelista: hoc autem dixit de spiritu quem accipiunt erant credentes in eum.**

Caput .VIII.

¶ Proinde ualde diligenter attendendum est illud, quod ubi dixit fons ille (sicut supra memoratum est) clamans in templo in magno die festiuitatis, si quis sitit ueniat ad me, & bibat, qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquae uiuae, protinus Euangelista subiunxit. Hoc autem dixit de spiritu, quem accipiunt erant credentes in eum. Denique potest quidem simpliciter & absque ostendiculo in pace fraterna suscipi siue intelligi, quod illud totum de spiritu sancto clamauerit, sed ubi distantia

nantia sit siue contra dissonantes declamandū est, quemadmodū hic dum agimus de processione spiritus sancti, caute discernēdū est, quia non solū unū, sed quodammodo domi- no dixit. Si quidē in ipso literali sensu aliud est bibere, & aliud est flumina fundere, sicut ali- ud est accipere, & aliud dare uel reddere. ¶ Quia ergo nec sic Euangelista scripsit: hæc au- tem dixit de spiritu, sed hoc dixit de spiritu, libera patet expositio, quia quod clamauit do- minus, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat: sine dubio de spiritu dixit testificans, quod spiritus sanctus de ipso procedat: Quod autē subiunxit, qui credit in me, flumina de uentre eius flu- ent aquæ uiuæ, itē de spiritu dixit, sed hoc sensu, quod non ipse spiritus, sed uox uel doctri- na spiritus sancti, de uentre uel ore hominis inspirati sese effundat, iuxta quod alibi dicit: Spiritus ubi uult spirat, & uocē eius audis. Sicut em̄ uox per hominē sonans spiritu sancto inspiratum, uerbi gratia Prophetā siue Apostolū, & proloquens siue sapientiæ siue scienti- æ sermonē aut quodlibet de generibus linguarū, non est ipsa substantia spiritus sancti in anima, prout uult spirantis: sic flumina credentis de uentre fluentia, non est ipsa substantia aquæ, quā fons ille dat, uel ad quā inuitat, dicendo, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat: Atta- men & uox quam audis, flumina quæ per uocē loquentis hominis diffunduntur, recte si- gnantur nomine spiritus, eo uidelicet locutionis modo, quo plærūq; solemus efficiens ex- primere per id quod efficitur, ueluti cum ferrum calens dicimus ignem, & aquam frigore concretam dicimus hyemem.

¶ Quod de uentre credentis in filium dei solummodo sacramenta scripturarum, quæ per spiritum sanctum administrata sunt: de illo autem fonte, id ē, filio dei, ipsa quoque procedit substantia spiritus sancti.

Ca. IX.

Igitur ab illo fonte qui deus & homo est, multū (ut iam dictū est) cæteri omnes differunt, quicunq; fontes dicti sunt, uel dici meruerunt. Quia uidelicet de fontibus illis tantūmodo flumina aquæ uiuæ fluxerunt, quæ non sunt ipsa substantia spiritus sancti, sed administrata per spiritū sanctū sacramenta scripturarū: ab illo autē & ipsa substantia spiritus sancti procedit, quia deus est, & flumina scripturarū uoce corporea fluxerunt, quia homo est. ¶ Et multa quidē sunt huiusmodi flumina de uentre il- lius, & de uentre credentis in eū fluentia, sed quatuor sunt fluminū cunctoꝝ capita, id est, flumina principalia: flumina (inquā) id est, sacramenta. Sicut em̄ unus est fons siue fluuius, qui egrediebatur (inquit scriptura) de loco uoluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in quatuor capita, id est, principalia flumina: sic de multis uel multiplicibus sacra- menti quatuor sunt præcipua CHRISTI sacramenta, quibus intendit om̄is scriptura diuinitus inspirata, scilicet incarnatio eius, passio eius, resurrectio eius, ascensio eius. Hæc flumina tam de uentre eius q̄ de uentre credentis in eū fluere non desinunt, & uocē spiri- tus sancti tam per os eius q̄ per os credentiū in eum Apostolorū hæc sacramenta prædican- tis, totus mundus audiuit, hoc interim excepto, quod ex abundantia est astruere, quia sacra- menta hæc ex ipso sunt condita pariter & annunciata: cæteri autē, annunciationis huius ad nos, ministri & adiutores fuerūt. ¶ Nunc de eo qd iam prælibatū est, spūs ubi uult spirat, scilicet de ipsa processione uel procedentis persona, qd deus & dñs sit, & eiusdē cū patre & filio maiestatis siue potestatis, in hoc ipso dū procedit, latius dicendū est. Nūc qd non mi- nus à filio q̄ à patre pcedat, hæc tenus à nobis sermo habitus, profecutus est.

¶ De ipso procedente spiritu sancto, & diuina ipsius potentia, iuxta quam dictum est, spiritus ubi uult spirat.

Ca. X.

Lausula hæc q̄ breuissima, spūs ubi uult spirat, diuinā eiusdē spūs sancti naturā diuinam nihilominus potentia, magnifice nobis, qui in eū credimus, enūciat, & manifeste quædā definitio est, hunc secernens ab om̄i spiritu quicunq; deus non est uel sub deo spirat. Nullus em̄ spūs præter hunc spiritū qui deus est ubi uult spirat. Creatus quilibet spūs bonus siue malus spirat quo spirare mittit uel per mittitur: nec ita spirat, ut ipsa spūs nostri substantiam ingrediat, nisi solus creator spūs. ¶ Quid ergo est (inquis) qd quilibet homo spiritu maligno plenus dicit: Sicut em̄ legimus hominē quē- dam sanctū uel fidelē, uerbi gratia, Stephanū, plenū spiritu sancto: ita & Iudā legimus pua- sum à spiritu maligno, non quomodo cunq; sed ita ut de illo dicat Euangelista, quia in tra- uis

De filio Dei spiritus sc̄tus procedit. De sanctis homi- nibus uox uel doctrina spiri- tus sancti, Iohan. 3

Quatuor præ- cipua flumina seu sacramen- ta Christi Gene. 2.

Iohan. 3 Spiritus ubi uult spirat

Obiectio Actū. 6. Iohan. 13

B s uit in

Zach. j. uit in illum Satanas. Similiter de bonis spiritibus, hoc exemplū est apud Zachariam Prophetā. Et dixit ad me angelus qui loquebat in me, Ego ostendā tibi quid sint hæc. Item: Et respondit dñs angelo qui loquebat in me, uerba bona, uerba consolatoria. Et post aliqua, Et ecce angelus qui loquebat in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius. ¶ Ad hæc inquit. Nec ista scripturæ testimonia compellunt nos, nec ipsa ratio consentit, ut dicamus uel suspicemur, quod creatus rationalis spiritus rationali spiritui substantia-

Solutio
liter unq̄ poterit aut possit infundi, uel quod rationalis spiritus capax sit alterius, nisi solius spiritus dei. In habitatione duntaxat corporis missus aut permissus sese inserit. Et malus quidem spiritus comprehensum hominis spiritum ueneno malitiæ inficit, aut furiosis agit flagellis: bonus autem angelus custos appositus humano spiritui, demulcet eum uerbis bonis, uerbis consolatorijs: in ipsam autem substantiam neuter sese infundit. Neque enim ita subtilior spiritus angelicus humano spiritui est, ut alter alterius capax, uel alter alteri capabilis sit. Solus creator spiritus, solus (inquit) & unus deus pater & filius & spiritus sanctus humano spiritui capabilis est, quia longe subtilior est. Si quis diligit me (ait filius) & pater meus diliget eum, & ad eum ueniamus, & mansionem apud eum faciemus. De isto autem paraclito spiritu sancto idem dixit. Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit.

Iohan. j. 4
Ibidem.

¶ De illo modo spiramenti eius, quo spirans ubi uult ipsam anime substantiam penetrat, & abyssum eius perambulat, & quod huius dignationis experimentum sentire in hac uita ualde paucorum est. Caput XI.

Spiritus sanctus
& de foris &
intus spirat.

De foris spirat etiam in malis. j. Reg. 19

Citur hic spiritus deus est, & hoc præsens quoque sententia confirmat, dicens, spiritus ubi uult spirat. Cum uult, de foris per angelum spirat, id est, præceptum uel consilium dat: Et cum uult, intus per semetipsum spirat, id est, ipsam animam substantiam sensibilibus perambulat. At uero istud, quod postremum dixi, ualde paucorum est, dum in corpore uiuentes peregrinantur à deo. ¶ Illud quod primum dixi, quia dum uult, spirat de foris, adeo multorum est ut etiam malis interdum accidere poterit. Exempli gratia: Misit Saul lictores, ut raperent Dauid. Qui cum uidissent eum cum Prophetarum uaticinantium, & Samuel stantem super eos factus est etiam in illis spiritus domini, & prophetare cœperunt etiam ipsi. Prophetauerunt & alij nuntij, prophetauerunt & tertij. Abijt & ipse, & factus est etiam super eum spiritus domini & prophetauit. Effectus enim quidam est, ualens aperire interiores oculos, etiam eius qui non meret ingressum ad se eiusdem spiritus domini, ut uideat quod ante ignorauit, & intelligat uoluntatem domini: nimirum ad iudicium sibi. Quemadmodum & ille Balaam, qui de semetipso ait. Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus. Dixit auditor sermonum dei, qui uisionem omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperitur oculi eius. ¶ De quo uidelicet Balaam in prouti ratione prehendendum est, quia cum semel & iterum dictum uel scriptum sit, quia occurreret ei dominus, posuit uerbum in ore eius, nusquam dictum est, posuit in corde eius sicut de digno & fideli uiro, prope est uerbum in corde tuo & in ore tuo. Non enim in corde per dilectionem sapiebat ea que dei sunt, quis ore per sciam, profert ea que dei sunt. ¶ Istum modum spiramentum, de quo dicere cœperam, quo spiritus sanctus multiplex (ut ait sapia) subtilis, mobilis, discretus, incoquinatus, certus, suavis, stabilis, securus, omnibus mobilibus mobilior, ipsam animam substantiam penetrat, & abyssum eius perambulat, ualde paucorum est experiri, qui diu in hac uita sunt à domino peregrini: & cum uix quispiam eorum expertus fuerit, non ualet uerbis exprimeret si uelit, quoniam ineffabile est quod sentit. Hic nimirum opus non habet, ut eum doceat quis, quod spiritus sanctus deus sit, ipsa enim infusionis eius unctio docet eum, quemadmodum Iohannes Apostolus in epistola sua dicit. Et nos unctioem habetis à sancto, & non necesse habetis ut aliquis doceat uos, sed sicut unctio eius docet uos de omnibus. Vt quod in semetipso expertus hoc dixit. Et aliquos inter illos esse nouerat, qui non nihil haberet, de ista unctioem mirabili, unctioem ineffabili, per quam intelligit beata anima, quod deo placita sit, sicut & postmodum dicit: In hoc intelligimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis.

¶ Quod ubi paracletus iste spirare uelit, ubi non queritur uel recipitur consolatione presentis seculi, & de eo quod ait dominus, rogabo patrem & alium paraclatum dabit uobis. Ca. XII. Vbi q̄to

Bique so spūs huiuscemodi aspirationē spirare uult? Nā qđ spiret ubi uult, tanqđ deus & oipotens dñs, credimus & scimus: sed hoc nō frustra diligēs animus que rit ubi ille spirare uelit, uel spirare cōsueuerit. Ad hęc inquam. Illic spirare uult & illic spirat aspiratōe illa mirabili, quā dixi, ubi nō est cōsolatio præsētis seculi, ubi est qđ dicat, renuit cōsolari aia mea. Itē: Heu mihi quia incolatus meus plongatus est, habitauī cū habitantibus cedar, multū incola fuit aia mea. Sed hic gemitus, cui nisi deo uel spūi eius ē manifestus? Iccirco & alius dicit: Secretū meū mihi, secretū meū mihi, uē mihi Quā ob causam? Confractōe cōfringet terra, cōtritiōe cōtereēt terra, cōmoitiōe cōmoueēt biterra, agitātōe agitabit terra: & subaudias, iccirco renuit cōsolari aia mea, quia cōsolatio stabilis nō est in terra, cōfringenda, cōtereēda, cōmouenda, agitāda. Qđ iam in partibus ali quotiēs factū est, uniuersaliter aut̄ ultimo iudicio fiet irrecuperabiliter. Vbi p̄ h̄mōi causa luctus est uel gemitus, ubi spūs iste paraclētus, id est, cōsolator, spirare uult. ¶ Oēs huius seculi aliā habēt cōsolationē suā, & uē uobis diuitibus (ait dñs) quia habetis cōsolationē uestram. Ad discipulos aut̄ suos dicit. Et ego rogabo patrē, & aliū paraclētū dabit uobis, ut maneat uobiscū i eternū. Aliū paraclētū dixit, uidelicet iccirco, qđ duo sunt paraclēti, multū dissimiles, immo & oppositi, hinc spūs dei, illinc spūs huius mūdi. Vnde & cum dixisset & aliū paraclētū dabit uobis: subiūxit, quē mūdus nō pōt accipere, quia nō uidet eum, nec scit eū, uē sua paclesti cōsolatū & icrastatū habēs cor suū. Et qđ ē bonū & acceptus ē sensus, qđ dictū ē añ nos, spm̄ sc̄m̄, iccirco aliū paraclētū à filio esse nūcupatū, qđ filius ip̄e pacletus est, alius in p̄sona, nō aliud in natura, sed nihilominus hic sensus, quē nūc dicim⁹, placet, imo & expeditior ē. Deniq; in beata trinitate ē quidē, & necessario cōfitemur ad salutē, qđ est, p̄sonarū pluralitas: sed nō est ibi ulla paraclētos, id ē, cōsolatōis, dualitas. Hic p̄fecto in hac oppositiōe, ubi deo mūdus opponit, dicendo, & aliū paraclētū dabit uobis pater spiritū ueritatis, quē mūdus nō pōt accipere, quia nō uidit eū, manifesta est dualitas paraclētos, quia sicut duo sunt spūs, alius mūdi, alius dei. Vnde Ap̄tus loquit, nō spm̄ huius mūdi accepimus, sed spm̄ qui ex deo est: sic & duos paraclētos, nihil cōe habentes, recte dici ratio cōuenit, aliū spm̄ huius mūdi qui cōsolat filios seculi in delicijs trāsitorijs, alium spm̄ dei in quo solo cōsolationē habēt filij dei, filij sponsi, qui ablatus est ab eis.

¶ Item de eadem dignatione spirantis ubi uult, iuxta illud in Proverbijs, noli regibus o Lamuel, noli regibus dare uinum, date sinceram merentibus, & uinum his qui amaro sunt animo.

Caput XIII.
Gitur qđ dictū ē, spūs ubi uult spirat, sic uenerabiliter intelligit, qđ nō casu, sed sū rōne iudicij, alias spirare uelit, & alias spirare nolit, quā uidelicet iudicij rōne capia nobis insinuat in parabolis Salomonis uerbis huiuscemodi. Noli regibus o Lamuel, noli regibus dare uinū, qđ nullū secretū ē ubi regnat ebrietas, ne forte bibāt, & obliuiscant iudiciorū, & mutēt cām filiorū paupis. Date sincerā merentibus: & uinū his qui amaro sunt aīo. Bibāt & obliuiscant egestatis suę, & doloris nō recordent ampli⁹. ¶ Lamuel q̄ppe, qđ interpretat in qđ deus, ip̄e est Ch̄s, in q̄ reuera deus, quē admodū Ap̄tus dicit: De⁹ erat in Ch̄so, mūdū recōciliās sibi. Nec uero ita de⁹ in illo, sicut in nobis, sed m̄lto differētius, ita uidelicet, ut ŷbū deus & assumptus hō un⁹ Ch̄s, una p̄sona sit. Vinū qđ dat iste Lamuel, sine dubio hic spūs sc̄tūs ē, qđ cū dat⁹ eēt ap̄tis ab ip̄o dicēte: ego mittā p̄missū p̄ris mei in uos: & illi loquerent̄ linguis, stupētes qđ audiebāt, nesciētes qđ dem ipsi quid dicebant, sed tñ uerū dixerūt, quia multo pleni sunt isti. ¶ Reges qbus uinū hoc dare nolit Lamuel, diuites sunt huius seculi, & in ip̄is diuitijs superbi, qbus (ut supra iam dictū est) uē uobis ait ip̄e Lamuel, quia habetis cōsolationē uestrā, & quasi quæreret idē Lamuel, quā ob cām talibus uinū hoc, talibus nolit mittere istū paraclētū, quia nullū (ait) secretū est ubi regnat ebrietas, ebrietatē noiāns illoꝝ sup̄biā, ip̄am cōsolatōis ip̄oꝝ abundantia seu confidentia. Ibi p̄fecto nullū est secretū eiusmōi, quale uinū istud expetit, quale paraclētus iste requirit. ¶ Quale em̄ secretū exoptat? Nimis, ut homo iugū portans ab adolescentia sua, solitarius sedeat & luceat, præsētē ante oculos suos habens causam, cur lugere debeat, uel delictet, quia mortalis in peccatis aut in periculis peccatorū uiuit, rationem redditurus ante tribunal tremēdi iudicis: ubi quantacūq; habita fuerit cōsolatio p̄sentis seculi nihil p̄derit.

B 4 Quam

Spūs sanctus
spirat in ijs, q
lugent in hoc
seculo
Psal. 76
Psal. 139

Esa. 24.

Alī mūdi, alī
us electorum
paraclētus
Luca. 6
Iohan. 14

1. Cor. 2

Matth. 9.

Spūs sa. nō ca
su, sed cū iudi
cio spirat ubi
uult. Prou. 31

Lamuel, ch̄s
& Cor. 5

Vinū, spūs s̄
Luca. 24
Actu. 2

Luca. 6

Secretū, ap̄tū
spiritu sancto
Thren. 3
& Cor. 13

Psal. 76. Quam ob rem, sicut vere uanitate illam contemnit, dicens cum Psalmita, rennuit consolati
 anima mea. Quia ergo non est ibi tale secretum, noli (ait) de Lamuel regibus, id est supbis, dare
 uinum. ¶ Plerumque accidit, ut talium quispiam, gustata (ut sibi uisum est) aliqua uini huius
 portiuncula, scilicet accepto sapientiae suae scientiae sermone, siue prophetia, siue generi-
 bus linguarum, siue aliquo caeterorum charismatum quae distribuit idem spiritus, idem
 dominus, idem deus, diuidens singulis prout uult: ueretur eo in superbia faceretque haereses,
 & schismata. Hoc est quod dicit de regibus illis. Ne forte bibant & obliuiscantur iudicioque
 & mutant causam filiorum pauperis. Obliuiscuntur namque iudicioque haeretici, dum male iud-
 dicant uel sentiunt de scripturis sanctis, & hoc est mutare causam filiorum pauperis, trans-
 gredi uel transferre terminos fidei, quae propria causa est filiorum pauperis, scilicet Christi,
 qui cum diues esset (ait apostolus) pro nobis pauper factus est. ¶ Quibus ergo uel qualibus
 debetur uinum consolationis huius? Date (inquit) siceram merentibus, & uinum his qui amaro
 sunt animo. Merentes illi sunt, amaro animo illi sunt, quibus est praesentis uitae taedium, & futu-
 ra desiderium, & iccirco laudant magis mortuos quam uiuentes, sicut dicit Ecclesiastes: quod cognos-
 cunt lachrymosum exilium suum, iuxta illud. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus,
 dum recordaremur Syon. Isti bibant, isti spiritum paraclitum accipiant, & obliuiscantur huiusce ege-
 statis suae, & doloris hominum non recordentur amplius: certi facti ex isto pignore, quod pedes san-
 ctorum iam sunt stantes in atrijs tuis Hierusalem, ubi nulla est egestas, & dolor non erit ultra.
 ¶ Quod merentium sanctorum, & amaritudo animi eorum descendat ex magna uirtute
 te fidei, & iccirco consolatione spiritus sancti digni sint. Cap. XIII.

Igitur dulcis meror: & o amabilis amaritudo animi, tam magnam habens re-
 muneracionem gaudij sancti, tam iocundam uisitationem tanti domini, tam su-
 auem consolacionem tanti paracliti, unde te habet spiritus hominis: unde illi p-
 misisti: Nimirum ex uirtute fidei, & uerum illi testimonium perhibes quod fi-
 des eius magna sit. Nisi enim fidem haberet in penetralibus suis, non incederet merens, non
 esset amaro animo, non se cognosceret aegenum & pauperem, non diceret (uerbi gratia)
 quod dixit rex praepotens & splendidus in gloria regni sui. Ecce sicut oculi seruorum in man-
 nibus dominorum suorum, sicut oculi ancillarum in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad
 dominum deum nostrum, donec misereatur nostri: Nesciret dicere, quia multum repleti
 sumus despectione, nesciret quale uel quantum in Adama honore perdidit, quantum in illo obpro-
 brium, quantum despectionem hereditauit. Hoc etenim scire, fidei est: Fides autem ipsa hominis ui-
 ta est. Vnde & Dominus in Propheta dicit, & Apostolus meminit, iustus autem ex fide
 sua uiuit, siue, iustus autem meus ex fide uiuit. ¶ Pulchrum ergo & pium est uide-
 re, hunc introitum paracliti, ubi stanti illi ad hostium & pulsanti fides ianuam aperit, & ille
 ingressus demittit se dignantissima inclinatione in amplexum fidei, & coenat cum illa, &
 ipsa cum eo. Nunquid enim soli filio dei dicere coepit, ecce sto ad ostium & pulso: si quis au-
 dierit uocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum,
 & non etiam spiritui paraclito? Immo & huic, nam ipse filius dei siue uerbum dei, nunquam
 nisi per spiritum sanctum, huc ad manendum introire consueuit. Ipse spiritus sanctus dux
 est itineris siue introitionis, & miro atque ineffabili modo, cum ipse sit donum patris & filij,
 cum eo modo, de quo nunc agimus, scilicet sensibili gratia, quae magna prerogatiua est, intro-
 ierit, & patrem dat & filium, id est, cognitionem efficit patris & filij.

¶ De distantia fidei, quod & magna fides, & modica fides, & minima fides, cer-
 tas ob causas nominentur in uerbis domini. Cap. XV.

T nos quidem fere omnes fidem habemus, etenim sine fide (ait apostolus) impossi-
 le est placere deo: sed magnam fidem non omnes habemus, unde & eiusmodi gratiam
 non omnes accepimus. Denique est & magna fides, est & modica fides, est & mini-
 ma fides. Si non ita esset, non diceret alibi dominus, magna est fides tua, & alibi, quod ei
 modicum est tuis modicae fidei, & alibi, quanto magis uos minime fidei. De tribus istis differentiis
 breuiter aliquid pro elucidatione dicendum est. ¶ Minima fides est, ubi homines Christiani qui
 dem, & Christum confitentur, sed in seculari conuersatione uiuentes, ita de crastino cogitant &
 solliciti sunt, dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus aut quid operiemur: ut propter hanc
 sollicitudinem

Haeretici abu-
 runt uino spi-
 ritus sancti.
 I. Cor. 12.
 Prouer. 31.

2. Cor. 8
 Vinum dari
 merentibus
 quid sit.

Eccle. 4
 Psal. 136

Ephe. 1.
 Apo. 21.

Fides facit ho-
 minem recte
 merentem.

Psal. 132

Abac. 2
 Roma. 1.
 Hebr. 10
 Apoca. 3

Hebr. 11.

Matth. 13
 Idem. 8
 Lucae. 12.
 Minima.

sollicitudinem acriorem uitam aggredi subterfugiant, & penè desperent de cura dei, si in aliquo horum uel ad tempus deficient. Ideo dominus dicit. Si autem scœnum, quod hodie est, & cras in clybanum mittitur, deus sic uestit, quantum magis uos minimæ fidei? ¶ Modi ca uero fides est, ubi propter metum mortis, sub articulo persecutionis, uocem quis abscedit Christianæ confessionis: quod fecit Petrus ubi Christum negauit & cæteri apostoli, qui relicto eo, omnes fugerunt. Ideo & Petro dixit, cum cœpisset mergi, quia uidens uctum ualidum timuit, modicæ fidei quare dubitasti? similiter & in alia tempestate, tam Petro, q̄ cæteris discipulis, quid timidi estis modicæ fidei? Vtraq; nanq; tempestat, futuramurbationem Iudæorum significabat. Prima, ubi scriptū est, ipse uero dormiebat, cū nauicula operiretur fluctibus. Eius rei signum erat, quod dormiente domino dormitione mortis, discipulorum fides habebat periclitari. Secunda, ubi uenit ad eos ambulās supra mare, & apprehendit manum Petri clamantis quia dubitans cœperat mergi, signum fuit resurrectionis in eo ipso quod supra mare ambulauit, ambulaturus super fluctus mortis, sicut scriptum est. Qui ascendit super occasum, dominus nomen illi, & consolaturus eundem Petrū ut non amitteret gradum apostolicum, qui tunc utiq; clamauit eo quod cœpisset mergi, quando egressus foras, amarè fleuit, & dominus lachrymantem respexit. ¶ Porro magna fides est, ubi tam apostoli q̄ cæteri sancti, non solum mori non timuerunt, uerū etiā mori propter uitā æternā præoptauerunt, secundū exemplū illoꝝ trium puerorū, qui cū dixisset regi Nabuchodonosor, ecce enim deus, quē colimus, potest eripere nos de camino ignis ardētis, & de manibus tuis rex liberare, addiderūt adhuc. Quis si noluerit, notū sit tibi rex, quia deos tuos nō colimus, & statuā auream quā erexisti nō adoramus.

¶ Item de magnæ fidei merore siue amaritudine, & de eo quod Salomon loquitur, cor quod nouit amaritudinem anime sue, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Cap. XVI.

Nimirum ad hanc fidem pertinet ille dolor merentium, uel eorū qui amaro animo sunt, propterea quia diu peregrinantur à dño dñi in corpore uiuunt, & nullam ab hoc seculo consolationē recipere uolunt. Gemunt gemūt, nec saltem iccirco gemunt quia morituri sunt, sed iccirco quia uiuunt; & iccirco uitā ipsam desunt, quia uiuendo peccare timent. Ibi est locus, ibi causa postulat, ut eo (quo iam dictum est) modo spiret spūs, qui ubi uult spirat. Quo fructu? Cuius rei effectus? Nimirū, ut donū aliquod suimet infusione tribuat, & tribuendo quasi manu piæ cōsolationis faciem plorantis animæ demulceat, & lachrymam eius abstergat, & quasdam percipiat gaudij primitias, ut mitiget ei à diebus malis, & patienter uiuat, donec ueniat tempus suæ uocationis & sedens homo solitarius cum deo loquatur quotiens uult, & in dono quod accepit exerceatur. Hinc est illud. Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Quenam est amaritudo animæ, nisi peregrinatio ista, pro qua uel cuius intuitu dicit (ut iam supra memoratū est) Psalmista, heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, multum incola fuit anima mea, rennuuit cōsolari anima mea. ¶ At uero istā amaritudinem dulcedinē putant, nō peregrinationē, sed patriā existimant uitę huius morā aliquātuā. Et quidē amara illis est mors corporis, immo & ipsa memoria mortis, quō Sapiens dicit o mors q̄ amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis, uiro quieto & cuius uitæ directæ sunt in omnibus, & adhuc ualentī accipere cibum. Sed causam mortis, quæ uere amaritudo est, nō considerant, quod per peccatum mors introierit in hūc mundum, non recogitant. ¶ Non parua ergo seiunctione lugentes seiungit à non lugentibus, dicendo, cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus, & hoc idem est quod saluator ait. Beati qui lugent, quoniā ipsi cōsolabūtur. Quod enim est gaudiū cordis illius, nisi cōsolatio paraclēti huius sancti spūs, uisitantis cor illud propter scientiā amaritudinis ipsius? Et bene de isto gaudio dicit, quia in eo nō miscebitur extraneus. Ipse est enim spiritus ueritatis, & docens omnem ueritatē, sicut & Psalmista dicit, spūs tuus bonus deducet me in terram rectam: custodit animam, ne subrepat spiritus deceptio nis, uere extraneus, quia ueritati contrarius. Hic iam fructus est magnæ fidei, quæ ianuā, (sicut sus

Matth. 8.
Modica

Marci. 14.
Matth. 14.

Matth. 2

Matth. 14.

Lucæ. 22.
Magna.

Danie. 3.

2. Cor. 5

Effectus cōsolationis paraclēti.

Psalm. 93.

Prover. 14.

Psalm. 119.
Hōies mūdāni mortem uiment.

Eccle. 4.

Beati lugētes

Matth. 5.

Psalm. 142

(sicut supra dictum est) paraclito huic, ut introitet, aperuit mcerendo in amaritudine, & nolendo siue renuendo temporaliter consolari.

¶ Be eo quod dominus, premisso, spūs ubi vult spirat, subiungit, & vocē eius audis, sed nescis unde veniat aut quo vadat: & quod veniens idem spūs, signum aliud quod ostendat, competens gratie quam importat. Cap. XVII.

Vid tandem cum tali uel tanta dignatiōe spirauerit spiritus ubi uult: & uocem

(inquit) eius audis, sed nescis unde ueniat aut quo uadat. Verus sermo quem dixit, & uocem eius audis. Non em̄ tacere potest qui gratiam accepit eiusmodi, etiā si interdum propter causam uel discrimen aliquod tacere uelit. Exēpli gratia: factus sum (ait Hieremias) in derisum tota die, omnes subsannant me: quia iam olim loquor, uociferans iniquitatem, & uastitatē clamito. Et factus est mihi sermo dñi in obprobrium, & in derisum tota die, & dixi. Non recordabor eius, neq; loquar in noie illius. Cū hoc dixisset & hoc dicto tacere proposuisset, quid cōtinuo sequitur? Et factus est (inquit) in corde meo quasi ignis exaestuans, claususq; in ossibus meis, & defeci ferre nō sustinens.

Iohan. 3.
Hō diuinitus inspiratus, tacere nō potest
Hierē. 20

Psal. 38.

Esa. 58

Iohan. 3

Psal. 76

Esa. 66.

Marth. 3
Actu. 2.

Vvaldrada
puella spiritu
sctō repleta

Iuxta hunc sensum se habet & illud, quod Psalmita prēmisse, posui ori meo custodiā, cū cōsisteret peccator aduersum me, obmutui, & humiliatus sum, & filii à bonis, cōtinuo subiunxit, & dolor meus renouatus est, cōcaluit cor meū intra me, & in meditatione mea exar descendit ignis. Vere ergo uocē eius audis, quia tacere nō potest, silere nō audet. Ibi em̄ est pceptor, qui tubā uocis largitus est & dicit ei. Clama ne cesses, & his similia. ¶ Sed tu forte hoc ignoras, quod talem intus monitorem habeat, & iccirco loquētem derides, clamātem subsannas. Sequitur ergo. Sed nescis unde ueniat, aut quo uadat. Reuera nescis unde ueniat, nam forte in alio cubiculo eras, & dormiebas, quando ille dominus, ille paracletus, illum, cuius uocem audis, uigilantem uidens, sicut Psalmita dicit. Anticipauerunt uigilias oculi mei, magna dignatione declinauit in eū, aut sicut flumen lacris, aut sicut torrens ignis iuxta illud propheticū. Quia hæc dicit dominus, ecce ego declino in eos ut flumen pacis, & ut torrens inundans gloriā gentiū. Solet enim ipse procedens, quocūq; procedit, suā processioni competentem facere apparatus, & secūdū gratiam, quam importat, de multis diuisi onibus gratiarū congruū aduentus uel pręsentia suæ sensibus animæ, aut corporis etiam oculis, exhibere signū.

¶ Narratio quorundam signorū, cum quibus uisitacionem sui spūs sanctus dieb; nostris quibusdam dignanter infudit. Cap. XVIII.

E signis maioribus nunc interim taceam, uidelicet de signo uel significatione, qua super dominum in specie columbæ, & super apostolos eius apparuit in igne, ut erat & illius iudicis iram nobis mitigaturus, & istorum corda eatenus indurata per zelum bonum accensurus. De minoribus, quos nostro tempore uisidimus nō pigeat uel nos scribere, uel aliquem attendere, si fuerit beniuolus, quicūq; hæc legere dignabitur.

¶ Puellæ cuidam nomine Waldradæ, cum esset in apparatu nuptiarū, q̄ tamen animo eius nō sedebāt ipsa nocte, uigilant em̄ alijs dormientibus, sic afflauit iste paracletus, ut præ magnitudine caloris euigilarent q̄ dormiebant, & in clamarent, putantes quod arderet ipsa domus. Iacebat iuxta matrē uiduam, sanctæ uiduitatis propositū habentem, cū per fenestram domus superiorē ecce aduenit & intrauit ignis magnus, & descendens ad eā, q̄ sola hæc uidebat, in os & in secreta uentris illius illapsus est. Prima ipsius mater p̄ magnitudine ardoris, q̄ fortiter tangebatur, somno excussa est, & in clamās altius, surgite (inquit) surgite: ardem; ardemus. At ille ignis erat nō cōburens, sed illuminans: non corpus cōsumens, sed animæ lucens. Cū ergo turbarentur, & ardorem quidem sentirent, sed ignem non uiderent, tandē persensit mater, q̄ ardor ille de filia ueniens sese diffunderet, quæ iam diuino amore inflāmata, uulnerato corde flebat abundanter, ita ut ex illa hora per multū tempus lachrymis fluere non cessaret. Quam uocem eius extic̄ audiuit aliquis: Contigerat em̄ illi secundum hoc ipsum capitulū, quod tractamus nunc, quod dixit

Iohan. 3

dñs, spūs ubi uult spirat, & uocē eius audis, sed nescis unde ueniat aut q̄ uadat. Quæ ergo uocē eius extic̄ audiuit aliq; nisi uotū & ppositū, & tenorē sanctę uirginitatis? Deniq; usq; ad senes

ad senectutē in proposito permansit, & in reclusionē uitam solitariā duxit, tandēq; cursu consummato ante hos annos ferme quatuor pro terrenis, de quare medio uocata fuerat, nuptijs ad cœlestes (ut credimus) nuptias transmigravit. ¶ Alius quidam, cū penē incon solabiliter lugeret incolatum suū prolongari, & cum ecclesiastice laudaret mortuos magis q̄ uiuentes, & sicut de Anna legitur nusquam uultus adolescentis in diuersa mutarentur, quadā nocte, cum se sopori dedisset, dolore plenus & totus in luctu, ecce uidit quodam modo cœlum desuper modice aperiri, atq; inde quasi talentū lucidum substantiæ ineffabi lis, substantiæ uiuentis, uelociter atq; dicto citius demitti: quod illapsū pectori eius, ma gnitudine uel pōdere suo protinus illū somno excussit, auro grauius, melle dulcius. Quod ubi illapsū est, primū quidē aliquantula morula quieuit, seq; ab omni motu continuit, il lo quoq; quiescente (ut forte resupinus iacebat) & expectante euentū rei, mox autē moueri cœpit, & circuire uterq; interioris hominis, uterq; animæ, quæ (ut faretur) ipse nesciebat ea renus, quod tantæ esset capacitatis. Circuibat itaq; modo mirabili res uiua, & uera uita, sem perq; circuitus sequens erat præcedente maior, multoq; amplior, donec tandem ultima in fusio ueluti quoddam magnum flumen inundans, hoc dabat intelligi uel sentiri, quod totum animæ uel cordis exceptorium plenū esset, & plus capere non posset. Quo facto, iterum quieuit paulisper, ut neq; influeret, quod iam fecerat: neq; efflueret, quod postmodū fecit: & interim uolebat homo interior quasi faciem clarius uidere illius substantiæ uiuen tis, sed quodammodo occultabat se, ut nō uideretur facies eius, cū ualde magno pondere portaretur, & in magna dulcedine sentiretur. Postmodū cœpit reflecti, aliamq; in partem circuitus agens in modū fluminis, per leuam latus effluxit, uidentibus oculis interioris ho minis, quod cū ultimus fluxus efflueret, paululū substitit, & ecce uidebam (ait) quia sub? stantia illa pulcherrima quasi aurum liquidum erat.

Qualis est illa
spūll. infusio.
Psal. 119.
Eccl. 4.
1. Reg. 1.

¶ Item de eo quod ait, & uocem eius audis, quod uox hominis inspirati ge mituosa sit, quid sit nescire unde ueniat, quid sit nescire quo uadat. Cap. XIX.

Gitur quia nemo scit, nisi qui accipit quamlibet gratiarum eiusmodi, recte & ueraciter dicit ipsa ueritas, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat aut quo uadat. Audis uocē gemētis, audis uocē uerba dei loquētis, sed nescis ul' qualē de camino gemituosa uox formata sit, uel quali de flumine uox exultationis & confessionis imbuta & lætificata sit. Hoc est nescire unde ueniat. Et qd est nescire quo uadat. Nimis nescire quid desyderet, cur exultans gemat, gemens exultet. Ipse scit quo tē dat, & secundum scientiam ueram loquitur. Quemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarum, ita desyderat anima mea ad te deus. Et cætera his similia. ¶ Tu forte, dum ille se cretum se esse putat, uel secretum habere quod amat, ut absq; arbitris fortiter pro uelle suo gemat, & uocem sui gemitus ipse audiat, quam utiq; ipsum audire, sicut panem comedere delectat, ita ut ueraciter possit dicere, fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, tu (inquam) forte casu, illo ignorante, prope accubabas, & illo eiulante in sublimē, & gemitibus frena laxate, audisti & miratus es, audisti & cōpassus es, quippe qui eiusmodi uulnus nec dum expertus eras, & iccirco nesciebas tantorum gemituum quæ uel qualis causa e rat. Et reuera mirari poteras. Quis enim tam fortiter gemere potest pro aliqua seculi ama ritudine, quam gemit ille qui eiusmodi est præ dilectiōis dei dulcedine? Ibi plane est quod apłus loquitur. Nam qd oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et uere mirum atque ineffabile est, quod cum iste spiritus illis, qui dicunt, super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon, pro consolatione detur, unde & dictus uel nominatus est paracletus, hic idem ad ueniens, cum se infuderit, totumq; animæ habitaculum in possessionem suam redegerit, adauget gemitus, multiplicat lachrymas, crebriora distendit suspiria, facie tamen permanente lætissima, ita ut tu oppido mireris hilaritatem uultus in publico, cuius quasi per insidias delitescens audieras gemitus in occulto. Sicut ergo nescis unde ueniat, ita & illud nescis q̄ uadat, nec satis unq̄ scire poteris, nisi & tibi similiter cōtingat, nisi simile uulnus ab isto spiritu pietatis excipias.

Psal. 47.
Gemitus ma gnus, sed dul cis pie lugen tibus.

Roma. 8

Psal. 136.

In isto

In isto qui inspiratus gemit, probatum esse illud quod veritas promittens dixit, amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, et de eo quod apostolus ter dominum rogavit. Cap. XX.

Iohan. 16.

In isto sane probatum est illud, quod veritas promittens dixit, Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quam enim ob causam vel quo iure istud contingit, ut quod petit accipiat, nisi quia quod postulat non nisi secundum deum postulat? Hinc apostolus, cum dixisset (supra quod memoratum est) ipse spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus, continuo subiunxit. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis. Non ergo qui vis festinare debet, cum audit, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, ut fiat sibi quod petit: quia non omnibus istud cogruit, sed illis dumtaxat, qui paraclatum istum acceperunt secundum deum postulatum pro sanctis, quod reuera est postulare in nomine saluatoris, quem tunc in eodem sermone promittebat apostolus suis.

Roma. 8

Obiectio

2. Cor. 12

Responsio

Math. 7
Luc. 11

Paulus contra
angelum Saran
exauditur

Sapient. 7

Questio.

Iam quaeritur, utrum necne iste paracletus, postquam semel illa, de qua nobis haec nunc sermo fuit, familiari uisitatione sese infuderit in secretarium animae, rursus ita sese inde auferat offensus aliquo crimine, ut animam semel deosculatam sua consolatione prorsus deserat, & derelinquat desolatam sempiterna desolatione?

Responsio

Philip. 3
Roma. 7

Psal. 130

Super hoc breuiter respondere libet, quia nimia confidentia res periculosa est. Non uult apostolus quinquam nimium confidere, qui de semetipso dixit, & utique pro exemplo ad utilitatem nostram dixit. Ecce enim me non arbitror comprehendisse. At idem alibi cum dixisset, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero spem continuo subiunxit. Spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Igitur non audemus quidem securitatem praedicare illi, quicumque est eiusmodi, qui talem sancti spiritus gratiam, de qua loquimur, accepit, quam appellat apostolus primitias spiritus: ueruntamen hoc dicere non dubitamus, quod spes illius firmior sit aut esse debeat pro tali conscientia, pro eo quod iam senserit, quia custodem habet illum, de quo scriptum est, Ecce non dormitabit neque dormiet, qui

miet qui custodit Israel. ¶ Hoc em̄ dicitur illi, quoniam Israel similis factus est. In quo: Nimirum in eo, quod sicut ille cum deo luctatus est, & contra deum fortis fuit & inualuit, dixitque ad eum flens & rogans eum, quare uera fortitudo est, sicut Osee meminit dicēs, & inualuit ad angelum & confortatus est, fleuit & rogauit eum, non dimittā te nisi benedixeris mihi, & benedixit ei in eodem loco, sic & iste non nihil luctatus est cum deo, flendo quod sciret se esse pegrinū, & fortis fuit contra deum, & non poterat deus superare eum, non potuit se continere flente illo & rogante, quin de multitudine uiscerum suorum spiritum paraclētum effunderet in eum. Qui ergo custodiuit illū Israel & genus eius, ut confirmata benedictio, quā quis multis illius populi peccatis offensa, non deficeret, donec Christus ex eo nasceret, ecce (inquit Psalmista) non dormitabit neque dormiet, id est, te uerū quoque Israelitā custodiet, ut non pecces: sed & si peccaueris, cito peccatū deplores, iuxta illud, amen amen dico tibi, qui credit in me etiā si mortuus fuerit, uiuet.

¶ Nulli nimia securitas habēda sit, & de eo quod Ap̄l̄s ait, nolite contristare spiritum sanctum dei, & quod Dauid, quia contristauerat eum, redde, inquit mihi lætitiā salutaris tui.

Ca. XXII.

Tgitur non nimia securitas habēda uel presumēda est cuiquā dū uiuit, immo quāto familiarius exptus est osculū illud cōsolantis pacleti, de quo (ut supra memimus) Ap̄l̄s dixit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, quod datus est nobis, tāto sollicitior esse debet, ne contristet eundem spiritum, sicut idē Ap̄l̄s dicit, Et nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redēptiōis. Et exponens, quibus ex accidentibus soleat contristari. Omnis (inquit) amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor & blasphemia tollat a uobis, cum omni malitia. ¶ Nā est quidem impassibilis natura spiritus sancti: uerū tamē dum se cōmouet habitās in hoīe donū eiusdē spiritus sancti. Ipse hō in ipso motu minus dulcedinis & plus sentit seueritatis, si quod negligētius egit, quod melius nouerūt illi qui expti sunt. Exempli grā. Dauid hæc exptus erat, quod dicebat, Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me, statim subiungēs: redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritum principali cōfirma me. Nimirum quibus grauiter peccasset, non recesserat ab eo spiritus dñi, de quo sic scriptū est, ubi Samuel unxit eum, & directus est spiritus dñi in Dauid a die illa in reliquū: sed non tā lætū uel iocūdū in motu uel attactu suo se exhibebat, sicut eatenus solitus fuerat: nec tam cito recuperauit lætitiā siue iocūditatē illam, nisi usque ad satisfactionē congruam, passus interim foras & intus tribulationē magnā, ita ut fere nulli magis quam ipsi congrueret dicere: tribulationem & dolorem inueni. Sciendum quippe quod & intus doluit, eo quod contristasset spiritum dñi, & quare foris tribulatio puenit, scilicet domestica clades, sine dubio acriter illū tetigit: & quous scdm corpus euaferit gladiū filij sui, gladius tñ usque ad animam puenit, ferrum animam eius ptransiuit.

Luctatio Iacob cum deo
Gen. 32
Osee. 12

Iohan. 11

Ro. 8.
Ephē. 4.

Quo contristatur spiritus sanctus in nobis

Psal. 50.

1. Reg. 16.

Psal. 114.

1. Re. 19.
Psal. 104.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & PROCESSIONE SANCTI SPIRITUS. Liber III.

¶ Benedicēdū eē dñm a nobis quātū possumus, & quā maior sit in laude, multa enim abscondita sunt, & pauca uidimus operū eius.

Ca. I.

BENEDICENTES DOMINUM (AIT quidam sapiens) exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini uirtute, ne laboretis, non enim puenietis. Quis uidit eum & enarrauit? & quis magnificauit eum sicut est ab initio? Multa sunt abscondita maiora his, pauca enim uidimus operū eius. Quæ pauca uiderat iste, cum hæc diceret: Altitudinē firmamētī & pulchritudinē eius, solē speciosum, uas admirabile, opus excelsi: speciē lunæ & gloriā stellarū, quæ illuminant mundū, ut cetera opa dñi: ac deinde uiros gloriosos legerat uel audierat, quos uel in quibus dñm laudare incipiens. Laude mus (ait) uiros gloriosos & parētes nōs in generatiōe suā.

Eccī. 45.

C Hæc

Hæc oia pauca & parua iudicans comparatione maiorꝝ uel pluriũ: multa (inquit) abscondita sunt, maiora his pauca em̄ uidimus opereꝝ eius. ¶ Quæ nam sunt illa maiora uel plura, abscondita & nõ uisa? Nimis añ altitudinem firmamenti pulchri, à quo laudare cœpit facti fuerãt angeli quam multi ac nouem ordinibus distincti: de quibus uel de quorꝝ gloria ordinata & multiplici recte dicere potuit, abscondita sũt à nobis: & post uiros gloriosos, quorum laudẽ in ordinẽ digessit, usq; ad Symonem Oniæ filium, uenturus erat Christus dei filius, tanta facturũs in primo, & secundo aduentu suo, ut de omnibus quæ nouerat, uel quæ eatenus ante ip̄m facta fuerant, recte dicere potuerit, pauca enim uidimus opereꝝ eius. ¶ Et nos qdem iuxta ppositum quod pposuimus, absconditũ in agro scripturarꝝ, quærere siue ostendere thesaurum sancti nominis patris & filij, & sp̄s sancti, stetitimus aliquantisp̄ in capite libri, quo dictum est, In principio creauit deus cœlum & terram, & sp̄s dei ferebatur sup̄ aquas: sed diligentia contemplandi, pcessionem sp̄s sancti, longius abduxit nos, Redimus nunc ad ip̄m caput, & de felicitate sanctorum angelorum aliquid eiusdem sanctæ trinitatis, cui assidue benedicunt, dicere intendimus.

¶ **De angelica creatura, qd̄ facta sit ubi dixit deus, fiat lux, & de iudicio sp̄s sancti in damnatione tenebrarũ siue principis tenebrarũ diaboli.** Ca. II.

Gen. I.

In xliij. lib. de opibus trinitatis.

¶ Bi dixit deus, fiat lux, & facta est lux, & uidit deus lucẽ, quod esset bona, & dixit sit lucẽ & tenebras, creaturã esse angelicã factã, & nomine lucis bonos angelos, tenebrarum aut̄ uocabulo, malos esse angelos significatos, multorũ & maxime patris Augustini non ppendenda firmat autoritas. Verum nos in alio ope de creatura ista mirabili, & de cæteris quæ de hinc scripturæ series creata uel facta narrauit latius tractauimus & rerum ordinem pposse diligenter psecuti sumus. Nunc ad p̄sens ppositum ptinet, pia iocundi festiuitate sermonis celebrare beatitudinẽ huius lucis, tanq; speculum summæ trinitatis, & laudare siue admirari iudicium sp̄s sancti in damnatione tenebrarum siue principis diaboli tenebrarum: quia ptinet contemplatio hæc ad laudem processus onis ipsius, de qua iam aliqua diximus, & ad glorificationem trinitatis, de qua simul dicere proposuimus.

¶ **De eo quod ait dominus ad beatum Job, nunquid nosti ordinẽ cœli & pones rationes eius in terra.** Cap. III.

Job. 32.

I. Cor. I. 3. Nouẽ chori angelorũ

¶ Vnquid nosti ordinẽ cœli (ait dñs ad beatũ Job) & pones rationes eius in terrarũ? Subaudit ut ego, & rñdeas, non. Nemo enim nisi solus deus nouit hunc ordinẽ cœli, cuius uniuersitas hic designata est nomine lucis, dicente scriptura. Dixitq; deus, fiat lux, & facta est lux. At tñ aliquibus sp̄s sanctus reuelauit, ut partim quasi p speculum & in ænigmate uiderent adhuc uiuentes in carne illũ dicentẽ cœli, Opus beatæ trinitatis ter trinis distinctũ choris, quorum nomina hæc sunt: Angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus, potestates, uirtutes, cherubin atq; seraphin. Iste ordo cœli, ordinatus ad uidendã atq; laudandã gloriã sanctæ trinitatis, tantq; est beatitudinis, ut recte admiretur Ap̄s & dicat omnibus, qui illuc ad societate illorum scdm̄ p̄scientiam & prædestinationem dei uocati sunt, & iustificati atq; magnificati illuc perueniunt aut puenturi sunt. Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus his, qui diligunt illum. Statimq; subiungit. Nobis autem reuelauit deus per spiritũ suum. Quibus nobis: Vtiq; hoibus in terra manentibus, terrenã habitationẽ huius corporis inhabitantibus. Quis alius istis reuelaret, nisi deus? ¶ Cum igit̄ dicit, nunquid nosti ordinẽ cœli & pones rationes eius in terra: bene (ut iam dictũ est) subaudit, ut ego. Et rñdetur non. Nunc ipse ordo cœli qd̄ sit, & quõ ip̄e, qui loquebat̄ hæc, deus rationes eius posuerit in terra, quantum possumus, & quantum accepimus ex deo, uel ex ipsis quibus deus reuelauit p̄ sp̄m suũ, nostra infantia gestit effari paruulis similibus nostri.

Ordinẽ cœli, quis uouit

¶ **Quid sit ordo cœli siue ordo cœlorum, & de uersu psalmi, uerbo dñi cœli firmati sunt & sp̄s oris eius omnis uirtus eorum.** Ca. IIII.

Psal. 32.

¶ Ordo cœli siue ordo cœlorum illud est firmamentum eorum, de quo Psalmita, uerbo dñi cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Qui sunt em̄ illi cœli, nisi omnes sancti, in quibus deus habitat, quam ob rem & dicuntur & sunt cœli

cœli, quia deus habitat in illis. Angustior uero sensus est solos hic intelligere Apostolo
 CHRISTI, quos incarnatum uerbum sua præsentia firmavit, & spiritum sanctum ad pfe
 sionem confirmationis misit eis de cœlo sedens ad dexteram patris. Ante cœlos istos ual
 de paucos, quam plures & nobis innumerabiles erant cœli, id est, sancti. Et leuabat oculos
 suos Dauid illuc dicens. Ad te leuauit oculos meos qui habitas in cœlis. Maxime ergo p
 senti loco, dum dicitur: uerbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eo
 rum, sanctos angelos intelligimus, præsertim quia sicut illic, ubi scriptum est. Dixit deus, fi
 at lux, & facta est lux. Deinde sequitur, dixit deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & di
 uidat aquas ab aquis. Et subinde, dixit deus: congregentur aquæ quæ sub firmamento sunt
 in locum unum, & appareat arida: ita & hic continuo post præscriptum uersiculum subs
 quit. Cōgregas sicut in utre aq: maris, ponēs in thesauris abyssos. Timeat dñm ois terra,
 ab eo aut cōmoueant oēs inhabitates orbē. Qm̄ ip̄e dixit, & facta sunt: ip̄e mandauit, & crea
 ta sunt. In quibus nimirum dictis, & si pulchra subest allegoria, nihilominus tam en ueridi
 ca magnificæ historiæ manet & non euacuatur litera. ¶ Igitur uerbo domini cœli firmati
 sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum, id est, sancti angeli habitantem in semetipsis ha
 bētes beatam trinitatem, unum deum patrem & filium & sp̄m sc̄m, firmiter in ordine suo
 consistunt. Nam dominus ip̄e est pater, uerbum domini ip̄e est filius, spiritus oris eius, ip̄e
 est spiritus sanctus: unum & unicum sanctorum angelorum & electorum hominum fir
 mantem, ut iam in æternum, non moueatur p̄s alicuius eorū & qui iam ordinati, & ad
 huc illuc ordinandi sunt.

¶ Primum in illo beatorum spirituum sancto ordine contemplandum esse ordinē
 sancte trinitatis quod illa gloriosa ciuitas, cuius sancta scriptura totiens meminit
 amatorem habeat deum amore ineffabili, qui uidelicet amator apud Hieremiam
 contempnum se esse quæritur ab anima infideli.

Hieremias. Ca. V. Psa est ciuitas gloriosa de qua tam multa scripturæ loquuntur nobis, & ex
 emplī gratia, sic Apostolus dicit. Sed accessistis ad Syon montem, & ciuitatē
 dei uiuentis, Hierusalem cœlestem, & multorum milium angelorum frequē
 tiam & ecclesiam primitiuorū qui conscripti sunt in cœlis. Item ad Galatas:
 Illa autem quæ sursum est, Hierusalem libera est, quæ est mater nostra, &
 multa his similia. In hac ergo beata ciuitate, in isto beatorum spirituum ordine, quem do
 minus nouit primū contemplari cupimus, oculo licet exiguo, gloriā sanctæ trinitatis, &
 per aliquam similitudinem uestigare pulchritudinem illius firmamenti, quo istam matrem
 nostram, istam ciuitatem gloriosam, sibi copulando firmavit dominus, & uerbum domini
 & spiritus oris domini. ¶ Qualem uel cuius rei per similitudinem: Nimirum per similitudi
 nem uiri legitimi, genus uel posteritatem suam, ppagare oppido cupientis. Et ob hanc cau
 sam coniugium sibi assumens, exempli gratia, qualis fuit Dauid, fortis utiq; & in omni
 maritali copula legitimus uir, excepto sermone Vriæ Ethei. Nam reuera, illo excepto, le
 gitime uixit quotquot uxores habuit, utpote pluribus indigēs filijs atq; cognatis, quia rem
 grandem susceperat, scilicet gubernacula regni, cum esset homo eiusmodi, ut ip̄e dixit, ego
 autem sum uir pauper & tenuis: pauper uidelicet, uerum possessione, tenuis exiguitate fa
 milix. Nec uereamur nimium pudorati, de hoc uiro, siue de aliquo huic simili, secundum
 rem coniugalem assumere similitudinem, ad contemplandam causam dei, propter quam
 illam matrem nostram Hierusalem cœlestem & creauit & sibi copulauit. ¶ Iplemet qui p̄
 pe in multis scripturarum locis se ipsum uult agnoscere, quod amator sit. Exempli gratia, cū
 in Hieremia dicit: Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contemplit me do
 mus Irahel. Ergo econtra ueraciter dicas. Quomodo si libenter admittat mulier amato
 rem suum, sic libenter admittit me uera domus Irahel, uera ciuitas Syon, cœlestis Hieru
 salem. Itaque secundum eiusmodi similitudinem causam uel opus dei, opus sanctæ trinita
 tis speculari licet, in illo ordine cœli, in illa sancta & ter beata Hierusalem. Est enim in his
 similitudo, quamuis dissimilis, quia uidelicet caro spiritui quidem dissimilis est, sed tamen
 dissimilium istorū aliqua similitudo est. Quod natum est ex carne (ait dñs) caro est, & quod
 natum est ex spiritu spiritus est. Sed iam accedamus ad rem.

C 2 Quod

Cœli dicunt
 omnes sancti,
 in quibus ha
 bicat deus
 Psal. 122.

Gene. 1.

Psal. 32

Cœli firmati
 sancti angeli
 sunt

Heb. 12.

Gala. 4.

Coniugium
 Dauid apra si
 militudo ad
 propositum.

1. Reg. 10.

Deus recte
 amator dicit

Hieremia. 3.

Quod secundum similitudinem amatoris, in quo hec tria sunt, amator ipse, & amor ipsius, & clementum propter quod ad propagandam prolem amore suo ducitur, unus sit deus pater & amor ipsius spiritus sanctus & verbum ipsius.

Caput VI.

Nam amore tria sunt, amator ipse, & amor ipsius, & clementum, propter quod ad propagandam prolem amore suo ducitur. Similiter in creatore nostro, qui amatorem se nominat (ut supra dictum sit) sunt tres. Ipse & amor ipsius scilicet spiritus sanctus, & verbum ipsius, quod non est aliud quam clementum eius, semen eius, filius eius. Hæc similitudo, quamuis (sicut iam dictum

Elia. 66

est) longe dissimilis, ita ut spiritus carni uel caro spiritum.

Hege gene rans. Impregnatio animæ in bas pismo. Iacobi. j

adeo uera est, ut in Esaiâ quoque scriptum est. Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam dicit dominus? Si ego qui generationem cæteris tribuo sterilis ero, ait dominus deus tuus? Loquebatur enim hinc ordini celi, huic (de qua nunc loquimur) Hierusalem magnæ & sanctæ ciuitati. Vñ et protinus dicit: Latamini cum Hierusalem & exultate in ea omnes qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio uniuersi qui lugebatis super eam ut fugatis & repleamini ab ubere consolationis eius. Et cætera. Nesciremus quicquam de modo enim posuit: Ipse spiritus dei, qui tunc ferebatur super aquas dicente Deo, fiat lux.

Job. 38

Ipse (inquit) etiâ nunc fertur super aquas, dicente deo, dñ in Chro baptizatur.

Et hoc est deû dicere, fiat lux & regenerare nos, ut qui eramus aliquando tenebræ, iam nunc in dño sumus lux. In hoc est regeneratio, quia iam dictus amator deus, animam credentem impregnat uerbo suo, dignam amore suo. Verbum enim semen est eius, sicut ait Iacobus Apostolus: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquid creaturæ eius. Semen hoc non nisi cum amore suscipitur, uerbum hoc non nisi per spiritum sanctum immittitur. Hæc est trinitas unus deus, amator creaturæ, rationalis deus, & semen eius quod est uerbum ipsius, & amor eius qui est spiritus sanctus. Igitur quamuis (ut supra iam dictum est) caro & spiritus dissimilia sint, nihilominus tamen aliqua hic similitudo est, quia uidelicet, sicut generatio carnis ab aliquo semine eius & amore eius patrat: sic generatio spiritus à deo uerbo eius & spiritu oris eius consummatur. Et si aliter exponi potest dicta sententia, nunquid nostri ordinem celi & pones rationes eius in terra: nihilominus tamen sensus iste, quem diximus, locum habet, & pondere non caret, quia nullo modo splendidi rationes ordinis celi deus in terra posuit, quam regeneratio per aquam filios lucis, ituros in illū ordinē celi ad angelos lucis: erunt enim (ait ipse dominus) sicut angeli dei.

Math. 22

Beo quod Apostolus: decebat enim (inquit) eum propter quem omnia & per que oia, & quod parum nobis sit scire, quod per eum nisi etiam sciamus quod propter eum facta sit & angelica creatura, & ois creatura.

Ddhuc ad supradictam similitudinem & illud pulchre accedit, quia sic ut legitur uir non nisi propter amorem sobolis coniugem ducit, Sic & deus pater non nisi propter amorem uerbi sui creaturam rationalem, creaturam angelicam, de qua nunc loquimur, et creaturam humanam, de qua post hæc locuturi sumus, condidit. Hinc Apostolus de illo scilicet dei filio loquens: decebat enim (inquit) eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, & cætera. Non solum hoc dixit, per quem omnia, sed primū dixit, propter quem omnia: quia uidelicet ipse e oim causa. Per ipsum facta est ista lux, quia sic scriptum est: Dixit deus, fiat lux, & facta est lux. Si dixit, & facta est, utiq; per uerbum facta est. Sed parum est scire hoc, etenim plus habet delectamenti hæc sententia fidei, sciendo quod etiam propter ipsum facta sit, scilicet ut ipsum in semetipsa creatura hæc haberet, & habendo lux existeret. Ipse enim lux est, & utiq; lux non facta, lux non ab aliquo illuminata, sed illuminans, & proinde lux uera. Comparatione eius qualiscunque lux, quibus angelus lucis, recte & fideliter negatur esse lux. Hinc Iohannes Euangelista, de Baptista Iohanne. Non (inquit) erat lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. De ipso autem Christo domino. Erat (inquit) lux uera, que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Iohannes & quibus angelus lucis, sit

Heb. 2. Filius dei, lux uera. Angeli & sancti, non lux sed lucerna. Iohan. j

cis, siue homo filius lucis, sic lux dicitur uel est, tanquam lucerna, id est, lux non carens materia: uerbu autē dei, uerbu deus, ipsa lucis est substantia. Nec em̄ aliud est illi esse, & aliud lucere: istis autē aliud esse & aliud est lucere. Diligendo quippe lucē, ipsi sunt lux: sicut ecōtra apostata angeli, odiendo lucem, tenebræ sunt.

¶ Item de processione spiritus sancti, quod in nos homines duobus datis diffundatur, altero quod est in remissionem peccatorum, altero quod est in diuisiones gratiarum: in sanctos autem angelos vno tantum, quod est in diuisiones gratiarum.

Caput VIII.

De processione spiritus sancti, qui hoc operatur, & in illis beatis spiritibus & in nobis hominibus, ut per hoc ipsum, quod uerbum dei, filium dei, manentem in nobis hñtes, filij dei nominamur & simus, hoc in superiore diximus, quod duobus datis siue per duo data diffundatur: altero quod est dari in remissionem peccatorum, altero quod est in diuisiones gratiarum. Vex nobis duntaxat hominibus istis duobus modis datur. In sanctos autē angelos uno modo scilicet in diuisiones gratiarum larga diuisione effusus est.

¶ Nam ut in remissionem peccatorum nunquam detur apostatis angelis, iudicium uerū fuit, & est eiusdem spiritus sancti. Illi namq; cū suo principe diabolo non per infirmitatem seu per ignorantiam, sed per superbiam peccauerūt. Cuius uidelicet superbiam magnitudinem, spiritus propheticus apud Ezechielem denotat uerbis huiusmodi, diabolū coarguens sub nomine principis Tyri. Eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti deus ego sum, & in cathedra dei sedi, & dedisti cor tuum quasi cor dei. Item sub nomine Pharaonis regis Aegypti. Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum.

¶ Pro huiusmodi superbia sententiam damnationis aeternæ accepit, de cælo proiectus, factusq; princeps tenebrarū diabolus, qui fuerat angelus speciosus. Vnde apud eundem prophetam dicitur ei. Tu signaculū similitudinis plenus sapientia & perfectus decore, in delitijs paradysi dei fuisti, & cætera, usq; repleta sunt interiora tua iniquitate et peccasti et eiecite de monte dei. Quibus utiq; uerbis tria prædicant, horribilis eius superbiæ instrumenta, sapientia, decor siue pulchritudo, maxime ubi sub nomine Assur dicitur in eū, omnem lignum paradysi non est assimilatum illi et pulchritudini eius, quia speciosum feci eum.

Tertium eius fuit magnitudo, nam cedri (inquit) non fuerunt altiores illo in paradiso dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, et platani non fuerunt æquales frondibus illius.

¶ Cæterum uera magnitudo deus est, et uera sapientia, uerbum dei, filius dei est: & uera pulchritudo spiritus sanctus est: quæ beata trinitas, sanctorum angelorum & magnitudo & sapientia & pulchritudo est. At ille diabolus magnitudinem illam non honorificauit, sapientiam illam non adoptauit, pulchritudinem illam non amauit. Quomodo ergo nisi per Ironiam plenus sapientia, & perfectus decore extensusq; & protegens dicitur fuisse?

¶ Sunt enim in scriptura sancta Ironiæ grauissimæ. Exempli gratia: cum dicit sancta trinitas, ecce Adam quasi unus ex nobis factus est: cum reuera potius propter peccatum comparatus sit iumentis, & similis factus sit illis. Et sicut filia Babylonis uirgo dicitur, cum sit meretrix. Itaq; & qd̄ ibidem illi dicitur, omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topazius, iaspis, chrisolitus, onyx, berillus, saphyrus, carbunculus, & smaragdus, qui sunt sanctorum nouem ordines angelorum, cum improprio dictum esse sentimus, quia sic sibi ille arrogauit, ponens (ut supra dictum est) cor suum quasi cor dei, & dicens, in cathedra dei sedi.

¶ Denique solius dei est operimentum omnis lapis eiusmodi, id est, omnis perlucidus ordo angelicæ dignitatis, sicut dicitur in Psalmo. Confessionem & decorem induisti amictus lumine sicut uestimento, id est, decora confessione sanctorum (qui omnes lumen, id est, filij lucis sunt) sic es indutus, sic es ornatus, ut aliquis uestimento suo.

¶ Quod nimirum parum est, de solis intelligere hominibus, filijs lucis: nam & sancti angeli, immo & primum ipsi lux, & filij siue angeli lucis, confessione sua decora creatorem suum induerunt, & ipsi sunt, de quibus idem dominus ad beatum Iob dicit. Cum me lau-

darent astra matutina, & iubilarent omnes filij dei.

¶ Quod recte iusto dei iudicio diabolū spiritus sanctus suo respectu indignum

1. Iohan. 3

Angelis apostatis cur non datur spiritus sanctus in remissio. peccata. Ezech. 23.

Ezech. 29.

Esa. 14.

Apo. 17 Superbia luci feri. Ezech. 28

Ezech. 31

Ironia in scriptura sacra. Gene. 3. Psal. 48. Esa. 47. Ezech. 28

Amictus lumine sicut uestimento Psal. 105.

Iob. 38.

gnum iudicauit, reum eterni delicti, ⁊ de ruina eiusdem diaboli, ⁊ quod positus fu-
it in monte sancto dei.

Via igit per superbiam peccauit, recte ⁊ iusto iudicio spiritus sanctus ꝑcedens
à patre ⁊ filio, non in illū, sicut in electos angelos, sed omnino longe ab illo decli-
nauit eandē passus ab ipso repulsam, quam ⁊ ex hominibus similibus eius pas-
sus est, uel patitur dicens: Quo si contemnat mulier amatorem suū, sic contem-
nit me domus Israel. Sicut enim illū populū Israel sibi adduxit, ⁊ legem siue tabulas testa-
menti dedit illi in monte, qui ⁊ ob hoc dictus est mons dei, hoc exigens pro cunctis bene-
ficijs suis, ut diligeret eū, atq; dicens, ⁊ nunc Israel quid dominus deus tuus petit à te, nisi
ut timeas dominū deum tuū, ⁊ diligas eum: ⁊ multa hic similia. Sic ⁊ illum malignum in
cælo posuit, quemadmodū dicit. Et posuite in medio monte sancto dei, in medio lapidū
ignitorū ambulasti. Hoc ab illo exigens, ut creatori ⁊ tanto largitori haberet gratias, ut
reationalis creatura, ⁊ tanquā lapis appositus uel præparatus in foraminibus suis susci-
peret ligaturas auri, uinculū dilectionis dei. Nam hoc est quod eadem scriptura dicit. Au-
rum opus decoris tui, ⁊ foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. Itaq; quia per
nimiram (sicut iam dictū est) superbiam repulit à se amatorem deū, ⁊ contemptuosam ab illo
spiritus dilectionis passus est repulsam. Neq; enim in semetipso unquā accepit illū, quāuis
ita scriptū sit, aurū opus decoris tui: subaudit enim, esse debuit uel promptū fuit. Iusto ualde
iudicio, spiritus sanctus, non, sicut ad nos peccatores homines in remissionē peccatorū ꝑ-
cedit, ⁊ deinde diuisiones gratiarū superaddit, ita ⁊ in illam creaturā ⁊ complices eius ma-
los angelos facere unq; uoluit aut proposuit. ¶ De hoc miror quosdam contendere, dicen-
tes, quod statim, ut conditus est, cecidit, cum hoc autentica nulla scriptura tradiderit: immo
⁊ contrariū sonet quod hic scriptū est. Præmissio namq; ⁊ foramina tua in die, qua condi-
tus es, præparata sunt. Qd est dicere, ⁊ rationalis creatus, ⁊ subtili donatus ingenio: ꝑ-
pter qd excusationē nō habes de peccato tuo, statim subiūgit. Et posuite in monte sancto
dei, in medio lapidū ignitorū ambulasti, perfectus in uis tuis: subauditur ꝑhypocrisis, à
die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Et multa hmoi, quæ qm non possunt
solui, cum sint uerba diuinæ autoritatis, necessario nōnulla debet intelligi mora, inter illud
quod creatus est ⁊ illud quod proiectus est, uel de cælo cecidit: iuxta quod dicit, ⁊ pecca-
sti, ⁊ eieci te de monte sancto dei.

Hiere. 3

Exo. 20.

Deut. 10.

Ezech. 28

Lucifer nō sta-
ti m, ut cōdit⁹
est cecidit.

Ezech. 28

¶ Responso ad illum qui forte querit, ad quid posuit diabolū in monte sancto
dei, ⁊ ut quid illi tāta contulit, cum sciret eum spiritus sanctus, qui
omnia scrutatur, etiam ꝑofunda dei.

Quæstio
1. Cor. 2

It forte quærat aliquis, Ad quid illū talem posuit in mōte sancto dei? Ut quid
illi tanta cōtulit? Nunquid nesciebat spiritus, qui omnia scrutatur, etiam ꝑfun-
da dei, qd ille lapis durissimus atq; rebellis, nō recepturus foret in se aurū: opus
decoris sui? Cur ergo illic posuit eū, ut ambularet in medio lapidum ignitorū?

Gene. 2.

Responso.

Iohan. 17

Similitudo.

Exo. 3.

Hoc qui quærit, quærat ⁊ illud, cur idem deus hoīem in paradyso posuit. Neq; enim illū in
paradyso fecit: sed tulit ergo (ait scriptura) dñs deus hoīem, ⁊ posuit eum in paradyso uos-
luptatis, ut operaret ⁊ custodiret, illum. Dicat ergo: Nunquid nesciebat deus quod futu-
rum esset, ut operaretur ⁊ custodiret illū? Ut quid ergo illic posuit eum? Ad hæc in quā.
Nō nesciebat deus, sed nisi angelū in cælo, et hoīem tētasset in padyso, ut nota fieret seclis
supuēturis, uel q in corde angeli, uel q in corde erāt hoīs, nos iudicia ei⁹ laudare nescirem⁹
multūq; deesset nobis de cognitōe dei, cui⁹ cognitio uita eterna ē, quēadmodū dicit ipse fili⁹
dei. Hæc est autē uita æterna, ut cognoscāt te uerū deū, ⁊ quē misisti Iesum Chrm. ¶ Hoc
qd diximus, ꝑ aliqd filē melius intelligit. Cū dñs Moysen mitteret ad Pharaonē, dicens: cla-
mor filiorū Israel uenit ad me, ueni mittā te ad Pharaonē ⁊ c. Hæc q; dixit: Sed ego scio
qd nō dimittet uos rex Aegypti, ut eatis, nisi ꝑ manū ualidā. At tñ ipam manū ualidam nō
statim exercuit, non statim primogenita Aegypti uel ipos Aegyptios cū Pharaone ꝑ-
cussit: sed prius multis ⁊ bonis illum sermonibus conuenit, pluribus signis leuioribusq;
plagis tentauit, donec scirent qui uiderūt, sciremus nos quoq; qui legimus, glorificationē
domini in curribus Pharaonis ⁊ exercitus eius: quia iustus est dominus, Pharaonem autem ⁊
populū

populus eius impius. ¶ Sic nimirum idem dominus, cum sciret de angelo illo, quam esset malus, debuit eum non statim iudicare uel damnare ceteris uidentibus, sed tentare prius, sicut literque hominem, ut sciremus nos quoque cum angelis sanctis ab effectis siue ex operibus, quod solus sciebat deus iam, nullis adhuc malis meritis precedentibus: & scientes, iustitiam eius, uel in illius angeli ruina, uel in hominis poena laudaremus.

¶ Propter quid tam terribili iudicio danatus fuerit, & de eo quod in Apocalypsi dicitur est, unum de capitibus bestie que habebat capita. VII. quasi occisum in morte, & plaga mortis eius sanata est, siue habet plagam gladii & uixit. Cap. XI.

Superius iam diximus, spiritum sanctum paracletum, uinumque uel sinceram consolationis eius, secundum uisionem Lamuelis, dandum esse merentibus, & his qui amaro animo sunt, id est hominibus, & qui peccatorum sibi conscij constanter secundum deum, & ab hoc seculo consolationem recipere nolunt uel rennuunt. At illi apostate angeli cum suo capite diabolo, qui longe fuerint uel sint ab isto laudabili more, ab ista dulci amari tudine, mirabiliter innuit scriptura libri Apocalypsis: cuius quot uerba, tot penes sunt sacramenta. Immo & amplius dicas, Patet enim pro merito uoluminis dictum est (ait B. Hieronymus) nam in uerbis penes singulis multiplices latent intelligentiae. Quomodo ergo illa scriptura dicit: & unum (inquit) de capitibus eius, uidelicet bestiae quae habebat capita. VII. quasi occisum in morte, & plaga mortis eius sanata est. ¶ Septem bestiae capita, quae illa crexit contra mulierem in utero habentem, quae & clamabat parturientem, & cruciabatur ut pareret, ut cum peperisset deuoraret filium eius: nos intelligimus septem regna mundi huius principalia, siue notissima, quae a tempore promissionis beati seminis, quod est Christus, in hoc steterunt, agente diabolo (cuius corporis sic illa regna recte intelliguntur capita, sicut omnes iniqui recte dicuntur & sunt eius membra) ut promissio non adimpleretur, ut Christus non nasceretur, aut ut natus moreretur, & periret nomen eius. Primum illorum fuit regnum Aegyptiorum, quod masculos seminis Abraham omnis iussit interfici aut in aquis necari. Secundum, regnum Israelitarum carnalium, quod, maxime regnante & agente Iezabel, promissionis uerbum abolere uoluit, cultum Baal superadiiciens uitalis, quos fecerat Hieroboam, & pro his interficiens prophetas & suffodiens altaria domini. Tertium, regnum Babyloniorum, quod populum illum captiuaui, & tres pueros nolentes adorare statuam quam erexerat, misit in caminum ignis. Quartum, regnum Persarum & Medorum, quod, agente Aman, uniuersum Iudaeorum genus delere uoluit. Quintum, regnum Graecorum, cuius uires diabolus, maxime per Antiochum Epiphanem sibi assumpsit, sicut narrat Machabeorum libri. Sextum, regnum Romanorum, quod Christum & martyres eius interfecit. Septimum, regnum erit Antichristi, de isto recte intelligas quod dictum est, & unum de capitibus eius, quasi occisum in morte, & plaga mortis eius sanata est. Diabolus enim est uel erit, qui plagam aeternae damnationis in caelo accepit, sed plaga mortis eius (inquit) sanata est, siue (ut postmodum repetitum est) habet plagam gladii & uixit. Mirabiliter ergo (ut supra dictum est) scriptura haec duritiam eius innuit. Quid enim est dicere, habet plagam gladii & uixit: nisi, & danatus est & superbit: Et quid est dicere, quasi occisum caput in morte, & plagam eius sanata esse: nisi de perditione & separatione ipsius a deo, quae uera occisio & uera mors est, non curare, immo & contemnere, ac semetipsum quasi uiuum, id est, iustum defendere: Non enim uere uiuit, aut uere plaga eius sanata est, sed iccirco dictum est, quia sic sibi arrogat, sic consolatur miser.

¶ Becco quod dictum est ad B. Job, spiritus eius ornauit caelos, & obstetricate manu eius, eductus est coluber tortuosus. Cap. XII.

Igitur non minus scienter quam fideliter dicimus, ad laudem huius procedentis spiritus sancti, quia sicut nunc, ita & tunc super omne eorum impunitis iusti & recti in processione sua tenuit iter iudicij, donis gratiarum suarum humiles & subiectos perornans angelos, et relinquentes superbos diabolum simulque complices eius omnis spiritus superbiae filios. ¶ Hinc illud ad B. Job pulcherrime et uerissime dictum est, Spiritus eius ornauit caelos, et obstetricate manu eius, eductus est coluber tortuosus. Neque enim, quoniam de beatis apostolis recte intelligitur hoc dictum, spiritus eius ornauit caelos: iccirco minus uerum erit, hoc sentire uel dicere de illis beatis angelis

Prouer. 31.

Laus libri Apocalypseos.

Apoca. 13.

Ibidem 12. Septem bestiae capita, septem regna sunt principalia.

Exod. 1.

3. Reg. 9.

Dan. 5.

Hester. 3. I. Mach. 1.

Apoca. 13. Habet diabolus plagam gladii & uixit.

Iob. 28.

angelis

- Iohan. jz. angelis, quos ornavit idem spūs, nouē ordinibus distinctos. Et quia tunc quoq; eductus est coluber tortuosus, quando dixit dominus, nunc iudiciū est mundi, nūc princeps huius mūdi eijcietur foras: quod tunc futurū erat, quando scriptura ista condebat, non iccirco minus ueg; est, iam tūc de cœlo illum fuisse eductū educatione terrificā, cuius meminit ipse dñs dicens, uidebam satanā, sicut fulgur, de cœlo cadentē. Immo & adhuc tertia uice est educendus idem coluber tortuosus, summæ trinitatis aduersarius: & proinde trino iudicio damnatus atq; damnandus, scilicet in die iudicij, quando fiet illud, quod itidem beato Iob dominus loquitur. Ecce spes eius frustrabitur eū, & uidentibus cunctis præcipitabitur. Nunc uide, quanta res, quanti ponderis actio, q̄ breui, quā parco designata est eloquio, dū dicit, & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus, p̄missio, spūs eius ornavit cœlos. Quid nā est obstetricare, nisi nascentes infantulos excipere, & diligenter tractando ad uitā custodire? Cū ergo hæc dicit, mirabiliter creatoris nostri designat, quā habuit uel habet, curam, circa electā creaturā suam, tam angelicā q̄ humanā, propius creaturæ humilitate, sicut scriptum est. Custodiens paruulos dominus, humiliatus sum, & liberauit me. ¶ Iccirco plane & quando cœlos illos ornavit, qui sunt sancti angeli, colubrū tortuosum eduxit, id est, diaboli de cœlo proiecit, ut ablato scādalo faceret pacem & concordiam in sublimibus suis. Et quando cœlos alios, id est ap̄los, ornavit, iccirco colubrū eundem tortuosum eduxit, id est foras eiecit, sicut ipse in euangelio dixit, ut liberati p̄ sanguinem ipsius à scandalo peccati, sciremus & possemus seruire creatori nostro & redēptori. Et quando cœlos omnes, id est sanctos omnes, tam angelos q̄ homines, ita perornabit, ut & angeli iam non habeant negotiū administrandi, sicut administrant, & usq; ad diē illū administrabūt, unde & ap̄lus dicit, nonne omnes sunt administratorij spūs in ministeriis missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis: & homines siue hominum spūs, resumptis corporibus, duplici gloria corporis & animæ remunerentur, iccirco colubrum eūdem tortuosum funditus educet, uidentibus eū cunctis præcipitabitur, ut omnia scandala de regno eius auferātur, pacēq; habeat illa dormitio, de qua itidē ad beatū Iob dictū est. Quis enarrauit cœlorū rationem, & cōcentū cœli quis dormire facit.

¶ Be eo quod dictum est ad eundem B. Iob, quis enarrauit cœlorū rationem et cur saltem nec ipse Moyses describere debuerit rationem cœlorū, id est, sanctorū ordines angelorum, qui primus enarrauit rationes terrarum, generationes filiorum hominum. Cap. XIII.

Quæstio,

Vper fundamentū literæ huius pulcherrimū atq; firmissimū, libenter atq; delectabiliter superædificauimus, quoad possumus cepti sermonis aurū siue argētum aut aliquid preciosorū lapidū ad laudē spūs sancti, qui ornator est eiuſmodi cœlorū. ¶ Sed interim occurrit quæstio, quia quæri potest, cur nullus enarrare debuit eatenus rationem eorūdem cœlorum. Etenim cū dicit dominus, quis enarrabit cœlorū rationem? subauditur, nullus: ego autē sum enarraturus. Deniq; Moyses, qui ante beatū Iob, & literas primas scilicet Hebraicas, deo uel digito describente sibiq; tradente, accepit, fere nihil de illoꝝ ratione cœlorū enarrauit, nisi hoc tantū. Dixitq; deus. Fiat lux, & facta est lux, & uidit deus lucē quod esset bona, diuisitq; lucē & tenebras. Appellauitq; lucē diem, & tenebras appellauit noctē. Hoc ergo quæritur (ut iam dictū est) cur cœlorū rationem nullus eatenus enarrauit, nec saltem ipse Moyses, qui terræ, id est hominis rationem enarraturus, de cœlestibus illis solum hoc breuissime enarrauit, sic incertum, & quasi sub uelamine, ut uix aliqui patrum spiritualium intelligere potuerint, maxime quod pater Augustinus nomine lucis sanctos angelos, & nomine tenebrarum malos angelos designauerit, quorum diuisio, qua dictū est, diuisitq; deus lucem & tenebras, illud indicat iudicium, quod catholica firmiter tenet ecclesia, quia angeli lucis nunquam ulterius in tenebras, & angeli tenebrarū nunquam ulterius in lucem, redituri sunt. ¶ Quisquis istud quærit cur nec ipse Moyses de illis cœlestibus plus siue manifesti⁹ aliquid scripserit siue scribere debuerit, quærat & illud cur de cœlestibus sacramentis scripturus, quæ post illorum futura uel facienda erant circa genus humanum, tantum tamquē grossum siue defensum uelamen super faciem suam obduxerit: ut non solum illi carnales filij Israel, qui tunc

Alia quæstio

re debuit eatenus rationem eorūdem cœlorum. Etenim cū dicit dominus, quis enarrabit cœlorū rationem? subauditur, nullus: ego autē sum enarraturus. Deniq; Moyses, qui ante beatū Iob, & literas primas scilicet Hebraicas, deo uel digito describente sibiq; tradente, accepit, fere nihil de illoꝝ ratione cœlorū enarrauit, nisi hoc tantū. Dixitq; deus. Fiat lux, & facta est lux, & uidit deus lucē quod esset bona, diuisitq; lucē & tenebras. Appellauitq; lucē diem, & tenebras appellauit noctē. Hoc ergo quæritur (ut iam dictū est) cur cœlorū rationem nullus eatenus enarrauit, nec saltem ipse Moyses, qui terræ, id est hominis rationem enarraturus, de cœlestibus illis solum hoc breuissime enarrauit, sic incertum, & quasi sub uelamine, ut uix aliqui patrum spiritualium intelligere potuerint, maxime quod pater Augustinus nomine lucis sanctos angelos, & nomine tenebrarum malos angelos designauerit, quorum diuisio, qua dictū est, diuisitq; deus lucem & tenebras, illud indicat iudicium, quod catholica firmiter tenet ecclesia, quia angeli lucis nunquam ulterius in tenebras, & angeli tenebrarū nunquam ulterius in lucem, redituri sunt. ¶ Quisquis istud quærit cur nec ipse Moyses de illis cœlestibus plus siue manifesti⁹ aliquid scripserit siue scribere debuerit, quærat & illud cur de cœlestibus sacramentis scripturus, quæ post illorum futura uel facienda erant circa genus humanum, tantum tamquē grossum siue defensum uelamen super faciem suam obduxerit: ut non solum illi carnales filij Israel, qui tunc

qui tunc erant uidentes cornutā faciē eius fugere potuerint, sicut usq; hodie fugiunt illorū posterī, uerū etiam spirituales filiī Israhel, ex quibus sumus & nos, uix aliquatinus tractando & retractando scripturam eius perspicere possimus, quo tendat claritas uultus eius, quo intendat radij cornutā faciei eius. ¶ Quærenti hoc uel illud respondere debemus, quia cœlestia sacramenta portare tunc non poterat totus fere carnalis mundus. Sic enim tunc erat mundus, quasi puer siue adolescentulus lasciuus atq; petulcus, cui pro parte illorum, quibus hereditas promittebatur in semine Abrahamæ quod est Christus, uix posset inueniri pædagogus, qui reprimeret lasciuientes mores eius pœna præsentē, uindicta præsto apparente: ita ut plerorūq; illorū ignis absumeret, terra deglutiret, serpentinus mors deuoraret. Cum igitur talis esset mundus, quomodo illi competeret reuelata facie uel manifestis sermonibus enarrari rationem cœlorum, describi sanctorum ordines angelorū cum & ipsa, quæ ad homines specialiter pertinent, oportuerit uelari mirabilia splendida spiritualium sacramentorum? Proinde satisfactum sibi esse putet, quisquis illud quærit, cur non saltem Moyses, cui deus facie ad faciem loquebatur, cœlorum istorū rationem enarrauit.

Exod. 34

Responso ad utranq; 02

Nume. 16. 21

Exod. 33. 7

De eo quod dictum est ad eundem beatum Job, & concentū cœli quis dormire facit, & que uel qualis illa dormitio sit. Cap. XIII.

Am nunc ut ad capitulum hic & supra memoratum sermo recurat, quis est ille cœli concentus? Et quæ uel qualis est dormitio eius? Dixit enim, Et cœcentum cœli quis dormire facit? Nimirum concentus concors est, & in nullo dissonans cantus, & eiusdem angelicæ cantionis omnis symphonia laus est sanctæ trinitatis, cuius uidelicet laudis summam hanc audiuius in Esaia, Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius, siue pleni sunt cœli & terra maiestate eius. Verus & pulcher concentus chordis omnibus bene extētis, & uocibus cunctis bene consonantibus, ex q̄ (sicut iam supra dictum est) eductus est coluber tortuosus omni uoce dissonus, omni symphonice contrarius, sibilator non cantor, non præcentor aut succentor, immo quantum in ipso fuit uel est, totius sacre musicæ corruptor. Quomodo illum talem cœcentum cœli dominus deus dormire fecit uel facit? Nimirum deiciendo siue eiiciendo de ordine uel choro cantantium illum sæpe dictum & sæpe excrandum colubrū tortuosum, quia dum illū detexit, pacem firmauit, & cœcordiam, fecit in sublimibus suis. Pax illa, cœcordia illa, nonne dormitio est? Quid em̄ aliud nobis hominibus sancta & mystica lex repromittit, nisi securitatem illam ineffabilem sub uerbis dormitionis? Eteom̄ edetis (inquit) panē uestrū in saturitate, & absq; terrore habitabis in terra uestra. Dabo pacē in finibus uestris, dormietis & non erit qui exterreat. Et protinus ostendens, quomodo uel per quid efficiatur illa dormitio nostra. Auferā (inquit) malas bestias, & gladius non transibit terminos uestros. Malæ quippe bestie sunt maligni spiritus & malarum bestiarum caput est ille coluber, id est diabolus, quorum terminos iam transiuit gladius, id est, sententia damnationis æternæ, quam supra iam diximus. Quid igitur in sermone pulchrius, in re preciosius, isto quod ait, & concentum cœli, quis dormire facit? O ter quaterq; beatus ille concentus cœli, ubi omnis multitudo & concinendo dormit, & dormiendo concinit. Sabbatizat em̄ & dormitio eius in sabbato est, ipsa requies domini, septima dies domini, & in illam requiem introiuit cum concentu interminabili, cū uoce ineffabili, cum extensione infatigabili.

Cœcentus cœli concors;

Job. 32

Esa. 6.

Leuit. 26. 3

Item de eodē concentu, & de uerbis concentus siue cantionis illius, quæ apud Esaiam audiuius, sanctus sanctus sanctus dominus deus. Cap. XV.

Audiuimus (ut supra iam dictum est) uerba quædam concentus siue cantionis illius, sanctus, sanctus, sanctus dominus deus. Quæ pulcher, q̄ æqualis tenor in uerbis, q̄ certus, q̄ stabilis. Nulli gradus sunt hic, nullū momentū incrementi siue decrementi in uocibus istis. ¶ Vnde ergo gradus suos accepit inimica hæresis? Nam ac si concentus ille sic cecinisset, Sanctus, Sanctior, Sanctissimus, & pluraliter addidisset Domini & Dñi, non singlariter Dominus Deus, ita sibi gradus fecit, maxime per os Arrii, ut diceret spm̄ sanctum magnum quidem, sed filiū spiritu sancto maiore, & deo par

Esai. 15

Esa. 6.

Cæcus hæreticorū discors.

deo patre minorem, Vnde (inquā) gradus istos accepit impia uel serpentina hæresis, nisi ab ipso colubro patre mendacij, quem de concentu illo manus domini propter dissonantiam ipsius eduxit, & foras misit: Iccirco talis hæreticus reus est, æterni delicti, sicut & pater ipsius diabolus, qui fecit gradus istos, quibus non ascenditur ad superos, immo descenditur ad inferos. In Ozee scriptum est. Profectus est uitulorum tuus Samaria, iratus est furor meus in eis. Vsq; quo non poterunt emundari: Quia ex Israhel ipse est. Artifex fecit illū, & non est deus. Est autem hic sensus. Ne mireris quod sordes Israhel, scilicet uituli quos fecit Hieroboam, non potuerunt aut possunt emundari: quia uidelicet ipse, subauditur uitulus siue uitulorum cultus, ex Israhel est. Neq; enimaliunde hoc accepit, ut uitulum pro deo coleret, sicut Baal & Asaroth & cætera dæmoniorum portenta, de uicinis gentibus accepit, forte errantibus & per ignorantiam multis peccantibus: sed artifex fecit illū, subauditur Hieroboam siue Israhel, sciens quia non est deus, artifex (inquā) sicut manifeste scriptura dicit. Dixitq; Hieroboam in corde suo. Nunc reuertetur regnū ad domū David, si ascenderit populus iste, ut faciat sacrificia in domo domini, in Hierusalem. Et excogitato consilio, fecit duos uitulos aureos. Propter excogitationem consilij propheta siue deus artificem illum nuncupauit, quia non ignoranter, sed maliciose peccauit: & iccirco nō potuerunt peccata illa emundari, ut recederet Israhel à uitulis illis, saltem tempore unius ex regibus suis. ¶ Similiter de Arrio sciendum cæterisq; hæreticis, qui intelligere noluerunt, illum concentum cœli, & maluerunt scindere unitatem cantionis: quia non est eorū amplius illum audire concentum cœli, neq; partem aut communionem habebunt cum illis qui per planitiem siue fidei æquitatem, ab illis gradibus inæqualitatis uadunt: hinc ut dormiant & concinant, illic, iuxta illud de Canticis graduum. Illic enim ascendunt tribus, tribus domini, testimonium Israhel, ad confitendum nomini Domini, neq; enim emundari poterunt, sed inmundi erunt & in hoc seculo & in futuro, & laborabunt in æternum, Sicut laborat & ille coluber, circumductor ipsorum, perforatas nares in sudibus, & circulum habens in naribus: atq; ita nusquam sabbatizās, nusquam dormiens circuit terram, dissimulare uolens quidem, sed non ualens, fatigationem suam: dum requisitus, unde uenis, responderet & dicit, circuui terram & perambulauit eam, & maxime hoc tempore habens iram magnam, quia scit quod modicum tempus habet, & non diu illi circuire licet.

Ozee. 8.
Sordes Israhel
uituli Hieroboam.

3 Reg. 12.

Hæretici non
audiunt cœlestium
concentum.

Plal. 124.

Coluber sine
requie.
Iob. 40.

Iob. 1.

Sententia beati pape Gregorij de illis cœlestibus sanctorum angelorum ordinibus qui uel quales homines cuius ordinis societatem sortiantur. Caput. XVI.

Homes ueri
in societate
ordinum
angelorum.

BEatus papa Gregorius, de illis cœlestibus sanctorum angelorum ordinibus loquens, & spei nostræ congaudens, quod uenturi simus ad illorum societatem, siue (ut ait ipse dominus) æqualitatem, hæc inter cætera dicit. Isti itaq; qui parua quæ capiunt, pie fratribus annunciare non desistunt, in angelorum numerum currunt. Alij secretorum cœlestium summa & capere præuolent, & nunciare. Quo ergo isti (inquit) nisi inter archangelorum numerum deputantur. Alij mira faciunt, signa ualenter operantur. Quo isti, nisi ad supernarum uirtutum sortem & numerum congruunt? Nonnulli etiam de obsessis corporibus malignos spiritus uirtute orationis, & ut acceptæ potestatis eijciunt. Quo isti meritum suum, nisi inter potestatum cœlestium numerum sortiantur? Nonnulli acceptis uirtutibus cū & bonis meliores sunt, electis quoq; fratribus principantur. Quo isti sortem suā, nisi inter principatū numeros acceperunt? Nonnulli sic omnibus uicij dominantur, ut iure dñj inter homines uocentur, qualiū uni scilicet Moyse, ecce (inquit dñs) cōstitui te deū Pharaonis. Quo isti, nisi inter numeros dominationū currunt? Nonnulli hoc in munere uirtutis acceperūt, ut recte & alios iudicare possint: Quid isti, nisi throni sunt conditoris sui? Nonnulli tanta dei ac proximi dilectione pleni sunt, ut Cherubin iure nominentur. Quia enim Cherubin plenitudo scientiæ dicitur. Et PAVLO dicente, didicimus, quia plenitudo legis est dilectio, omnes qui dei & proximi charitate pleni sunt, meritorum suorum sortem inter Cherubin perceperunt. Nonnulli supernæ contemplationis facibus accensi, amando ardent, loquendo & alios accendunt, & quos

Exod. 7.

Roma. 13

quos uerbo tangunt, ardere protinus in dei amore faciunt. Qui ergo ita ad amorem sui conditoris inflammati sunt, quo nisi inter Seraphin sortem suae uocationis acceperunt.

Responso ad illos qui dicunt, quod de singulis ordinibus multitudines ceciderunt, quonia secundum illam sententiam beati Gregorij et hominibus alijs in illi et alijs in illi ordine sint assumpti siue assumendi. Cap. XVII.

Dum haec dicit, scilicet ex hominibus alios in angelorum, alios in archangelorum numero deputari, alios inter supernas uirtutes, alios inter coelestes potestates, alios inter principatus, alios inter dominationes, alios inter thronos, alios inter Cherubin, alios inter Seraphin, accipere sortem suae uocationis nonnulli solent asserere, quod de singulis ordinibus multitudines ceciderint, quos et idem in singulis ordinibus ruinae debeant ex hominibus reparari. Quid ad haec dicere potuimus aut possumus? Hoc enim pertinet ad rationes illas, de quibus scriptum & supra memoratum est. Numquid nostri ordinem caeli, aut ponas rationes eius in terra? Dicimus ergo. Si de scriptura qualibet canonica, confirmare possent opinionem illam, qua praeuenti sunt, dicentes, angelos siue spiritus illos mox ut creati sunt in suis ordinibus constituisse, moxque & illos cecidisse, & istos in gradibus suis perstitisse, concedendum esset opinioni illorum. Nunc autem non ita est. Nulla enim scriptura canonica opinioni illi suffragatur, immo & prophetica ueritas apud Ezechielé oppido refragatur, ut longe supra memorauimus. Proinde recte e contra quaerimus. Quid illi spiritus beati remunerationis acceperunt pro eo, quod peccantibus apostaticis spiritibus, ipsi peccare noluerunt? Si enim iam tunc erant ut nunc sunt in ordinibus suis stabiliti atque perfecti angeli, archangeli throni, dominatores principatus, potestates, uirtutes, Cherubin, atque Seraphin, quomodo exinde tam multi cadere potuerunt? Verbi gratia. Si erant in ordine Seraphim, id est, eorum angelorum qui diuini amoris igne ardent, siue incendunt, quomodo inde excidere potuerunt? Immo quomodo unquam illius amoris dulci ardore aruisse putandi sunt? Verius ergo & rationabilius hoc dicimus, quia in remuneratione pro eo, quod non peccauerunt, & creatori suo subijci maluerunt, ordines illos acceperunt, quos habent nunc, in hoc ipsum ordinati uerboque domini & spiritu oris eius firmati, ut amplius cadere, id est peccare non possint sicut lapides supra memorati, auro astricti, tenentur in ordinibus suis dispositi secundum scientiam artificis, ligando ordinati, ordinando ligati, ut excidere non possint, nec aliud doctoris supra dicti sermo bene perspectus recipere nos compellit.

Alia scientia de similitudine nouem ordinum angelorum et nouem charismatum spiritus sancti, que secundum apostolum hominibus data sunt, dicentes: alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, et cetera. Caput. XVIII.

Nunc iam, quia sermo idem nos laetificauit secundum speciem quam dominus ipse fundauit dicens, aequales enim sunt angelis, cum sint filij resurrectionis: quia (inquam) sumus eiusdem nouem ordinibus disponendi, perpulchrum est considerare, quia quot sunt illic a spiritu oris domini ornamenta caelorum, tot sunt hic in hominibus sanctis ab eodem spiritu diuisiones gratiarum. Sic enim ait apostolus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum. Alteri fides in eodem spiritu, Alij gratia sanctorum in uno spiritu, Alij operatio uirtutum, Alij prophetia, alij discretio spirituum, alij generalis linguarum, alij interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis, prout uult. Hoc ergo qui proppendit, scilicet electionem ex hominibus tot esse charismatum uarietate ornatam, quot ordinibus illos beatos spiritus constat esse distinctos: potest etiam apte secundum eadem charismata conijcere, qui uel quales homines, quibus aut cuius ordinis angelis similes debeant existimari. Denique qui habent interpretatio nem sermonum, ut saltem in una lingua possint enunciare sensum scripturarum ad utilitatem audientium, nonne angeli sunt? Labia enim sacerdotis (ait dominus in Malachia) custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est

Quiaque

Iob. 38.

Ezech. 28.

Remuneratio angelorum.

ab eodem spiritu datur

Luca. 20. Diuisiones gratiarum tot sunt, quot ordines angelorum. I. Cor. 12.

Qui homines in quibus angelorum ordines recipiunt.

Malach. 2.

Qui autem etiam genera linguarum acceperunt, ut hoc ipsum non una tantum lingua, uerum etiam uarijs linguis efficere possint, & de gente in gentem transferre ac dilatate uerbum dei, quod maxime sanctis datum est apostolis, non merito dicuntur & sunt archangeli? In discretionem spirituum, nimirum dignitatem iudicariam recte intelligis, quod iure uocentur throni, eo quod de spiritibus, deo in ipsis praesidente, iudicare nouerint, iuxta illud. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sunt. In gratia prophetica non incongrue dominationum agnoscitur autoritas, quia profecto regibus quibusque prophetarum dominati sunt, maximeque Helias & Heliseus, nam Heliseo quoque clamauit rex, pater mi pater mi, curus Israhel & auriga eius, ceterisque regibus prophetarum dominati sunt, & maximo prophetarum Moysi dictum est, ecce constitui te deum Pharaonis. Fides nonne principatum meretur? Denique & Abraham & Isaac & Iacob & Dauid propter fidem siue iustitiam fidei patriarcharum, id est patrum principes, nominati sunt, & Petrus quoque apostolus ob excellentiam fidei principis apostolorum nominari meretur. Ergo & omnes quorum fides preclarior habetur, recte principatus nominantur, & ipsi fratribus suis siue ecclesijs Christi principari, id est, praeside digni habentur. Gratia sanitatum & operatio uirtutum hoc maxime differunt, quod gratia sanitatum circa infirma corpora expenditur, siue per impositionem manuum, siue per alium quemlibet modum; operatio uero uirtutum extrinsecus exhibetur in rebus exterioribus, in elementis huius mundi, sicut maxime factum est per manum Moysi, qui circa corporum sanitatem ferre hoc solum fecisse legitur, quod Mariae sororis suae lepram sanauit. Quibus ergo gratia sanitatum data est, nonne inter potestates, & quibus operatio uirtutum data est, nonne iure reputantur inter uirtutes? Porro quibus sermo scientiae, ipsi sunt tanquam Cherubim: & quibus sermo sapientiae datus est, ipsi sunt tanquam Seraphim. In illa gratia maxime apostolus Paulus claruit, habuit enim scientiam non solum dei, uerum etiam seculi: in ista uero Iohannes dilectus domini, cuius sermo totus uersatur circa charitatem quae uera sapientia est, & auditores intendit accedere igne amoris dei secundum ipsum uocabulum Seraphim.

I. Iohan. 4.

4. Reg. 13.
20. Ecl. 7
Roma. 4

Nume. 12.

Beo quod apostolus dicit, nusquam enim angelos apprehendit sed semen Abrahae apprehendit. Cap. XIX.

Hebrae. 2

De illud quod idem apostolus dicit, nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit. Quorsum istud? Diximus enim longe superius, quia nobis hominibus duobus modis datur spiritus sanctus, altero, quod est in remissione peccatorum; altero, quod est in diuisiones gratiarum. In sanctos autem angelos uero modo, scilicet in diuisiones gratiarum, larga dignatione effusus est. Nam ut in remissione peccatorum nunquam detur spiritibus apostaticis, iudicium uerum fuit, & est eiusdem spiritus sancti. Ut ergo, quantum creatori debeas, homo perpendas, & causam tuam melius ipse discernas, adde quod nusquam angelos apprehendit, sed humanam de semine Abrahae naturam apprehendit tali apprehensione, ut autor salutis tuae dignaretur per passionem mortis consummari. Quota in hoc est portio debiti tui debitae gratiarum actionis? Angelos & creauit, & eos qui non peccauerunt magnificauit: te autem & creauit, & cum uniuersus in Adama peccauisses iustificauit, & insuper magnificauit. Iustificauit (inquam) dato illo spiritus sancti, quod est remissio peccatorum, quo electio creaturae angelicae quia non perierat non indignum: magnificauit alio dato eiusdem spiritus sancti quod est diuisio gratiarum, quo in primis illos coelestes spiritus ornauit siue magnificauit. Angelos itaque deus est, tibi autem idem deus est & pontifex: simul uero & angelorum & hominum rex, unus idemque dei filius est. Cum haec ita sint, putas ne plura in altari peccatoris tui ligna quam angelus habes ad nutriendum ignem diuini amoris? Scriptum est enim in sancta ac mystica lege domini. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens mane ligna per singulos dies. Igne denique ligna subijcere, est commemorationem beneficiorum sanctae trinitatis iugiter habere, & propter haec in amorem eius magis ac magis proficere, & interim ardere aliquantisper donec ueniat id quod perfectum est, sicut in Esaiam scriptum est. Dixit dominus, cuius ignis est in Syon, & caminus eius in Hierusalem. Syon namque praesens ecclesia est, Hierusalem autem illa superna ciuitas, id est, sanctorum angelorum uniuersitas, de quibus nobis haec tenus sermo est. Ergo ignis domini est in Syon, & caminus eius in Hierusalem, id est, abundantia diuini amoris quae illic est

Maximus de bitor dei, ho.

Leuit. 6

Esai. 57.

Illic est præfenti dilectione dei, sic maior est, sicut paruo siue quantulo cunq; igniculo grandis & ualide succensus caminus fortior est.

¶ Item sententia beati Gregorij in illo versu cantici Deuteronomij, constituit terminos gentium iuxta numerum angelorum dei, pro quo nos secundum Hebraicam ueritatem interpretante beato Hieronymo, ita legimus, constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel. **Ca. XX.**

Alt idem doctor supra memoratus. Decem dragmas mulier habuit: quia nouem sunt ordines angelorum, sed ut compleretur electorum numerus homo decimus est creatus. Item post aliqua: Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus constat, ad quam tantum credimus humanum genus ascendere, quantos illic

contigit electos angelos remansisse, sicut scriptum est, constituit terminos gentium, iuxta numerum angelorum dei. Quod scripturæ testimonium, fateor, utrum ad hanc rem confirmandam satis idoneum sit ambigo. Præsertim quia iuxta Hebraicam ueritatem, interpretante beato Hieronymo, taliter scriptum est. Constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel. Quæ litera qualem adhuc sensum possit habere, postmodum dicemus. ¶ Nunc illud dicere præstat, quia propter illa uerba quæ dixit, sed ut comple-

tur electorum numerus, homo decimus est creatus. Solent pleriq; arbitrari, quod si omnes angeli perstitissent, nullaq; ruina facta fuisset ex eis, non crearetur neq; fuisset causa cur deberet homo creari. Quod si conceditur, cauendum est ne ita pueri simus, ut existimemus deum nullum ante ruinam angelorum de homine creando habuisse propositum, sed postquam casus ille contigit, tunc demum illi uenisse in mentem consilium huiusmodi, scilicet facere genus nostrum ob recuperandam multitudinem domus seu familiæ suæ quæ cecidit. ¶ Rectius ergo dicit, quia non homo propter angelos, immo propter hominem quendam angeli quoq; facti sunt, sicut & cætera omnia testante Apostolo, cum dicit: decebat enim eum, propter quæ omnia & propter quæ omnia, cuius capituli memoria nec non præterit in primo libello præsentis operis, cum de principio loqueremur in quo creauit deus cælum & terram. Si enim uerum dicit, immo quia uerum dicit Euangelista, quod factum est, in ipso uita erat, nihil excipiens: præmiserat enim, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quanto magis homo iste decorus, ab ipso uerbo in unitatem personæ assumendus angeli, qua angeli fierent, in ipso uita erat: Testatur & hoc ipsa sapientia, quæ non est aliud quam ipsum uerbum, dum dicit: dominus possedit me ab initio uiarum suarum & cætera usque, quandoq; appendebat fundamenta terræ cum eo eram cuncta componens, & ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Statimq; subiungit, & deliciae meæ esse cum filiis hominum. Quidnã hoc est, nisi ac si dixisset, anteq; deus quicq; faceret à principio, & quæ hæc uel illa faciebat, hoc erat in proposito, ut ego uerbum dei, uerbum deus caro fieret, & in hominibus habitarem magna charitate, & summa humilitate, quæ ueræ deliciae sunt.

¶ Probabilius dici posse, quod non tam homo propter suppleendum angelorum numerum, quæ angeli & homines propter unum hominem Iesum Christum facti sunt.

¶ **Caput XXI.**

¶ **A**ltur probabilius hoc dicimus, quod non tam homo propter suppleendum angelorum numerum, quàm angeli & homines propter unum hominem

IESVM CHRISTVM facti sunt: ut quoniam unus idemq; & deus

ex deo natus erat, & homo nasciturus erat, haberet præparatam ex utroq; latere familiam, hinc angelorum, hinc hominum, & ipse deus, & homo do-

minus & creator angelorum, dominus & creator atq; saluator emerit hominum sanctorum: dominus (inquam) in eis, sicut in domo sua, rex in gente sua, deus in maiestate sua.

¶ Quia (sicut iam dictum est) & propter ipsum & per ipsum omnia. ¶ Hoc aspicientibus nobis perpulchrum est etiam illud attendere, quia non ante sed postquam ad Abraham factum est uerbum de promissione tam beati seminis, de aduentu uel natiuitate tanti hominis, ceperunt sancti angeli congaudentes hominibus uisibiliter quoq; interdum illud exhibere ministerium, de quo Apostolus: nõne (inquit) omnis spiritus administratorij sunt, missi in ministerium, & ita familiariter, ut hospicio quoq; illorum suscipi dignati sunt, &

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

¶ **D** apposi

Deut. 32

Falsa quorundam opinio de hominis creatioe propter ruinam angelorum.

Heb. 2.

Iohan. 1.

Prouerb. 8.

Heb. 2.

Ministeria angelorum ad homines propter Christum.

Heb. 1.

Gen. 18. & 19.

appositos sumere cibos more hospitem hominum, & multa beneficia per eos amministra-
ta sunt, sicut passim testatur ipsa sacrarum historica siue prophetica series literarum. Veru-
nos de illis ipsorum beneficijs siue ministerijs alio in opere diximus aliquid, quod intitula-
tur de uictoria uerbi dei. Hic tantum hoc meminisse libuit, quod recte à uerbo promissio-
nis, quod factum est ad Abraham de semine eius in quo benedicerentur omnes gentes, quod
est Christus, coeperunt angelorum ministeria cum hominibus celebrari siue frequentari,
ac si dicat nobis scriptura, quia iure patribus illis angeli famulabantur, quoque ex semine na-
sciturus erat angelorum dominus.

Gene. 12

¶ Qualem sensum habere possit litera hæc, quam secundum Hebraicum bea-
to Hieronymo interpretante, legimus, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel.

Deut. 32

¶ Roposuius supra dicere, quem sensum habere possit litera hæc, quam secun-
dum Hebraicum beato Hieronymo interpretante legimus, constituit termi-
nos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Nam quod iuxta aliam edi-
tionem legitur: statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei,
sensum haberet firmiorem autoritate supradicti doctoris eximij, si hebraica quoque ueritas
sic haberet ut septuaginta transfulerunt, iuxta numerum angelorum dei. ¶ Primum ergo
quærenda est intentio Moyfi in uerbis istis cantici Deuteronomij. Interroga patrem tu-
um & annuntiabit tibi, maiores tuos & dicent tibi: Quando diuidebat altissimus gentes,
quando separabat filios Adam: constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum
Israel. Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Nimi-
rum in istis & in his quæ sequuntur, commemorando beneficia dei, hoc intendit, ut bene-
uolentiam alliciat illius populi circa cultum dei, uel amorem patris sui, qui possedit, inquit,
& fecit & creauit te. Quale autem ab initio uel quanto à numero cœpit possidere tali pos-
sessione, ut ille homo Iacob, gens fieret, aut populus existeret: Nimirum ab ingressu siue
introitu Iacob in Aegyptum, dicente domino ad illum, Ego sum fortissimus deus patris
tui. Noli timere, descende in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te tibi. Et post
pauca sic scriptum est: Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptum
fuerunt septuaginta. Porro Ioseph & duo filij eius, Esraim & Manasses in Aegy-
pto erant. Itemque scriptum est, Erant igitur omnes animæ eorum, qui egressi sunt de
femore Iacob, septuagintaquinque. ¶ Profecto iuxta hunc numerum filiorum Israel, quod
tunc populus esse cœpit, iam dudum constituerat dominus terminos populorum, quan-
do (sicut ibidem dictum est) diuisit altissimus gentes, & seperabat filios Adam propter su-
perbiam, ubi turrim Babel ædificabant. Illa nanque diuisione septuagintatres (quod aiunt
scriptores) uel potius (ut ratio declarat) septuagintaduæ gentes totidemque linguæ per ter-
ras esse cœperunt, quæ crescendo prouincias & insulas impleuerunt. Hinc beatus Hiero-
nymus, ubi dominus dixit ad Petrum, an putas quia non possum rogare patrem meum, &
exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum, illius iam dictæ multi-
tudinis gentium siue populorum hoc modo meminit. Vna legio apud ueteres sex milibus
complebatur hominum. Pro breuitate temporis, numerorum non accurrimus explicare
typos. Tantum dixisse sufficiat: quia septuagintaduo milia angelorum, in quot gentes ho-
minum lingua diuisa est, duodecim legionibus fieri manifestum est. Nonnihil igitur pon-
deris habet secundum hunc sensum litera hæc, constituit terminos populorum iuxta nu-
merum filiorum Israel. Quantum enim ualet ad exigendam Israelis beneuolentiam, cie-
ca deum, quod cum iam haberet deus septuaginta gentes, dimissis illis, solos elegit sibi in
gentem septuagintaduos homines uel pauloplures, quia Ioseph cum filijs suis in Aegypto
erant: Vnde fit, ut recte propter paucitatem cum admiratione legatur, pars autem domi-
ni populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius.

Intentio Moy-
fi in Cantico
Ibidem

Gene. 46

Diuisio genti-
um secundum
septuaginta
duas linguas,

Math. 26.

FINIS LIBRI TERTII.

FRUPERTI ABBATIS XXXIX.

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & processionē sancti spiritus. Liber .IIII.

Propositio, dicere aliquid de humana creatura ad laudem sanctę trinitatis, ad bonorem spiritus sancti, de patre & filio procedentis, cuius in ista creatura valde clara rutilant dona. Caput .I.

APIENTIS VIRI EST, DVM EDIFICAT domū suam, fodere in altum, & ponere fundamenta supra petram. Descendit pluuia (ait dominus) uenerūt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domū illam, & nō cecidit, fundata enim erat supra petram. Nimirū illi uiro sapienti aliquatenus & nos extremum cupimus assimilari. Quotiens enim cupientes exigere aliquod boni ac fidelis sermonis ædificium, quærimus ac tenemus aptum siue cōueniens quodlibet capitulum de autoritate diuina, autoritate canonica siue Prophetarū siue Apostolorū, ut ædificemus super fundamentum illorū, profecto fodimus in altū & ponimus fundamenta supra petram. ¶ Ac proinde si de

Mat. 7
Ædificiū supra petra pōnendum.

Pluuia sophistarum flumina hæreticorū

scendant loquaces pluuia secularium maximeq; sophistarū odibilium, quibus sua stipula suūq; placet scenum, nostrum aut uile est aurum siue argentum. Et nostri lapides pretiosi contemptibiles sunt: si (inquam) ueniant flumina hæreticorū, & irruant in domū nostram, non cadet, quia supra petram fundata est. Igitur de humana creatura iam dicturi aliquid ad gloriam & laudem sanctę trinitatis, ad honorem spiritus sancti de patre & filio procedentis, cuius in ista creatura ualde clara rutilant dona, quærimus hoc fundamentum, & in omni portiuncula sermonis nostri certum de sanctis scripturis tenere cupimus capitulum: quia uidelicet hoc est (sicut iam diximus) fodere in altum, & ponere fundamenta supra petram. Primum capitulum hoc est.

De proposito dei dicentis, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Caput .II.

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Hinc ait fidelis Dauid. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me, & sanctus Iob: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu. Fodiens hic in altum, ut fundamenta ponam, qualem inuenio petram, nisi ipsam beatę trinitatis intentionem, dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram? Quænam erat intentio, uel quid erat in intentione eius, nisi is qui nunc sedet ad dexteram patris, mediator dei & hominum homo Christus Iesus? Si enim (quod sæpe dictum semperq; sciendum est) non solum per ipsum, uerumetiam (ut Apostolus ait) propter ipsum oia, quantum magis humana propter ipsum facta est creatura: Cum ergo dicit: faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, parum est ad consummationem, ppositi dei, hoc attendere, quod omnes electi qui secundum ppositum uocati sunt sancti, & rationales creati, & similes deo sunt futuri, tanq; patri suo filij, iuxta illud: Charissimi nunc filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quonia uidebimus eum sicuti est, parum (inquam) hoc est, nisi hunc hominem attendas, qui ipse est (ut Apostolus ait) imago dei inuisibilis, & sicut idem alibi loquitur: splendor glorię & figura substantię eius. ¶ Nunquid enim cum hæc diceret beata trinitas: Faciamus hominē & cætera, de homine isto nihil cogitauerat aut proposuerat: sed postquam peccauit Adam tūc demū istud cogitauit deus, ut hō fieret dei filius, ob redimendū humanum genus: Diximus de hoc in precedentibus, cum de angelis loqueremur: quia si uerū dicit, immo quia uerum dicit euangelista, quod factum est in ipso uita erat, nihil excipiens, præmiserat enim, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: multo magis homo iste ab ipso uer

Gene. 1
Psalm. 139
Iob. 30

1. Tim. 2.

Heb. 2
Faciamus hominē ad imaginē, & similitudinē.
Rom. 8.
1. Ioh. 5

Coloss. 1
Heb. 1
Incarnatio uerbi ab æterno præordinata.

Iohan. 1.

D 2 boin

bo in unitatem personæ assumendus, antequam angeli fierent in ipso uita erat, & hoc erat propositum eius deliciosum, sicut sapientia loquitur, quæ non est aliud quæ ipse dei filius. Dominus minus possedit me initio uiarum suarum, antequam quicquam faceret à principio, & cætera que ita concludit, & deliciae meæ esse cum filiis hominum.

De eo quod ait beatus Job, & post eum Baid, manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me.

Caput .III.

Consilium trinitatis

Agnum igitur negotium, & res ualde operosa, magnum sanctæ trinitatis exigebat consilium, ut taliter diceret: faciamus, & sic dicendo, quasi semetipsam una patris & filij & spiritus sancti diuinitas ad operandum hortaret, tali modo, ut rem bene perpendentes, recti dicant sancti supra dicti: manus tuæ fecerunt me &

Plal. iij. Job. jo

Gene. 2. Cur ait, faciamus, non, fiat

Gen. j

Gene. 2.

Sacramentationis angelis absconditum

Ephe. 3.

plasmauerunt me, da mihi intellectum: Manus tuæ fecerunt & plasmauerunt me totum in circuitu. Quid enim tale creatum est in diebus primis: Quid tale factum est in illis generationibus cæli & terræ: in illo die, quo fecit dominus deus cælum & terram & omne uigultum agris: Pulchre ergo dictum, & magna cum reuerentia est audiendum, quia cum de singulis operum dei speciebus narrans scriptura dixerit, Dixitque deus fiat hoc uel illud, de hoc solo narrat deum dixisse, faciamus. De singulis uero diebus, siue dierum operibus nos latius alio in opere tractauimus: in quo nec illud diligentiam nostram præterit, quia septies deus dixit, fiat: & si non eodem uerbo, tamen eodem modo usus dicendi, quem imperatiuum modum appellant grammatici, & septies bonitati eius opus suum complacuit, dicente scriptura. Et uidit deus quia bonum est: quæ uidelicet, bonitas dei non est aliud quam septiformis spiritus dei. De homine autem non dixit, fiat homo, siue producat terra hominem: sed faciamus, ait, ac deinceps ita scriptum est: Formauit igitur dominus deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ. Nimirum ubi dicit: Formauit de limo terræ, quod est plasma, locum siue causam præbuit admirationi nostræ, scientiamque suggestit humilitati nostræ, ut diceret, manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. O igitur magnum spectaculum, grande miraculum. Putas ne sancti angeli, qui iam fuerant conditi, sciebant, quid tanto molimine plasmatore deus inciperet operari: Nimirum absconditum erat illis hoc sacramentum, si uerum loquitur Apostolus, immo qui in Apostolo loquitur Christus. Ait enim: Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia hæc in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramentum absconditi à seculis in deo, qui omnia creauit, ut innotescat principibus & potestatibus in cælestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Solus plasmatore ipse sciebat, & in semetipso absconditum habebat tantummodo dignitatem futuri operis præsignans qualitate operationis, operando manibus suis.

Quod manus aut pedes in deo non sint, quemadmodum in nobis sicut putauerunt hi, qui pro rustica simplicitate dicti sunt humaniformi, & de eo quod scriptum est in Esaiâ, quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera.

Caput .III.

Ec uero hoc dicimus aut opinamur, quod manus aut pedes in deo sint, quemadmodum in nobis: sicut putauerunt hi, qui pro rustica simplicitate dicuntur humaniformi: sed pluralitate manuum, dum dicitur: manus tuæ fecerunt me. Pluralitas minuitur personarum, sicut & alibi pluralitate trium digitorum. Scriptum quippe est in Esaiâ: Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera: Tribus enim digitis, id est, tribus personis unius ueræ & summe deitatis. Cum ergo dicit: Quis appendit tribus digitis, sapiens responsum exposulat, ut dicas: Tu deus appendisti. Quod cum responderis, placet illi, ut quæras adhuc & dicas: Vbi? Quando? Qualem molem terræ? Quos montes? Quales appendi atque librauit colles? Taliter percunctanti, pulchrum est, ut respondeas illi: Domine, si dicam, quia terram inani matam, & insensibilem quam calcamus pedibus nostris tu appendisti super nihilum, neque enim aliquibus sustentatur columnis, sed tu eam positione præcepti tui fundasti ut stabilis sit, montes & colles (qui sunt terræ tumores) consistere iussisti: Verum qui &

Esa. 40. tres digiti dei respectu trinitatis

Plal. 148

dem die

dem dico, sed parum est ad gloriam & laudem Trinitatis, quam per tres digitos nobis in-
nuatam esse uis, cuius capax non est terra hæc inanimata & insensibilis. Plus ergo dicam,
quia ubi uel quando dixisti: Faciamus hominem, & de limo terræ masculum & fœmī-
nā creasti siue plasmasti, & benedixisti eis, dicens: Crescite & multiplicamini, ibi siue tunc
tribus digitis molem terræ appendisti, montesq; in pondere & colles in statera libraſti.
Tunc illam terræ molem appendisti, quæ nimirum digna erat appensione trium digito-
rum tuorum, scilicet montem illum magnum qui secundum uisionem Danielis impleuit
orbem terrarum. Et illos montes in pondere, atque illos colles in statera libraſti, de qui-
bus Apostolus dicit: Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij
sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinauit, hos & uocauit.
Et quos uocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, hos & magnificauit. Veris-
sime nihil horum in præscientia & prædestinatione defuit, quando dixisti: Faciamus ho-
minem ad imaginem & similitudinem nostram, & creasti masculum & fœminam, & be-
nedixisti, dicens: Crescite & multiplicamini. Præfinitum habebas numerum multiplica-
tionis eorum, præcognitum habebas modum crementi, id est, meriti singulorum, & appen-
debas pondus meriti in libra siue statera iustæ remunerationis. ¶ Quid autē illi, quos non
tetigerunt hi tres digiti in appensione eiusmodi, id est, quos non prædestinasti in hoc uer-
bo benedictionis: Crescite & multiplicamini: quorum superflua multiplicitas de pecca-
to uel propter peccatum uenit, te dicente ad mulierem, multiplicabo ærumpas tuas &
conceptus tuos. Si filij benedictionis, quos nasci iussisti, dicendo, crescite & multiplica-
mini, recte dicuntur & sunt montes & colles tribus digitis appensi siue libraſti: quid de illis
protinus cenſet in eodē Propheta spiritus sanctus, quos uiciata caro protulit, aut profert
ultra modū et multiplicati sunt super numerum? Ecce (inquit) gentes quasi stilla ſitulæ,
& quasi momentum stateræ reputatæ sunt. Ecce in ſulæ quasi puluis exiguus, Omnes gen-
tes quasi non ſunt, ſic ſunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ ſunt ei. Quid
rogo uel quantum eſt ſtilla ſitulæ ad magnos montes? Quid puluis exiguus, qui leui uento
aufertur ad colles ſtabiles, qui de loco ſuo nec per terræ motum uel per tonitrua mouen-
tur? Sic omnes filij huius ſæculi, quantumlibet alti uideantur, & magni ſunt in oculis ſuis,
nihil ſunt in comparatione filiorum benedictionis, qui ſecundum propositum tuum, Tri-
nitas deus uocati ſunt ſancti, quos ante ſæcula præſcitos & prædeſtinatos, ſuis quenq; tē-
poribus, in nomine tuo uocaſti, iuſtificaſti, & magnificaſti: quorū magnitudo tunc clariffi-
me apparebit, quando conſtitutis ad dextrā dicetur eis, uenite benedicti patris mei, poſſide-
te regnum, quod uobis paratum eſt à conſtitutione mundi.

¶ Be eo quod ait dominus deus, ecce Adam quasi unus ex nobis fa-
ctus est, sciens bonum & malum, ad ipsum Adam, quia puluis
es, & in puluerem reuerteris. Ca. V.

Procedamus ulterius. Propositum quippe nobis est, sanctæ scripturæ agrum
perambulare, & quærere ac demonstrare thesaurum, sancti nominis huius, pa-
tris & filij & spiritus sancti, sic in agro isto absconditum, ut tamen inueni-
ri possit ab his qui deo diuites esse uolunt. Ecce (inquit deus) Adam factus
est quasi unus ex nobis, sciens bonum & malum. Nunc ergo, ne forte mittat manum su-
am, & ſumat etiã de ligno uitæ, & uiuat in æternum, emiſit etiam dominus deus de
paradyſo uoluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Et ad ipſum Adam dixit,
Quia puluis eſ, & in puluerem reuerteris. Quodq; uni dixit, nimirum omni generi huma-
no dixit. Et concedit dictioni uel iudicio, immo miſericordiſſimæ prouidentię eius, humi-
litas hominis, dum in Pſalmo dicit: Mane ſicut herba, tranſeat, ſubauditur, homo ſiue na-
tura humana, mane floreat & tranſeat, uel ſpere decidat, induret, & areſcat, quia deſecimus
in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus. Et eſt ſenſus: Dixi, ne auertas hominem in humili-
tatē, tamen non id oro, ut homo, ſtatim ex quo natus ē, fiat immortalis & impaſſibilis,
ſed potius concedo diuinæ ſententię, qua dixiſti, quia puluis eſ, & in puluerem reuerte-
ris, ſcilicet, ut ipſe apparens, ſicut herba mane, nimirum uiridis & pulchra, tranſeat, id eſt,
ad modum ipſius herbæ deficiat, hoc modo ſiue tali ordine. Sicut herba mane, ita ho-

D 3 mo

Gene. 1.

Dani. 2.
Montes & col-
les homines p-
deſtinati, ſunt
Rom. 8.

Homines nõ
prædeſtinati,
ſunt ſicut ſitu-
la aquæ & pul-
uis exiguus.
Gene. 3.

Eſa. 40.

Eſa. 5.
Rom. 8.

Mat. 25.

Gene. 3.

Sentētia mor-
tis corporalis
ex miſericordi-
di prouidentia
dei. Pſal. 89.

mo in iuuentute positus floreat, id est, uigeat, & postea ab ipso matutino flore iuuentutis transeat in uesperum senectutis, & in illo uespere positus decidat, id est, moriatur, & post mortem induret, id est, rigidum cadauer fiat. Et deinde arefcatur, id est, aridus puluis existat. Recta & ualde prudens concessio, quia uidelicet non solummodo concedendum, ueo rumetiam omnibus modis laudandum est, prouidum sanctæ Trinitatis consilium, cuius est uox ista secundum pluralem numerum, ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, si cut & illa, de qua iam supra tractatum est, faciamus hominem ad imaginem & similitudi nem nostram. Laudare uel satis considerare mens humana non sufficit altitudinem huius diuini consilij, quo beata trinitas homini mortuo morte peccati, quæ mors animæ est, ne cessariam prouidit mortem corporis, præparatum habens apud se bonæ artis instrumen tum quò posset per mortem corporis mors animæ destrui.

¶ Exclamatio supradicti prophete, qui post illud supradictum, quis appendit tribus digitis molem terre, protinus subiunxit, quis adiuuit spiritum domini aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi. Ca. VI.

Ic igitur exclamare libet cum Propheta, qui cum dixisset, quis appendit tri bus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera (cuius capituli supra meminimus) protinus subiunxit, Quis adiuuit spiritum domini? Aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Cum quo inijt consi lium & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudit eum prudentia, & uiam prudentiæ ostendit illi? Exclamatio siue admiratio hæc nimium, & si in alijs mirabilibus tuis deus cõgrua e, maxie in isto ul' p isto consilio tuo loca habet, q sic bene consuluiti humano generi, ut diceret Ironia quam grauissima. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, quia uidelicet sic serpens dixit, eritis sicut dii, statimq; subiunge res. Nunc ergo, ne forte mittat manum suam, &umat etiam de ligno uitæ & comedat, & uiuat in æternum. Hoc denique cum consilio locuta es o beata Trinitas. Est enim con silium apud te. Si non esset apud te consilium, non diceret Propheta: Domine consilium tuum antiquum uerum fiat, & Psalmista dicat: Consilium autem domini in æternum manet. Est ergo consilium apud te deus in spiritu tuo sancto, sicut & fortitudo. Vnde idẽ spiritus sic dicitur spiritus consilij, sicut & spiritus fortitudinis. ¶ Viderit quid sentiat ali quis, ego in nullo magis admiror, in nullo magis amplector altitudinem consilij diuini, quam in isto dicto uel facto, quo dixit homini, puluis es, & in puluerem reuerteris, & emis sit eum, ne comederet de ligno uitæ & uiueret in æternum. Audebo igitur circa illud con silium uersari, & respondere percuntationibus istis, quoniam & si uerum Apostolus di cit: Quis enim cognouit sensum domini, & ut subaudias nullus: tamen idem alibi loquitur. Nos autem sensum CHRISTI habemus. Denique antequam consilium istud an tiquum iniret deus, nullus sensum eius cognouit, & nullus extrinsecus consiliarius eius fu it, nunc autem postquam factum est, cognouerunt multi, & ut uerbis utar eiusdem Apo stoli, manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne iu stificatum est in spiritu, apparuit angelis, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Per cunctabor igitur sicut percunctando ipse Propheta percunctari nos docuit, & responde bo prout Christiana fides ad respondendum nos instruxit.

¶ Item de eadem exclamatione, quis adiuuit spiritum domini, & de obedientia fili j dei, quod ipsa adiuuerit spiritum domini. Ca. VII.

Vis adiuuit spiritum domini? Laborabat enim spiritus domini. Deniq; si quis alius eũ laborare fecit ut dicat ei, laborare me fecisti in iniquitatibus tuis: si quis hominum contristauit eum, ut recte dicat Apostolus, & nolite cõtristare spm scõm dei, in quo signati estis in die redemptionis, maxime Adam illum contri stauit, & laborare fecit in iniquitatibus suis, quibus omnem posteritatem suam antequam nasceretur inuoluit & prædamnauit. Quis in huiusmodi labore adiuuit spiritum domini, uolentem supplantare autorem peccati, & reformare iustitiam nascituris filijs benedictio nis, ne piret bñdictio, q bñdicens dixerat: Crescite & multiplicami. Quis (in q) illũ adiuuit? Vere nullus extrinsecus, sed sola intrinsecus sapia dei, obedientia filij dei. Puta ergo dixisse in illo

Et enim I
quod dicitur
aut panis
Gen. 3.

Et enim I
quod dicitur
aut panis
Esa. 40.

Gen. 3.

Ps. 32.
Esa. 11
Altitudo cõsi
lij dei in inia
mortis corpo
ralis Gen. 3

Rom. 11.
1. Cor. 2

Eph. 4.

illo cōsilio spm̄ dñi. Ecce homo, siue humanū genus cum sit mortuum secundū animam, si uita corporis uixerit in aeternū, non erit quo recuperetur. Quid autē ad hęc sapientia dei? filius dei. Holocaustū ait & p̄ p̄ctō nō postulasti, tūc dixi, ecce uenio. Ego ego ex antiqs̄ an tequam terra fieret, & dum hęc uel illa fierent, dum tecū essem cuncta componens, iam dum pro delicijs meis habebam esse. † Sed ecce oportet, ut om̄es moriantur, morte carnis filij hominum, quoniam morte animi mortui sunt. Num ego subterfugiam propositum, & renuam esse cū filijs hominū? Immo in maiore necessitate maiore confirmabo charitatē. Et ecce uenio, taliter ut causa illoꝝ fiam holocaustū & pro peccato. Quis in hoc consilia rius fuit, & ostendit illi? Vere nullus extrinsecus, sed ipse dei filius, spontaneā offerens obediētiā, consiliarius fuit, immo est. Vnde Propheta loquitur: Et uocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius. Cum quo iniit̄ consiliū, & instruxit eum? Vere cum nullo extrinsecus, sed intrinsecus in abscondito trinitatis rationabiliter diffinitū est, decere eū (sicut Apostolus dicit) propter quē om̄ia, & per quē om̄ia, qui multos filios in gloriā adduxerat, iam per præscientiā & prædestinationē ante om̄ia secula, autorem salutis eorū per passionē consummari. Quid rogo ista cōsummatiōe decentius? Quid ista rationabili charitate pulchrius? Hęc est semita iustitiæ, quam nullus extra docuit eū. Hęc est scientia qua nullus erudit eum: hęc est uia prudentiæ quam nullus ostendit illi, sed ipse adinuenit. Vide ergo. Nisi præcautum fuisset ne sumeret hō etiam de ligno uitæ, & uiueret in aeternum, quales fierent uel fieri possent deliciæ huic sapientiæ dei, esse cum filijs hominum? Si enim nec filij hominū, qui mortui erant secundum animam, secundum carnem morerentur. Nec ipse dei filius, dignatus esse cum filijs hominum, secundum carnem moreretur, quid delitiosum illi, aut quæ utilitas nobis, illum esse cum filijs hominum? Nulla: Sicut enim granum frumenti cadens in terram, nisi mortuum fuerit ipsum solum manet: ita nisi & nos om̄es filij hominū secundum carnem moreremur, & ipse uolens esse cum filijs hominum, fuisset nobis locutus hoc unum de similibus, ut secundum carnem moreretur, maneret ipse solus, nec esset in quo uel per quid diuinitas nobis propiciaretur. Nunc autem quia dixit deus homini, puluis es, & in puluerem reuerteris. Dicit Iob: Inueni in quo propitius ei, & quid est illud? Nimirum ut debeam per omnia fratribus assimilari, subauditur absque peccato, sicut dictum est alio loco. Tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. O uentio mirabilis, ob hoc tradendū eē mortū filiū, ut seruo dñs deberet repropitiari. ¶ Itē de eo quod ibidem in Propheta scriptum est, cum quo iniit̄ consiliū, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudit eū scientiam, & uiam prudentiæ ostendit illi. Et responsio ad illam percunctationem secundum Apostolum dicentem, sapientiam loquimur inter perfectos. Et alibi: nobis autem reuelauit deus per spiritum suum.

Caput .VIII.

Astam iustitiæ semitā quis eum docuit? Istam prudentiæ uiam quis ostendit illi? Est em̄ ibi & semita & uia, & uia sancta uocabitur, ait idē Propheta. Et alijs qui dem semita, id est, angustior uia: alijs autē uia, subauditur plana siue amplificata, & quibus uel qualibus est semita? Quibus itidē uel qualibus est uia. Nimirū semita illis est, qui non sapiunt ea quæ dei sunt, scilicet sapientibus huius seculi, de quibus uel qualibus Apostolus cū dixisset, quoniam Iudæi signa petūt, & Græci sapientiā quærūt: nos autē prædicamus Christū crucifixū, Iudæis quæ de scandalū, gentibus autē stultitiā, postmodū ait. Sapiam autē loquimur inter perfectos. Sapientiā uero nō huius seculi, neq; principū huius seculi qui destruuntur, sed loquimur dei sapientiā in mysterio quæ abscondita est, quæ prædestinauit ante secula in gloriā nostrā, quæ nemo principū huius seculi cognouit. Si em̄ cognouissent, nunq̄ dñm gloriæ crucifixissent. Nimirū istis uel om̄ibus, qui eiusmodi sunt, ista ratio iustitiæ, de qua nunc loquimur, semita est, id est, uia tāq; arcta, ut pauci sint uel fuerint ex eis qui inuenirent eam. Porro uia prudentiæ, uia (inquam) id est, plus quam semita istis est, qui diligunt illum, quorum uel qualium est unus idem Apostolus, qui protinus subiungit: Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum, & cætera usq; spiritualis homo iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, quis enim cognouit sensum dei qui instruat eum? nos autem sensum Christi habemus. ¶ Ergo quā pulchra uia prudentiæ, quanta

D A puchri

Consilium sapientiae diuinae super morte hominis corporalis. Psal. 39. Prouer. 2. addo t̄ cū filijs hominū

Esa. 9

Heb. 2.

Iohan. 18

Iob. 33

Heb. 4

Esa. 35. Differunt semita & uia.

1. Cor. 1.

1. Cor. 2

Via prudentiæ uerbo crucis

pulchritudo iustitiæ in uerbo crucis, de quo tunc loquebatur apostolus dicens. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem qui salui fiunt, id est nobis, uirtus dei est & de quo uidelicet uerbo crucis mentio nunc nobis occurrit, contemplantibus illud con-

Esa. 40.

Matth. 3

Hebr. 2.

filium trinitatis, quod admiramur cum propheta dicentes. Quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi: Audemus nos adiungere, his qui dicunt, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum: audiuimus enim dicentem dei filium, cum dignaretur baptizari à Iohanne, nimirum baptismo penitentiae. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. & Apostolum dicentem, quia decebat eum autorem salutis per passionem consummari, quæ uidelicet passio penitentiae illius, quam ob implendam omnem iustitiam suscepit, consummatio fuit.

¶ Be illa ironia dei siue sancte trinitatis, qua dixit. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum & malum, cum iam premisisset, quia puluis es & in puluerem reuerteris, & quomodo illa ironia in serium conuersa est, quando nouus Adam Iesus Christus factus est una persona ex tribus personis sancte trinitatis. Cap. IX.

Non ergo dubitamus, quia simul ut sancta trinitas hanc ironiam edixit, Ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum, cum iam premisisset, quia puluis es, & in puluerem reuerteris, iamque fecisset Adæ & uxori eius tunicas pellicias, & induisset eos, taliter in eodem consilio pertractatum est, ut diceret. Non est Adam factus ut putabat, quasi unus ex nobis, immo amisit illud quod habuerat, uel habere poterat ex nobis. Sed decet nos implere omnem iustitiam, taliter, ut unus ex nobis fiat quasi Adam, id est, ita fiat homo, ut sit etiam mortalis secundum carnem sicut Adam, & tali morte moriatur, quasi sceleratus sicut est Adam, & inter iniquos reputetur, qualium omnium exemplum est Adam. Per hoc enim fiet, ut quam multo filij Adam, fiant, quasi unus ex nobis, nequaquam à sua spe decepti, sicut deceptus est Adam, fiant inquam quasi unus ex nobis, id est, fiant filij dei per gratiam, fratres & coheredes unici filij, qui est unus ex nobis. Nonne sic est factum? Non ergo dubitamus in illo trinitatis consilio sic fuisse dictum siue tractatum, filius dei unus ex illis tribus personis, bonum pro malo, id est, gratiam pro rapina reddidit homini, factus quasi Adam. Unde & dicit: Obluioni datus sum tanquam mortuus à corde, & æstimatus sum cum descendente in lacum, qualium primus factus est Adam, & factus sum, id est, reputatus sum sicut homo, subauditur sine adiutorio, subauditur diuino, & sicut uulnerati dormientes in sepulchris, id est, oppressus tam ad ualibus peccatis quam & peccato originali, quod fecit Adam cum essem inter mortuos liber, uidelicet potestatem habes sumendi animam meam post mortem, quæ libertas mortuorum non est. Ita plane factum est, ac perinde conuersa est ironia illa in serium, ut ueraciter dicas, ò trinitas deus, ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, id est, homo in unitatem personæ prouectus est in filio, qui unus ex nobis est, homo inquam filius dei factus est, & hic est nouus Adam, multorum filiorum pater, quorum uniuersitas, quasi unus ex nobis est, id est, filio dei similis est. Hinc est illud quod dicunt. Scimus quia quum apparuerit similes ei erimus, quia uidebimus eum sicuti est.

Filius dei factus quasi Adā, ut Adā referret unus ex nobis. Esa. 73

Psal. 30

I. Iohan. 3.

¶ Be fide que est unum & precipuum donorum spiritus sancti, quod ipsa in sanctis antiquis, in patribus primis tanti sacramenti ante salutis preparatio fuerit

Caput X.

D tam mirum tamen ineffabile sacramentum, nimirum grandi preparatione opus erat. Quæ uel cuiusmodi preparatione, nisi fidem, denique per culpam perfidia & ambitionis nimiam sese indignum deo fecerat Adā, credendo serpenti magis quam deo, & ambiendo celsitudinem illam quam primus ambiuit ille, dicens in corde suo, ero similis altissimo. Quid enim aliud mendax ille promisit? dicendo eritis sicut di? Ergo contra preparatione opus erat fidei & humilitatis, ut saluo ordine iustitiæ dignos se redderent filij hominum illa gratia, quam proposuerat sapientia, qua intelligimus & scimus ipsum esse dei

Ordo iustitiæ in reparatiōe hominis.

Esa. 74

esse dei filium dicens (ut superius memoratum est) & deliciae meae esse cum filiis hominum. Vnde haec praeparatio scilicet fides nisi ex dono tuo uenit o spiritus dominus. Haec enim de diuisionibus gratiarum, quas tu operaris, una & optima est, dicente Apostolo: 1. Cor. 12. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae: alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, & caetera, quarum uidelicet gratiarum numerum nouenarium pulchre (ut arbitramur) superius assimilari diximus nouem nominibus ordinum angelorum. ¶ Cum igitur dicit idem Apostolus: Fide plurimam hostiam Abel qui Chain obtulit deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus testimonium perhibente deo muneribus eius, et per illam defunctus adhuc loquitur, fide Enoch translatus est ne uideret mortem & non inueniebatur, quia transtulit illum deus. Ante translationem enim testimonium habebat placuisse deo: sine fide aut impossibile est placere deo: Cuiusquam haec & caetera dixit, admiratio nem nobis adauget, ut dicamus magis ac magis, sicut supra memoratus Propheta dicit: Quis adiuuit spiritum domini? Immo ubi erant illi adiutores tui o spiritus domini. ¶ Quos uel qualium unus loquitur Apostolus, dei enim sumus adiutores, subiungens, dei agricultura estis, dei aedificatio estis secundum gratiam quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superaedificat. Vbi (inquit) erant, quando ponebas ista fundamenta terrae, illos primos secundum fidem patres Ecclesiae? Na hodie ubicumque fundamentum hoc ponitur, ubicumque fides fundatur, multi eiusmodi adiutores sunt, multae uoces praedicatorum, multi libri Prophetarum & Apostolorum, multa signa frequentia ad confirmationem dictorum. At uero tunc quis te adiuuit o spiritus domini? Quid habuisti huiusce adiutorij? Tu solus absque libris, absque signis uel portentis scripsisti, ut es digitus dei in cordibus eorum: scripturam hanc, id est, fidei scientiam, per quam uel in qua testimonium consecuti sunt senes (ait idem Apostolus) scilicet Abel & caeteri antiqui patres usque ad Moysen, quos in cordibus absque libris caeterisque adiuuentis fundamentum hoc, te ponente fundatum est.

¶ Quod illo tempore non solum fides, uerum etiam prophetia ante diluuium sanctis illis a sancto spiritu data fuerit, prout uoluit: & de sacramento numeri, quo ait Lamech, septuplum ultio dabitur de Chain de Lamech uero septuagies septies. Ca. XI.

Aeterorum quoque charismatum non nihil iam tunc temporis sensibus siue partibus illis diuisit idem spiritus sanctus, prout uoluit, scilicet prophetiam siue scientiam diuinam. Nam scientiam humanam non adeo nos hic attendimus, quam humano plerumque ingenio consequuntur, & illi qui sunt sine fide uel expectatione huius paracliti. Verbi gratia musicam, cuius ita meminit scriptura in illo, qui septimus fuit a Chain. Et nomen fratris eius, uidelicet Iubal, fuit T ubal, ipse fuit pater canentium ci thara & organo. ¶ Diuinam autem scientiam dicimus, quae diuinum aliquid siue spirituale se sapit, ut est illud: Septuplum (inquit Lamech) ultio dabitur de Chain: de Lamech uero septuagies septies. Huius namque dicti meminisse, et huc respicere dignatus est ipse dominus, qui fere nihil absque scripturae autoritate loquebat, dum Petro dicens: dominus, quoties peccabit in me frater meus, & dimittat ei, usque septies: ita respondit: Non dico tibi Petre usque septies: sed usque septuagies septies. Diuinus namque sensus in uerbis istis latet, qui ex ratione numerorum facile colligi potest. Na septenarius numerus, in quo est positum peccatum Chain, dicendo, septies ultio dabitur de Chain, insolubilis est: neque enim partes habet mediam aut tertiam, aut alias praeter solas unitates. Numerus uero septuagesimus septimus praeter unitates habet etiam alias partes in quas resoluatur, scilicet septenarium, & undenarium. Denique septies undecies siue undecies septies, .lxx. septem sunt. Recte ergo & pulchre, sicut per septenarium in quo numero (sicut iam diximus) signatum est peccatum Chain, insolubilis intelligitur ultio, quae de ipso data est, eo quod inpenitens fuerit, & per .lxx. septem, in quo numero positum est uulnus siue liuor Lamech, dicendo, de Lamech uero .lxxvii. solubilis intelligitur ultio, i. quam aliqui terminet uel finiet remissio, & hoc est quod dominus dixit Petro, non dico tibi septies, sed usque septuagies septies, id est, non cuiquam inpenitenti, sed omni inpenitentia agenti dimittes. ¶ Prophetiam quoque cui illius hominibus non oino defuisse, uel illud

Proter. 8
1. Cor. 12
Heb. 11
Fidei comendatio i pib?
1. Cor. 12
Heb. 11
Scia ta diuina, q hana i pibus antiquis
Gene. 4.
Mysteriu i his numeris septies & septuagies septies
Ibidem,
Mat. 18.
Prophetia Enoch
pro ex

pro exemplo siue testimonio sit, quod in canonica legimus epistola Iudæ Apostoli. Prophetauit autem de his septimus ab Adam Enoch dicens. Ecce uenit dominus cum sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes inique agentes, & cætera. Quæ prophætia & si de notis non habet exemplum literis: ante illam epistolam Apostoli, non tamen leuiter potest contemni, quod Apostolus Christi prophetatum fuisse scripsit, & per spiritum sanctum scire potuit.

Item de charismatibus spiritus sancti, quod illo tempore & post illud tempus ante aduentum spiritus sancti in remissionem peccatorum datus non fuerit quodq; data tunc preparationes fuerint regenerationis, qua nunc sunt filij dei, & de eo quod ait beatus Job de illis, quia concepti non uiderunt lucem. Cap. XII.

lege t eius

Is & alij charismatibus suis spiritus sanctus homines illustrando, sine dubio multitudinem iam tunc fecit filiorum dei, quamuis paucos, quamuis tantum duos aut tres ante diluuium manifeste scriptura nominauerit. Cum enim cepisset (ait) homines multiplicari super terram, uidentes filij dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant, filios dei illas de stirpe Seth: & filias hominum illas nominans, quæ de stirpe Cain procreata fuerat. Veruntamen quis filij dei iam tunc nominati fuerint, propter fidem & propter cætera (de quibus diximus) charismata spiritus sancti, non iam tunc eadem charismata hoc perfecerunt, ut essent filij dei, sed preparationes erant generationis, immo regenerationis, filiorum dei, in quo consummata sunt tam ueteres quam noui, deo providente (ait apostolus) ut non sine nobis cõsummarentur. Nam per sanguinem huius solius, tam illi, quam nos, spiritum sanctum in ista gratia, quæ est remissio peccatorum, accepimus. In quorum, uidelicet ueterum & nouorum, distinctio illud perpendere pulchrum est, quia cum (sicut alio iam loco diximus) duo sunt data sancti spiritus, alterum in remissionem peccatorum, alterum in diuisiones gratiarum: ueteres prius in diuisiones gratiarum quam in remissionem peccatorum acceperunt, noui autem, scilicet nos, qui post passionem Christi renascimur aut renati sumus, prius in remissionem peccatorum quam in diuisiones gratiarum accepimus, præter Cornelium de Actibus apostolorum, & eos qui cum illo erant, super quos, antequam baptizarentur in remissionem peccatorum, cecidit spiritus sanctus, & erant loquentes linguis, & magnificantes deum. Ratio quippe temporis hoc exigebat, propter eos qui crediderant ex Iudæis, & gentiles nisi circumciderentur, ne liceret illis, uidelicet credentibus ex Iudæis pertinacius dicere, quare introisti ad uiros præputium habentes, magisque daretur libertas Petro, ut diceret ad eos. Quis prohibet baptizari eos qui eos spiritum sanctum acceperunt sicut nos? Itaque de illis, scilicet, de ueteribus sanctis siue filiis dei, maxime qui ante diluuium fuerunt, recte dicas illud mysticum beati Iob, quia concepti non uiderunt lucem. Gratia namque spiritus sancti (qui est ipsa benedictio patris & filij, qua benedixit deus masculum & feminam dicens, crescite & multiplicamini) sterilis quidem deinde nunquam fuit, quin tanquam maternus uterus conciperet filios dei, sed quia non peruenerunt ad iam dictæ remunerationis diem, immo nec cogniti sunt mundo per alicuius scripturæ narrationem, nimirum quasi concepti non uiderunt lucem. Proinde his ommissis, iam ad cætera transeamus.

Gene. 6.
Filij dei, de stirpe Seth, filia hoim, de stirpe Cain.

Hebr. ij.

Differetia inter ueteres & nouos in donis spiritus sanc.

Actu. jo

In tribus filiis Noe, ex quibus reparatus est orbis, & quod ualde notandum est, trina enunciatione renouatum super eos uerbum benedictionis quod deus super primos homines edixit, & quod Ebaan potius pater quam ipsum Cham maledixit. Cap. XIII.

Gene. 6

Noe uir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis. Cum deo ambulauit, & genuit tres filios Sem & Cham & Iaphet. Ex istis tribus hominibus reparatus est orbis & quod ualde notandum est trina enunciatione renouatum est super eos uerbum benedictionis, quod deus super homines primos edixit. Egredere (inquit deus ad Noe) de archa tua & uxor tua, filij tuæ & uxores

& uxores filiorum tuorum tecum, & ingredimini super terram. Crescite & multiplicamini super eam. Item q; secundo: Benedixitq; deus Noe & filijs eius, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Ac deinde tertio: Vos autē crescite & ingredimini super terram, & replete eam. ¶ Nonne ergo trinitas quæ illic se ostenderat in sermone, ipsa hic sese ostendit in opere? Nam illic dicendo, faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā, & ecce Adam quasi unus ex nobis factus est: nimirū se ostendit in sermone & hic referuatos habentres filios Noe, & benedicens eis trina benedictione, ut essent in terra tantæ rei, scilicet reparandi generis humani, profecto sese ostendit in opere. Nec uero sacramentum hoc imminuit culpa unius ex illis tribus uiris, sicut nec præuaticatio Adæ destruit sacramentum uerborum eius, quæ dixerat: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Vnde Apostolus, sacramentū (inquit) hoc magnum est, ego autem dico in CHRISTO & in ecclesia. ¶ Qua propter ualde notandū, quod pater Noe, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus Cham, non dixit, maledictus Cham: sed maledictus (ait) Chanaan, seruus seruoꝝ erit fratribus suis. Neq; enim decebat, ut in illum maledicti plagam mitteret homo sapiens, in quo deus benedictionē dederat inter fratres suos, benedicens simul omnibus illis tertio, sicut iam dictū est, & dicendo, Crescite & multiplicamini: sicut nec ipse deus, postquam eodem modo benedixit Adam & Eux dicens: Crescite & multiplicamini, uerbum benedictionis ita in contrariū mutauit, ut diceret ad eum, quod postea dixit ad Cham, nunc igitur maledictus eris super terram. Et ad serpentem, quia fecisti hoc (ait) maledictus eris inter omnia animantia & bestias terræ: sed maledicta (inquit) terra in opere tuo. Nimirum sicut deus incommutabilis non ad ipsum, cui benedixerat, dignum iudicauit dicere, maledictus eris, sed, maledicta terra in opere tuo, dicere maluit: sic homo dei uitauit dicere, maledictus Cham, cui deus benedixerat, & maluit dicere, maledictus Chanaan. ¶ Quare autem, cum habuerit Cham etiam alios filios, sicut scriptura dicit. Filij autem Cham, Chus & Mesaim, Futh, & Chanaan, istum potius sub maledicto esse Moyses scripserit, dicere nunc ex abundanti est: tamen breuiter dicendum, quia tunc temporis Israhel egressus ex Aegypto, ducebatur in terrā Chanaan, & implebantur peccata Chanangoꝝ: siccirco, ut sciret Israhel, auxiliū domini ad delendū eos sibi non defuturū, scire etiā debebat genus illud fuisse maledictū, antequā natum.

Gene. 9
Gene. 9
Ibidem
Trinitas prim
in sermone p
tim in ope ue
retistestamen
ti ostensam.

Gene. 2.
Ephē. 5.
Gene. 9.
Noe cur non
Cham sed
Chanaan ma
ledixit.

Gene. 4
Gene. 3.

Cur Noe cha
naan & nō a
is filijs Cham
maledixit.
Gene. 10

Be illius intentatione iudicii, scilicet diluuii, quod in illa
subluceat splendor sanctæ trinitatis, textum
literæ diligentius inspicienti.
Caput XIII.

T sciamus autem certius, quia non casu sed per prouidentiam sanctæ trinitatis Noe tres filios genuit, & ex huiusce numeri hominibus, reparatus est orbis, ipsam diligentius literam perspiciamus in illius intentatione iudicii, scilicet diluuii. Nam ubi dictum est: Videntes filij dei filias hominum, quod essent pulchre, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerat, continuo sequitur. Dixitq; deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Moxq; repetita querela de illa permixtione filiorum dei cum filiabus hominum, protinus sequitur. Videns autem deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cætera, usq; pœnitent enim me fecisse eos. Continuo subiungens scriptura, Noe uero inuenit gratiam coram domino, & genuit tres filios, sic ait. Cuncq; uidisset deus terram esse corruptā, dixit ad Noe, Finis uniuersæ carnis uenit coram me, fac tibi archam de lignis leuigatis. ¶ Quæ non delectet pro modo siue intentioe præsentis operis, quod etiam hic ubi forte non putabatur, lucere splendor apparuit sanctæ trinitatis. Deniq; in tam breui, ecce tertio nomen dei, dum dicitur, dixitq; deus: Videns autem deus, cuncq; uidisset deus. Quid hic deest de manifestatione trinitatis, nisi quod iccirco, quia oportebat (sicut in exordio diximus) hunc thesaurum in isto agro scripturarum esse absconditū, tacitum est de re latius nominibus, ut non diceretur, dixitq; pater deus, uidens autem deus dei filius, cuncq; uidisset deus patris & filij spiritus: Deniq; si hoc totum scriberetur, tunc non potuisset portare mundus, faciesq; Moysi: nimis cornuta siue splendida fuisset, & longius ab eo fugisset scādalizatus Israhel. Nūc uelamē uultus eius suble-

Gene. 6

Trinitatis splendor, in uerbia dei ad Noe.

Exo. 34
suble

subleuare licet, & demonstrare, quia sedentē in throno iudicij sanctā trinitatem prädicat
litera hæc, pro magno iudicio, uidelicet ad faciendū tam terribile iudiciū sup illos gygan-
tes nimisq̄ multiplices hoies, quoz malitia et iniquitate terra repleta erat. Sententias ergo
iudicij, sententias libet hic perpendere singularum personaz san ctæ trinitatis.

¶ De prima sententia illius iudicij, non permanebit spūs meus in homine in
eternū quia caro est, quod congruat persone patris. Cap. XV.

Dixitq̄ deus, Non permanebit spūs meus in homine in æternum, quia caro est.
Nimirū personæ illi, quæ dixerat (quod superius tractatū est) ecce Adam quæ
si unus ex nobis factus est, nunc ergo ne forte sumat etiam de ligno uitæ & ui-
uat in æternū, ipsi congruit dixisse, non permanebit spūs meus, id est à me fa-
ctus siue datus, in homine in æternū, deniq̄ priorem sententiā ista confirmat, & quodam
modo satis facit audientibus, quod uere sapienter & ualde utiliter obcluserit homini lignū
uitæ, ne uiueret in æternū. Ac si patenter dicat, Quid facerent homines, si uiuerent in æ-
ternum: quandoquidē propter longiusculam uitā (uerbi gratia, non gentoz aut octingen-
torum annoz) tam corrupti tamq̄ superbi sunt? Ergo (sicut tunc dixi) ne sumat de ligno
uitæ, & uiuat in æternū: ita & nunc dico, non permanebit spūs meus in homine in æternū
quia caro est, id est, quia corruptus est, immo & annos eius diminuam, ut non sit amplius
tot annoz, sed erunt anni centum, xx. annoz. ¶ Et quidē alij paucioribus annis uiixerunt
post diluuium, sed Moyses, qui scripsit hanc scripturā, huius fuit numeri quando mortu-
us est, scilicet centum, xx. annoz. Est & alia de hoc numero sententia, sed hæc potior uide-
tur. Sed nos proposito tenemur, & in huiusmodi immorari non possumus, presertim quia
alio in opere latius tractauimus. Ergo cui magis cōgruat hæc iudicij sententia, persona pa-
tris est. Nam ea quæ sequitur, nimirū personæ filij congruit, & hoc perpendere nobis dul-
ce ac delectabile est.

¶ De secunda sententia, videns deus poenituit eum quod hominem fecisset in ter-
ra & precauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo (inquit) ho-
minem quem creauit, quod persone congruat filij. Cap. XVI.

Videns autē deus, q̄ multa malitia hominū esset in terra, & cuncta cogitatio cor-
dis intenta esset ad malū omni tempore, poenituit eum q̄ hominem fecisset in
terra. Et precauens in futurū & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo (inquit)
hominem quē creauit à facie terræ, ab homine usq̄ ad animantia, à reptili usq̄
ad uolucres cœli, poenitet em̄ me fecisse eos. Hæc (inquā) sententia personæ filij magis
congruit, scilicet iudiciū facere de hominibus, quia filius hominis erat futurus, quē admo-
dum in euāgelio dicit. Et potestatem dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. ¶ Nō
em̄, quia nōdum erat factus ipse filius hominis, iccirco illud de hominibus facere iudiciū,
id est, diluuium inducere, minus illi cōgruit, cum certissime futurus esset filius hominis, iā
q̄ esset opus istud corām eo, sicut scriptū est. Ecce merces eius cū eo, & opus illius corām
eo. Similiter poenitentia siue baptismus poenitentia, quo baptizandus erat in forma serui
eandem poenitentia cōsummaturus, passione & morte crucis, nōne iam tunc erat corām
illo? Et languores atq̄ dolores nostros, quos ipse portaturus erat, uulnera, quibus uulneran-
dus erat proter iniquitates nostras, attritio, qua atterēdus erat propter scelera nostra: disci-
plina & liuor siue flagella & uibices, quibus sacratissimū corpus eius secandū erat, nōne iā
tunc erant corām illo. Si propheta, cū adhuc essent futura, quasi iam præterita uidit, & hæc
oia uerbis præteriti tēporis enunciauit. Vidimus eū, cōsyderauius eū, nec reputauimus eū
languores nostros tulit, dolores nostros portauit, uulneratus est, attritus est, liuore eius sa-
nati sumus: quanto magis corām illo erant præsentia, quāuis nōdum facta. ¶ Quod ergo
dicit scriptura, poenituit eū, q̄ hominem fecisset in terra, siue hoc dictū, poenitet em̄ me fe-
cisse eos, nimirū huic personæ cōgruit, scilicet filio, & recte hanc sententiam, tanq̄ prophē-
tiam, & sic dictū, poenitet em̄ me fecisse eos, ac si diceret, poenitentiam agam usq̄ ad mortē
rem, mortē autē crucis, quia feci eos, siue, uapulo, id est, certissime uapulabo, nō ob aliā cul-
pam meā, nisi quia feci eos, quod nimirum erit retribuere mala pro bonis. Propterea delebo
eos, scilicet & nunc istos præsentia diluuii, & omnes impios futuro per ignem iudicio.
Propterea

Duplex snia
mortis in ho-
mine, una pa-
tris, alia filij

Anni homi-
nis, CXX,

Gene. 6.

Iohan. 7.
Passio Christi
corā illo fuit
ab æterno p̄-
uisa.

Esa. 40. 62

Esa. 73

Poenitet eū fe-
cisse hominē.

Philip. 2.

Propterea (inquam) quia uidelicet propter hoc ipsum iustam habeo potestatem facere iudicium, quia filius hominis sum: uel simul intelligendum est, & ab eis uel ab eorum similibus mortificatus. i. certissime mortificandus sum. ¶ Quid uero est, quod dicit scriptura, tactus dolore cordis intrinsecus? Quid est illud intrinsecus? Non enim est deus, ut homo cuius est corpus extrinsecus & anima intrinsecus. Ergo quod dictum est intrinsecus, illud secretum significat, de quo Apostolus ad Ephesios: Et illuminare (inquit) omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, qui omnia creauit, innotescat principibus & potestatibus in cælestibus. Nam quia dolor ille, quo futurus erat dolens pro nobis, & quæ ipse quasi iam præsentem uidebat (ut iam dictum est) absconditus erat & angelis & hominibus recte dictum est, & tactus dolore cordis intrinsecus. ¶ Quid illud quoque est, quod dicit, & præcauens in futurum? Nimirum secundum eundem sensum idem est ac si diceret, prouidens ut dolor ipsius multum haberet fructum. Ad eandem prouisionem siue prouidentiam & illud pertinet, quod in Psalmo dicit. Quæ utilitas in carne mea, dum descendo in corrupti onem? Nisi enim & illo diluuii deletum, & alijs multis miserijs repletum fuisset genus humanum, & nisi cito ceruicis nostræ redigerentur in lutum, quomodo susciperemus humilitatis Christi iugum, cum etiam nunc uix uexatio auditui det intellectum: quando homo natus ex muliere, breui uiuens tempore, repletus multis miserijs, & dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.

Tactus dolore cordis intrinsecus

Ephe. 3.

Et præcauens in futurum.

Psalm. 29

Esa. 28

Iob. 14

Psalm. 29

Beteria sententia. Cunctis uisisset deus, dixit ad Noe, finis uniuersæ carnis uenit coram me, fac tibi archam, quod personæ congruat spiritus sancti.

Caput XVII.

A quæ sequuntur, cunctis uisisset deus terram esse corruptam, dixit ad Noe Finis uniuersæ carnis uenit coram me, fac tibi archam de lignis leuigatis, & cætera, inter quæ scriptum est, quia columba uenit ad eum ad uesperam portans ramum oliuæ uirentibus folijs in ore suo, nimirum personæ congruit spiritus sancti: ita ut iam hic ueraciter dicas illud Dauidicum: Misericordia & ueritas obuauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. ¶ Denique spiritus sanctus, ipse est misericordia, sicut in Psalmo canimus: Deus meus misericordia mea: & dei filius ipse est ueritas, sicut ipse dixit, ego sum ueritas. Et quis nesciat, quia sicut ueritatis fuit, quod deus uiridens (ut iam dictum est) quod multa malitia hominum esset in terra. Delebo (inquit) hominem quem creauit, à facie terræ, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad uolucres cæli: ita & misericordiæ fuit, quod dixit ad Noe: Ponam fœdus meum tecum, & ingredieris archam tuam, & uxores filiorum tuorum tecum, & ex cunctis animalibus uniuersæ carnis bina induces in archam, ut uiuant tecum masculi sexus & femini, ut saluetur semen super uniuersam faciem uniuersæ terræ. ¶ Igitur tam uerbis quam factis in illo tanto negotio tam magni iudicij, Trinitas sese ostendit pariter & abscondit: & in cæteris huius agri, id est, sanctæ scripturæ, locis præcipuis idem speramus, quod thesaurus iste ab illis, qui pie querunt, sine dubio possit inueniri. Proinde sequamur, & uigilantibus oculis omnem, quoad possumus, locum perspiciamus ac scrutemur.

Gene. 6.

Gene. 8.

Psalm. 34

Spi. s. ipse est misericordia.

Psalm. 28.

Iohan. 14

Gene. 6.

Ibidem

Trinitas thesaurus in agro scripturæ absconditus

Be eo quod dixit deus, uenite igitur & descendamus & confundamus ibi linguas eorum, quia sic uox trinitatis, sicut & illud dictum pluraliter: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est.

Ca. XVIII.

Descendit autem dominus, ut uideret ciuitatem & turrim quam ædificabant filij Adam, & dixit: Ecce unus est populus, & unum labium omnibus. Cœperuntque hoc facere, nec desisterunt à cogitationibus suis, donec eas opere complerent. Venite igitur descendamus & confundamus ibi linguam eorum. ¶ Et res uera sicut in præuagatione Adæ res acciderat tam magna, cui sese deberet opponere sancta Trinitas, ita & hic. Quale enim erat quod incendebant filij Adam, dicentes: Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum? Nimirum eodem ausu superbiam decipiebantur, quo & ille deceptus est, ambiendo ut esset sicut deus, & ille agitabat eos, qui dixit in corde suo, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Propter eiusmodi superbiam, quam imitabantur, congrue scriptura denotat eos. no-

Gene. 11.

Filij Adæ imitatorum superbiam

Esa. 14

eminans

Admirādagy minans filios Adam. ¶ Descendit autem (inquies) dominus, ut uideret ciuitatem & tur
gancū iugbia rim, quam ædificabant filij Adam. Deniq; huiusmodi locutio admirationi esse uult, quod
filij adhuc tantam spirabant audaciam, iam ferentes paternæ superbæ pœnam, quia profe
cto magis mirum est, superbæ post pœnam uel in pœna, quàm ante pœnam. Aulum igitur
illorum libet admirari uerbis quoq; ethnici, scilicet poetæ insignis, qui pœnas infernæ
les describere gestiens, dicit:

Verg. 6. libro Hic genus antiquum terræ, tyrannia pubes,
Aeneidos Fulmine deiecti, fando uoluuntur in imo.
Hic & aloidas geminos immania uidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere cœlum,
Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis.

¶ Sed nunquid hoc deum tenuisse putabimus, & iccirco dixisse, cœperuntq; hoc face
re, nec desissent à cogitationibus suis donec eas opere compleant? Deniq; & si hodieq;
uiuere, & ædificare non cessassent aut cessarent. Nunquid uel usque ad medium alti
tudinis cœli siue firmamenti peruenissent? Minime. Sed esto. Peruenierint siue peruenire
potuerint usque ad illam firmamenti celsitudinem, quam dicunt Aplanen. Quid ibi noce
re possent inuisibili maiestati, etiam non deturbati aut fulminati? Ergo præcauisse quidem
deum aliquid, non sit dubium, quoniam sic superius scriptum est, & præcauens in futurum
ueruntamen non præcauisse manus eorum, immo præcauisse linguas eorum. In quo? Si
mus attenti, quia non minimam intelligentiam locus iste quærit, dicente deo, nec desissent
à cogitationibus suis, donec eas opere compleant, qui & non manus eorum præcidit, sed
linguas eorū confudit. Dicamus ergo, qualem præcauit ædificationē superborū, quia ue
raciter dictum est superius, & præcauens in futurum.

¶ Be eo quod dixit, nec desissent a cogitationibus suis donec eas opere com
pleant, qualiter eas opere compleuerint. Ca. XIX.

Hiere. 48.
Job. 41
z. Thess. 2
z. Cor. 10

Gene. 11

Hæretici tur
rim Babel ex
truunt
Psal. 72.

Cur diuise sūt
linguæ

Can. 4

Trinitatis the
sauri uarie ab
scōditus i scri
pturis ueterū
Exo. 34.
z. Cor. 3

Scripturas ueritatis cōditurus erat propter homines humiles spiritus sanctus
quas nunc legimus, & in illis recondere proposuerat thesaurum, quem nunc
usq; & inuenimus, & inuenire cupimus, thesaurum nominis sui, thesaurum
sacramentorum Christi filij dei. ¶ Nouerat enim altitudinem sarana: regnā
tis super omnes filios superbæ. Et illius turris ædificationem uana & men
daxis eorum scientiæ siue loquacitatis, extollentis se aduersus ueritatem dei, prospiciebat
esse imaginem. Dixit ergo: Cœperuntq; hoc facere, nec desissent à cogitationibus suis,
donec eas opere compleant. Quibus à cogitationibus suis non desisterent? Vtiq; quas uo
cibus istis enunciat, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat usq; ad cœ
lum. Nonne ita fecerunt? Deniq; mox ut sanctæ scripturæ illis peruulgatæ sunt, contra
riæ scientiæ turrim usq; ad blasphemandum creatorem erexerunt. Hinc est illud: Cogita
uerunt & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelsis locuti sunt. Posuerunt in cœlum
os suum, & lingua eorum transiit in terra, id est cum essent terreni, transiit lingua eorum
blasphemando omnia terrena usq; ad ipsum deum. Quippe qui non solum de terrenis male
locuti sunt, sed etiam de creatore eorū. ¶ Dico ergo. Si postquam diuisa sunt uel confusa
sunt labia insurgentium, & dissipatæ sunt cogitationes eorū, tanta fecerunt, tanta dixerunt,
ut uix subsistere aut resistere posset illa, cui dicitur in canticis: Sicut turris David collū tuū,
quæ ædificata ē cū propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortūū. Quid
fecissent, qd dixissent, si nunq; confusæ linguæ, nunq; diuisa fuissent labia eorū? Bene igitur
& provide, dū tēpus immineret, ut scriberentur scripturæ ueritatis, scripturæ legis & pro
phetarum, in quibus est thesaurus ueritatis, facta est diuisio illa linguarū siue gentium, ut in
una tantum lingua siue gente thesaurus iste usq; ad tempus posset abscondi. ¶ Nunquid
uero uel istud sufficere potuit? Non utique, nisi in eadem una lingua gentis Hebrææ sub
figuris & ænigmatibus, in parabolis & allegorijs, peracta fuisset subtilitas absconsonis.
Neque enim uel ipsi portare potuissent, quibus credita sunt eloquia dei, sicut significat
rum est in eo, quod fugerunt uel timuerunt prope accedere filij Israhel, uidentes clarita
tem uultus Moysi.

Deplaga

**De plaga illa confusionis, in quo profuerit, & cui personæ magis con-
gruat dixisse ceteris. Venite descendamus & confundamur.**

Caput XX.

Gitur plaga quidem grandis accidit mundo, ubi facta est linguarum confu-
sio, sed in eo non minime profuit, quod & Pagani & Iudæi, maxieq; hæreti-
ci, per Asiam, Europamq; & Africam disseminati, minus turrim suam con-
fufibilem ædificare potuerunt contra ueritatem, quam si fuissent omnes lan-
guarum huius est & sermonum eorundem. ¶ Cui autem personæ magis con-
gruit dixisse ceteris: Venite descendamus & confundamus linguam eorum. Putas ne
personæ filij? Deniq; ubi plaga confusionis illius sananda erat, personæ hæc scilicet filius
loquens Apostolis iuis: Et ego, (inquit) rogabo patrem, & alium paracletum dabit uo-
bis. Et hoc ita factum est, ita linguarum diuisio, quæ propter superbiam acciderat, refor-
mata est per eiusdem paracleti spiritus sancti aduentum, ut in ore eorum omnium genera
nascerentur linguarum. Quia ergo rogante filio sic futurum erat, & sic factum est, dele-
tabile nobis est ascribere personæ huic, illud dictum ad patrem & spiritum sanctum. Ve-
nite descendamus & confundamus linguam eorum: quia uidelicet & ista noua & illa uer-
tera omnia propter ipsum facta sunt. Veruntamen uerba illa, uenite descendamus & con-
fundamus, non iam sic accipimus tanquam uerba rogantis, quia uidelicet rogare minoris
est. At ille scilicet filius, non tunc erat minor, sed quando factus est homo, tunc paulo mi-
nus minoratus est, non solum à patre & spiritu sancto, uerum etiam ab angelis: quia secun-
dum humanam naturam pati potuit, & mori: quod nimirum rogare fuit. Moriendo quip-
pe, sacrificium factus est pro nobis. Melius igitur atq; fidelius uerba illa, uenite descenda-
mus, confundamus, sic accipimus tanquam sapientiæ consulentiis, & cum deo cuncta
componentis, sicut habemus in parabolis, quæ uidelicet sapientia, ipse est filius dei. Pro-
cedamus ulterius.

Persona filij
de confusione
linguarum con-
fufum dedit.
Iohan. 14
Actu. 2
Gene. 9.
Heb. 2.
Psal. 2.
Heb. 5.
Prouer. 8

**De fide patris Abrahæ credentis promissionibus beati seminis, & de eo
quod tres uidit, unum adorauit.**

Ca. XXI.

In parte agri, quam nunc attingimus, in loco scripturæ, in quem nunc pro-
gredimur, splendet fides patris nostri Abrahæ, credentis promissionibus
beati seminis. Et hic o beata trinitas deus præclare fulget, nec multum abs-
conditus est thesaurus tui nominis, uidelicet, in tribus hominibus magnis,
& in tribus designatus angelis. Tres homines principium magnæ gentis
sunt, Abraham, Isaac & Iacob: super quibus hodieq; audimus te profitentem, ego sum de-
us Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. De tribus angelis taliter scriptura dicit: Appa-
ruit autem dominus Abrahæ in conualle Mambræ sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso
feruore diei. Cunque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres uiri stantes propter eum. Quos
cum uidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terra & di-
xit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, & ne transeas seruum tuum, & cætera. Illius
diei festiuitas quanto notior, & quanto est celebrior, tanto ad concelebrandum omnis ser-
mo noster est pauperior. ¶ Quis enim nescit, quis non audiuit, quia noster secundum fi-
dem pater Abraham illo die in ipso feruore diei tres uidit, & unum adorauit? Tres quip-
pe uiros uidebat, quibus occurrens & adorans non dixit, domini si inueni gratiam in oculis
uestris, sed domine (inquit) si inueni gratiam in oculis tuis. Hoc fuit adorare unum, in aspe-
ctu trium. Quid autem sibi uult illud conuiuium trium angelorum, nasciturum Isaac pro-
mittentium, cum risu & gaudio tales hospites suscipientium? Paulo supra triserat senex
Abraham, sicut scriptura dicit: Cecidit Abraham in faciem suam, & risit dicens in corde
suo, putas ne cætenario nascetur filius, et Sara nonagenaria pariet? Et hic dicente domino,
qui apparuerat in tribus personis angelorum, reuertens teniam ad te tempore isto, uita co-
mite, & habebit filium Sara uxor tua, risit Sara post ostium tabernaculi: risit, inquam) occul-
te, & dicente domino ad Abraham: Quare risit Sara dicens, num uere paritura sum anus?
Sara timore perterrita negauit, dicens, non risi. Dominus autem non est (inquit) ita sed risi-
sisti. Quid (inquam) sibi uult illud conuiuium trium hospitem, risu senum, & iubilo cele-
bratum.

Figura trinitatis
apertissima
in tribus
angelis coram
Abraham
Exo. 3
Gene. 18
Tres uidit, &
unum adora-
uit.
Gene. 17.
Gene. 18.

bratum, ubi qui & nasciturus promittitur, uocari iubetur Isaac, id est, risus, & eorum qui
bus nasciturus promittitur huius nominis filius, alter Abraham, id est, pater multarum
gentium: & altera Sara, id est, princeps nominatur. Dicamus aliquid fide dignum, ut cum risu
aeterno mereamur epulari, cum beata trinitate, secundum illius conuuij si gnatum mysterium.

¶ De tribus patribus, Abraham, Isaac, & Jacob, quomodo in illis tribus
angelis conuiuantijs & nasciturum Isaac promittentibus, presigna
tum fuerit sacramentum fidei sancte trinitatis, qua per ad
uentum Christi mundus est illustratus. Ca. XXII.

lege † Osee

Osee. 12.
Testamentum tri
nitatis ad Ab
raham, Isaac
& Iacob.

Psalm. 104.

N Propheta † Amos dominus dicit. Et locutus sum super Prophetas, & ego
uisiones multiplicauit, & in manu Prophetarum assimilatus sum. Porro Prophe
tarum precipui siue maximi tres isti patres fuerunt, immo sunt: Abraham, Isa
ac, & Iacob, cum quibus sancta trinitas, unus deus, testamentum suum dispo
suit, sicut Psalmista canens, cum promississet, memor fuit in seculum testamenti sui, quod
disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob in preceptum, &
Israel in testamentum aeternum. Postmodum ita subiunxit: Non reliquit hominem nocere
eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos & in Prophetis meis non
te malignari. Ergo, ut illius conuuij mysterio digni habeamur, scire debemus, quali assimi
latione sancta trinitas illic in hospitio patris Abraham assimilata sit. Assertionem nostram non
indiget, nam fere cunctis ubique notis est senis Abraham filium Isaac, quod interpretatur risus
domini nostri IESV CHRISTI, filij patris antiqui & aeterni, nascendo & uiuens
do gessisse typum, qui sanctorum risus hominum, & omnium beatorum gaudium est an
gelorum.

Trinitas ad
uentum Christi
mundo publi
cata

Iohan. 10
Idem. †

Matth. ultim.

Gene. 18.

Mysterium
conuuij Abra
hae cum tri
bus angelis.

¶ Futurum autem secundum dispensationem temporum, quae praefinita fue
rat apud deum, ut non ante aduentum, sed in ipso aduentu eius meridie, siue feruore diei
clarissimo, sancta trinitas mundo publica praedicatione innotesceret, ipso incipiente nostro
Isaac Euangelica uoce. Exempli gratia, cum dicit, ego & pater unum sumus. Et paracl
tus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia. Et
multa ad huius fidei regulam pertinentia, quorum notissimum atque praclarissimum est il
lud apud Matthaeum in calce euangelij: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in
noie patris & filij & spiritus sancti. Pulcherrime igitur atque sanctissime, non ante, sed ubi
iam uenerat tempus, ut conciperetur siue nasceretur ille Isaac, figura siue forma huius, ap
paruerunt patri Abraham tres uiri illi, scilicet angeli, & currenti in occursum atque adoranti,
ac dicenti: domine, si inueni gratiam in oculis tuis, & caetera, usque, ponam buccellam panis
tam prompte respondentes dixerunt, fac ut locutus es, tamque familiariter comederunt tria
fata similia, uitulumque de armento tenerrimum, & optimum, butyrum quoque & lac.
¶ Quo alio modo magis familiariter, quam isto, cuperet pater Abraham communicare
ciuibus patriae inuisibilis: siue seruire homo fidelis, & iustus reputatus pro merito fidei, san
ctae & indiuiduae trinitati? Similiter quo alio modo, multarum gentium uniuersitas, qua
rum ille est pater secundum fidem, familiariter cupiat ministrare sanctae trinitati, quam sa
crificando in sancto altari sacrificium dominici corporis & sanguinis, stando sub arbore,
id est, crucis CHRISTI fide: sicut illic scriptum est. Abraham uero stabat sub arbo
re: Multa hic materia sese offert, & dicendi copiam flagitat magna res, sed nos in alio ope
re pro posse diximus, & iccirco testimonium sanctae trinitatis, quod hic magnifice splen
det, nos secundum propositum memorasse siue demonstrasse contenti, finem facimus pra
sentis libelli, protinus ad ulteriora progressuri secundum tenorem eiusdem propositi, quo
proposuimus, in isto sanctae scripturae agro amplissimo thesaurum demonstrare credulis,
quem uidere uel inuenire non possunt increduli.

FINIS QUARTI LIBRI.

FRVPER TI ABBATIS

LIII
T VITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI-

nitatis, & processione sancti spiritus. Liber .V.

¶ Be eo quod Salomon in parabolis loquitur, turris fortissima no-
men domini, ad ipsam currit iustus & exaltabitur, & quod
ille sit iustus, qui ex fide huius nominis iusti-
ficatur. Caput .I.

PES NOSTRA IMMO ET CORO-
rona spei nostræ tu es, o nomen domini, nomen patris &
filij & spiritus sancti; corona (inquam) spei, sicut Propheta
dicit: Dñe excelsum est brachium tuum, deus sabaoth coro-
na spei, quæ ornata est gloria. Quid enim aliud quàm te
speramus aut sperare debemus, dum loquendo aut scri-
bendo nomen tuum prædicamus & glorificamus? Quid
(inquam) aliud sperare debemus, nisi quod diligentes me-
n tuum, in te gloriabimur? Nam gloriabuntur in te
(ait Psalmista) omnes qui diligunt nomen tuum. Et sapien-
tia dicit: Turris fortissima nomen domini, ad ipsam currit
iustus, & exaltabit. Quis uero iustus uel unde iustus? Nun-

Corona spei
nostræ Trinitatis.

Psal. 7
Prouer. 18

Psal. 74
Rom. 3.
Abac. 2.
Gene. 17
Rom. 4

quid ex operibus? Nempe si de operibus agitur, refragatur Psalmista, dicens: quia non ius-
tificabitur in conspectu tuo omnis uiuens, consonante Apostolo, cum dicit: quia ex ope-
ribus non iustificabitur omnis caro coram illo. Vnde ergo iustus? Ex fide, quia scriptum est,
iustus autem ex fide uiuit. Abraham ex fide iustificatus sicut scriptura dicit: creditit Abra-
ham deo, & reputatum est illi ad iustitiam; deinde (sicut memorauimus) mysterium sanctæ
trinitatis in tribus angelis uidere & suscipere meruit. Et nos igitur in hac spe iustitiæ glo-
rificemus te o nomen domini, & hoc nobis sit currere ad turrin fortissimam, & exaltari,
quod fidelem contendimus ædificare sermonem super fundamentum fidei, taliter ut tur-
ris esse possit in auxilio oportuno, spesq; ista firma sit.

¶ Be eo quod ad Moysem incipiens loqui deus: hec (inquit) dices filijs Is-
rahel: dominus deus patrum uestrorum, deus Abraham, & deus Isa-
ac, & deus Jacob misit me ad uos, & de nomine Adonay, quod no-
men meum (ait) non indicaui eis. Caput .II.

AD Moysem deus incipiens loqui, sic inter cætera dixit. Hæc dices filijs Israhel:
Dominus deus patrum uestrorum, deus Abraham, & deus Isaac, & deus Ia-
cob, misit me ad uos. Hoc nomen mihi est in æternum. Et alibi ad eundem di-
cit. ¶ Ego dominus qui apparui Abraham, & Isaac, & Iacob in deo omnipoten-
te, & nomen meum Adonay non indicaui eis. Illic subaudiendum est, sicut indicabo tibi.
Quandam enim gratiam spiritus sui tunc dabat dominus Moyfi, scilicet operationem uir-
tutum quæ nõ dederat siue indicauerat patribus illis. Neq; enim illæ uirtutes eiusmodi operati
sunt, sed sola fide gloriosi fuerunt. Hoc qui perpendit, nimirum rite intelligit hoc dictum,
& nomen meum Adonay non indicaui eis. Itemq; illud quod Esaias ubi præmisit, ubi est
qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui; protinus subiunxit: Vbi est qui posuit in
medio eius spiritum sancti sui? & subinde: Spiritus domini ductor eius fuit. ¶ Hec (inquã)
rite intelligit qui hoc perpendit, quod Moyfes pro ratione uel necessitate temporis, quia
non dimissurus erat Pharaon populum, nisi in manu forti, gratiam istam accepit à spiritu do-
mini, scilicet operationem uirtutum, quam Apostolus medio scilicet quinto loco ponit in
ordine nouem charismatum eiusdem spiritus sancti. Nimirum per istam gratiam, per ope-
rationem uirtutum, nomen suum deus indicaui Moyfi, & per Moysem omnibus nobis,
scilicet Adonay: quod nos generaliter dominum dicimus, ait beatus Hieronymus. Hinc
est illud quod Esaias loco supra memorato, cum dixisset, ubi est qui posuit in medio eius
E 3 spiritum

Exo. 3

Exo. 6.
Nomen meum
Adonay non
indicaui eis.

Esa. 63
Cur Moysi po-
rius q̄ prioris
bus patribus
data e operatiq
uirtutum
i. Cor. 12

sp̄m sancti sui, ut aperiret qualem spiritus sancti operationem illic intelligi uelit, protinus ait: **Ela. 63** Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suae, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens. Et interposito, quod iam supra diximus: Spiritus domini ductor eius fuit, rursus ait. Sic adduxisti populum tuum ut faceres tibi nomen gloriae.

¶ Non fuisse diminutionem glorię vel meritis patribus illis, quod dixit, et nomen meum Adonay, nō indicauit eis. Caput .III.

Vid proinde dicemus: Nunquid patres sancti Abraham, Isaac & Iacob, pro eo minoris sunt glorię uel meriti quā Moyses, quia nomen suum Adonay non indicauit eis: indicauit autem Moysi in conspectu Pharaonis & Aegyptiorum ceterorumq; gentium per operationem uirtutum. Vnde Psalmista ca-

Psal. 76.
Exo. 9
Maxia fides
prior: patrū
i. Cor. 14.
Heb. 11
Exo. 3.
Exo. 6.

nit, tu es deus qui facis mirabilia, notā fecisti in populis uirtutē tuam, redemisti in brachio tuo populū tuū, filios Iacob & Ioseph. Et ipse dominus ad Pharaonē: iccirco autē posui te (ingit) ut ostendā in te fortitudinē meā, & narret nomē meū in uniuersa terra: Mime ¶ Immo per hoc preciosior corā deo in oculis nostris fulget eorū magna fides, quod eiusmodi signis, quae usq; hodie Iudaei petunt: siue linguis, quae non fidelibus (ait Apostolus) sed infidelibus in signū sunt, nō indiguit, ut cresceret. Hinc idem Apostolus, memorata ipsorū fide, ideo (inquit) deus nō confunditur uocari eorū deus. Et uere nō confunditur, quippe q̄ & ultro nomē hoc sibi assumpsit, nomē ipsorū, dicens: ut supra mēorauius. Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Hoc nomen mihi est in aeternū, & hoc memoria le meū in generatione & generationē. Cū ergo dicit, & nomen meū Adonay non indica-

Fides Moyfi
ad aquas con
tradictionis
Num. 20

ui eis: pulchre subauditur, & tamen fides eorū magna fuit. E contra, cū ecce nunc indicaue- ro populo huic nomen meum Adonay, nunc deniq; uidebis quae facturus sum Pharaoni, per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta eiciet illos de terra sua, fides eorū nō magna erit, immo rebelles erunt & increduli, & populus duræ cervicis, in tantum, ut tu quoq; exacerbatus ab illis, distinguere habeas in labijs tuis, & loqui sicut homo non magnae fidei. ¶ Iam quippe sciebat dominus dicturum esse Moysen, postquam indicasset nomē suū Adonay. Audite rebelles & increduli. Nū de petra hac aquam poterimus uo- bis eicere? Quam culpam mox sententia secuta est, dicentis: Quia non credidistis mihi ut sanctificaretis me coram filijs Israhel, non introductis hos populos in terram quam dabo eis. Hæc iccirco dixerim, ut liquido constet, quia non diminutio est glorię & honoris sed dignitatis patribus illis, qui dixit, & nomen meum Adonay non indicauit eis, immo & maioris esse meriti, quod absq; illo indicamento tanti nominis, non uisa tantarum operatione uirtutum, exiuit Abraham de terra sua, cum isti uix post tantarum operatione uirtutum crediderunt & secuti sunt ut habitarent in terra sibi ab ipso data, præsertim cum clamauissent ad dominum, & educerentur de domo seruitutis, de ergastulo Aegyptiorum, de fornace ferrea. Amplius autem & hoc mirandum de homine, qui non uiderat resurrectionem mortuorum, sicut nec ceterarum acceperat operationem uirtutum: quia sicut memi-

Heb. 11
Rom. 4
Gal. 3
Gen. 21

nit Apostolus, fide obtulit Isaac cum tentaretur, & unigenitum offerebat qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est, quia in Isaac uocabitur tibi semen, arbitrans, quia & a mortuis suscitare potest deus. Sed iam ad supra dictū capitulum reuertamur. ¶ De eo qd Sadduceis respondens dominus pro resurrectione mortuorum, cogruentiarum istorum meminit, dicente deo, ego sum deus Abraham & deus Isaac & deus Iacob, pro quo sic assumpsit, non est deus mortuorum, sed uiuorum, omnes enim ei uiuunt. Caput .III.

Exo. 3
Matth. 22.
Rūso Chri cō
tra sadduceos

Aec (inquit) dices filijs Israhel: Dñs deus patrū nostrorū deus Abraham, & deus Isaac & deus Iacob misit me ad uos. Huius loci memor dñs respondit tentantibus Sadduceis, qui dicunt non esse resurrectionē. De resurrectione autē mortuorum non legistis, quod dictum est à deo dicente uobis, ego sum deus Abraham & deus Isaac, & deus Iacob? Non est deus mortuorum sed uiuorum. Omnes enim ei uiuunt. ¶ De qua eius respōsione nonnulli dubitare solent, quasi nō satis fecerit pro astruenda resur-

da resurrectione contra illorum sectam siue hæreticam opinionem. Aiunt enim quod etiam si mortui non resurgant, nihilominus uera & firma sit sententia, non est deus mortuorum sed uiuorum, omnes enim ei uiuunt. Quid enim? Nunquid Petrus & Paulus, quia nondum resurrexerunt non ei uiuunt? Nonne cum in corpore essent, cupiebant peregrinari à corpore & praesentes esse ad deum, iecirco ut uerius uiderent? Hæc quaestio difficiliter soluere tur, si Sadducæi sic dicerent, nõ esse resurrectionem corporum, ut saltem spiritum siue animam post depositionem corporis uiuere faterentur. ¶ At illi neutrum fatentur. Hinc est illud in actibus Apolorum: Sciens autem Paulus, quia una pars est Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo. Sadducæi enim dicunt, nõ esse resurrectionem neque angelum: Pharisæi autem utrunque cõsitentur. Factus est autem clamor magnus, & surgentes quidam Pharisæorum clamabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quid si spiritus ei locutus est aut angelus? Igitur quia sadducæi sic negabant resurrectionem corporum, ut nullam post corpora crederent esse uitam aiarum, pulchre et rationabiliter dominus sic asseruit, uitam esse post corpora, ut simul assereret esse resurrectionem corporum. Concesso namque, quod necessario concedi oportebat, dixisse deum, ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob: pentatheucum quippe Sadducæi suscipiebant simulque assumpta hac sententia, quæ refelli nõ potest, nõ est deus mortuorum sed uiuorum, conclusio sequeretur, esse resurrectionem mortuorum. Quia sicut incõueniens, immo & impiũ est, dicere deũ mortuorum, sic nihilominus absurdũ est & impiũ, dicere deũ semiuuorum siue deũ semimortuorum, quod cõsequitur, si à uiuentibus animabus corpora nõ resurgunt.

De capitulo prophete Osee, & locutus sum aut dominus super prophetas, & in manu prophetarum assimilatus sum, quomodo sancta trinitas in istis patribus assimilata fuerit, in Abraham deus pater, in Isaac deus filius, in supplantatiõe Iacob deus spiritus sanctus. Caput V.

Audare nõ sufficimus uiros tam gloriosos, secundũ fidẽ parentes nros Abrahamã Isaac & Iacob: quibus tam multã fecit gloriã trinitas deus, ut sub nominibus eorum nomen suum designari dignaretur, pater & filius & spiritus sanctus. Quid nomen manifeste nõ dũ portare poterat mũdus. Reuera tres isti sunt pphetæ, de quibus maxie in Osee dixerit idẽ deus. Et locutus sum sup pphetas, & ego uisionẽ multiplicauit, & in manu pphetarum assimilatus sum. Dicendũ ergo, quõ uel quibus rebus gestis in manu pphetæ Abrahamã, deus pater, & in manu pphetæ Isaac, deus filius, & in manu pphetæ Iacob, cooperante matre Rebecca, deus spiritus sanctus assimilatus sit. Abraham pater excelsus, Abrahamã pater multarũ, subauditur gentiũ, interpretatur. Et quia pater ueraciter excelsus, nisi deus pater dñi nri Iesu Christi, pater misericordiarum (ut ait Apłus) & deus totius cõsolatiõis: Et quis ueraciter pater multarũ gentiũ, nisi idem deus per gratiã, pater omniũ nrm ex quacũque gente credentiũ: Hic antiquã sibi cõiunxit ecclesiam: Etenim ecclesia secundũ fidẽ, ab initio usque ad natiuitatẽ dñi nostri Iesu Christi secundũ carnẽ, cõiunx eius extitit & hũc filiũ uirgo fidelis, ex spũ scõ cõceptũ, illi peperit, lõge añ pmissum, diu expectatũ. Nõne huic simile fuit, quod Abraham ex sterili cõiuge Sara, diu expectatũ unigenitũ Isaac in senectute suscepit: Denique in Sara, quã nomẽ interpretat princeps, recte intelligit fides, cuius principatus añ deũ magnus est. Et in ancilla Agar, quã interpretat aduena, intelligit lex, quæ prius in seruitute generauit, & nihil ad perfectũ adduxit, quã nasceretur secundum carnem dei filius ex libertate fidei. ¶ Isaac risus interpretatur, & quis talis risus, ut est dominus noster Iesus Christus, dei filius: In natiuitate & ante natiuitatem illius Isaac, in nouissima promissione, riserunt ambo parentes eius: amplius autem mater, quæ nato illo dixit: Risum mihi fecit deus, Quicunque audierit, corridebit mihi. Nõne illud simile est huic, quod nato dei filio ex utero uirginis, mater superna Hierusalem risit. Risit enim, id est, cantauit gloriã deo in excelsis, & cantando gaudium suum gaudium nostrum, & risum magnum hominibus bonæ uoluntatis euangelizauit. Huic proprio filio suo deus non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, & ex

z. Cor. 5
Phil. 1
Sadducæi ne
quæias neque
angelos uiue
re putant
Act. 23

Osee. 12

Abraham, de
um patrem si
gnificat.
z. Cor. 1

Sara

Heb. 7
Isaac, deum fi
liũ præsigna
uit.

Gene. 21

Luca. 2

Romã

Gene. 22
Iacob deū spi-
ritum sanctū
præsignauit.

Iohā. ij
Rom. 9

Melior exerci-
tatio Iacob q̄
Esau.

j. Tim. 4

Gen. 27

Vestes bonæ,
quas induit Ia-
cob charisma-
ta sunt spiri-
tus sancti.

j. Cor. jz.

Esau Iudæi cū
populum Ia-
cob gentes p̄
signauit
Psal. 46

Malach. j

abundanti est astruere. Notū quippe est omnibus, quod per istum assimilatus fuerit in eo, quod Abraham illum suum unigenitum deo iussus in holocaustum obtulit. Iacob supplantator interpretatur. Et quis ita supplantator, ut est spiritus sanctus? Nec enim indecens est deo supplantationis uerbum, præsertim cum in Psalmo scriptum sit: Exurge domine, præueni eam, & supplantata eum, subauditur populum Iudaicum, ut auferatur eis, & alijs detur, non solum illud quod per similitudinem timuerunt, dicendo, & uenient Romani, & tollent nostrum locum & gentem: uerū etiam ea, quæ illoꝝ præcipua sunt, adoptio filioꝝ, & gloria & testamentum & legislatio, & obsequiū, & promissa.

Item de consilio Rebecce, quod ille ad uilem suscepit effectum, præcre intelligimus in eo assimilatum esse spiritus sancti gratiam, & de uersiculis psalms, elegit nobis hereditatem suam, speciem Iacob quem dilexit. Ca. VI.

Gitur in consilio Rebecce, quod dedit filio suo Iacob, & ille ad uilem suscepit effectum, assimilatum esse recte intelligimus spiritum sanctum. In psalms namq̄ Rebecca in illo facto gratiā spiritus sancti significat. In duobus filijs eius, quarum alter Esau factus est (ait scriptura) uir gnarus uenandi, & homo agricola: Alter autē Iacob, uir simplex habitabat in tabernaculis. Isaac ama-

bat Esau, eo quod de uenationibus illius uesceretur. & Rebecca diligebat Iacob: Exerce te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens uitæ quæ nunc est & futuræ. Corporali namque exercitatione se ipsum exercebat Esau, & hæc illi sicut ad modicum fuit utilis, ut magno eiulatu flenti tandem diceret Isaac. In pinguedine terræ & in rore cœli desuper erit benedictio tua. Quibus uerbis promissionē utique accepit solius uitæ quæ nunc est. Porro rore pietas, in qua Iacob se ipsum exercebat, ad omnia utilis fuit. Promissionem habens uitæ quæ nunc est in his uerbis: det tibi deus de rore cœli & de pinguedine terræ abundantiam frumenti uini & olei: Promissionem autem uitæ futuræ in his quæ sequuntur. Et seruis ant tibi populi, & adorēt te tibus. Esto dominus fratribus tuis, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Tali namq̄ benedictione CHRISTVS, qui est uita aeterna, nasciturus promittebatur de semine eius. Quod uel quale fuit illud consilium Rebecce cū Iacob, in quo supradiximus assimilatum fuisse spiritum sanctum. Nunc ergo acquiesce filij consilij meis, & cætera: usq̄, & uestibus Esau ualde bonis, quas apud se habebat domi, induit eū. Vestes illæ ualde bonæ, uestes erant sacerdotales: quas ideo scriptura uestes dixit Esau quia primogenitus erat: sed Rebecca illum tali functione dignum non esse sciebat. Secundum mysterium, uestes, cum quibus benedici oportebat filium dignum, sunt illa charismata spiritus sancti, quæ ante commemorauimus ex epistola Pauli apostoli, sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanctorum, operatio uirtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. Vestes huiusmodi habebat & habet apud se domi, secundum similitudinem Rebecce, gratia spiritus sancti. Quomodo apud se domi? Vtiq̄ in potestate dandi siue diuidendi, sicut protinus ait idem Apostolus. Hæc autē oia operatur unus atq̄ idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Et primum quidem charismata hæc diuisit, prout uoluit, electōi illius populi Israelitici: deinde uero & electioni gentium, facta commutatione secundum similitudinem illorum geminorum, sicut & in Psalmo scriptum est: Elegit nobis hereditatem suam, speciem Iacob quem dilexit. Hæc enim dicens, mittit nos ad hanc historiam. Quia sicut Esau, qui prior natus erat, adeo reprobatus est, & Iacob dilectus: sic Israeliticus populus, qui prius quadam familiaritate deo acceptabilis erat, postmodum est reiectus: gentes uero, quæ nullam eius cognitionem in primis habuerant eius benedictionem meruerunt uel receperunt, hoc est, quod dicit speciem

chia, odio habui. Esau autem, ait ipse in Mala-

De charismat

De charismatibus spūs sancti, per illas vestes bonas, figuratis, et de mystica caligine oculo:um Isaac benedicientis, et de eo quod dixit Moyses, aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti.

Cap. VII.

In illis uestibus ualde bonis, consilio Rebeckæ matris, ingressus est Iacob ad patrem Isaac, iam non uidentem, ut acciperet benedictionem: Neque enim propter illas uestes benedictionem hereditate possideret, nisi etiam introgressus ad patrem (sicut iam dictum est) non uidentem, uerba benedictionis ex ipsius ore accepisset. Similiter cum supradictis sancti spiritus charismatibus, omnis uir simplex, habitans in tabernaculis, omnis uir fidelis spem habens in uerbo promissionis, qualium ex optimis unus erat Moyses, qui hanc ipsam scripturam mysticam scripsit, ingressus est in gressu fidei, cui omnia presentia sunt, ad Christum dei filium, quasi non uidentem, id est, in cruce morientem, ubi lumina regia, lumina risum & gaudium secundum nomen Isaac diligentibus se insinuantia, caligine mortis obscurata fuerunt, ut acciperet peccatorum remissionem. Neque enim per charismata illa talem benedictionem, scilicet peccatorum remissionem quisquam accipere potuisset, nisi hic noster Isaac, clausis in morte oculis, illam dedisset. Hoc sciens idem Moyses, fidelissimus in tota domo eius, taliter elocutus eum. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Item, Præcipis ut educam populum istum, & non indicas mihi quem missurus es mecum, præsertim cum dixeris, noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Ac deinceps, Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. De isto capitulo (ut uerbis loquar apostoli) grandis nobis sermo & interpretabilis ad dicendum: quoniam (quod in pluribus uerum est) imbecilles (ait) facti estis ad audiendum. Paruuli enim sunt hodieque quam plurimi, quia nondum cognouerunt illa cognitione, quæ perfectorum est, gratiam domini nostri Iesu Christi. Interrogemus ergo fidelissimum Moysen. Quis est sermo iste, quem tu locutus es, aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti? Cum sic percunctatus fueris, puta quod tibi respondeat uerbis huiusmodi, uerbis uiri eiusdem fidei, uerbis fidelis David. Afflictus sum & humiliatus est nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Statimque conuersus ad dominum, Domine (inquit) ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Hoc denique dixisse congruit non soli David, uerum etiam omnibus sanctis. Omnium quippe desiderium erat unum desiderium gemituosum, nasci Christum, uenire saluatorem dei filium, ad dandam benedictionem, ad dandum spiritum sanctum in remissionem peccatorum. Hoc erat illud desiderium. Hinc idem Iacob ad filium suum Ioseph. Benedictiones (inquit) patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius, donec ueniret desiderium collium æternorum. Rugiens igitur Moyses à gemitu cordis sui secundum hoc desiderium, Aut dimitte (inquit) eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti. Quid est dicere? Si non dimiseris, si propter peccatum eorum promissionem tuam implere desieris, ut deletis illis, non ueniat semen quod Abraham promissisti, unum est ac si deleas, & plane consequitur ut deleas me de libro tuo quem scripsisti. Nullus enim, nisi ille uenerit, saluari poterit, proinde si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. Quo enim nobis intrare in terram aliquam, nisi ex populo isto secundum promissionem tuam nascatur, qui nos inducat in uitam æternam?

Item de charismatibus spūs sancti, et quod benedictio, qua noster Isaac nos benedixit gratia sit spūs sancti ex ipso procedentis, et contra Adonorbeltas de mysterio illo mirabili, quod Isaac non ei, cui ipse uoluit, sed ei benedixit, quem Rebecka mater benedictum esse maluit. Cap. VIII.

Monium charismatum iam supradictorum optimum est odorifera fides, & hæc maxime iuuat, maxime prouexit omnes, quos spiritus sanctus secundum iam dictam similitudinem Rebeckæ donis suis, tanquam uestibus ualde bonis, induere dignatus est. Nimirum undecumque uestibus illis sub custodia Rebeckæ odor ille cõparatus fuerit, quæ scriptura taliter cõmendauit, ut diceret, statimque ut sensit uestimentorum eius fragrantiam, benedicens ait, ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dñs, mysterium

Accipere benedictionem g sunt digni.

Nume. 24.
Exod. 32
Exod. 33

Oro Moysi, p passioe Chri in remis. pec. Hebr. 8

Desyderium antiquos patru pro Chri Pfalm. 37.

Gene. 49.

Fidel eminen tia inter charismata spūs.

mysterium magis placet, scilicet sacramentum fidei, quia ipsa est, quae suauiore inter omnia charismata spiritus sancti reddere solet odorem nostro sancto Isaac filio dei, ut uiscera sua continere non possit, quin abundantiam effundat tantae tamque necessariae benedictionis, tantae gratiae spiritus sancti, quae est remissio peccatorum, quae de ipso procedit. Factum est quod est mysterio mirabili, ut benediceret, non ei, cui ipse uoluit, sed ei, quem Rebecca mater benedictum esse maluit. ¶ Nonne mysterium in hoc fuit euangelicae siue catholicae ueritatis, quae in uno eodemque domino nostro Iesu Christo, sicut duas naturas siue substantias, ita duas uoluntates, duas praedicamus operationes, alteram diuinitatis, alteram humanitatis? Hoc enim fidei ratio sapit, & multa sunt experimenta, in uerbis ipsius domini nostri. Exempli gratia. Cum secundum uoluntatem humanae infirmitatis dixisset: nunc anima mea turbata est, & quid dicam, pater saluifica me ex hora hac, protinus secundum uoluntatem diuinitatis sibi innotuit, ut non saluificer ex ea, sed mortem patiar. Pater, clarifica tuum nomen. Similiter secundum uoluntatem humanitatis uidens ciuitatem, fleuit super illam: uoluisset enim illam saluam fieri, unde & dixit, Hierusalem Hierusalem, quotiens uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit. Secundum uero uoluntatem diuinitatis, factus de restibus funiculo, omnes de templo eiecit, dicto quoque exprimens, quid factus significaret. Amen dico uobis (ait) quia auferetur a uobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Multa hinc dici poterant contra errorem Euticeus, siue Monothelitarum haeresim: sed nos, quia proposito tenemur, meminisse contenti duarum in Christo uoluntatum siue operationum, pro similitudine Isaac, qui non illi, cui uoluit, sed illi, cui noluit, benedixit: cepta persequamur.

¶ De operatione uirtutum, quae magna est inter charismata spiritus sancti, quod secundum illam dictum sit, & non surrexit propheta ultra in Israel, quem nosset dominus facie ad faciem, & quod uirtutes operari, hoc fuerit, indicare nomen Adonai. Cap. IX.

DE operatione uirtutum, quae gratia magna est in diuisionibus gratiarum spiritus sancti, superius loqui coepimus, simul memores illius dicti. Ego dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in deo omnipotente, & nomen Adonai non indicauit eis. Post illa quae hunc iam diximus adhuc dicere superest, quia secundum gratiam istam merito magnificus habetur Moyses, ita ut de illo scriptura dicat. Et non surrexit propheta ultra in Israel sicut Moyses, quem nosset dominus facie ad faciem. Sequitur enim. In omnibus signis atque portentis, quae misit per eum ut faceret in terra Aegypti Pharaoni & omnibus seruis eius, uniuersaeque terrae illius, & cuncta manus robustam, magnaque mirabilia, quae fecit Moyses coram uniuerso Israel. ¶ Secundum ergo gratiam istam, scilicet secundum operationem uirtutum, & non secundum omnimodam spiritus sancti gratiam, dictum hoc intelligi oportet. Et non surrexit propheta ultra in Israel, sicut Moyses. Alioquin repugnans esse uidebitur uel illi sententiae, quam de uno dixit dominus, Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista. Proinde notandum, quod non ita scriptum est, & non surrexit ultra propheta tantus ut Moyses, sed sicut Moyses, determinata etiam qualitate siue modo resurrectionis quo ille surrexit, dicendo in omnibus signis atque portentis. Nam reuera secundum hunc modum nec ipse IOHANNES, nec alius quisquam surrexit sicut Moyses. De quo, uidelicet Iohanne, sic in Euangelio scriptum est. Et multi uenerunt ad Iesum & dicebant, Quia Iohannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem, quae dixit Iohannes de hoc uera erant. ¶ Forte dicit aliquis. Quid agis de magno propheta, domino nostro Iesu Christo? Nonne saltem ille propheta surrexit in Israel sicut Moyses? Nonne de illo sic dixit & scripsit Moyses? Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus? Ad haec inquam. Nimirum si de magnitudine quaeritur, sicut ueraciter plus quam Iona, & plus quam Salomon hic, ita & plus quam Moyses. Veruntamen apud curiosos homines, non hic sicut Moyses. Unde cum multa mira faceret, cum etiam de paucis panibus multa milia satiasset & diceret eis, hoc est opus dei ut credatis in eum quem ille misit.

Duae uoluntates & operationes in Christo contra Monothelitas.

Iohan. 12

Matth. 23.

Matth. 21

Exod. 6

Deut. 34.

Quo Iohannes baptista non fuit sicut Moyses

Matth. 11.

Iohan. 10

Deut. 18.

Matth. 12.

Iohan. 6.

Ille misit. Dixerunt ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri mandauerunt manna in deserto. Denique quicquid fecisset aut facere uellet, non esset eis sicut Moyses, nisi eorum & curiosos oculos eiusmodi miraculis pasceret, & ociosos uentres cibo semper impleret. ¶ Itaque quod dixerat Moyses, Prophetā de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus, pro ueritate naturæ humanæ dictum, recte intelligitur, quia futurum erat: & reuera sic factum est ut filius dei secundum hanc fieret sicut Moyses, id est, uerus homo, sicut in Iob scriptum est, & nos meminimus longe superius, si fuerit pro eo angelus, loquens unum de similibus. Nam in cæteris loqe hic plus quam Moyses. Et ut de charismatibus spiritus sancti coeptum sermonem peragamus: multa bona, secundum omnes eiusdem spiritus sancti operationes siue ministrations operatus est, excepto quod genera linguarum ore proprio non exercuit, quam spiritus sancti gratiam, postmodum Apostolis suis dedit, & in super, re missionem peccatorum per eundem spiritum sanctum solus operatus est.

Quomodo Christus fuit sicut Moyses

Iob. 33

¶ Item de illa gratia spiritus sancti, que est operatio uirtutum, quomodo illam malefici coram Pharaone emulati sunt, & non ualentes subsistere, dixerunt, digitus dei est hic.

Caput .X.

Ræclaram hanc spiritus sancti gratiam, scilicet operationem uirtutum, qua Moyses in ueritate magnus fuit, æmulator nunc usque spiritus mendacii, sicut iam tunc coram Pharaone æmulatus est quoad usque potuit, sicut scriptum est. Dum enim proiecisset uirgam & uersa esset in colubrum: & iterum, cum percussisset uirga aquam fluminis, & uersa esset in sanguinem, ac, cum tertio extendisset manum super aquas Aegypti, & ascendissent ranæ, & operuissent terram: fecerunt malefici per incantationes suas similiter, sed erat mendacium in uisu, quia non erat ueritas in sensu. Quando uentum est ad cyniphes, ut percussio puluere terræ essent cyniphes tam in hominibus quam in iumentis, non solum importunæ uisui, uerumetiam mordaciter molestæ in sensu, non potuerunt stare malefici, & dixerunt: Digitus dei est hic. ¶ Unde miramur, quod efficaciam istam spiritus sancti, scilicet operationem uirtutum, scierunt homines eiusmodi nominare digitum dei: sicut & illud miramur, unde scierit Nabuchodonosor nominare filium dei. Dixit enim: Ecce ego uideo uiros quatuor solutos & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis filio dei. Sicut illic, operans tribus magis illis, hanc potentiam digiti dei, scilicet, operationem uirtutum, æmulatus est spiritus mendacii: ita & maxime in illo iniquo æmulabitur, cuius est aduentus (ait Apostolus) secundum operationem Satanæ in omni uirtute & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt, eo quod charitatem ueritatis non receperunt ut salui fierent, & ideo mittet illis deus operationem erroris ut credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. ¶ Nisi enim Pharaoni illi similes fuissent, & (ut uerbis utar eiusdem Apostoli) nisi ueritatem dei in iniustitia detinuisent, quia quod notum est dei manifestum est illis. Nisi inquam propositum haberent, penetrare domos, & captiuas ducere mulierculas, id est, animas miseratas, oneratas peccatis: secundum similitudinem illius Pharaonis, cui propositum fuit, dominum nescire, & Israhelem non dimittere, non mitteret eis, non permetteret ad eos uenire dominus spiritum mendacii, homines mendaces, resistentes digito dei, contra dicentes quoad possunt sancto spiritui, similes magis illis, unde & protinus dicit. Quemadmodum autem Iamnes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt ueritari. Et quid tandem. Insuperbia (inquit) eorum, manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

Æmulator miraculorum spiritus mendacii Exo. 7. & 8

Confessio de moni de digito & filio dei.

Dani. 3

2. Thess. 2.

Hæretici Pharaoni similes & magis eius Rom. 1
2. Tim. 3

Exo. 7

2. Tim. 3

De trina benedictione nominis domini, quam dominus peracto tabernaculo mandauit Moysi, dicens: sic benedicetis filiis Israel: & de eo quod ait, inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Caput .XI.

Post

Num. 6
Benedictio fi
lior: Iſrahel
ſub nomine tri
nitatis.

Ost exitū Iſrahel de Aegypto, peracto tabernaculo, & perſcripta lege cære
moniar: locutus eſt dominus ad Moysen, dicens. Loquere ad Aaron, & ad fi
lios eius. Sic benedicetis filijs Iſrahel, & dicetis eis. Benedicat tibi dominus, & ad fi
custodiat te. Ostendat dominus faciem ſuā tibi, & miſereatur tui. Cōuertat dñs
uultū ſuū ad te, & det tibi pacē. Inuocabūt nomē meū ſup filios Iſrahel & ego bñdicā eis.
¶ Hic q̄q̄ abſcondit Moyses faciē ſuā, & poſitū habet uelamen ſup eā, ſed in Chriſto (ait
Apoſtolus) id ipſum uelamen euacuatur. Quomodo in Chriſto euacuatur? Euntēs (in
quit) docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine patris & filij & ſpūs ſancti. Quid nā
eſt præeunte doctrina baptizare gentes, niſi benedicere filios Iſrahel. Deniq; ex quacunq;
gente ſiue natione in Chriſtū credentes, propter hoc ipſam quia credunt, ipſi ſunt filij Iſra
hel, ſicut & filij Abraham. ¶ Ergo tertio hic repetitū nomen domini in uerbo benedictio
nis, incredulo quidem Iudæo partim uelatum eſt, quia non ſic diſtinctū ſiue expreſſum ē,
benedicat tibi dominus pater, ostendat tibi faciem ſuam dominus filius, conuertat uultū
ſuum ad te dominus ſpiritus ſanctus, neq; eū intendere potuiſſent filij Iſrahel in faciem
Moysi, ſic expreſſa gloria uultus eius, ſed (ut iam dictū eſt) in Chriſto reuelatur. Filij nāq;
Aaron ſummi ſacerdotis, apoſtoli & ſacerdotes ſunt magni pontificis, qui penetratit cœ
los Ieſu Chriſti. ¶ Ipſor: eſt benedicere ſub trino nomine domini, id eſt baptizare in noſe
patris & filij & ſpūs ſancti: ſic tamen, ut ſciant ſe non dutores, ſed miniſtros eſſe benedicti
onis. Hoc eſt quod protinus dicit. Inuocabunt nomen meum ſuper filios Iſrahel, & ego
benedicam eis. Qua propter prouidus apoſtolus ſcribens ad Corinthios dicit. Nunquid
Paulus pro uobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Item. Cū dicit quis, e
go quidem ſum Pauli, alius autē ego Apollo, alius uero ego Caphā, nonne homines e
ſtis? Quid igitur eſt Apollo? Quid uero Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis, & unicuiq;
ſicut dominus dedit, Ego plantauī, Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Itaq; ne
q; qui plantat eſt aliquis, neq; qui rigat, ſi incrementum dat deus. Nimitū hoc ſapere hæc
autoritas ueritatis exigit, qua dicit. Inuocabunt nomen meū ſuper filios Iſrahel, & ego be
nedicam eis.

z. Cor. 3.
Matt. 28

Iudæis uela
men habet
Moyses.

Exod. 34
z. Cor. 3.

Hebr. 4

ume. 6
1. Cor. 1.
1. Cor. 3.

¶ De benedictione qua benedixit Iacob Ioseph filio ſuo ſub trina inuocatione
ſancti nominis, deus in cuius conſpectu ambulauerunt patres mei, deus qui paſ
cis me ab adoleſcentia mea, angelus qui eruit me de cunctis malis, &
quod ille angelus perſona ſit filij.

Cap. XII.

Enē præterijt me, & retro relictus eſt quidam locus agri huius, in quo theſaur
rum hunc abſconditum eſſe iam ſæpe diximus, id eſt, ſcripturæ huius ſacroſan
ctæ, in qua ſanctæ trinitatis myſterium mirabiliter & ſplendere & latere nunc
uſq; prædicamus, & in inuentione eius oppido latamur, dicentes cum Plalmiſ
ta. Laetabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. ¶ Cum ægrotaret in
Aegypto pater Iſrahel, & hoc audito, ire perrexiſſet Ioseph, aſſumptis duobus filijs ſuis,
Manaſſe & Eſſraim, poſtmodum ita ſcriptum eſt. Benedixitq; Ioseph filio ſuo, & ait, De
us, in cuius conſpectu ambulauerunt patres mei, Abraham, & Iſaac, Deus qui paſcit me
ab adoleſcentia mea, uſq; in præſenten diem, Angelus qui eruit me de cunctis malis, bene
dicat pueris iſtis. Sic incipiens, benedixit primū duos filios Ioseph, & deinde, xij. filios ſu
os, ſingulos benedictionibus proprijs. Semel dixit, Deus, in cuius conſpectu ambulaue
runt patres mei: & ſecundo, Deus, qui paſcit me ab adoleſcentia mea: tertio autē, Angelus
qui eruit me de cunctis malis. ¶ Et quis eſt ille angelus, qui eruit eum de cunctis malis, niſi
angelus magni conſilij, deus dei filius: Iſta nanq; perſona, ne dubites quod ſignificetur no
mine angeli qui eruit me, ait, de cunctis malis, iſta inquam perſona in initio malorum cun
ctorum apparuit ei, quando fugiebat Eſau fratrem ſuū dicentem. Venient dies luctus pa
tris mei, ut occidam Iacob fratrem meū. Quomodo illi apparuit? uel quibus ex inditijs di
noſci poteſt, quod hæc perſona, ſcilicet filius dei, fuerit qui illi apparuit? Ait ſcriptura. Cū
q; ueniſſet ad quendam locum, & uellet in eo requieſcere poſt ſolis occubitum, uult de lapid
ibus qui iacebant, & ſupponens capiti ſuo, dormiuit in eodē loco, uiditq; in ſomnis ſcalā
ſtantem

Pſalm. ij. 8
Gene. 48.
Alius loc⁹, ut
Iacob noſe
trinitatis bñ
dixit filijs Ios
eph.

Eſa. 9
Angelus qui
eruit Iacob,
Chriſtus eſt.

Hene. 27

Gene. 28

stantem super terram, angelos quoque dei ascendentes & descendentes per eam, & dominum innixum scalae dicentem sibi. Ego sum dominus deus Abraham patris tui, & deus Isaac, & caetera usque, & ero custos tuus quocumque perrexeris. ¶ Denique magnum hic est filij dei sacramentum, si rite scalam agnoscis, si quid sit dominum scalae innixum rite perpendis. Si quis dem salvo morali intellectu, quo dicere possumus, scalam esse uitae nostrae profectum, & scalae huius latera nostrum corpus & animam, gradus autem eiusdem scalae diuersas esse ascensiones uirtutum; saluo (inquam) hoc morali intellectu generatio domini nostri Iesu Christi per scalam illam debet intelligi, cuius quasi duo latera sunt duo Patriarchae magni scribente Euangelista: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Ad istos namque patres deus, eundem Christum nasci de semine eorum cum iuramento repromisit. Quomodo supremo gradui scalae dominus innixus fuit? Ita nimirum, ut pupillus, id est, absque patre secundum carnem natus in hoc seculo, opus haberet optimo patre & nutricio Ioseph. Igitur angelus qui eruit me (ait Iacob) de cunctis malis, ipse est deus dei filius, ac proinde quia taliter orauit, tertio deum nominans, palam constat, quia sanctam trinitatem inuocauit. ¶ Quod oportuerit in illis antiquorum benedictionibus taceri relatiua nomina quae sunt pater & filius & spiritus sanctus: & sermonem claudi, aut non sic aperte benedicerent, sicut nunc benedicimus vel baptisamus in nomine patris & filij & spiritus sancti, & de eo quod scriptum est in Esaias: Erit uobis uisio omnium, sicut uerba libri sigillati. Ca. XIII.

Scala Iacob i
gnatioe Chri

Mat. 1

Gene. 48

Cum igitur in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizamur siue benedicimur, non est hoc recens quod agitur, quia sic fere antiquo quoque tempore in lege, immo & ante legem, benedicebantur, tacitis tantummodo pro temporis necessitate relatiuis nominibus, quae sunt pater & filius & spiritus sanctus. Oportebat enim, ut sermo clauderetur, immo & signaretur. ¶ Hoc etenim quidam eorum, scilicet Prophetarum, ut facerent, iustum sibi fuisse testantur. Esaias cum de isto nomine dixisset; Et clamabant Seraphim, alter ad alterum, & dicebant, sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus exercituum: Et deinde de nomine nascituri Emmanuel, & de uocabulo eius, ac cetera spolia detrahere, festina praedari: plura fuisse locutus, circa finem uisionis hoc sibi iustum fuisse scribit. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Daniel quoque post uisiones multas & maximas, scribit hoc sibi fuisse praecipuum. Tu autem Daniel, claudes sermones, & signa librum usque ad tempus statutum. Et iterum: Vade Daniel, quia clausi sunt signati quoque sermones, usque ad tempus praefinitum. Et quasi quaereret Daniel, ut quum sunt haec scripta, si debent esse clausa & signata, dictum est ad eum. Pertransibunt plurimum, & multiplex erit scientia. Nunquid uero solis istis & non etiam Moysi & Prophetis oibus hoc intimatum fuit, expedire, ut sub clausura & signaculo loquerentur? Nam propter uel contra illos, qui uerba sacramentorum caelestium, non sicut margaritas honorarent sed potius conculcarent, loquitur Esaias, & pro seipso & pro omnibus. Et erit uobis uisio omnium sicut uerba libri signati. Quem cum dederint scienti literas, dicent: Lege istum: Et respondet. Non possum: Signatus est enim, & caetera usque, peribit enim sapientia a sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur. Moyses ergo haec tenus de mysterio locutus sanctae trinitatis, recte & oportune sermones clausit, tantummodo relatiua (sicut iam dictum est) supprimens nomina patris & filij & spiritus sancti. Nec uero solummodo clausit, uerum etiam signauit. Quomodo signauit?

Sermo de Trinitate in uet. test. clausus & signatus fuit. Esa. 6 Idem. 7 Idem. 8 Ibidem. Dani. 12.

Mat. 7
Esa. 29

¶ De eo quod dictum est: Audi Israel, dominus deus tuus deus unus est, & de eo quod protinus subiungit haec tria: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua: & quod dilectio trina sit & una non tres dilectiones, sed dilectio una. Caput XIII.

Audi (inquit) Israel: Dominus deus tuus, deus unus est. Nonne hoc dictum quum si clausi libri signaculum est scienti literas, scilicet Iudaeo proficenti se scire legem & Prophetas. Cum enim librum hunc ingeris illi, ut legat lectionem hanc pluraliter sonantem: faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & rogas eum, ut trium personarum discretionem animaduertat, in uerbis istis, quae protinus sequuntur.

Deut. 6 Iudaeis liber signatus est

Gene. 1

F Et crea

Judæi inexcusabiles sūt, q̄a non credunt i agnum, qui librū aperuit Apoca. 7

Iohan. 10
Idem. 14
Idem. 17

Trinitas etiā in modo diligendi deū exprimitur.
Deu. 6

Lucæ. 10

Et creauit deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem dei creauit illum, & foeminam creauit eos, benedixitq; illis: cum (inquam) hæc & cætera, quorū aliqua iam pagrauiimus, pponis illi ad legē dū siue ad intelligēdū, dicit tibi: Nō possum taliter legere librū, Signatus est enim habens signaculū hoc. Audi Israhel: Dñs deus tuus, deus unus est. Tu autē uis, ut legā deos tres: Hoc ne faciā, uox ista phibet. Cum hoc dicit, signatus est, si gnatus est liber: uerū quidē ex parte dicit, quia sic sibi clausus & signatus est. ¶ Veruntamē inexcusabilis est: Nō em̄ uidit aut uidere uoluit agnū, quē uidit Iohannes, & nos per eandē dem uidimus fidē, librū aperientē, & signacula eius soluentē. Ille agnus solis credentibus, si cut cætera sacramenta, ita & illud, intelligibile fecit, quod tres personæ sūt, & nihilominus unus deus sit. Hoc audiuit uerus Israhel, & hoc audit semp, q̄a nō ē deus extra deū, nō ex tra patrē filiū, neq; extra filiū patrē, sed ego & pater unū sumus, ait filius: & ego in patrē, & pater in me est, & spiritus sanctus quē filius mittit, & qui à patrē pcedit, nūquā extra pa trem & filiū procedit: quia uidelicet hæc una substantia trinitatis nequaquā circūscripta est, aut localis, neq; aliud quodlibet accidens in illā substantiā cadit, ut uel à semetipsa possit al terari, sicut alteratur homo à semetip̄o, uerbi gratia, quōdam infans, nunc autē puer aut iu uenis, dudū senex, nunc autē filicernius decrepita ætatis. ¶ Dicit aliquis: Vnde exemplū, quo deus & trinitas in personis & unitas in substantia possit intelligi? Ad hæc inquā, Ni mirum ex eo qd̄ Moyses, p̄tinus subiunxit, sub uelamine uultus sui. Præmissō namq; audi Israhel, dominus deus tuus, deus unus est, p̄tinus ait: Diliges dñm deum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Et quidem litera ista secundum septuaginta interpretes, sicut & pleraq; scripturæ uerba uariantur, quorū translationē Apli & Euange listæ interdū p̄ necessitate t̄pis adimplerunt, ut testatur beatus Hieronymus. Et hinc reor apud Lucam Euangelistā scripta esse quatuor hæc: Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex tota mente tua. Nam secūdū He braicam ueritatē tantūmodo tria sunt hæc: Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Hinc igitur exemplum cape o dilector trinitatis, cultor & amator unius dei. Nōne & dilectio ex toto corde tuo, & dilectio ex tota ani ma tua, & dilectio ex tota fortitudine tua, dilectio est trina & una? Sic deus tuus Israhel, ti nus in p̄sonis, unus est in substantia. Sicut nō tres dilectōes sed una, sic nō tres dñi sed unus. ¶ Quod tres sint operationes unius dilectionis, quas p̄tinus Moyses subor dinauit, & quod prima operatio respiciens ad id quod dixerat: Diliges ex toto corde tuo, sic incipit, eruntq; uerba hæc in corde tuo, & quod hæc operatio uita sit contemplatiua. Caput XV.

Equamur hanc literam, et intendamus diligentius præsentī loco in faciem Moysi gloriosam. Mox enim, ubi dixit: Audi Israhel, dominus deus tuus, deus unus est, p̄tinus adiunxit, hoc quod iam diximus: diliges dñm deum tuū, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua: sic uolens intelligi tres personas unius dei, sicut tres sunt operationes unius dilectionis. Sequamur ergo, quia uere hic est gaudium fidei, sicut gaudium hominis pro in uentione thesauri absconditi. Singulas quippe operationes trinæ dilectōis, continuo sub ordinauit: ut intelligas, quia non inaniter Israhelē ad audiendū inuitauit, quod dominus deus eius, deus unus sit. ¶ Hæc deniq; sequitur prima dilectionis operatio, respiciens ad id quod dixerat: diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo. Eruntq; uerba hæc quæ ego præ cipio tibi hodie in toto corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atq; confurgens, & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, scribesq; ea in limine & ostijs domustuar, & cætera usq; caue diligenter ne obliuiscaris dominum qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Nonne in uerbis istis splendida facies Moysi, illam intendit operatio nem dilectionis, quam Israhel dei uitam contemplatiuam nominare consueuit. ¶ In illa namq; hoc agitur quod hic dictum est: diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, dum in corde eius sunt uerba dei, dum meditatur & narrat ea spiritualibus filiis suis, nō sol licitus & turbatus erga plurima, sed sedens in domo sua, & ambulans in itinere, id est, gau dens in

Prima dilectionis operatio
Deu. 6.

Vita contem platiua

Lucæ. 10

dens in secreta cōscia sua, & de uirtute in uirtutē proficiens, recta intētōe dormiens illa dormitione, de qua dicit in canticis anima illa, quæ in omnibus requiem quæsiuit, ego dormio & cor meū uigilat, & de qua Christus in Euangelio: Maria (inquit) optimam partē elegit quæ nō auferetur ab ea. Si quando dilectus dñs deus, quem, taliter diligit ex toto corde suo, uocem suam dederit & pullauerit ad ostium dormientis, dicens: aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: & illa surrexit, ut aperiat ei, id est, prædicando doceat aliquos, ut per fidem introeat & sit in illis, manusq; illius simul stillent myrrhā, ac digiti eius sint pleni myrrha, pbatissima. Hoc nimis est facere quod dictum est, dormiens atque confurgens meditaberis ea, & ligabis ea quasi signū in manu tua, id est, recte uiuendi præbebis exempla, dum uerbis bonis firmiter cohererent, bona opera tua. ¶ Quod si etiam longa & assidua meditatione exercitatus eo usq; profecerit iste Israel, ut uerba diuina non solum legendo & loquendo, sed in super scribendo tractare possit atq; explanare ad utilitatē commissæ sibi ecclesiæ, hoc nimirum est facere id quod sequitur. Eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, scribesq; ea in limine & ostijs domus tuæ. ¶ Huic operationi dilectionis, huic uitæ contemplatiuæ debentur sumptus honorifici de domibus regum, de regionibus gentium, ut uacet agere diem festum, & sanctum terere otium, & tunc maxime in illis qui in hac professione sunt, nauandum est, ut non obliuiscantur, immo diligenter obseruent ppositum suum. Hoc est, qd huic Israeli cōtinuo dicitur. Cuncq; introduxerit te dominus deus tuus in terram, p qua iurauit patribus tuis Abraham Isaac & Iacob, & dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas non ædificasti, domos plenas cunctarū opum quas non extruxisti, cisternas quas nō fodisti, uineta & oliueta quæ nō plantasti: & comederis & saturatus fueris, caue diligenter, ne obliuiscaris dominum qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Est enim sub uelamine literæ hic sensus mysticus. Cum iam per fidem intraueris in terram uiuentium, ad quam prima introductio est sacrarū intelligentia scripturarum: & ppter hoc dederit tibi dñs deus regionēs gentium, & possideris labores populorū, ut custodias iustificatiōes eius, & legem eius requiras, caue ne ingratus sis: caue (inquam) ne cum iustitiæ sumptibus, quos tibi dedit deus, peccato militare uelis.

¶ Secunda dilectionis operatio respiciens ad id qd dixerat: et ex tota anima tua, ipsa est uita actiua, quam sic tradere incipit, dominum deum tuum timebis, & illi soli seruiues, ac per nomen eius iurabis.

Equitur continuo secunda dilectionis operatio, respiciens ad id quod dixerat, & ex tota anima tua. Dominum deum tuum timebis, & ipsi soli seruiues, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctarum gentiū, quæ in circuitu uestro sunt, quoniam deus æmulator dominus deus tuus in medio tui, ne quando irascatur furor dñi dei tui cōtra te, & auferat te de superficie terræ, & cætera usq; præcepitq; nobis dominus deus noster, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus dominum deum nostrum, & bene sit nobis cunctis diebus uitæ nostræ, sicut est hodie. Nōne in uerbis istis splendida (ut supradictū est) facies Moysi illam intendit operationem dilectionis, quam Israel dei uitam actiuam nominare consueuit. ¶ In ea nanq; hoc agitur quod dictum est: diliges dominum deum tuū ex tota anima tua, dum non uadit post deos alienos cunctarum gentium: quod peccatum est animarum adulerantium, sed dominum deum suum tanq; uirum unicum & legitimū timet, & ipsi soli liberali seruitio seruit, quia timor eius non pœnalis est, quem perfecta charitas (ait Iohannes Apostolus) foras mittit, sed est timor religiosus ac uenerabilis, timor sanctus (ut Psalmista canit) permanens in seculum seculi. ¶ Proinde quod nunc dicit, dominum deum tuum timebis, tanquam repetitionem superioris dicti, quo dixerat: diliges dominum deum tuum cōueniēter accipis. Sicut enim in eo quod dictum est: Initium sapientiæ timor domini, timorem à sapientia non seiungit: immo sapientiæ coniungit, tanq; initiū cōsummationi cuiusq; rei: sic & in isto dum post illud dictum: diliges dominum deum tuum, subiūgit, dominum deum tuum timebis, non à dilectione sermō recedit, sed dilectionis initium siue fundamentum ponit. Alias autem & ueræ animæ deum tāquam uirum diligenti utile est, time re pœnam siue uindictam adulerij: quippe ubi præmissa, non ibitis post deos alienos, cōti-

Psalm. 85.
Can. 7
Lucæ. 10

Can. 9

Deu. 6.

Contemplati
uæ uitæ debē
tur sumptus ex
domibus regum
&c.

Psalm. 104

Deu. 6
Secunda dile
ctionis opera
tio

Vita actiua

1. Ioh 4
Psalm. 78.
Timor & dile
ctio dei, in ani
ma simul sūt.
Psalm. 110.

Deut. 6. **n**uo subiungit. Quoniam deus æmulator dominus deus tuus, in medio tui, ne quando irascatur furor domini dei tui cōtra te, & auferat te de superficie terræ. ¶ Cætera quæ sequuntur, non tentabis dñm deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis, ac deinde cum interrogauerit te filius tuus cras, dicens: quid sibi uolunt testimonia hæc & cerimonie atque iudicia, quæ præcepit nobis dominus deus noster, dices eis: serui eramus Pharaonis in Aegypto, eduxitq; nos dominus de Aegypto in manu forti. Hæc (inquã) & sequentia congrua sunt instrumenta diligentis animæ, tanquam castæ matris familias, quam non deceat curiositas & uagatio oculorum, sed pudor & reuerentia circa intentabilem uirum, & sollicitudo circa domus suæ custodiam, & disciplina castitatis in ædificatione filiorum. ¶ Hæc operatio dilectionis, dignitate quidem secunda, cæterum ordine prima est, uitam exercens actiuam illa autem supradicta, dignitate prima, ordine secunda est, uitam componens contemplatiuam. Non enim post professionem contemplatiuæ descendimus ad actiuam, sed post exercitacionem actiuæ, ascendimus ad contemplatiuam. Huic operationi si quid excedit, dicitur sollicita est, & turbatur erga plurima (quinq; enim sensibus corporis extracta laborat) debetur misericordia, propter hoc ipm, quod bene satagens circa frequens ministerium, esuriem pauit, sitienti potum dedit, hospitem collegit, nudum operuit, infirmum uisitauit, ad eum qui in carcere erat, uenit. Pulchre ergo spem suam intmans filijs suis, dicit in fine sermōnis: Eritq; memor nostri misericors dominus deus noster, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius, sicut mandauit nobis.

Vita actiua, dignitate secunda, ordine prima est

Lucæ. 10

Matth. 25.

¶ Tertia dilectionis operatio respiciens ad id quod dixerat, & ex tota fortitudine tua, est aras subuertere, confringere statuas, & hæc operatio Pharæorum corona est, sed modo dissimili, quia non punauerunt gladio materiali.

Caput .XVII.

Deute. 7.
Tertia dilectionis operatio.

Sequitur operationis dilectio tertia, respiciens ad id quod dixerat: Et ex tota fortitudine tua. Cum (inquit) introduxerit te dominus deus tuus in terram quam possessurus ingredieris, tradideritq; gentes multas, percuties eas usq; ad interitionem. Non inibis cum eis fœdus, nec miseraberis earum, neq; sociaberis cum eis coniugia. Quin potius hæc facietis eis: Aras eorum subuertite, confringite statuas, lucosq; succidite, & sculptilia corrumbite: quia populus sanctus es domino deo tuo, & cætera usq;, dabitq; eos dominus deus tuus in conspectu tuo, & interficiet illos donec penitus deleantur. Tradet reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo, nullusq; poterit resistere tibi donec cõteras eos. Sculptilia eorum igni combures. Non concupisceas aurum & argentum, de quibus facta sunt, neq; assumes ex eis tibi quicquam, ne offendas, propterea quia abominatio est domini dei tui, nec inferes quicquam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. ¶ Nonne in uerbis istis splendida facies Moysi illam intendit operationem dilectionis, in qua ex tota fortitudine sua decertauerunt, & ante aduentum Christi ueteres sancti, scilicet iudices inclyti, reges gloriosi, Prophete splendidi: quorum in hoc certamine Helyas notissimus existit, memorabilesq; Machabæi, & post aduentum Christi sancti Apostoli, ac tam multi martyres gloriosi? Isti nanq; omnes, sicut ex toto corde suo, & ex tota anima sua, ita & ex tota fortitudine sua dominum deum suum diligentes, hæc fecerunt. Aras gentium subuenterunt, statuas confregerunt, lucos succiderunt, sculptilia combusserunt, & sicut ibidem dictum est inter cætera, quæ cuncta hic perscribere nimis longum fuisset, deuorabis omnes populos quos dñs deus tuus daturus est tibi deuorauerunt populos multos per orbem terrarum, ad deuorandum missi, sed deuoratione dissimili. Veteres nanq; sancti deuorauerunt ore gladii materialis: noui autem deuorauerunt ore gladii spiritualis. Si quidem alia fuit temporis illius, & alia est ratio temporis istius: de qua utrorumq; temporum dissimilitudine, secundum causas patiendi & agendi, plenius egimus in opere quod scripsimus de uictoria uerbi dei. ¶ Huic operationi cum corona iustitiæ debetur sedes quoq; iudicij, & autoritas iudicandi, sicut scriptum est: Iudicabunt sancti nationes & dominabuntur populis. Pulchre ergo uerba ista tali fine compleuit. Quasi spurcitiam detestaberis, & uelut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est. Quid nam est hoc, nisi ac si diceret, iudicabis siue condemnabis? Quod quidem nunc facit, partim

Fortitudo, propheta, apostolorum & martyrum pro deo contra idola

Sancti nationes iudicabunt Sap. 3.

partim, ubi uidentur ipsi condemnati & pleriq; mortificati: facient aut uniuersaliter in die iudicii, palam ipsi iudices cōspecti sup oēm spurcitiā & oīm inquinamentū, & oēs sordes abominatiōnis, ut abijciant eas in locū immundū, in profundum inferni.

¶ Quod secundum similitudinem harum trium operationum unius dilectionis, debeamus iuari ad intelligentiam, quod pater & filius & spiritus sanctus tres personę & unus deus sit. Ca. XVIII.

Specabile (ut arbitror) imaginē habemus hic, per quā nobis inspicabilem speculari, & ex parte cognoscere ualeamus splendorē solis æterni. Ecce enim tres operatiōes dilectiōis, nec tamen tres dilectiōes, sed una dilectiō est: Et ecce tria spiramēta hominis, ania & cor, & utroq; fortitudo, nec tamen tres spūs unius hominis, sed unus spūs est. Sic dei tui, o Irahel, tres personę sunt

Similitudo trinitatis in operē dilectionis

Similitudo trinitatis in operē dilectionis

Pater & filius i diuinis, sicut ania & mens eius in hoie, Prouerb. 8

Iob. 36

Ecc. 43

1. Cor. 13

Pater & filius & spūs sanctus: nec tamē tres dñi, sed unus est deus. Nonne aliud agit anima, & aliud cor siue mens humana? anima quippe totū corpus uiuificat, & cuncta corporis officia per quinq; sensus dispensat: cor aut siue mens in cōspectu animę est, & cū ea graditur, ac pręscribit ei cūcta quę faciat utilia. ¶ Sic quodāmodo deus pater uiuens in semetipso uiuēta est sempiterna: filius aut siue uerbū ipsius in ipso est & in ipso erat, puidens ut faceret cūcta ualde bona, ita ut dicat ipm uerbū, ipa sapiā. Quando pręparabat cęlos adērā, quando certa lege & gyro uallabat abyssos, quādo æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, qñ circūdabat mari terminū suū, & legē ponebat aquis, ne transirēt fines suos, qñ apēpendebat fundamenta terrę, cum eo eram, cūcta componens. Pene sic de anima architecti, qui basilicā istā siue munitiōē illā ædificauit, loquatur cor siue mens ipsius, qñ pręcogitabat mensuras longitudinis, latitudinis, & altitudinis ædificij huius, quādo certa lege numerorū distinguebat columnas & intercolumnia, siue turres & interturria eius, qñ eligēbat lapides quadratos siue quadrandos quos in fundamēto poneret, cū ea eram, cūcta cōponens. Neq; em̄ aliter ista pręcogitaret, nisi cor siue mens cū ea esset, id est, nisi anima rationalis siue artificiosa existeret. ¶ Sed quid multa? Memento (ait quidā) qđ ignores opus eius, de quo cecinerunt uiri. Omnes homines uidēt eum, & unusquisq; intuetur procul. Ecce deus magnus uincens sciam nrām, numerus annoꝝ eius inestimabilis. Si opus eius, id est seipm̄ ignorat homo: factus em̄ est ad imaginē dei, & iccirco recte dicitur, quasi proprium op⁹ ei⁹, quātomagis ipm̄ ignorat? Non em̄ ipm̄ sed de ipso cecinerunt uiri, scilicet Moyses iste & ceteri sancti, qui maxime habuerunt sciam dei, hinc quidā illorum dicit: Quis uidit eū, & enarrauit, & quis magnificauit eū sicut est ab initio: Procul uidēt omēs, procul intuetur unusquisq;: procul (inquā) id est, per speculum & in ænigmate: Ut autē uideatur facie ad faciem, pręsentis temporis non est, sed in futuro spes ista reposita est.

¶ Quod filius dei & procedens ex eo spiritus sanctus, in eo assimilatus sit quod dicitur dominus Moysi congrega mihi septuaginta uiros, & auferam de spiritu tuo, & tradamq; eis. Caput .XIX.

Atius secundum lectionem pręscriptam tractare poterat de gloria seu claritate uultus Moysi, siue apertione libri quondam signati, sed nos tui nominis o trinitas deus in isto loco thesaurū inuenisse contenti, quod est nostri propositi, recordemur & illud de gloria eiusdē Moysi, quod pūnet ad processionē spiritus sancti. Diximus nanq; superius in quo prophetis & patriarchis, quorū non confunditur uocari deus, scilicet in Abrahamā, Isaac, & Iacob, trinus & unus deus assimilatus fuerit, nunc scdm̄ hoc mysteriū spūs sancti, promptū est dicere, qualiter in manu Moysi quoq; assimilatus sit. ¶ Crescete gloria Moysi, creuit & inuidia populi, in tm̄ quod Moysi intoleranda res uisa est, & ait ad dñm: Cur afflixisti seruum tuū? Quare non inuenio grām coram te? & cur impositi pondus uniuersi populi huius super me? Et cetera usq; finē at aliter tibi uidet, obsecro ut interficias me, & inueniā grām in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. ¶ Operæ pretiū est animaduertere qđ dicimus, quia Moyses exemplū oīm pręlatorū, qui bene pręsunt, nimirā à subditis inuidiā patiebat, ita ut uideret ei tormētū huius importabile pondus: quia cū esset mitissimus super oēs hoies, q morabant in terra, blasphemabat à detrahētib; & murmurātib; tanq̄ hō elatus & glorię nimis audis, in tm̄ ut nec frater ipm̄ Aaron nec soror

Heb. 11

Quō in Moyse assimilata trinitas. Num. 11

Moyse exemplar oīm pręlatorum. Num. 12

Maria pepercerint illi ab huiusmodi iniuria. Dixerunt enim: Num per solū Moysen locutus est dñs: Nōne & nobis similiter locutus est: Ex uerbis ipsius dicitur ad dñm: In autali ter tibi uidei, obsecro ut interficias me, & iueniā grām in oculis tuis, ne tantis afficiar malis promptū est agnosci, quāta doloris tēpestas in corde eius fuerit. ¶ Et dixit dñs ad Moysen Congrega mihi septuaginta uiros de senioribus Israhel, quos tu nosti qđ senes populi sūnt ac magistri, & duces eos ad ostiū tabernaculi scederis, & facies ibi stare tecū, ut descendam & loquar tibi, & auferam de spū tuo, tradamq; eis, ut sustentēt tecū onus ppli, & non tu solus graueris. Venit igitur Moyses & narrauit populo uerba dñi, cōgregans septuaginta uiros de seniorib; Israhel, qđ stare fecit circa tabernaculū. Descēditq; dñs p̄ nubē, & locut; ē ad eū, auferēs de spiritu qui erat in Moysē, & dans septuaginta uiris. Cūq; requiesisset in eis spūs, pphetauerunt, nec ultra cessauerūt. ¶ Mira pietas dei, mira benignitas Moysi. Quo em̄ alio modo melius satis populo facere potuit, quatenus nō uideret uelle solus gloriari: Sed & hoc par; usum est ei, qđ septuaginta uiros glorię suę participes habere meruit, nisi etiā oēm pplm optaret, sibi posse in dño gloriari. Cū em̄ currens puer nūciasset ei, dñs cens: Heldad & Medad pphetant in castris: statimq; Iosue filius Num, minister Moysi, & electus e pluribus, diceret: dñe mi Moyses prohibe eos, ad hęc ille. Quid (inquit) amularis pro me? Quis tribuar, ut ois pplus prophetet, & det eis dñs spiritum suum.

¶ Quod partem glorię Moysi, scilicet p̄phetiam, illi septuaginta uiri acceperunt, non etiam operationem uirtutum sicut Iosue, de quo dixit dominus, & dabis ei patre glorię tuę, & quod hoc intēderit dicens, do, auferam de spiritu tuo. Caput .XX.

ANtequam huius rei gestę ingrediamur sacramētum iuxta tenorē propositi, quo glorificare proposuimus, a que de filio ut de patre procedentē spiritū sanctū, libet paulisper immorari, hic in sensu literali: quia dñs taliter dixit, & auferā de spū tuo, tradāq; eis, itēq; scriptura dicit, & locutus est ad eū, uidelicet ad Moysen, auferēs de spū qui erat in Moysē, & dans septuaginta uiris. Quid em̄: Nō poterat illis dare spiritum suum, nisi diminueret spiritum Moysi, id est, spiritum, que dederat Moysi: Hoc recte quæreres, si ita dixisset, & auferā tibi. Nunc autē absolute dixit, & auferā, qđ non est aliud, nisi ac si dixisset, & accipiā de spū tuo, tradamq; eis, id est, nō quantum habes tu ex diuisionibus grāę spiritū sancti, sed partē aliquā huius glorię tuę dabo eis. ¶ Sic em̄ de nomī natissimo Iosue: postmodū ip̄e dñs dicit: Et dabis ei pręcepta cunctis uidētibus, & partē glorię tuę, ut audiat eū omnis synagoga filiorū Israhel. Et ita factū est. A quę Iordanis diuisa sunt, dicēte dño ad Iosue, hodie incipiā exaltare te, corā omni Israhel, oisq; ppl̄s transiuit per arenē aluēū, & hęc fuit pars glorię Moysi, qui glorificatus est eleuando uirgā suam, & diuidēdo mare ut graderetur fili; Israhel in medio mari per siccū: Pars (inquam) glorię fuit. Nam in ista gloria, scilicet in operatione tantę uirtutis hoc plus fecit Moyses qđ rursum extēdit manū cōtra mare reuersāq; sunt aquę, & operuerunt curus & equites cuncti exercitus Pharaonis, nec un; qđē superfuit ex eis. Cętera quoq; si memores, ueraciter dicam animaduertis de Iosue, & dabis ei partē glorię tuę. Non em̄ tantus fuit in omnibus signis atq; portentis, ut fuit Moyses, quę fecit p̄ eum dñs, corā Pharaone & Aegyptiis, & corā uniuerso Israhel. ¶ Igitur quod dixit dñs, & auferā de spū tuo, & dabo septuaginta uiris, nō aliter oportet intelligi, quā ac si dixisset, & dabo illis partē glorię tuę, sicut dixit de Iosue. Pars em̄ glorię Moysi, pphetia fuit, extra quā nihil glorię uiros illos accepisse scriptura meminit, dicēs. Sūq; requiesisset in eis spūs, pphetauerūt, nec ultra cessauerūt. ¶ Totū qđ dicere molimur, pparū rei similitudinē demonstrare promptū est. Ecce ignis, cū sit corpus, absq; sui diminutiōe diuiditur, & absq; sui detrimēto sese diffundit, ut quantalibet inde partes auferamus. Sed nunquid ei, uidelicet igni, magno siue exiguo, luminari seu grādi seu paruo, qui pp̄iā auferimus, dū luminaria plurima, prout uolumus, accendēdo quasi partes de uno auferimus: Nimirū quantalibet diuisus in partes, ignis, de quouis luminari, mutuari tñ luminis detrimēta nō nouit. Sic de isto dñs dicere potuit, auferā de spiritu tuo, tradamq; eis, ac si diceret, de pluribus gratijs, tibi collatis, gratiam unam, gratiam prophetiam impartiar illis.

FINIS LIBRI QVINTI.

Ruperi

Num. .ij
Septuaginta uiris datum de spū Moysi.

Moysi benignitas erga populum

Auferā de spiritu tuo. Quō recte intelligitur

Dabis Iosue partē glorię tuę. Num. .z7

Iosu. 3.
Exod. .14

Num. .ij

Ignis hęc similitudinem ad dona spūs sa.

RVPERTI ABBATIS LXVII

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI,

nitatis, & processione sancti spiritus, Liber. VI.

De eo quod in Michæa scriptum est, & suscitabimus super eum septem pastores & octo primates homines. Qui pastores & qui sint primates, & quid sit eos super Christum suscitari, & quod Moyses sit vnus de pastoribus illis. Ca. I.

VOTIENS DE GRATIA DOMI,

ni nostri Iesu Christi, sermonem facientes, ad memoriam reuocamus aliquid eorum, quæ magni patres & iudices Israel, in typum eius gesserunt, facimus uel facere cupimus illud, quod de ipso per Michæam Prophetam inter cætera dictum est. Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. Qui nam sunt uel fuerunt septem pastores, nisi Abraham Isaac & Iacob & Ioseph, qui ad Pharaonem introducens fratres suos, hoc profiteri iussit, uiri pastores sumus serui tui ab infantia nostra usque in præsens & nos & patres nostri. Verum quippe dixerunt, quia patres eorum Abraham Isaac & Iacob, & ipse Ioseph,

Mich. 5
Septem pastores & patriarchæ. Ge. 46

cum adhuc esset puer, curam habuerunt alendorum gregum. Abraham ergo & Isaac & Iacob & Ioseph. Iste quoque Moyses, quem dominus de rubo uocauit, cum pasceret oues Iethro foceri sui: & David, quem sustulit dominus de gregibus ouium, de postetantes accepit eum. Nonne sex pastores sunt. Quibus adde Abel, qui & ipse primus fuit pastor ouium, & septem pastores sunt. Porro octo primates homines, octo sunt præcipui iudices, qui notis & memorabilibus præliis uicerunt hostes, & de cæde uastantium liberauerunt Israel uide licet Iosue, & Othoniel, Ahot & Barach, & Gedeon, Iepthe, Samson, & Samuel. Et quid est istos septem pastores, & octo primates homines suscitare super eum, scilicet rectorem summumque iudicem Israel, qui ex te egressus est. O Bethlehem Iudæ, sicut ibidem in eodem Propheta præscriptum est. Quid (inquam) est, istos suscitare super eum, nisi demonstrare, quia typum eius isti prætulerunt, & ipse in ueritate compleuit ea, quæ isti in figura contigerunt. Nunc igitur pastorem Moysen hoc modo super eum suscitemus, ut secundum sacramentum rei gestæ, quam scripsimus, fateamur id quod uerum, quod pium, quod catholicum est, quia sicut de deo patre, ita & de deo dei filio procedit spiritus sanctus.

Exo. 3

Psal. 77
Gene. 4
Octo primates, octo iudices præcipui in Israel

I. Cor. 10

Item de uerbo suscitationis, quoniam suscitari dicitur id quod mortuum fuerat & reuiuiscit. Caput II.

Uisquam scriptura sacra narrauit de aliquo pastore siue primatu eius modi, tale quid dictum, tale quid factum, ut est hoc, quod dictum est à domino huic Moysi. Et auferam de spiritu tuo, tradamque eis: rursumque et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moysen, & dans septuaginta uiris. Eo magis hunc suscitare cupimus super eum, de quo secundum facti huius mysterium procedit spiritus sanctus, de cuius plenitudine (ait Iohannes Baptista) nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Sed iam in primis non importune ratio quaeritur de uerbo suscitationis. Suscitur enim uel suscitari dicitur id, quod mortuum erat & reuiuiscit. Num ergo quod taliter actum est in Moysen, mortuum fuit. Plane mortuum, propter excellentem uitam quæ est in gratia & ueritate domini nostri Iesu Christi. Sicut enim Apóstolus, cum loqueretur de illa literaliter claritate uultus Moysi, quam uidentes filii Israel timebant, dixit, Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam, id est, ad comparationem excellentis gloriæ, & de ista spiritus Moysi, recte dicas effusione, quia nec dicendum est quod fuerit uiuum aut uiuidum propter excellentem uitam, id est, ad comparationem excellentis uitæ. Recte ergo dictum est suscitabimus, id est, quod in Moysen factum, minus uitæ & utilitatis habuit, in Christo ueram esse uitam monstrabimus. Quare autem non dixit, suscitabimus in eo, sed dicere maluit, suscitabimus super eum. Nimirum, propter minorationem eiusdem

Num. 11

Iohan. 1
Suscitabimus super eum

Exo. 34
2. Cor. 3

F. 4 domini

Plalm. 8. dñi nostri Iesu Christi, quia non solū minoratus est: paulominus ab angelis, ueq; etiam minor uisus est Moyses & oibus pphetis. Lōge supra formā illā, in qua super terrā uisus & cū hoibus cōuersatus est, supra formā serui, in qua potuit etiā crucifigi, sunt ea quæ testificamur de ipso scdm scripturas ueritatis, scripturas in primis huius Moysi. Qd sciens ipse, cum de aduentu spūs sancti loqueret, dixit: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annūciabit uobis. Statimq; subiunxit. Omnia quæ habet pater, mea sunt. Propterea dixi, q de meo accipiet, & annūciabit uobis. Quid nam est, quod ait, oia quæ habet pater, mea sunt: nisi ac si diceret, oēs scripturæ, quas utiq; cōdidit pater, p nuncios suos Moysen & pphetas alios, in me tendunt: Cū ergo spūs ueritatis faciet uos intelligere qppā eorū quæ scripta sunt de me in lege & pphetis & psalmis, hoc plane erit accipere de meo, & annūciare uobis, atq; hoc agēdo ille me clarificabit, scilicet apud uos & apud oēs q credēt sermonibus uestris dū maiora sentietis, quā nūc de me ipso supra id qd nūc uidetis in me, aut ex me auditis.

Iohan. 16
Ille de meo accipiet.

Lucæ. 24

Quomodo suscitatum fuerit super dominum **Christum** hoc mysterium huius pastoris, in eo, quod septuaginta uiros ut de spiritu eius daretur eis, congregare iussus est ad ostium tabernaculi foederis. **Ca. III.**

Moyse congregans .lxx. uiros, typum Christi Heb. ij.

igitur Moyses cōgregans septuaginta uiros de senioribus Irahel, q̄s nouerat ipse, qd senes essent & magistri, ad hoc ut de spū suo daret eis in ministerio, significat dñm nrm Iesum Chrm, q discipulos quos elegit notos habēs qd senes eēt id est, fidē haberēt, in qua testimoniū (ait Apl̄s) cōsecuti sunt senes, id ē, sancti p̄res, iccirco cōgregauit ut participes eos faceret spūs sui q in ipso est: nō ad mensurā sicut in qliber sc̄ōz, sed (sicut ait apl̄s) quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Docet nos hoc colūba illa, quæ baptizato eo uisa est descendēs in eū, sicut Lucas manifestius scribit, quia apertū est cœlū & descendit spūs sanctus corporali specie, sicut colūba, in ipm. Nimirū & illa corporalis species quiddā totū integrū atq; indiuiduū: & istud Apl̄s dicitur: quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, hoc asserūt, quia spūs sc̄ūs huic nō ad mensurā datus est, sed totus in ipso est, totus in ipso manet, cū oibus donis suis: sicut corporalis species colūbæ tota in eū descendit cū oibus mēbris suis, nō qd tunc spūs sanctus in illo esse uel manere cōcepit, sed qd in eo esset, qd in eo maneret, tali specie demonstrauit. Deniq; si de natura eius humana recogitet aliquis, certū est, quia manet in eo spūs sanctus ab initio cōceptionis, q̄ppe quē de spū sancto uirgo intemerata cōcepit. Si autē de diuina natura sermo sit, stultū est ambigere, utrū in filio spūs sanctus sit cū & pater & filius & spūs sanctus una substantia sit, nullo loco separabilis, nullis accidētibus permutabilis. Vbi iste legislator & benedictionis dator, uiros istos cōgregauit, ut de spiritu suo daret eis: Ad ostiū tabernaculi foederis, & ibi stare secū fecit. Qd est ostiū tabernaculi, cœlestis tabernaculi, nō manufacti: Non em̄ ignotū esse debet aliud esse tabernaculū, qd fixit deus & nō homo. Et aliud, qd iubēte deo scdm exemplar illius fixit homo, iubente (inquā) & dicente deo. Inspice & fac scdm exemplar, qd tibi in mōte monstratū est. Quod ergo est ostiū cœlestis tabernaculi, nisi passio dñi nostri Iesu Chri, in qua patefactū est latus eius lācea militis, unde sanguis & aqua p fluxit: Non em̄ aliud nouimus ostiū, neq; aliunde, nisi per fidē huius sacramēti, est nobis introitus, siue transitus in locū tabernaculi admirabilis usq; ad domū dei.

Coloss. 12
Lucæ. 3

Spūs sanctus in Christo plenissime

Num. ij

Exo. 25.
Ostiū tabernaculi in Chro, latus eius laticum

Plalm. 41
Rom. 6

Iohan. 17.
Lucæ. 22

Actu. 2

Ad illud quidē ostiū omēs adducimur, omēs quicunq; in Chro Iesu baptizati sumus, nam in morte ipsius baptizati sumus (ait Apl̄s) & ibi spiritū sanctū accipimus. Sed pulchrū est hic illos primores uiros attendere: quos tunc præsentialiter adduxit, dicens inter cetera, subleuatis in cœlū oculis, quos dedisti mihi custodiui, & nemo perijt ex eis nisi filius p̄ditionis. Quō stare fecit eos secū: Vos estis (ait) qui permansistis mecū, & ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnū. Ita steterunt cū eo ad ostiū tabernaculi non dico septuaginta uiri, immo uiri iam centū & uiginti, qñ descendit dñs, & auferens de spū Chri, tradidit eis, qñ factus est repente de cœlo sonus tanq; aduenientis spiritus uehemētis, & appauerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis.

De eo quod uisq; ad illud patienter sustinuerat dominus: postquam autem tot homines acceperunt de spiritu Moysi, murmurātem populum percutere cōcepit, & in cuius rei figura istud contigerit. **Caput. III.**

M ultū

Vltim ad rem pertinet, cōsiderare, quē uel qualia cōtigerunt populo illi, postq̄ acceperunt de spiritu Moysi, & pphetauerunt, nec ultra cessauerunt illi lxx. uirū: lam antea tentauerunt dñm multis uicibus, & male locuti fuerant in ipsis bñs ficijs dei, nec em̄ sine murmuratione quicq̄ petierunt. Sic incipientes. Quid bibeamus? Et itē murmurantes dixerunt. Vtinā mortui essemus p manū dñi in terra Aegypti, qñ sedebamus sup ollas carniū, & comedebamus panes in saturitate. Patiēter sustinuit eos dñs murmurantes, & male loquentes, cū diceret Moyses ad dñm. Quid faciā p̄p̄o huic? Adhuc pauxillulū, & lapidabit me. Tanta erat duritiā ceruicis illoꝝ, ut iam sic timeret Moyses, nec tñ dñs aliqua illos per semetip̄m plaga percussit, nisi qđ Moyses p̄pter reatum uituli, quē fecit Aaron, ultro & iniussus p̄cepit filiis Leui, & occidit unūquisq̄ fr̄em & amicū & proximū suū, cecideruntq̄ in illo die uiginti tria milia. Verē illic Moyses, p̄ dño zelatus est. ¶ Nos autē de eo nunc agimus, qđ dñs, p̄ Moysē iratus est. Hoc nusquam uel dicitur uel factū reperitur, anteq̄ accepto de spū munere diuī suo, pphetarēt ut homies, sed extunc, quia nō cessauit eoz̄ murmuratio cōtra Moysen, audiens dñs iratus est, ita ut foro rem eius in primis operiret cadēs lepra quasi nix, & pplm̄ percussit furor dñi plaga magna nimis: & oēs (inquit) hoies qui uiderunt maiestātē meā & signa quā feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decē uicēs, nec obediuerunt uoci meā, nō uidebunt terram p̄ qua iurauī patribus eoz̄, nec quisquā ex illis qui detraxerunt mihi intuebitur eā. Et ita factū est. Quosdam ex illis terra deglutiuit, quosdam ignis cōsumpsit, quidā à ferpentibus perierunt, & ois illa generatio, quā exierat de Aegypto à uiginti annis & supra, p̄ter Iosue & Caleph filium Iephone, uarijs cladibus consumpta, & in deserto prostrata est. Quid hoc sibi uult, quod non ante sed post diffusionem spiritus Moysi, tam terribile fuit super illos iudiciū siue ira dei? Nam hęc omnia (inquit Apostolus) in figura contigebant illis, & proinde diligentius quærere debemus, quid per istam dispensationem temporis, p̄figuratum fuerit.

Murmura & cētatōes Iudæ orū cōtra deū Exo. 17 Ibidem. 36.

Exo. 32

Num. 12 Num. 14

Plagæ Iudæoz̄ Num. 36 Num. 27

1. Cor. 10

¶ Be eo quod phariseis dicentibus, hic nō eijcit demones nisi in Beelzebub principe demoniorum, respōdit dñs: Qui autē dixerit uerbū cōtra spiritū sanctū, non remittetur ei neq̄ in hoc seculo neq̄ in futuro, & quod illa res gesta in figura contigerit huius iudiciū.

Caput V.

Vm quæstioni siue capitulo huic intendimus, simulq̄ audimus Aplm̄ dicentē nos autē sensum Ch̄i habemus, ecce sensus eiusdē Ch̄i nobis dignāter occurrit in uerbis istis, quē phariseis r̄ndit, quia dixerunt. Hic nō eijcit demones, nisi in Beelzebub principe demonioꝝ. Et si ego (inquit) in Beelzebub eijcio demones, filij uestri in quo eijciūt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Paucisq̄ interpositis, ideo dico uobis (ait) omne peccatū & blasphemia remittet̄ hoibus: spūs autē blasphemie nō remittet̄. Et quicq̄ dixerit uerbū cōtra filiū hois remittet̄ ei. Qui autē dixerit cōtra spū sanctū, nō remittet̄ ei, neq̄ in hoc seculo neq̄ in futuro. In uerbis (inq̄) istis sensus Ch̄i nobis occurrit, dū p̄scripto intēdimus capitulo de causā Moysi, cur nō ante sed postq̄ de spū eius datū est, lxx. uiris murmurātibus atq̄ detrahētibus, deus iratus ē, & nō peccit, sed ira eius ascēdit sup eos, & terribiliter modis diuersis (sicut supradictū ē) cōsumpsit eos. ¶ Dicamus ergo: Quā diu dñs n̄ Iesus Christus solus uidebat suimet testis, quasi iure uideret̄ parvipēdi à dicentibus. Tu de te ip̄o testimoniū phibes, testimoniū tuū nō est uerū: quis ecōtra ueraciter r̄ndere possit, & si ego testimoniū phibeo de me ip̄o, testimoniū meū uerū est, quia scio unde ueni & quādo, tā diu iusta patiētia p̄c̄m eoz̄ remissibile eē iudicauit, dicēs eis. Quicq̄ dixerit contra filium hominis, remittetur ei. Possunt em̄ adhuc de ignorantia exulari: iccirco cum pateretur dixit. Pater, ignosce eis, non enim sciunt quid faciunt. Vbi autem spiritus sanctus, ad testificandum uenit, secundum quod ipse promisit, dicens: Cum autem uenerit paraclētus, quem ego mittam uobis à patre spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimoniū perhibebit de me, & uos testimoniū perhibebitis: iam ex tunc excusationem non habuerunt de peccato suo, & hoc prospiciens. Qui autem (inquit) dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Et ita factum est. Non enim ante, sed postquam spiritum sanctum misit discipulis suis, & illi

1. Cor. 2

Mat. 12.

Pctā Iudæoz̄ in filiū, minus punita sunt q̄ pctā eoz̄ post datū Apl̄is spiritum sanctū Iohan. 8

Lucæ. 23 Iohan. 18

Mat. 12

qui fuerit

qui fuerant homines sine literis & idiotæ, ceperunt loqui varijs linguis magna dei, & de scripturis (quæ utiq; uoces sunt spiritus sancti) proferre testimonia Iesu Christi filij dei, iudicati sunt æterno iudicio, ut non remitteretur eis neq; in hoc seculo nec in futuro. Quin & in hoc seculo disperirent uincensibus Romanis, & in futuro trahentibus animas ad tormenta spiritibus malignis. ¶ Nimirum in figura gerendæ huius rei contigit illis, qui afflixerunt siue exacerbauerunt spiritum Moysi, ut non ante, sed postquam datum est de spiritu eius septuaginta uiris, irasceret in eos furor spiritus domini, & deleret tot tamq; diuersis modis omnem illam generationem, quæ exierat de terra Aegypti. ¶ In singulis quoq; hominibus, id est iudicium. Quàm diu enim per ignorantiam sanæ doctrinæ contraducunt, superna suspena tenetur super eos sententia iudicij æterni: ubi autem scientes ueritatem, per superbiam contraducunt ueritati, exempli gratia, ut Arius cæteris hæretici, siue hæresiarche plurimi, extunc iudicantur esse blasphemij, & uerbum dicere contra spiritum sanctum, & peccatum hoc non remittetur, neq; in hoc seculo neq; in futuro.

¶ Quod septimus pastorum supra memoratorum fuerit Dauid, & quod apud istum non solum triplicatum nomen dei sicut apud Moysen, uerumetiam relatiua inueniantur expressa noia trinitatis, quæ sunt pater & filius & spiritus sanctus, & quod hic primus spiritum sanctum nominauit, qui prius legebatur spiritus dei siue spiritus domini. Caput. VI.

Figura eius
modi resz pz
cessit i Moysē

Hæretici pec
cāt in spm. s.

I. Reg. 16
Psal. 77.

Septimus pastorum supra memoratorum extitit Dauid, quem passisse oues patris & sacra historia clarissime narrauit, & ipsemet canit uerbis huiusce modi. Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium, de postferantes accepit eum. Quàm multi & magni doctores pastorem istum modo supradicto suscitauerunt super eum, scilicet super dominum nostrum Iesum Christum. ¶ Nos quoq; postremi, p posse suscitauimus hunc super eum, cum in plærisq; alijs, tū maxime in opere qd scripsimus super duos libros regum primū & secundum.

Dauid manibz
festis de trinitate
loquutus
est q̄ Moyses.

Psal. 66

Psal. 2

Exo. 3.
Iohan. 8

Psal. 7.

Filius primogenitus
excelsus p
regibus terre

Psal. 82

Iohan. 20
Spm. s. Dauid
primus noiauit

Psal. 50

Actu. 2

¶ Apud istum, qd nri ppositi est, inuenimus manifestius expressum fidei nre thesaurum sancte trinitatis. Quō manifestius expressum? Nimirum nō solū, sicut apud Moysen, triplicato substantiali nomine qd est deus. Exepli gratia cū dicit: Benedicat nos deus deus nri, benedicat nos deus: uerumetiam expressis relatiuis noibus, quæ sunt pater & filius & spūs sanctus. Ait enim in ipso loquens ipse Christus: Dñs dixit ad me, filius meus es tu: subauditur, natura, nō adoptiōe. Sequit enim: Ego hodie genui te. Qd dicit, hodie, sic intelligimus, ac si diceret in æternitate, in immutabilitate. Sicut enim illi est esse, & non fuisse, aut futurum esse. Vnde & ad Moysen dixit: ego sum qui sum, & ad Iudæos, ante q̄ (inquit) Abrahā fieret, ego sum, sic in genitura eius neq; heri neq; cras admittit intellectus fidei nre, sed solum hodie. ¶ Qd deinde sequit dñm patrē adhuc dixisset: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. Cōstat esse dictū p humilitate nature nre: quia scdm hanc serui formā & illi cōgruit & nobis necessariū fuit, patrē postulare, id est, pati p nra salute. Nihil enim aliud intelligere uolumus hic in uerbo postulationis, nisi obedientiam cuius summa est, sacm siue sacrificiū sacrosanctæ eius passiōis. ¶ Itidē in alio Psal. cū dicit, idē pater, loquens in uisōe sanctis suis, quoz se unū gratulabat Dauid: ipse inuocabit me, pater meus es tu, deus meus & susceptor salutis meæ, & ego primogenitū pōnam illū, excelsū, præ regibus terræ. Cū (inquā) hæc dicit, & relatiua exprimit nomina patris & filij, & utrāq; exprimit naturā unici filij. Nam scdm naturā diuinā, ipse (ait) inuocabit me, pater meus es tu, & scdm naturā humanā, itidem ipse (ait) inuocabit me: deus meus & susceptor salutis meæ es tu. Iuxta hunc sensum ait iste primogenitus, iā excelsus præ regibus terræ factus. i. iam à mortuis resuscitatus, iam ad dexterā maiestatis in excelsis æterna sessione sessurus. Ascendo ad patrē meū & patrē uestrū, deū meū & deum uestrū. ¶ Spiritū sanctū idē Dauid primus nominauit, dicens: Ne pñcias me à facie tua, & spm sanctū tuū ne auferas à me. Nā eatenus scribebat spūs dei siue spūs dñi. Hic at qd sonorius est spm sanctū primus nominauit, de cuius dignitate uocabuli mentionē iam fecimus in primo libello præsentis opis. Itaq; relatiua noia sanctæ trinitatis, quæ sunt pater & filius & spūs sanctus, hic patenter edixit, quæ ante ipsum nec Moyses, nec alius sic euidenter expressit.

De promissis

De re promissione, que ad eum cum iuramento facta est, semel iuravi in sancto meo & cetera. & de trino nomine domini ad eum, cum dicit dominus, requiem dabo tibi, & dicitur tibi dominus, quod faciet tibi domum dominus. Cap. VII.

istum re promissio facta est cum iuramento, sicut ad Abraham, beati seminis quod est Christus, quod nasciturus esset de semine eius, unde & cantans misericordias domini, dixit ex ore ipsius domini. Semel iuravi in sancto meo, Si David mentiar, Semen eius in aeternum manebit. Unde uenerabiliter attendendum est quia beata trinitas, quae sese Abraham exhibuit in tribus angelis pro confirmatione promissionis, siue pro magnitudine & dignitate promissi, ipsa sese pene expressit in tribus uerbis ad David, in promissione eiusdem seminis, id est Christi. Haec dicit dominus exercituum, quem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, praedicetque tibi dominus, quod faciat domum tibi dominus. In istis namque uerbis, in isto initio tantae promissionis, quae intelligitur ex subsequentibus, dum dicit, cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius, ipse aedificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum, ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. In istis (inquam) uerbis patenter se ostendit per distinctionem personarum una diuinitas summam & indiuiduam trinitatis. Quis enim uel quae persona haec dicit. Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, nisi persona patris? Sequitur namque & dicit post modum, Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Ergo persona illa, de qua dicit dominus pater, praedicetque tibi dominus, ipsa est dominus spiritus sanctus, qui per os sanctorum prophetarum praedixit, quemadmodum & Zacharias dicit, Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt, prophetarum eius. Nam de quo protinus ait, quod faciat domum tibi dominus, ipsa persona est dominus filius. Non tres domini, sed unus dominus. Quantum potuit uel debuit sacra haec scriptura sacramentum hoc & futuris seruaui, & illis qui tunc erant, dum ipsa conderetur, abscondit hominibus: quia distinctionem trium personarum, sicut iam alias diximus, portare non poterant, si eis palam praedicaretur.

Psal. 83.

2. Reg. 7.

Ibidem.

Trinitas personarum in una substantia, ex uerbis David agnoscitur.

Luc. 1.

De eo quod ubi missus est apostolis paracletus spiritus ueritatis, immo & antequam appareret in linguis igneis (quod factum est die Pentecostes) cum aperuisset illis sensum ut inteligerent scripturas, prima testimonia Christi sumpta fuere de psalmis David. Cap. VIII.

Vanta putas in isto habet pater? Dixit enim filius, & nos supra me minimus. Cum autem uenerit paracletus spiritus ueritatis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Statimque subiunxit, Omnia quae habet pater, mea sunt. Propterea dixi quia de meo accipiet & annuntiabit uobis. Quanta ergo putas in isto habet pater? Quanta de isto accepit spiritus sanctus, & annunciauit apostolis, ut clarificaretur filius dei? Delectat ualde, quia postquam ascendit in caelum Christus filius dei, etiam antequam procederet spiritus sanctus apparens in linguis igneis, primum quod protulit de isto accepit, & Petro annunciauit ut diceret. Scriptum est enim in libro psalmorum, Fiat habitatio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter. Iam enim factum fuerat quod Euangelista Iohannes narrauit, dicens, hoc cum dixisset, insufflauit & dixit eis, accipite spiritum sanctum, quodque Lucas eiusdem diei & eiusdem uesperae gesta scribens, dixit inter caetera. Tunc aperuit illis sensum, ut inteligerent scripturas. Ut autem impleti sunt dies pentecostes, & procedens spiritus sanctus a throno maiestatis, atque sedit supra singulos eorum, tanquam ignis, apparuerunt enim illis dispartitae linguae, tanquam ignis, & repleti sunt omnes spiritu sancto, & ceperunt loqui uariis linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis: ut (inquam) haec uox facta est, & hac uoce facta, conuenit multitudo mente confusa, nonne primum quod spiritus sanctus per os Petri apostoli protulit, de isto accepit? Praemisso namque testimonio prophetae Iohelis, quod non essent ebrii sicut putabant illi, qui irridentes dicebant, quia multo pleni sunt isti: protinus data propositione de resurrectione domini nostri Iesu Christi, rationem hanc intulit. Dauid enim dicit in eum, Providebam dominum in conspectu meo semper, & caetera usque, non enim David ascendit in caelum, dicit autem ipse, Dixit dominus domino meo sede a dextris meis donec po-

Iohan. 16.

Testimonia de Christo ex psalmo. Act. 1. Psal. 108.

Iohan. 20. Luc. 24. Act. 2. Spiritus datus apostolis in linguis igneis.

Psal. 135. Psal. 139.

LXXII. RVPER. ABBA. DE GLORIFI. TRINI.

donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Hoc (ut supra iam dictum est) ualde delectat, quod cum dicere uolumus, quia pater multa in isto habet quæ filij sunt sicut & cætera omnia, omnes enim scripturæ in filium tendunt, prima quæ spūs sanctus protulit per os Petri apostoli ipso die quo datus est, perpendimus, quia de isto accepit, in quo deus pater testimonia fidelia quæ plurima filio suo thesaurizauit.

¶ Item de eo quod ait, ille spiritus me clarificabit quia de meo accipiet et annuntiabit uobis: et de illo versu psalmi quarti, Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti letitiam in corde meo. Cap. IX.

¶ In psalmo quarto dicit, Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti letitiam in corde meo. Qui uidelicet psalmus quartus hunc habens titulum, in finem psalmus canticum Dauid, si rite cōsideres, in illum diem spectat quo spūs sanctus (ut supra dictum est) procedens à throno siue maiestate patris & filij, discipulos Christi ita lætificauit, ut multo uiderentur pleni, loquentes linguis, & silere non ualentes præ gaudio, quod nemo ex tunc tollere potuit ab eis. ¶ Ad hoc perspicere iuuat sensum ordinemque psalmoz præcedentium psalmi primi, secūdi & tertij, simul & istius scilicet quarti: Quia uidelicet quatuor sacramenta nostræ salutis (quorum in fide uita nostra consistit) prædicant auri audienti, scilicet incarnationē, passionem, resurrectionē, atque ascensionē Iesu Christi filij dei, simulque lætitiā qua spūs sanctus (ut iam dictum est) in die Pentecostes discipulos eiusdem domini lætificauit. ¶ Hæc enim, o fili, de tuo spiritus sanctus accepit, & annuntiāuit nobis, ut possimus iam in ista fronte siue uestibulo gazophylaciij patris tui demonstrare quatuor insignia hæc tuæ nobilitatis, uidelicet, quod homo absque peccato natus, & cum hominibus cōuersatus fueris, & quod quasi peccator mortē sis passus propter obedientiam paternæ dilectionis, & quod à somno mortis exurrexeris per uirtutem diuinitatis, & quod in cœlum ascenderis, rediturus in die iudicij, & percussurus impios, quia sine causa aduersati sunt tibi. Proinde supra scriptum quarti psalmi uersiculum, Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti letitiam in corde meo, paululum differentes, à primo incipiemus hæc demonstrare breuiter, ut perspecta fronte siue uestibulo sanctuarij, quod intus amplissimum est: dicat, quicumque rudis, & similis nostri spectator adest. O quanta pater hic habet, & quanta spiritus ueritatis hinc accipere potest, ut annunciet nobis de his, quæ filio suo thesaurizauit pater: quoniam iam in ingressu tam fulgidus, tamque ordinatus prospectus sacramentorum, in quibus uitam habemus, ornatus est.

¶ Quod per intellectum psalmi primi, hoc de Christo nobis annunciet spūs ueritatis, quia et in hunc mundum sine peccato uenit originali, et in hoc mundo sine peccato uixit actuali. Cap. X.

¶ Primus psalmus, prima uox Psalterij dicit, Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentie non sedit. Quis præter unum talis aut tantus uir? Et quidem, si de peccatis actualibus agitur, ut de sanctis interim taceam maximis atque nouissimis, quis dinumerare possit multitudinem paruulorum innocentium, qui non abierunt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non steterunt, & in cathedra pestilentie non sederunt. Sed si originale recogites peccatum, nullus omnino est præter hunc unum, nam in Adam (ait apostolus) omnes peccauerunt. Hic ergo est ille uir uere beatus, cuius conceptio & natiuitas extitit secundum operationem spiritus sancti, quod pulchre insinuatur per hoc dictum. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. ¶ Pluraliter namque decursus aquarum diuisiones intelligimus gratiarum spiritualium, quæ omnes simul in istum deificum hominem, siue beatum uirum, ab ipso conceptionis initio diffusæ sunt. At in alios homines, qui cumque illo digni sunt, nequaquam sic uel tanta plenitudine, sed longe & incomparabiliter minus donis diuini datae siue distributæ sunt. Verum nos hac uice pedem retrahamus mentis de istarum profundo aquarum. Proposuimus enim demonstrare breuiter in hoc psalmo sacrosanctam domini & dei nostri Iesu Christi humanitatem, quod absque peccato fuerit tam originali quam actuali, & hoc perficere nunc sufficit ternis oppositionibus istis. ¶ Non abiit in consilio impiorum, sed in lege domini uoluntas eius. In uia peccatorum non stetit, sed in

Quatuor primi psalmi, secundum quatuor sacramenta salutis.

Beatus uir qui non abiit &c. hic est Christus solus.

Roma. 7. Luca. 7. Psalm. 7.

Decursus aquarum, diuisiones sunt gratiarum.

sed in lege dñi meditabit die ac nocte. In cathedra pestilentie non sedit, sed est uel erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Iam ergo duo opposita demonstramus consilia, quorum isti terni effectus ualde contrarij sunt. Quod fuit consilium impiorum, in quo abiit, id est, a deo recessit ille non beatus uir, ille uel uetus Adamus. Nimirum hoc, ut qui erat puluis, presumeret uelle, ut esset sicut deus. Quod contra consilium piolorum, in quo non abiit, id est, a deo non recessit iste beatus uir, iste nouus Adamus. Nimirum, ut qui natura erat deus, in puluerem nostrum descendere dignaretur. Illud fuit consilium spiritus diaboli: istud autem consilium spiritus dei. Inde oppositiones istarum, quas diximus, ternarum sunt: quia ille secundum consilium illud abiit, & istius uoluntas secundum consilium istud fuit in lege domini: immo & sicut Apostolus dicit sub lege factus est, cum esset dominus legis. Ille in uia peccatorum stetit, malam quippe cogitationem tantam ambitionis, opere demonstrauit: iste in lege domini die ac nocte meditatus est, ut quod figurabatur per legales ceremonias, uerbi gratia, agni & uituli, ceterorumque hominum, in ueritate sue passionis impletet. Ille in cathedra pestilentie sedit, id est, pestilentiam mortis utriusque, scilicet anime & corporis, posteris suis hereditariam dereliquit: iste autem ut lignum fructiferum hunc fructum in tempore suo dedit, ut comedentes carnem & sanguinem eius, ab illius cibi uetiti reatu simus liberati.

Gene. 3.

Gal. 4.

Iohan. 6.

¶ Quod per intellectum Psalmi secundi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia propter obedientiam passus sit pro peccatis nostris, scilicet obediendo patri dicenti: Postula a me, nimirum moriendo. Hoc enim fuit postulare, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam, terminos terre.

Caput .XI.

Vare ergo fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Dixit enim quodam loco Iudaeis, & quod illis dixit omnibus & gentibus & populis dixit & dixit. Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico, quare non creditis mihi? Quid aliud sibi uult percunctatio ista. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Iccirco taliter hunc psalmum secundum primo uel precedenti coniungimus: quia iuxta propositum, & hominem sine peccato fuisse conceptum uel natum atque conuersatum Christum dei filium, in illo primo agnoscimus, & in isto secundo causam cur passus fuerit, quam gentes & populi meditates inania non cognouerunt expressam intelligimus. ¶ Ait enim: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. Audito uerbo quod dixit, postula a me, modum quoque siue qualitatem postulationis debemus nosse. Quomodo nisi moriendo postulauit? Humilitas proculdubio sacrosanctae eius passionis postulatio fuit, sacrificium fuit, praeter quod aliud holocaustum & pro peccato deus noluit. Est igitur sensus. Iccirco ego beatus uir, qui morti nihil debui (quia peccatum non feci) mortis debitum solui, iccirco quando fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, quando asciterunt reges terrae, & principes conuenerunt in unum, aduersus dominum & aduersus me Christum eius: Iccirco (inquam) tacui, semper filii, patiens fui, qui poteram usquequaque dicere, quod semel dixi, ego sum, & abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, quia dominus pater dixit ad me: Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. ¶ Ad hanc patris dictionem, cum multa consonent, illud quoque pertinet quod Esaias inter cetera dixit. Si posuerit pro peccato animam suam, uidebit semen longaeuū, & uoluntas domini in manu eius dirigetur. Unde autem mors eius tanti esset aut tantum ualeret, nisi idem ipse, qui homo in seculo natus est, deus ante secula existeret? Propterea dicitur pater: Postula a me, praemisit, filius meus es tu, ego hodie genui te. Ceterorum, quae sequuntur usque in finem Psalmi, summa haec est, quam dixit, & ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me. Item dixit: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Potestas utique iudiciaria a dextris & a sinistris, quae designatur, hoc breui uersiculo: Reges eos in uirga ferrea, tanquam uas figuli confringes eos.

Psalm. 2.

Iohan. 8.

Christus moriendo postulat a patre gentes hereditatem suam
Psalm. 29

Iohan. 18.

Esa. 53.

Iohan. 18.

Mat. 28.

Psalm. 2.

¶ Quod per intellectum Psalmi tertij, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia resurrexit, & in caelum ascendit, & hoc esse quod dicit: Ego dormiui

G. mihi

miui, & soporatus sum, & exurrexi, et, tu autem domine susceptor meus es: Caput XII.

ostquam fremuerunt gentes, & populi gentiles & Iudæi, usq; dum interime-
rent eum, lætati sunt, & multipliciter quasi uicissent gloriati sunt: ipsam eius
mortem pro magno tenentes experimento, quod non fuisset à deo, quod fuisset
seductor, & iccirco nomen eius perisset, & nulla esset in deo salus eius. ¶ Ar-
ille & tunc mortuus per triduum loquebatur, & nunc usq; uiuens loquitur, ea quæ conti-
net sequens Psalmus: Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me? ea quæ conti-
aduersum me. Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in deo eius. Et cætera usq; dor-
miui & soporatus sum, & exurrexi. Quis nisi dormiens dormitione peccati, & soporatus al-
to sopore fallaciæ, non agnoscat hanc uocem resurgentis, hæc esse uerba resurrectionis?
¶ Ergo quod sequitur, non timebo milia populi circumdantis me, exurge domine, saluū me
fac deus meus, uox est ascendentis & euntis sedere à dextris dei. Vtrunq; autem scilicet &
resurrectionem & ascensionem uno uersiculo breuius præstrinxerat, dicens: Tu autem do-
mine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum, Cuius uersiculi Petrus apo-
stolus taliter sensum expressit gloriosum. Hunc Iesum suscitauit deus patrum nostrorum,
& principem ac saluatorem exaltauit dextera sua, ad dandam poenitentiam, & remissionem
peccatorum. ¶ Fecimus quod proposuimus, scilicet demonstrare iam in initio Psalterij
Dauidici quatuor sacramenta hæc, quorum sine fide nullus uiuit, incarnationem, passio-
nem, resurrectionem atq; ascensionem IESU CHRISTI filij dei: ut ordine lucido
ad istum diem processiois spiritus sancti perueniremus, cuius gratiam sonat is, qui conti-
nuo sequitur, Psalmus quartus.

Verba resur-
gentis Chri.
Psalm. 3.

Verba i cœli
ascendentis.

Actu. 7.

¶ Quod per intellectum Psalmi quarti, qui sic incipit: Cum inuocarem exaudiuit
me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi, hoc de Christo
nobis annūciat spiritus ueritatis, quia fecit sicut promisit
dicēs: & gaudebit cor uestrum, & gaudium ue-
strum nemo toller a uobis. Ca. XIII.

Um inuocarem exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi.
Huius quippe uersiculum Psalmi superius susceptum habuimus. Signatum est
super nos lumen uultus tui domine, dedisti lætitiā in corde meo: & hoc dilato,
paululum digressi, tetigimus psalmos superiores, ut demonstrarem, quia sa-
cramentorum salutis nostræ miro modo & latet & splendet hic in Prophetia lucidus or-
do. ¶ Querimus ergo: Nonne uoces quarti huius Psalmi conueniunt rei gestæ & uoci il-
lius dei, quo spiritus sanctus de cælo ueniens, orantes discipulos domini lætificauit, ita ut
dicere congruat conuentui illi & omni Ecclesiæ sequenti, in tribulatione dilatasti mihi, mi-
serere mei, & exaudi orationem meam: Omnes enim perseverantes erant unanimes in ora-
tione, cum mulieribus, & Maria matre domini Iesu, & fratribus eius. Nonne ita contigit
illis, ut sonat ista uox spiritus Prophetici: in tribulatione dilatasti mihi? Eatenus quippe
non latum, immo ualde angustum fuerat eorum & cor & os? Quomodo angustum cor?
Homines erant sine literis & idiotæ. Quomodo angustum os? Vnius habebant rusticita-
tem linguæ Hebraicæ, ita ut loquentes ex idiomate suæ locutionis, statim fierent manife-
sti quod essent Galilæi. Qui sic angusti fuerant cordis & oris, ita dilatati sunt, ut & scriptu-
ras intelligerent, & loquerentur linguis, & quod maximum est, non in pace, sed in pace.
Ibant enim gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine IESU
contumeliam pati. ¶ Magna & mira dilatio illorū qui unanimes perseverantes in
oratione secundum istam uocem Propheticam, miserere mei & exaudi orationem meam,
sic exauditi fuerant, ut in corde scripturas, in ore linguas, in utroq; adepti constantiam, lo-
querentur magistratibus, dicerent tam plebi, quam senioribus. Filij hominum usq; quo gra-
ui corde, ut quid diligitis & queritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit dominus
sanctum suum. Quid enim aliud uerba illa sapiunt, uiri Israelitæ deus patrum nostrorum
glorificauit filium suum Iesum, & cætera usq;, poenite mini igitur & conuertimini, ut deo
santur uestra peccata. Et quā pulchre, quod hic scriptum est in Psalmo: Irascimini
& nolite

In tribulatione
dilatasti mihi
Vox e aplog
accepto spiri
tu sancto
Actu. 1

lege t perse-
quutione
Actu. 1
Dilatatio apo-
stolorū in die
Pentecostes
Psalm. 4

Actu. 3

& nolite peccare, & quod illic dicit Apostolus Petrus: Pœnitentini ut deleantur uestra peccata, unum idemq; significat. ¶ Item per hoc quod hic scriptum est, ut quid diligitis ueritatem & queritis mendacium: quam recte illud arguitur mendacium, quod iam ante illum diem, quo prædicare cœperunt Apostoli, diuulgatum erat apud Iudæos: mendacium inquit, & quod quaesierant emerant data militibus pecunia copiosa, ut dicerent, quia discipuli eius uenerunt nocte, & furati eum sunt, nobis dormientibus. Sed iam omnia multitudinem eorum, quæ hinc dici poterant, propositum pro agnitione sanctæ Trinitatis, pertractemus uersiculum.

¶ Iterum de uersu Psalmi quarti: signatum est super nos lumen uultus tui domine, quod uultus domini sit filius dei, & quod lumen uultus domini sit spiritus patris & filii.

Caput. XIII.

Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti lætitiã in corde meo Dominus, cui hæc dicuntur, signatum est super nos lumen uultus tui domine, ipse est pater: uultus domini, ipse est filius patris: Lumen uultus domini, ipse est spiritus sanctus patris & filii. Filius iccirco recte dicitur uultus dei patris, quia sicut in uultu alicuius hominis affectio lætitiæ uel mæroris potest percipi, sic per filium uoluntas dei patris mundo innotuit. Lumen uultus domini: iccirco recte intelligimus, spiritum sanctum patris & filii, quia sicut lumen alicuius rei ualde lucens uiam uel prospectum pandit corporalibus oculis: Verbi gratia, sicut claritas solis, depulsa caligine noctis, nobis efficit diem, sic spiritus sanctus, depulsis ignorantie tenebris, docet nos omnem ueritatem, quia per ipsum & filium scimus, & patrem, & ipsum cognoscimus ex utroq; procedentem. ¶ Quis, quando, & ubi signauit super nos hoc lumen uultus tui domine? Dominus Iesus Christus, quando adhuc latebat uultus tuus in illa humanitate ut crucifigi posset, nisi enim latuisset, nisi se continuisset & cessasset dicere, ego sum, omnes abirent retrorsum, & caderent in terram, nec possent comprehendere eum. Dominus inquam noster Iesus Christus, cum adhuc sic lateret in carne eius uultus tuus, signaturam se promissit super nos hoc lumen uultus tui, & continuo signauit, ut uere Pontifex summus pro iure officii sui, cuius est signare, non solum frontem corporis, uerum etiam frontem animæ credentis. Dixit enim ipsa nocte, qua tradebatur, mittam uobis paraclitum spiritum ueritatis, qui à patre procedit, & multa huiusmodi ad distinctionem pertinentia trium personarum patris & filii & spiritus sancti. Et deinde ipsa qua resurrexit die, stans in medio discipulorum, præmissis bono pacis nuncio, quam fecerat inter deum & homines, insufflauit, & dixit: accipite spiritum sanctum, scilicet in remissionem peccatorum. Sequitur enim, quorum remisistis peccata, remittuntur eis. ¶ Et die Pentecostes misit eundem spiritum in diuisiones gratiarum, multis choruscantibus miraculis. Ita signatum est habentes super se lumen uultus tui domine, cœperunt eadem die uocare alios, & adducere, ut signarentur super eos id ipsum lumen, per ipsorum ministerium & manu impositionem. Eade quippe die, qui receperunt sermonem, baptizati sunt, in nomine patris & filii & spiritus sancti, & appositæ sunt in illa die animæ circiter tria milia.

¶ De uarietate in eodem Psalmi singularis & pluralis numeri, quod singularitas credentium sit, habentium unum spiritum, & unam fidem: pluralitas autem siue multitudo, illorum sit qui sunt contra uel extra hanc uarietatem.

Caput. XV.

Tuide, quod pulchre credentes à non credentibus spiritus propheticus distinguit ipso modo locutionis. Nam de non credentibus dixit: multi dicunt quis ostendit nobis bona (de multitudine uero credentium quandã unionem factam insinuans, cum dixisset: signatum est super nos uultus tui dñe, protinus uti maluit singulari numero, dicens ex persona ipsorum: dedisti lætitiã in corde meo. Et recte, quia multitudinis credentium, erat cor unum, & anima una. ¶ Quã uidelicet unitatē cordis & animæ, illud quoque aduerbium pulchre exprimit, quoniam tu dñe singulariter in spe constituisti me. Ipse namque spiritus sanctus de multis efficit unum. Qui autem huc non habent: multi, imo & contra semetipsos sensibus diuersis, & in plerisque contrariis per sectas diuisi sunt. Quid ergo est, quod

Mendacium quod querantur iudæi
Mat. 23.

Dñs pater, uultus
eius filius, Lumen
uultus,
spiritus sanctus.

Christus, ut uere
Pontifex, signauit
super nos lumen uultus
domini.
Iohan. 18.

Iohan. 17.

Iohan. 20.

Signati spiritus
sancti apostoli alios
signare cœperunt
in die pentecostes.

In credentibus
cor unum & anima
una. In non credentibus
uarietas & contrarietas
sensuum
Psalm. 4
Actu. 4

Rom. 12.

Cur nūc sin-
gulariter, nūc
plū loquitur
psalm⁹ quart⁹

Iohan. 12.

addot multi-
plicauerit
credētibus
in se.

Iohan. 17.

Læticia p̄s
& filij, spirit⁹
sanctus est,
† penetrare.Læticia sp̄s
sancti in cor-
de Dauid.
I. Reg. 16.Ephe. 4
2. Reg. 12.
Psalm. 50.

Ephe. 4.

præmissio, in pace in id ipsum dormiam & requiescam, causam siue rationem istam subiungit, quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me, nisi ac si diceret, iccirco quia nunc studeo singularitati siue unitati huic, de qua & apostolus dicit, sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, & cætera, usque, id ipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus cõsentientes. Quam unitatem facit unus spiritus, & una fides, iccirco (inquam) illuc me spero peruenturum, ubi dormiam & requiescam, in tanta pace, quantam intelligi uult dictio hæc, qua dixi, in id ipsum. ¶ Pro huiusmodi sensu uariatur modus locutionis, secundum uarietatem singularis & pluralis numeri, ut cum pluraliter dixerit, signatum est super nos lumen uultus tui domine, statim singulari dictione dicat, dedisti læticiam in corde meo: rursusque cum dixerit pluraliter, à fructu frumenti, uini & olei sui multiplicati sunt, statim ex persona diuersa multitudinis eorum, quorum est uel esse debet cor unum & anima una, siue unus spiritus & una fides, statim singulariter dixit, in pace in id ipsum dormiam & requiescam. Potest quidem de reprobis siue terrenis dictum intelligi, à fructu frumenti uini & olei multiplicati sunt, ut sit sensus uiruperationis, quod gratulentur in eiusmodi, & multiplicati sunt à terrenis diuitijs, sed nihilominus econtra uenerabiliter accipitur, quod ex eo multiplicati sint, quod Christus, tanquam granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, & duo data spiritus sancti (de quibus iam sæpe dictum est) tanquam fructum uini & olei. ¶ Hæc unitas siue singularitas, quæ in isto psalmo & in plerisque sanctorum loquitur, ipsa est, quam postulabat ipse dominus Christus ipsa nocte qua tradebatur. Pater sancte (inquit) serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Item. Non pro his autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, & cætera, quæ ita finiuit, ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis: quam uidelicet dilectionem, non aliud quam spiritum sanctum oportet intelligi.

¶ Iterum quod hæc dicit unitas, dedisti læticiam in corde meo: & quod ubi spiritus sanctus inhabitat, illic sempiterna sit & inenarrabilis læticia. Cap. XVI.

Vtinam quoniam non uacat, neque propositum est per singula discutere, quæ hic dicta sunt ab hoc uno, saltem unius dicti huius sensum penetrare liceat, quod dixit, dedisti læticiam in corde meo. Sed quis potest petere possit, nisi qui eandem læticiam accepit: hoc interim scire & dicere possumus, quia læticia hæc spiritus sanctus est. Plane spiritus sanctus, sicut lumen uultus domini, sic recte dicitur & est læticia patris & filij, ubi spiritus sanctus inhabitat, illic sempiterna & inenarrabilis est læticia. Nec aliud quam ipsa est læticia quæ importat. ¶ Dauid ipse, per quæ hæc dicta sunt, læticiam istam expertus fuerat. Etenim pleno cornu acceperat, sicut scriptum est. Imple (ait dominus ad Samuelem) cornu tuum oleo, & ueni, ut mittam te ad Isai Bethleemitem: Prouidi enim in filiis eius mihi regem. Tulit igitur Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum eius. Et dixit spiritus domini in Dauid, à die illa, & in reliquum. Veruntamen ad horam sibi læticiam hæc diminuit, & (ut uerbis utar Apostoli dicentis, & nolite contristare spiritum sanctum dei) tunc spiritum sanctum ipse contristauit, quoniam in Uria Ethæum peccauit. Quod sciens ipse & sentiens, redde (inquit) mihi deus læticiam salutaris tui. ¶ Sciunt sancti homines, quorum pectora sunt habitacula spiritus sancti, quomodo fiat illud, quod apostolus fieri non uult, dicens, & nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis. Est enim quidam tactus eiusdem spiritus sancti, quo interdum sensibiliter hominem tangit, dum uult eum suscitare ad operandum, ut non negligat gratiam quam ipse contulit illi. Qui si mente quieta tunc incedit aut in secreto secum est, siue somno indulgens pro tempore, siue peruigili blandum utique & suavissimum tactum illum perferat, tanquam familiare appellationem præsentis amici. Quod si aliter est, si uerbi gratia, festuca irruens mentis oculum turbauit, & per hoc nondum satisfecit tunc ille tactus & tardior accedit, & asperior est sensui, ita ut dicere conscientia non dubitet, ecce contristatus est spiritus sanctus dei. Quanto magis contristatus fuerat spiritus sanctus domini, & dicere habebat Dauid, redde mihi læticiam salutaris tui: propterea quia uenit peregrinus

reginus, scilicet diabolus, à regno & ciuitate dei longe alienus ad diuitem David, & ille parcens sumere de ouibus & de bobus suis, ut exhiberet conuiuium peregrino illi, tulit orem uiri pauperis, & præparauit cibos homini qui uenerat ad se.

¶ Admiratio quam sapienter signatus fuerit liber, donec illum agnus aperiret, & de eo quod dicit beatus Job, qui commouet terram de loco suo, qui præcipit soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Cap. XVII.

¶ Hæc dum in hoc quasi magnæ domus uestibulo & perspecto frontis splendore, similem, immo & maiorem, et interiori amplitudine prospicimus claritatem sancti nominis tui, trinitas deus, quam adoramus, cui cum isto Psalterio psallimus: admiramur, quæ sapienter signatus fuerit liber, antequam agnus illum acciperet, & signacula eius solueret, & quæ fortiter etiam nunc teneatur clausus illi, qui propter incredulitatem suam intus legere indignus est. Et reuera quæ sapienter cautum est, ut non diceret in istis maioribus, quod dicere solent prophetae in minoribus. Hæc dicit dominus deus exercituum, ecce ego adducam super uos gentem de longinquo, domus Israhel, ait dominus. Hæc dicit dominus deus exercituum, deus Israhel, bonas facite uias uestras & studia uestra. Quis enim tunc portare posset, ut iste similiter loqueretur in istis maioribus, Exempli gratia, ut diceret. Hæc dicit dominus exercituum, deus deus meus respice in me quare me dereliquisti. Hæc dicit dominus, foderunt manus meas & pedes meos. Hæc dicit dominus, diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. ¶ Bene ergo liber signatus est, ommissis eiusmodi dictionibus, & sacramenta importabilia dicturus, iste primus assumpsit personam eius, de quo loquebatur: ut interim negligenter attendentibus, de semetipso loqui uideretur, cum in eo loqueretur Messias, id est Christus. Quæ & sapienter nominat uerbum quæ filium, quatinus eisdem trinitatis abscondat sacramentum, ut illic. Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Cuius uerbi culi longe superius mentionem fecimus, cum de angelica creatura loqueremur. ¶ Hoc inquam admiramur, & in ipsa admiratione, quæ tanta est, ut ad eam explicandam nullus sermo noster sufficere possit, ecce oportune quasi post tergum uocem audimus beati Job dicentis. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis resistit ei, et pacem habuit? Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, et columnæ eius concutientur. Qui præcipit soli et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Hanc uocem ecce audiui, dum in contemplatione claritatis, quæ in psalms lucet, stantes miraremur. ¶ Qui nam sunt montes quos transtulit deus: pro quorum translatione et sapiens corde, et fortis robore merito prædicetur? Putas ne Apostoli, de quibus recte intelligitur dictum alibi. Et transferentur montes in cor maris, id est, in medium gentium transibunt à Iudæis? Et quidem montes ipsi, sed non soli quos deus transtulit. Moyses quoque et iste David, et omnes prophetae montes sunt, non pro ulla mole corporum suorum, sed pro eminentia scripturarum, quas inspirante spiritu sancto scripserunt. Quomodo, uel unde, et quo montes istos transtulit deus? Nimirum dando genera linguarum transtulit eos, id est, scripturas eorum per interpretes suos de una lingua Hebraica, in Græcam et Latinam. ¶ Factum est mirabili iudicio, ut legant et sciant omnes gentes, nesciant autem hi, quos subuertit in furore suo, scilicet Iudæi, penes quos eadem scripturæ conditæ sunt, quorum propter perfidiam excæcauit oculos. Nec solummodo ita subuertit, uerum etiam in omnes gentes captiuos dispersit: ita ut iam non sit eis propheta, neque princeps, neque dux. Hoc bene intelligitur in eo quod protinus ait, Qui commouet terram de loco suo et columnæ eius concutientur. ¶ Statimque subiungit. Qui præcipit soli et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Habent enim, et secum captiui baiulant scripturas legis et prophetarum, et psalmorum, Christum autem non habent, in quem omnes scripturæ tendunt. Et quid est habere scripturam intentionem: nisi quodammodo habere cælum, et non habere solem? Et quid est legere et nolle intelligere prophetas: nisi quasi sub signaculo clausas continere stellas? Hoc deus ideo præcipit, quod sol iste non oriatur illis, et huiusmodi stellas ideo quasi sub signaculo claudit, quia cæcitas eorum non tam ex ignorantia descendit, quam ex inuidia: propter quod et præcepto huic, quo præcipit soli ut non oriatur illis, secure,

G 3 immo

2. Reg. 12.

Liber sapienter signatus ante aduentum Christi.

Apoca. 7.

Hierc. 5.

Idem. 7.

Psalm. 27.

David primus assumpsit personam Christi in se loquens.

Psalm. 32.

Verba Job de libro ita figurata. Iob. 9.

Qui transtulit montes. id est, prophetas et apostolos in omnium gentium linguas. Psalm. 47.

Iob. 9.

Qui præcipit soli, & non oriatur, addit scripturas, et non habere.

Psalm. 68. immo & laudabiliter concedimus, dicentes cū Psalmista ex ipsius solis persona. Obscure tur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorum semper incurua.

De eo quod Salomon dicit. Quis suscitauit omnes terminos terre, quod uerbum est eius & quod nomen filij eius si nosti: itemque, ut soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem, & cetera: post que subiungit, funiculus triplex difficile rumpitur. Cap. XVIII.

Trinitas i. v. b. q. Salomōis intelligitur. Prouer. 30.

Salomon filiū patris sic manifesta uoce expressit, ut dissimulare non possint sui pradioti ueritatis inimici, qui in unitate diuinitatis personarū distinctionem ausierint. Ait enim, Quis ascendit in caelum? aut quis descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligauit aquas, quasi in uestimento? Quis subleuantem omnes terminos terrae? Quod nomen est eius? & quod nomen filij eius si nosti? Statimque subiungit, Omnis sermo dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Quod idem est, ac si apertius diceret, Nomen filij eius uerbum est, & ab hoc fonte manans omnis sermo deus, que locuti sunt sancti homines, spiritu sancto inspirati: protegit sperantes in se, sicut sperabat ille qui dixit, Memor esto uerbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. Idem Salomon uolens nūquā eē hominē absque societate, sine meditatioe sermonis dei, dixit, Vae soli, quomodo calefiet? & si quispiam praeualuerit contra unū, duo resistunt ei. Statimque subiungit, Funiculus triplex difficile rumpitur. Quae sententia, nonne secundum scripturam supra memoratam stella est quasi sub signaculo clausa? Est enim, ut quispiam illorum qui secundum spiritum eiusdem Salomonis, dicunt, stultissimus sum uirorum, & sapientia hominum non est mecum, non didici sapientiam, & non noui sanctorum scientiam: ita sit homo idiota & sine literis, ut non possit habere meditationem sermonis dei, & dormire cū illo dormitione illa, de qua in Canticis dilecta, ego (inquit) dormio & cor meū uigilat? At saltem memoriter potest tenere nomen domini, in quo signatus est, nomen patris & filij & spiritus sancti. Plane hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur. Dormiat ergo cū nomine isto, & non erit solus. Non dixit, de istis duobus loquens, nunquam cadet unus ex istis duobus, sed dixit, si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Non (inquam) dixit, funiculus triplex, nunquam rumpitur, sed dixit, funiculus triplex difficile rumpitur. Non enim nunquam contigerit, ut is, qui habet dilectionem siue meditationē nominis domini, cadat, oblitus ad horam triplicis (de quo pendeat) funiculi. Nam & David cecidit, sed cū ceciderit, resurget, reparata uirtute per inuocationem eiusdem nominis domini, atque ita fit quod hic dixit, & si quispiam praeualuerit contra unū, duo resistunt ei. Hinc & alibi dicit, Turris fortissima nomen domini: ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. Substantia diuinitis, urbs roboris eius, & quasi murus ualidus circumdans eum.

2. Petri. 1.

Psalm. 118.

Eccle. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur.

Prouer. 30

Cant. 5.

Eccle. 4.

Prouer. 12.

Tria esse, scilicet fidem, spem, charitatem, per que homo perducitur ad similitudinem dei, iuxta propositū eius dicentis, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & secundum haec tria fecisse Salomonem tres libros, parabolas, ecclesiasten, cantica canticorum. Cap. XIX

Gene. 1. Tres libri Salomonis secundum tres uirtutes, fidem, spem, & charitatem. de dilatanda

Tria sunt, per quae perducitur homo ad dei similitudinem, iuxta propositū eius dicentis, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Haec tria sunt, fides, spes, charitas. Nam ad imaginem dei homo creatus est in eo quod rationalis est. Porro ad eiusdem creatricis trinitatis peruenit similitudinem, habendo tria haec

Primus homo charitate speque ac fide procedo, perdidit similitudinem dei.

fidem, spem, & charitatem. Secundum haec tria Salomon tres fecit libros, scilicet librum parabolarum siue prouerbiorum, Ecclesiasten, & Cantica Canticorum. Librum quippe prouerbiorum scriptus sit, ad instruendam fidem, Ecclesiasten ad corroborandam spem, Cantica canticorum ad dilectandam charitatem. Et omnis quidem scriptura diuinitus inspirata in hoc ipsum tendit, sed in isto trium librorum ordine hoc maxime delectat intueri, quia secundum ordinem harum uirtutum trium sunt compositi siue dispositi, scilicet fidei, spei, & charitatis. Quibus primus homo excidens, amisit gloriam similitudinis dei, tali ordine, ut amitteret charitatem, non teneret spem, non haberet fidem. Primum namque exigebatur ab eo charitas dei, in eo quod cunctis animantibus eum deus dissimilem fecit. Et quia non inueniebatur ei adiutor

ei adiutor similis eius, faciamus (ait) ei adiutorium simile sui, uidelicet ad propagandam so-
 bolem tam multā tantāq; beatitudinis, uti essent similes angelis, uisitq; eū & posuit in pa-
 radyso uoluptatis. Pro tantis beneficijs nullum rependit officium charitatis, nullam uo-
 cem gratiarū actionis. Deinde spes ab illo exigebatur in illa positione præcepti, ex omni li-
 gno paradysi comedere, de ligno autē scientiæ boni & mali ne comedas. Sperare em̄ debuit
 homo rationalis, ut diceret. Si tanta deus contulit gratis, nonne si præceptum obseruaue-
 ro, maiora dabit? At ille non in domino sperauit, sed sibimet placens, quasi liber, & sicut de-
 us esse uoluit. Nisi em̄ hunc tumorem intus habuisset, foris temptatus non tam facile ce-
 deret. Fides ab illo exigebatur, dicendo, in quocunq; die comederis ex eo, morte morieris.
 At ille dicto huic fidem non adhibuit, immo serpenti magis credidit dicenti, nequaquam
 morte moriemini: & uoci malæ credulæ mulieris, plus quàm uoci dei, obediuit. Itaq; ue-
 tus ille Adam, à charitate, spe, fide excidens, se & posteritatem suam defraudauit, & lon-
 ge fecit à similitudine beatæ Trinitatis. ¶ Et e contra nouus Adam, reciprocis gradibus
 per fidem, spem, & charitatem nos reformauit, & ad eandem similitudinem dei, & omnis
 (ut iam dictum est) scriptura diuinitus inspirata ad hoc intendit, maxime autem siue ma-
 nifestius tres isti libri Salomonis. Quod (ut demonstramus) libet aliquantisper immorari,

Gene. 2.

Gene. 3.

Nouus Adā
nos regauit.

Beo eo quod ait in parabolis, sapientia edificauit sibi domum, excidit co-
 lumnas septem, quodq; dominus possedit me initio viarum suarum,
 & cetera usq; cum eo eram cuncta componens & in paucis
 pio erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt,
 unum & eundem habeat sensum.

Caput. XX.

PRæmissis paucis, quæ ad captandam attentionem, docilitatem, atq; beneuolen-
 tiam pertinent. Primus est actus in parabolis, mundare animam per doctrinā
 moralitatis, quatinus recipere possit mysteriū fidei, sic incipiendo. Fili mi si te
 lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint, ueni nobiscū, insidiamur
 sanguini &c. quæ diligenter quis attendens, cito animaduertit, hanc eius esse intentionem
 quatinus mundetur uas à cæno peccati, siue ab amore seculi, ut possit præciosam recipere
 re substantiam fidei. Aliter em̄ non potest fieri. Hinc ipse dominus Iudæis dixit. Quo-
 modo potestis uos credere: qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo
 deo est, non queritis? Quanto magis dicere poterat, quomodo potestis uos credere
 qui insidiamini sanguini, & absconditi stendiculas contra insontē, & dicitis, deglutiamus
 eū sicut infernus uiuentē, & integrū quasi descendentē in lacū, omnē præciosam substan-
 tiam reperiemus, iuxta illud, Hic est hæres, uenite occidamus eū, & nostra erit hæreditas.
 Et alibi Euangelista dicit. Ipse autē Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nos-
 set omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimoniū perhiberet de homine. Ipse em̄ scie-
 bat quid esset in homine. Quia ergo non est locus apertus fidei, nisi prius uasa munda sint
 ab amore seculi, ab auaritia quæ est simulachroꝝ seruitus, cæterisq; uitijs criminosis, maxi-
 meq; à prudentia carnis quæ inimica est deo, & ab æstimatione sapientiæ secularis, quæ
 magis garrula laquacitas, quam sapientia debet nuncupari. ¶ Pulchre ab huiusmodi prius
 reuocat filium, quem uocare uult ad intellectum fidei, eandem sapientiam seculi fugien-
 dam esse clamans semel & iterum sub nomine meretricis, primo sic incipiens. Fauus
 distillans labia meretricis, & nitidus oleo guttur eius, Et iterum sic repetens. Dic sapi-
 entia, soror mea es, & prudentiam uoca amicam tuam, ut custodiat te à muliere extra-
 nea, & ab aliena, quæ uerba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cancel-
 los prospexi, & cætera usq;, multos enim penetrantes interiora mortis. ¶ Et quæ mi-
 sero modo, & in litera denotat mulieris meretricis odiosam procacitatem, & in my-
 sterio maxime delectatur ambitiosam atque uentosam mundanæ sapientiæ loqui-
 citatem: Tunc demum semetipsam credens his, à quibus audita est, & quorum ad-
 quisuit beniuolentiam, iterum exclamans intra cætera dicit. Audite quoniam de rebus

Proter. 7.

Fides regre
ai in morali-
bus uirtutibꝝ
pæcor natam

Iohan. 5.

Match. 23.

Iohan. 2.

Ephe. 5.

Roma. 8.

Sapientia se-
cularis simila
meretricis.
Prouer. 7.
Ibidem. 7.

Sapientia dicit
na qualis est
le. & detestat

Prouer. 8.

Prover. 8. magnis locutura sum, & aperientur labia mea ut recta prædicent, veritatem meditabitur guttur meum. Quibus de rebus magnis loqueris: Quæ recta, quam veritatem prædicabis? Dominus (ait) possedit me in initio viarum suarum: antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum & ex antiquis, antequam terra fieret. Quando præ-

Prover. 9. parabat cælos aderam, & cætera usq. Nunc ergo filij audite me. Paucisq; interpositis, ait Sapiencia ædificavit sibi domum: excidit columnas septem, immolavit victimas suas, miscuit vinum & proposuit mensam. ¶ Non resistæ, res eadem sunt quas Iohannes Evangelista voce clarissima manifestus enunciauit, dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, & uerbum caro factum est & habitauit in nobis: Paululum uoces siue nomina & uerba differunt, sed res eadem sunt. Hic sapientia, illic uerbum. Hic initium viarum, illic principium. Hic ego sapientia concepta eram, illic non factum est, sed erat uerbum, ait euangelista. Hic cum eo eram (inquit) cuncta componens, illic dictum est, uerbum caro factum est, omnia per ipsum facta sunt. Hic taliter dictum est, sapientia ædificauit sibi domum: illic dictum est, uerbum caro factum est, & ipsam carnem uerbum incarnatum, suum nominat templum. Hic taliter dictum est, excidit columnas septem: illic certum est, in templo corporis dominici habitare septem spiritus. Hic taliter dictum est, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam, illic taliter factum est, sicut experti sumus, & experiuntur omnes: qui proprium corpus suum tradidit in mortem, & in cõmemorationem mortis eiusdem quotidie proponit nobis panem & uinum, corpus et sanguinem suum.

Verbū dei apud Iohannē & sapiētia apud Salomōnē, una ac eadem res est.

Iohan. 2.

¶ Quod secundum similitudinem fessū uiatoris, frequens intercisio librorū, fessum releuet animum scribentis. Cap. XXI.

Sificudo autoris ad uiatorē

In Anquã fessus uiator, residere et hunc libellū finire compellor, similibus illi, qui in itinere mansionē forte propositā habuit, putans esse locū uicinū quo peruenire posset ante solis occubitum, et esse iter unius diei, quod erat duorum aut trium dierū, fere sic mihi contigit, dum quærens quandā imaginationē sanctæ trinitatis in isto speculo trium uirtutum, fidei, spei, et charitatis: nisi pedem mentis, et cursum linguæ in tres libros Salomonis, putans quod propositum meū breuissimo possit cursu peragi. Ecce autem uideo quia non tam breuiter fieri potest, alioquin offendam quemlibet iudicem sapientē, boni sermonis probatorē, ut bono sapore propositionis nostræ allectus, nec plena copia saturatus, et eccirco magis irritatus, stomachetur, et dicat contra me tale quid, ut est illud. Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. ¶ Quapropter similis (ut iam dictum est) illi, qui desperans ad propositam peruenire mansionē, accumbit in medio itineris, res seruabo quod uitæ reliquū est futuro diei, faciamq; hic iam finem præsentis libelli, ne antecedentibus multo prolixior sit, sanctum inuocant spiritū, cuius solennitas annua nunc recurrens nos in laudem sui aduentus excitat, et sic quoq; tanquã fluminis impetus ciuitatē id est ecclesiam, dei lætificat, quatinus ipso duce uiator iste, quo tendit, illuc perueniat, unã (inquiens) petij à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uitæ meæ, ut uideã uoluntatē domini, et uisitē templū eius.

Psal. 46.
Psal. 26.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS

T VITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI-

nitatis, & processione sancti spiritus. Liber. VII.

¶ Itē de thesauro fidei, spei, & charitatis, in tribus libris Salomonis quod super illo quidem thesauro sapientie gaudendum sit: formidandum autem, quod virtus tam sapiens cecidit vel cadere potuit. Cap. .I.

AVDEAMVS QVOQVE IN ISTA parte agri super inuentione thesauri, in istis tribus libris Salomonis, super consideratione horum trium fidei, spei & charitatis: per quae reformatur homo ad quandam similitudinem beatæ trinitatis, quam (ut superius dictum est) perdidit in Adam, permanente proposito eius dicentis, faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. ¶ Gaudem⁹ inquam, sed gaudium nostrū offendit & turbat recordatio non suavis recordatio ruinæ tanti uirī, quod tantæ sapientie sacrariū in tantū ruit, ut propter amorem mulieris, seruire posset dijs alienis, iam senex, sicut scriptura dicit. Cūq; iam esset senex, deprauatum est per mulieres cor eius, ut

Casus Salomonis in senis merito nos ostendit terret, 3. Reg. .ij.

sequeretur deos alienos. Quid em̄? Nonne formidabile nobis reddit iudicium dei recordatio tanti tamq; sapientis uirī, tam horribiliter in senectute sua deprauati? ¶ Et quidem est opinio quorundam consolabilis, quod penitentiam egerit, & post penitentiam libros istos fecerit: sed nihilominus terrorem facit tabulis casus iste, quo tanta columna ruit, quia uidelicet non postq; ruit senex, sed antequam rueret, tantam sapientiam iuuenis accepit, dicente ad eum domino, Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Quid ergo dicere possumus hic? Reuera nihil nisi tale quid, ut est illud apostoli. Quam incomprehensibilia sunt iudicia tua, & inuestigabiles uitæ domini, & humiliari siue curuari sub eo sub quo curuantur (ut ait beatus Iob) qui portant orbem, quia etsi quid intelligimus de altissimo, quis isto sapientior?

3. Reg. 3.

Roma. .ij.

Iob. 9.

¶ Be coeternitate patris vel filij secundū hec verba sapientie, antequā quicquā fieret, ego iam concepta erā, & cetera, & de incarnatione eiusdem sapientie, secundum hec verba, Sapientia edificauit sibi domū, & reliqua. Cap. .II.

Vomodocūq; cū illo actū sit, ubicunq; tale lignū ceciderit, quē admodū dicit, si ceciderit lignū ad austrū aut ad aquilonē, in quocūq; loco ceciderit, ibi erit. Quia liscūq; in extremis fuerit, & nūc ubicūq; sit, nos scimus & sapimus quia bonus est fructus ligni hmoi, multū ualens ad uitā fidei, ex qua iustus uiuit, Claro quippe noie sapientie, dicētis. Ab æterno & ex antiquis ordinata sum, & anteq; quicq; fieret, ego iam cōcepta erā, & ante omnia ego parturiebar: filiū dei coæternū deo patri astruit, & illud credere exigit ipsa sapientia ab omnibus filijs quos recipit, dicens post hæc. Nunc ergo filij audite me, & cætera, usq;. Qui autem in me peccauerit, lædet animam suam, omnes qui me oderunt, diligunt mortem. Hæc em̄, quæ omnia prescribere longum nimis uisum est, antequam & patri coæternam Iesu Christi filij dei diuinitatē sonant, quod ante omnia secula et absq; initio natus sit, et illa, quæ cōtinuo sequuntur, sapientia edificauit sibi domū, excidit columnas septem, et cætera quæ superius prælibauimus, de incarnatione eiusdem uerbi mystice dicta sunt. Vere ergo, Qui autē (inquit) in me peccauerit, lædet animam suam, siue (ut loquar) et omnes qui me oderunt, mortem diligunt. Hæretici enim sunt. Et quis ita diligit mortem, et diligendo mortē lædit animam suam, siue (ut loquar) secundum Dauid, qui Salomonem præcessit) quis ita diligendo iniquitatem, odit animam suam, sic hæretici.

Eccle. .ij.

Abac. 2.
Roma. .j.

Prouer. 24.

Hæretici diligit mortem, Psalm. 104.

Hæretici in
excusabiles.
Prouer. 9.

fic hæreticus & Iudæus, qui tam cupide tam diligenter se exercet in contentione uerborum, quatenus rationabiliter uideatur astruere, quod Christus ex Maria initium existendi habuerit, & quod de femine Ioseph conceptus fuerit. ¶ Sunt autem inexcusabiles quod sicut habet hic sacræ literæ series, dñā sapientia, postquam ædificauit sibi domum, immolauit uictimas, & miscuit uinum, & proposuit mensam messis ancillis suis, ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: nō solū dixit, si quis est paruulus, id est humilis, ueniat ad me, uerū & insipientibus locuta est. Venite & comedite panem meum, & bibite uinum quod miscui uobis. Relinquit insipientia & uiuite, & ambulate in uis prudentiæ. ¶ Sed quid sequitur? Qui erudit derisorem, ipse sibi iniuriā facit. Et qui arguit impium, generat maculam sibi. Nonne hoc expertæ sunt illæ ancillæ, quas domina sapientia misit? Voluerunt erudire derisorem, scilicet populū Iudaicum, & hanc sibi iniuriā fecerunt, quam legimus, & quā eadem sapientia prædixit, ecce ego (inquit) mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas, et ex illis occidetis et crucifigetis, et ex illis flagellabitis in synagogis uestris, et persequemini de ciuitate in ciuitatem. Voluerunt arguere impium, uidelicet coetum pharisaicum, et hanc maculam generauerunt sibi, quam abhorrent oculi nostri, quia blasphemauerunt spiritum sanctum, qui loquebatur in eis, sicut in Actibus Apostolorum habemus. Exempli gratia. Et contra dicebatur hiis, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Quid ergo sequitur? Noli (ait) arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, et diliget te. Et hoc ita fecerunt, ut dicerent. Vobis oportebat primū loqui uerbum dei, sed quoniā repellitis illud, et indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Iudæi signa petunt, et Græci sapientiā quaerunt. Curiose hoc agebant Iudæi, dicendo, quod signū tu facis? quid operaris? et iccirco denotantur nomine derisoris, similes Herodi illi, qui dominū Iesum uidere uolebat, sperans sibi signū aliquid quod ab eo fieri. ¶ Diligenter autem Græci sapientiā quaerunt, et inuenerunt et dilexerunt et ad arcem siue ad mœnia ciuitatis eius uocati, uenerunt, et ecce de mensa eius comedunt, et uinum eius bibunt, et hoc modo iustificata est sapientia à filiis suis, quia nec sapientia possit excusari.

Math. 23.

Actuum. 13.

1. Cor. 1.
Iohan. 6.
Luca. 23

Math. 11.

¶ De his que sequuntur in eodem libro prouerbiorum, quomodo fere totus sermo, quasi in conflictu sit per oppositionem iusti & impij sibi inuicem aduersantium, & compugnantium, secundum quod ait ipsa incarnata sapientia, non ueni pacem mittere, sed gladium. Cap. III.

Liber prouerbiorum per antitheta iusti & impij.

Ecce (ut arbitror) ostium apertum, et intelligentia clarificata est in istam amplitudinem siue multitudinem prouerbiorum Salomonis. Quantum enim quod mirabile spectaculum hic habes quicumque attendis: quantum hic est incursus, quod conflictus sermonis sapientissimi, consistens in oppositione duorum sibi inuicem aduersantium, iusti et impij contra se inuicem compugnantium, per antitheta horum fere totus liber decurrit. Filius sapiens iustificat patrem: stultus uero stultus mœstitia est matri suæ. Non proderunt thesauri impietatis, iustitia uero liberabit à morte. Nō affliget dominus faciem animæ iusti, & insidias impiorū subuertet: Sic incipientem opponere oppositiones tam multiplices iusti & impij, siue sapientis & stulti, spectra oculis intentis, & tunc demum in hoc spectaculo, oppido delectaberis, si certos noueris terminos iusti & impij, siue iustitiæ & impietatis. ¶ Quæ nam est iustitia nostra, nisi fides nostra? Siue quis est iustus, nisi qui credit? Nam iustus (ait scriptura) ex fide uiuit. Nimirum infidelitas e contra iniustitia est, et iniustus derisor iusti impius est. Pulcherrimū ergo hic est post ædificationem domus, quam per incarnationis mysterium sapientia sibi ædificauit, in cunctis diuisionibus siue oppositionibus libri huius, illum intelligere gladium, de quo ipsa sapientia incarnata dixit. Non ueni pacem mittere, sed gladium. Ex tunc enim maxime, et multo plus quam eatenus, iusti et impij, siue sapientis et stulti, contra semetipsos diuisi: ex suis studijs contrarijs manifesti facti sunt. ¶ In qua nimirum rationabili consyderatione, illud quoque non minime delectat, quod in initio talium oppositionum prius oppositæ, consistunt. Hinc sapientia mater iustorum, et illinc stultitia mater impiorum. Ait enim. Principium sapientiæ timor domini, et scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, et addentur

Prouer. 10.

Abac. 2.

Math. 10.

Sapientia mater est iustorum
stultitia mater
impiorum.
Prouer. 9.

& addentur tibi anni uitæ, Statimq; subintulit. Mulier stulta & clamosa, plenaq; illecebris, nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suæ super sellam in excelsio urbis loco, ut uocaret transeuntes uiam, & pergètes itinere suo. Quis est paruulus, declinet ad me Et uocandi locuta est. Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Nominē stultæ mulieris, sine dubio denotat procacem nimisq; loquacem, immo & fallacem sapientiam seculi, extollentem se aduersum sapientiam dei, ex quo tempore maxime illa domum (sicut iam supra dictum est) sibi ædificauit, & immolatis uictimis suis, misit ancillas suas, ut uocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis. ¶ Vtriusq; filiorum fines, scilicet filiorū sapientiæ & filiorum stultitiæ, q̄ diuersi, immo q̄ contrarij fuerint uel sint, sequens libri serie tota series declamare intendit, per antitheta (sicut iam dictum est) huiusmodi filius sapiens lætificat patrem: filius uero stultus mœstitia est matri suæ. Leuemus in directum oculos nostros per omnem mundum, siue in fines orbis terræ, quo exiuit sonus apostolorum, ubi fusus est sanguis martyrum, ubiq; uoce & literis decertauit sapientia patrum orthodoxorum pro gloria domus, quam sibi sapientia ædificauit septemq; eius columnarum, contra stultitiam Iudæorum, aduersus impietatem paganorum, & contra nequitiam hæreticorum: & palam est, quia experimentis horum, quæ ad hoc dicuntur per tot oppositiones sententiarum, omnia plena sunt.

¶ Itē, de oppositione iusti, uidelicet ex fide uiuit: et impij, id est, fidē non habentis, & qualis iecundū eundem librum parabolaz finis utroq; sit. Cap. IIII.

Propositi nostri memores hic itē dicimus, quia liber hic parabolaz siue pro uerbiorum instruit fidem, sequens Ecclesiastes roborat spem, tertius Siraſirim, id est cantica canticorum, & delectat charitatem: per quæ tria reformatur homo ad similitudinem illam, quam proposuit trinitas, dicens, faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram. ¶ Et manifeste necessaria est ad æternam salutē fides, istud confitens, quia sapientia, quæ hic loquitur, cū deo eram cuncta cōponens, increata est, & nunquam nō fuit: & nihilominus istud sciens, quod eadem sapientia domū sibi ædificauit. Quæ alium non habent sensum, q̄ hæc euangelistæ dicta. In principio erat uerbum omnia per ipsum facta sunt, & uerbum caro factum est & habitauit in nobis. Qui hæc fideliter corde credit ad iustitiam, & ore confitetur ad salutem, ipse est filius sapiens, qui lætificat patrem, filius, quem iustitia liberabit à morte, cuius animam non affliget dominus fame, cuius manus diuitias parat, & congregat in messe, cuius super caput benedictio domini, cuius memoria cum laudibus, cuius os uena uitæ, cuius in labijs inuenitur sapientia, cuius fides substantia diuitis, & urbs fortitudinis est, cuius opus ad uitam, cuius lingua arguetum electum, quem benedictio domini diuitem facit nec afflictio soctabitur ei, huic dabitur desiderium suū & erit quasi fundamentū sempiternū. Nā ecōtra impius, q̄ propter hoc ipm dicitur & est impius, quia nō habet, immo & odit & psequitur hanc iustitiā fidei, quasi tepestas transiens nō erit & anni eius breuiabuntur: & omnia, quæ copiosissime ex scriptura prosequitur, sup eū cōplebuntur, quoz in hoc libro nouissimū est illud dictū de Antichristo, principe stultoz siue impioz. Et qui stultus apparuit, postq̄ eleuatus in sublime, si eū intellexisset, ori imposuisset manū. ¶ In tribus illis, quibus istud de uno oppositū est, cōsummatio est, laudis iustoz: dum dicit, leo fortissimus bestiaz: ad nullius pauebit occursum: in quo ipm intelligimus Christū. Et gallus succinctus lumbis, qui est omnis ordo p̄dicatoz. Et aries, nec est rex, q̄ resistat ei, in quo intelligimus prælatos omnes qui bene præfuerunt uel præfunt ecclesiis Christi, quoz fidei fortitudinē nullus persequitur uincere potuit, nec ille poterit, qui postq̄ (ut iam dictum est) eleuatus fuerit in sublime, stultus apparebit, in quo cōsummatio est uituperationis impiorum.

¶ Itē, de fide quod ipsa sit mulier fortis, de qua in fine eiusdē libri scriptū est, mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus p̄iectū eius. Cap. V.

OCVNDVM SIT tibi eloquium meum Trinitas sancta, suauis tibi sit laudatio mea, d̄ sanctæ trinitatis similitudo, trina uirtus, fides, spes, et charitas. Gustauit et uidi anima mea quia bona est negotiatio tua, iamq; propero ad exitū libri huius pro uerbiorū, in q̄ (ut ita semel et itē dixi) documēta sunt fidei, quasi per,

Fines diuersi
iustorum,
& impiorum
Prouer. 19

fortet dilata
Gene. I.

Sapientia in
creata, filius
dei.
Prouer. 8.
Iohan. 1.
Roma. 10.
Prouer. 10.
Filius sapiens
quis dicitur.

Prouer. 30
Cōsummatio
laudis iustoz
in tribus libris

Prouer. 31.

Argumentū li
bri Ecclesiastes

Eccle. 7.2
leg. Sed qd

Prover. 31.
Mulier fortis
ecclesia ē p. fide

Quid ē fides.
Hebræ. 11.
† profertur.

I. Petri. I.

Cōfidit in ea
cor uiri sui.

Gene. 18.

Vehementia
dictionis.

quasi per uiam istā lucem aliquam intelligentiæ deus mihi sparserit, & aliquid iuxta propo-
situm de profundis istis elucidauerim & intrare cupio in cōcionem, ubi concionator sedet
Ecclesiastes, habens coronam spei, scilicet in librum, in quo sedens sapientissimus rex con-
cionatur super iuuenes & adolescentes, illud maxime insistens comprobare quod adolese-
centia & uoluptas & cuncta horū instrumenta uana sint, timor autem domini & obserua-
tio mandatorū eius sit omne esse hominis, quemadmodū dicit in fine eiusdem huius uolu-
minis, Deum time, & mandata eius obserua, hoc est em̄ omnis homo. ¶ Siquid agam, re-
net em̄ pedem mentis hic in exitu prouerbiorū digna laudatio cuiusdam mulieris magnæ
& memorabilis, quæ hoc modo incipit, Mulierem fortem quis inueniet? Procul & de ul-
timis finibus precium eius, confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indigebit. Quæ nam ro-
go est ista fortis mulier? Scimus quidem, quia sancta ecclesia, sed spolijs non indigebit. Quæ nam ro-
causa hic efficit, q̄ tot seculorū generationes, tot hominum siue animarum multitudines di-
cantur una mulier, & una sit ex omnibus ecclesia, deum habens uirum, cuius cor confidat
in ea? Quid (inquam) est illud, per quod istud efficitur, nisi una fides? Deniq̄ sicut in Eccle-
siaste dictum est, & supra meminimus, deū time, & mandata eius obserua, hoc est omnis ho-
mo: ita recte dicas, unam fidē catholicā tene, hoc est em̄ omnis ecclesia. Sic ergo hic le-
gamus et intelligamus laudationem fortis mulieris, ut ueraciter laudationem fidei, quia
nimirum secundū fidem uniuersa ecclesia (sicut iam dictū est) una mulier dicitur, et uir ei-
us, qui laudat eam, cuius cor in ea confidit, ipse est dominus deus. Quis hoc inueniet? De-
niq̄ ecclesiam toto orbe, diffusam nemo est qui non inueniat, nisi talis sit, qui oculos clau-
dat ne uideat: fidei autē secretū pauci sunt qui inueniant, nec em̄ aliter inuenitur uel agnos-
citur, nisi per spiritum sanctū. Propterea dixit, quis inueniet? et protinus nobis dignam ad-
mirationem facere uolens, ait, Procul et de ultimis finibus precium eius. Hoc intelligens
Paulus ap̄lus, dixit. ¶ Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum nō ap-
parentium. O q̄ procul est substantia hæc, de q̄ ultimis finibus argumentum hoc † profi-
ciscitur, quod nō apparet neq̄ uidetur, tam multis interiacentibus montibus siue collibus
eorum quæ uidentur, Exempli gratia, Patres inclyti, Abraham, Isaac et Iacob, et qui orti
sunt ex illis (ait apostolus) tanquā sydera cœli in multitudine, et sicut arena quæ est ad or-
ram maris innumerabilis, iuxta fidem defuncti sunt omnes, nō acceptis repositionib⁹,
sed à lōge eas aspicientes, et salutantes, et cōfitentes, qui à pegrini et hospites sunt super ter-
rā. ¶ Nobis quoq̄, qui pro tēpore quidem uiciniores rei sumus, sed tamen rem ipsam nō
dum uidemus, Petrus ap̄lus loquitur. Inueniamini in laudem et gloriam et honorem in re-
uelatione Iesu Christi, quæ quā non uideritis, diligitis: in quæ nunc quoq̄ nō uidētes, cre-
ditis, credentes autē exultatis. O igitur q̄ procul (ut iam dictum est) et de q̄ ultimis finibus
precium mulieris huius, præciositas ecclesiæ huius, fides operatricis huius, aspicientis nō
ea quæ uidentur, sed ea quæ non uidentur.

¶ Item pro dignitate eiusdem fidei, quomodo dictum sit, confidit in ea cor uiri sui
& spolijs non indigebit, reddet ei bonū & non malū omnibus diebus uite sue. Vid
vid proinde illi: Qualem meretur gloriam in cōspectu dei? ait. Confidit in ea
cor uiri sui, et spolijs non indigebit. Manifeste dictum, uenerabiliter audiendū
Deus excelsus et immensus uir est coniugis huius scilicet fidei, et in ea cor eius
confidit. Quomodo confidit? Eo nimirum modo, ut secreta sua non dubiter
ostendere huic. Plus dicam secundum autoritatem scripturæ, quia secreta sua non potest
abscondere huic. Sic em̄ locutus est ad Abraham, in quo inuenerat fortem mulierem istam
fidem istam. Num celare potero Abraham quæ gesturus sum? Scio em̄ q̄ præceptorus
sit filijs suis et domui suæ post se, ut custodiant uia dñi. Magna cōfidentia tanti uiri pro cō-
stantia cōstantissimæ cōiugis, ut ei secreta sua celare nō possit. ¶ Sed cōsideremus adhuc
uehementiā dictionis, q̄ nō dixit, cōfidit in ea uir suus, sed cōfidit in ea cor uiri sui. Deniq̄
utiliter perperditur dilectio hæc, maxime, si non ignores ubi, quando, et quali facto senten-
tia talis comprobata sit. Et em̄ quidem in omnibus sanctis patriarchis et prophetis hoc ex-
perta est fides, quod deus uir suus in ea confideret: ostendit em̄ illi secreta sua, quæ et ipsa
per os eorum et elocuta est sapienter, et signauit prudenter et fortiter. Sed est locus et tunc
tempus

tempus, de de quo ueraciter dicas, nō solum ita cōfidit in ea uir suus, uerū (quod uehemen-
tius sonat, & profundius penetrat intima mentis) confidit in ea cor uiri sui. ¶ Vbi nā hoc
inuenis: Profecto in anima sanctę Marię uirginis. Ibi fides experta est, quod de semetipsa
hic audiuit, confidit in ea cor uiri sui: et em̄ ibi uir suus ei cor suū aperuit. Quali apertione?
Plane magna & ineffabili, ut faceret in ea cor uiri huius illud, quod prędixerat per os Da-
uid: Eructauit cor meū uerbū bonū, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribę
uelociter scribentis. Ita cor suū illi aperuit, ut ipsam substantiam uerbi æterni, in corde suo
concepti: de corde suo ante secula geniti, mitteret in mentē & in uterū uirginis ualde fidelis
quę per ipsam fidē, de qua nunc sermo est, tanta diuina mysteria, angelo narrante, conce-
pit: deū em̄ castis uisceribus suscepit, & bñdicta in æternū deū nobis & hominē. ¶ O igitur
sancta fides, quam uerus de te sermo hic, confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indige-
bit. Quibus uel qualibus spolijs, nisi eloquijs domini, eloquijs uiri sui? Sic enim per os Da-
uid ipsa dicebat: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Ergo spo-
lijs non indigebit, id est, sua eloquia uir tam familiaris intelligibilia facit cognitę sibi fidei,
certus de eo quod protinus sequitur. ¶ Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus
uitę suę. Non est enim hæc, sicut illa superius, infamata mulier stulta & clamosa, plenaq;
illecebris, & nihil omnino sciens, mulier (inquam) non fortis, immo contraria forti mulie-
ri huic. Est enim impia hæresis, & ipsa reddidit (sicut Iudaica perfidia, siue synagoga Sata-
næ) malum & non bonū, omnibus diebus uitę suę: semper em̄ ueritati resistit dura ceruice.
¶ Quod uel quale bonum reddat fides siue ecclesia fidelis, ut merito confidat in
ea cor uiri sui, secundum alphabetum hebraicum, cuius singule litere singulis uer-
sibus præfixę sunt.

Fides Marię
maxima

Psal̄m. 44.

addo genit
it.

Spolijs nō in-
digebit.

Psal̄m. 118.

Prouerbio. 31

Hęc es red-
dit malum &
non bonum.

Prouerb. 9

Apo. 2.

Caput .VII.

Alphabetum
Hebraicum

Vuod uel quale bonum reddidit siue reddidit fides siue Ecclesia fidelis, ut meri-
to confidat in ea cor uiri sui: Interrogemus hoc alphabeticum Hebraicum, cu-
ius singulę literę singulis uersibus præfixę sunt. Aleph, Beth, Gimel, De-
leth, He, Vau, Zai, Heth, Teth, Ioth, Caph, Lamech, Mem, Num, Samech,
Ain, Phe, Zade, Coph, Res, Sin, Tau. Istę sunt uigintidua literę Hebraicę, quibus apud
eos om̄is scriptura contexta est. ¶ Quid ergo per hoc nobis innuitur, quod singulę litere
singulis præfixę sunt sententijs, nisi quia om̄is scriptura diuinitus inspirata, bonū est opus
mulieris huius fortis, opus fidei quod uiro suo reddidit. Non em̄ absq; ratione, sed pro ma-
gnę rationis significatione, præscribuntur & in quibusdam Psalmis, & in Hieremię lamē-
tationibus, & in ofone eius, & in isto quoq; sine Prouerbioꝝ Salomonis, singulę nomina
literarum singulis sententijs. Quam uidelicet rationem promptum est agnosci ex ipsorum
nominum interpretationibus, quas interpretatus est uir illustris beatus Hieronymus, He-
braicę linguę peritus. Interpretatur quippe Aleph, doctrina: Beth, domus: Gimel, pleni-
tudo: Deleth, tabulę: He, ista: Vau, & Zai, hęc: Heth, uita: Teth, bonum: Ioth, principiū
Caph, manus: Lamech, cor: Mem, ex ipsis: Num, æternum: Samech, adiutorium: Ain,
fōs: Phe, os, nō ab osse, s; ab ore: Zade, iustitia: Coph, uocatio: Res, caput: Sin, dētes: Tau,
signa. ¶ Huiusce interpretatiōis directam primo literaturam ponamus, & deinde eiusdem
literaturę secundū sensum, qui in ipsa est, constructionē faciamus. Doctrina domus, pleni-
tudo tabularum. Ista & hæc uita bonū principium manus cordis. Ex ipsis æternum adiuto-
rium, fons oris iustitię, uocatio capitis, dentium signa. ¶ Hęc est litera, quę hoc modo con-
struitur. Sancta scriptura, quę est opus fidei, opus bonum, quod catholica fides uiro suo
deo reddidit: ipsa est doctrina domus, doctrina Ecclesię, quę domus dei est. Ipsa est pleni-
tudo tabularum, plenitudo legis, id est decem præceptorum, quę in tabulis lapideis digi-
to dei scripta sunt. Ista plenitudo & hæc doctrina, quid sunt nisi uita? Sermo dei enim est,
in quo uiuit homo, quemadmodum dicit: Non in solo pane uiuit homo, sed in om̄i uerbo
quod procedit ex ore dei. Ergo uita & bonam principium: subauditur uitę æternę. Hic
enim, principium est uitę in scriptura sacra, ut uideamus & ambulemus per fidem: non au-
tem consummatio, ut iam uideamus facie ad faciem. Manus cordis, id est, operatio sanctę
meditationis, hæc doctrina domus, hæc plenitudo legis. Ex ipsis æternum adiutorium.
Quid isto uerius? Hic enim per sacram scripturam discimus, quod in æternum sciamus.

Cur in quibus-
dam psalmis
& orationib;
preponuntur
litere Hebrai-
cæ.

Interpretatio
literarum He-
braicarum

Sacra scriptu-
ra literarū ista-
rum interpre-
tatiōe pulchre
commendat.
Deut. 8

1. Cor. 13

H Fons

Fons oris iustitiæ sine dubio hæc ipsa scriptura nobis est. Hunc enim haurimus illud quod ore ad salutem confitemur, & quod confitendo iustificamur. Vocatio capituli ipsa est sancta scriptura nobis, quia per ipsam uocat nos ad se caput Christus, ut membra eius effici mereamur. Dentium signa sunt hæc omnia, quia non nisi dentibus & plectro linguæ formata sonant hæc elementa, ut legi uel audiri possit omnis sancta scriptura, de tam paucis elementis tam multipliciter conscripta.

¶ Be ammiranda fidei potentia, maxime in hoc dicto. Sindonem fecit, & uendit & cingulum tradidit Chananeo. Caput .VIII.

¶ Inter cætera pulchræ huius laudationis capitula: quoniam cuncta pertractare nostri propositi non est: etenim nimis longum esset: istud intactum prætereire non patior. Sindonem fecit & uendit, & cingulum tradidit Chananeo. Denique sunt & cætera quidem ualde splendida, & secundum metaphoram Prophetæ &

fortissimæ mulieris multum ad rem siue mysterium pertinentia: ab eo quod ait, quæ fuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum, usque ad id, syndonem fecit & uendit, sed longe supra metaphoram est id, quod ait, & cingulum tradidit Chananeo. Quid enim? Nunquid proba mulier, sicut solet querere lanam & linum, & operari consilio manuum suarum, sicut solet de longe portare panem suum, & de nocte id est mane surgere, sollicita unde det prædam domesticis suis & cibaria ancillis suis, sicut solet inopi manum suam aperire & palmas suas ad pauperem extendere, hisque & alijs modis circa ministerium frequens satagere: sic solet etiam Chananeo cingulum tradere? Ergo hoc supra metaphoram est. Diligentiam adhibemus, sicut in cæteris, ita & in isto intellectum querimus, maxime propter illud quod dictum est in anterioribus parabolis. Acceptus est regi minister intelligens, iracundiam eius inutilis sustinebit. Dicimus itaque cum uoce gratiarum actionis, quia

totiens hæc mulier fortis Chananeo cingulum tradit, quotiens præpotens fides quempiam, qui fuerat apud homines contemptibilis, altissimo deo regi magno acceptum reddit.

¶ Chananeus quippe contemptibilis, immo & execratus deo fuit, cum adhuc esset in lumbis patris sui Cham, dicente Noe: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Item secundo: Benedictus dominus deus Sem, sic Chanaan seruus eius. Itemque tertio: Dilatet deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, sicut Chanaan seruus eius. Valde ergo contemptibilis Chanaan, cuius septem gentes ad introitum filiorum Israel, deo iudice, terra eum mere debuit, quod & fecit. Contra fides ualde potens & ualde nobilis, quæ Chananeo tali homini, uel cuiilibet simili huic secundum ignobilitatem seculi, cingulum tradere potuit, ut præcinctus ambulet ob meritum fidei quam suscepit: filius regni, qui fidem non habent iacentibus & discinctis, aut etiam in captiuitatem ductis.

¶ Quemadmodum dicit sanctus Iob: Balthem regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum. Annon & Apostolus hoc dicit? Sed quæ stulta sunt mundi (ait) elegit deus, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus, & quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret. Cuncta hæc & stulta, & infirma, & ignobilia, & contemptibilia, & quasi non existentia: recte intelligis uno nomine Chananeus, quem domina fides & syndone sua uestire, & cui cingulum pro uelle suo tradere potuit & tradidit, & sola hoc fecit, ut qui seculo in honoris habebatur, honoratus incedat coram oculis domini, & in conspectu quoque hominum magnorum siue paruulorum, qui domestici sunt eiusdem fidei.

¶ Quomodo ad instructionem fidei pertineat sequens liber Ecclesiastes, uanitas uanitatum & omnia uanitas. Caput .IX.

¶ Actenus à nobis habitus sermo, intentionem prouerbiorum spectare demonstrauit ad instructionem fidei, ex qua iustus uiuit: nunc iuxta propositum demonstrandum est, intentionem libri Ecclesiastes in eo esse, ut certam præbeat rationem spei, scilicet in quo non sperare, & in quo spem suam ponere debeat homo

rationalis. Hoc facere ita incipit. Vanitas uanitatum dixit Ecclesiastes; uanitas uanitatum & omnia uanitas. Quid habet amplius homo de uniuerso labore suo, quo laborat sub sole, subauditur, nisi uanitatem? Sic à sole incipiens, quod pulcherrimum est opus creatoris, & excelssimum cunctorum, ex quibus uita mortalium subsistit & delicias parat sibi, cuncta uani

Prouerbio. 31
Cingulum tradidit Chananeo

Prouerbi. 34.

Chananeus al
legorice homo
in hunc
mundo contem
pibilis dicitur.
Gene. 9.

Leui. 20

Iob. 32

1. Cor. 1.

Ecci. 1

uanitatis arguit, & ueraci utiq; redargutioe. Præterit enim (ait & Apostolus) figura huius mundi. ¶ Nec semel dixisse contentus, uanitas uanitatū, iteq; ac tertio repetiuit, uanitas uanitatū & omnia uanitas, ut anaduertas, quam serio loquat uel agat, pmissa etiā autoritate regij nominis & ciuitatis Hierusalē. Ait em: Verba Ecclesiastes, filij David, regis Hierlm. Tribus magnis nominibus pro utilitate audientiū parauit huic libro autoritatem, seipsum nominans Ecclesiasten, id est, concionatorem, filiū David, & regem Hierusalē. ¶ Quid primū est sub sole, in quo spem suam cupidus homo posuit? Vtiq; terra. Et in hoc mira dementia est, quia cum habitatio terræ huius homini, propulso à felicitate paradyfi, data fuerit ad poenam, scilicet, ut in sudore uultus sui operaretur eam, ipse sibi eam precipere cōtendit, quasi ad gloriā. Nōne hoc est uanū, cū dicit hō natus ex tereno, & cras moriturus Hoc tantum terræ est meū, & mei sunt isti tractus? Bene ergo in primis cupiditatem siue possessionem terræ, uanitatis arguit. Dicendo, generatio præterit, & generatio aduenit, terra autē in æternum stat. Ac si aperte dicat: Frustra homines cupidi, terrā sibi subiugare, agrum agro copulare contenderunt usq; ad terminū loci, contentione nonnunquā horribili usq; ad effusionē multi sanguinis: quia tot generationibus prætereuntibus, & tot aduenientibus, terra hic remansit, nec illos secuta, qui iam præterierūt: nec illos secutura qui adueniunt siue aduenturi sunt. Generatio præterit, sicut nascendo in hunc mundum nihil attulit, ita moriendo nihil auferre potuit: & generatio quæ aduenit, siue nos ipsi qui nunc sumus (ut uerbis loquar Apostoli) sicut nihil intulit in hunc mundū, haud dubiū quin nec auferre quid possumus. ¶ Eandem intentionē & in isto, quod ait: Generatio præterit, & generatio aduenit, & in cæteris quæ sequuntur, quæcunq; uanitatis arguit, prudenter intellege: quia ipsa est, quā idē Aps, præmissa (ut iam memorauim⁹) nihil em̄ intulimus in hūc mundū, haud dubiū quin nec auferre quid possumus, protinus expressit, dicens: Habentes autē alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus, Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitū & perditionem. Radix enim omniū malorū est cupiditas. Quam quidem appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Quid aliud dicit Ecclesiastes, totiens repetendo, uniuersa uanitas & afflictio spiritus? Hoc etiam dicens inter cætera, quid enim proderit homini de uniuerso labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est: cuncti dies eius doloribus pleni sunt, nec per noctem mente requiescit.

¶ Quomodo iure uanitatis arguuntur omnia quæ fecit deus sex diebus in compa-
ratione diei septimi, in quo requieuit.

Caput X.

Magnum est scripturæ huius negocium, & magnum concionis huius emolumentum; si, concionatore isto loquente, præ oculis habens duo opposita hæc, hinc uanitatem, & inde ueritatem: & inter utrunq; clare discernas, & legitima diffinitione utrunque diffinias. Est autem hæc diffinitio uanitatis, quam Paulus

Apostolus satis breuē pene expressit, dicendo: præterit enim figura huius mundi. Vanū quippe constat esse omne quod præterit, & prætereundo possessore siue cupidū sui, fallit & eludit. Porro ueritatis diffinitionem, quam aliam dare possumus dignam, nisi ut dicamus, ueritatem illud esse quod semper id ipsum est? Illud enim, quia non præterit neminem fallit, neq; contingit in hac optima parte, quod euenit in parte uanitatis, his de quibus scriptū est, dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis.

¶ Et quidem illud, quod semper est id ipsum: Eamus ad caput libri, ad initium scripturæ ueritatis, quia illic est magnum & euidentis ostium rationis, unde possumus ueritatem à uanitate certis disparare terminis. Sex quippe diebus omne opus suum cœlum & terram & oēm ornatū eorū pfecit, & die septimo opus suū cōpleuit. De quo uidelicet die septio, me in alio opere dixisse memini, quia natura primus est, qui ordine septimus habetur. Vnde & de illo die, quo dixit deus, fiat lux et facta est lux, et diuisit lucem ac tenebras: non sic scriptum est, factumq; est mane et uespere dies primus: sed, factumq; est uespere et mane dies unus. Sex quippe dies sunt omniū creaturæ, sex primæ species, per quas creator cognosci debet: Propter quod et dicuntur dies, id est, oculos cordis nostri, ad cognoscendum creato-

H 2 remil

j. Cor. 7.
Tria nomina
hic Salomōis
ad maiore aut
toritate libri.

Vanitas in ter
renorum con
cupiscentia.
Gene. 3.

j. Tim. 6
Nihil intulim⁹
in hunc mun
dum &c.

Ecci. 2

Discernendū
ex Ecclesiaste
inter uanitatē
& ueritatem.

j. Cor. 7

Psalm. 75
Quomō diffē
runt sex dies
creatōis a die
septimo

rem illuminantes: quæ uidelicet creaturæ angelica creatura prima, & humana natura sexta est. Septimus dies (ut iam dixi) natura primus est, quia sapientia est, in qua deus omnia fecit: quia uerbū est, per quod omnia facta sunt, & in isto deus requiescit. Et deo quidē primus est iste dies, quia in ipso uidit omnē creaturā priusquā faceret: nobis autem septimus est, quia prius cognoscimus creaturā, & per ipsam cognoscimus, quia creator magnus est.

Gene. 2
Differunt cō-
plere & requi-
escere

¶ Notandum ergo, quia sicut dictum est, compleuitq; deus die septimo opus suum, & non dictum est, omne opus suum quod fecerat, dictum est autem, & requieuit die septimo, ab uniuerso opere quod patrarat. Nam ab omni quidem opere requieuit, ut nullam deinceps nouam speciem crearet, sed si rite perpendis sensum uerbi huius compleuit, non omne opus suum, sed solam rationalem creaturam die septimo compleuit: nec ipsam uniuersam, sed solam electionem quæ per humilitatem illo die septimo dignam sese exhibuit. Quid nam est die septimo cōpleri, in quo deus requieuit, nisi introire in illam requiem domini, quæ plenitudo est beatitudinis: cuius & Apostolus magnifice meminit. Ingrederemur enim (ait) in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit, sicut iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam, & cætera usq; qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut & à suis deus.

Heb. 4

¶ Quod non tam ipsa creatura quàm creaturæ usus immoderatus uel amor peruersus, recte uanitatis arguatur: quomodo dicit scriptura, & uidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Caput .XI.

Gitur hic habemus certis disparata terminis duo opposita hæc, uanitatem & ueritatem: uanitatem uidelicet, in fenario creaturæ numero: ueritatem, in requie dei, scilicet in die septimo. Ergo ne (inquis) creatura uana est, aut opera dei uana sunt, & ipse deus uanitatis autor est. Nonne cuncta dei opera potius bona sunt, sicut ibidem scriptura dicit, & uidit deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona? ¶ Ad hæc inquam. Plane uanitas est creatura omnis, in cōparatione requietionis, qua deus in die septimo requiescit, & ex eo uanitatis arguitur creatura rationalis quæcunq;, quod requiem quærit in temporalibus siue uisibilibus istis, & in illis æternis atq; inuisibilibus bonis, requiei domini, fundamentum spei non sibi collocauit. Veruntamen hic non tam ipsa creatura, quàm creaturæ usus uel amor immoderatus uanitatis arguitur. ¶ Exempli gratia, dum circa solis pulchritudinem ita sese impendit humana mens, ut hunc esse deum putauerit, & huic creaturæ potius quàm creatori seruire delegerit: nec solum huic, uerumetiam cæteris creaturis, maximeq; quatuor elementis igni & aeri & terræ & aquæ nomina diuinitatis ascripserit. Propterea merito cuncta hæc scriptura uanitatis arguit, & in primis solem, dicens: Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; reuoluitur: nascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Nimis in ortu eius, & occalu in gyro eius australi & reflectione aquilonari, quia magna est mutabilitas, magna est & uanitas: quia nec homini laboranti satis grata est productior lux, dum sol ad Aquilonem reflectitur: nec his qui in aibus ludunt, semper placet longanimitas tenebrarum, dum gyrat per austrum. Similiterq; in cæteris uarietatibus diei & noctis, æstatis & hyemis, ueris & autumnis: Sunt quidem multa humanæ infirmitatis remedia, sed multa nihilominus anxietatis tædia: quia nulla in his sufficientia, immo in omnibus magna indigentia est. Propterea nec in his nec in aliquo eorū, quæ sub sole sunt uel fiunt, est sperandum siue confidendum quod cuncta uana, cuncta transitoria sint. ¶ Hac intentione cūcta uanitatis arguit, tandemq; ipsum hominē, cuiuscunq; spes ultra uel extra hæc pedem suum non extendit. Ait enim: Idcirco interitus unus est hominis, & iumentorū, & æque utriusq; conditio. Sicut morit homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cūcta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur. Non ergo sperandum in homine, quàmuis diuino, quàmuis potente. ¶ An non & ante istum, pater Dauid idem senserat? Nolite (ait) confidere in principibus, in filiis hominum in quibus non est, salus. Exhibet spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorū. Nonne proinde constat, quod ipse hominē

Gene. 1
Vanitas hominū in rebus temporalibus.

Sol uane pro deo habitus est

Ecci. 1

Cur uanitatis arguit cuncta
Ecci. 3

Psalm. 146
Nolite confidere in principibus

mo fit uanitas. Hinc idē alibi dicit: Veruntū uniuersa uanitas, omnis homo uiuens. Statimq; duobus hoc ipsum uersiculis astruit, quod hic explicatur longiori disputatione cōcionato ris. Veruntamen (inquit) in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Thesaurizatz & ignorat cui cōgregabit ea. Plane idem sensus ē in plurimis horū quæ hic dicit, ad dens etiam hæc. Rursus detestatus sum, omnem industriam meam et q̄ sub sole studio sissime laboraui, habiturus hæredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus sit futurus, et dominabitur in laboribus meis quibus defudaui et sollicitus fui. Et est quicquam tam uanum?

¶ Be eo quod ait, deum time et mandata eius obserua, hoc est enim omnis homo, et quod absq; timore dei, omnis homo uiuens sit uanitas. Ca. XII.

Ro intentione libri huius Ecclesiastes, ad hoc breuiter dicendum, quod in solo fit deo sperandum, quoniam satis dictum arbitramur pro eo, neq; quod in homine neq; in alia creatura sperandum sit. In plerisq; Psalmoz sic fecerat et pater Dauid. Vbi dixit quod supra memorauimus. Veruntamen uniuersa uanitas, omnis homo uiuens, et cætera. Hoc demonstrare intendens, quod neq; in homine neq; in thesauro hominis sperandum sit, protinus ait: Et nunc quæ est expectatio mea? Quod idē est, ac si dicat. In quo ergo sperabo? Nonne in dño? Itemq; cum dixisset: Nolite confidere in principibus in filijs hominū, in quibus non est salus: causam quoq; subiunxisset cur in illis nō sit sperandū, dicens: Exhibet spūs eius, uidelicet hoīs, et reuertetur hō in terrā suā, in illa die peribunt omnes cogitationes eoz, protinus exclamauit: Beatus cuius deus Iacob, adiutor eius, spes eius in dño deo ipsius. Et cætera usq; ad finē Psalmi. Quibus in uerbis spē excitare nititur excitatione rationabili, ut bonū quod permanet præferendū esse sentias omni quod transit. ¶ Iuxta hunc sensum cōcionator iste, concionis multitudinē ab immoderato amore reze transeuntū reuocare, & ad æternorum spem bonoz excitare cupiens, & hoc multiplice ratione peragens, talē in ultimo facit conclusionē. Finē loquendi omnes pariter audiamus. Deū time, & mandata eius obserua. Hoc est enī omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet deus in iudiciū, pro omni errato, siue bonū siue malū sit. ¶ Quō sapit tibi in palato cordis quod dixit, hoc est enī omnis homo: Verbū Est, qualē sensum efficit intellectu tuo: Talem nimirū efficere debet, qui pertineat ad eandē rationē, qua dixit æternus & incōmutabilis deus. Ego sum qui sum. Hæc dices filijs Israhel. Qui est, misit me ad uos. Egerat enī ab initio libri de correptione uanitatis, & cuncta corripiens siue discutiens cōprobaue rat: quia omne uanū, omne quod transit, utiq; sic est, quasi non sit, nec ipsum hominē excipiens quicunq; in uanitate ambulauit. Ait enī: Dixi in corde meo de filijs hominū, ut probaret eos deus, & ostenderet similes esse bestijs, iccirco unus interitus est hominis & iumentoz & æqua utriusq; conditio. Et cætera, quoz supra meminimus, cū illo Psalmi uersiculo. Veruntamen uniuersa uanitas, omnis homo uiuens. ¶ Ut ergo sciat omnis contio, per quid fieri debeat, ut humana creatura liberetur à seruitute corruptionis: Homo iam nō sit uanitas, habens esse, habens participationē in idipm, cū æterno illo, qui dicit, ego sum qui sum. Hoc est (ait) omnis homo, deū timere, & mandata eius obseruare. Ablatiuo casu dictū grāmatici, intelligunt hoc, ac si diceret. Deū timendo & mandata eius obseruando, accipit esse homo, & gratia est, adhærendo deo, qui natura est. Nā qui adhæret deo, unus spiritus est. Alias autē hō siue sit rex Israhel in Hierusalē, siue rex in Babylone præpotens, quantū cunq; affluat delicijs, & fruatur bonis, ædificans sibi domos, & plantans uineas, faciēs hortos & pomeria, et extruens aquarū piscinas, possidens seruos et ancillas, armenta quoq; et magnos ouīū greges, coaceruās sibi argētū et aurū, faciēs sibi cātiores et cātatrices, scyphos et urceos ad uina fundenda, quid prodest? Et hæc omnia uana sunt, et ipse uanitas est.

¶ Quod hæc duo, fides quæ in parabolis instruitur, et spes quæ in Ecclesiaste roboratur, operetur per tertium, scilicet per charitatem, quæ in canticis loquitur.

Caput XIII.

Hæc duo, scilicet fides, quā designauimus in parabolis prædicari, et spes, quæ in Ecclesiaste roboratur, per multa argumenta contemnendæ uanitatis, operatur per tertium, scilicet per charitatem, quæ aperta facie loquitur, sic incipiens.

H 3 Oscule

Psalm. 38.

Ecclesiastes. 2.

In nulla creatura sperandū.

Psalm. 38.

Psalm. 145.

Deū time, & mandata eius obserua.

Hoc est omnis homo.

Exo. 3.

Ecci. 3.

Quō liberat hō a seruitute corruptionis.

Ecci. 12. j. Cor. 6.

Ecci. 2.

Charitas i canticis prædicat.

Can. j. Osculetur me osculo oris sui. De cunctis uocibus libri huius, non opus est nunc astruere, quod sint uoces charitatis significantes affectum quatuor personarum Christi desiderabilis, & Ecclesiae desiderantis, amicorum & adolenscentularum, intendentium audire uocem sponsi dilecti, & uocem sponsae dilectae, & pro hoc auditu gaudio gaudere. ¶ Piget nos se- gnes, & fatemur, quia piget nos diutius hic immorari. Praesertim quia proprium edidimus olim opusculum, de istis Canticorum canticis, distinctum septem libellis, ad honorem dominae nostrae sanctae Mariae perpetuae uirginis, quae uera sponsa principaliter amici est aeterni, scilicet dei patris, sponsa nihilominus & mater filij eiusdem dei patris, templum pro- prium charitatis, id est, spiritus sancti, de cuius operatione illum concepit, qui uidelicet spi- ritus sanctus charitas est patris & filij. Opus illud accipiat quicumque audierit auditor bene- uolus, non sicut contrarium praeceptis doctoribus, qui in eisdem Canticis latius amorem expo- suerunt sanctae Ecclesiae, sed sicut aliquid supererogatum ultra lectionem ipsorum adu- mando & congregando uoces tam magni tamque diffusi corporis Ecclesiae in unam animam singularis & unice dilectae Christi Mariae. Quia nihil huic disconuenit omnium eorum, quae cumq; dici uel cantari possunt de magno & sancto amore dilectae & diligentis Chri- sti Ecclesiae. De ista duntaxat scriptura hoc dicimus, quae tota est cantabilis; nam in cae- teris scripturis multa sonant lamentabilia poenitentiae Ecclesiae, in plerisque peccauit, pro quo rum parte cum fructibus poenitentiae lamentatur & gemit. Et haec infra dignitate sunt huius beatae uirginis, cuius uita integerrima non habuit, cur generet, nisi uulnus charitatis, pro- pter dilationem plenae atque perfectae beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

¶ Quomodo in tribus istis, fide, spe, & charitate, uulter speculari possumus, quo modo magis ac magis ad cognitionem sanctae trinitatis erudiamur.

Caput .XIII.

Epilog^o i tres libros Salomonis

Emores esse debemus propositi siue intentionis, qua sermonem cepimus habere de fide, spe, & charitate, secundum libros istos tres Salomonis, scilicet ut in isto quasi speculo, horum trium fidei, spei, & charitatis, quandam speculemur similitudinem sanctae trinitatis: quia per haec tria reformauit hominem ad simili-

Gene. j.

tudinem suam, iuxta propositum quod proposuerat dicendo: Faciamus hominem ad ima- ginem & similitudinem nostram. In ista ergo diuinae similitudinis claritate, in tribus istis fi- de, spe, & charitate, est quod utiliter speculemur, quo aliquantisper magis ac magis ad cog- nitionem eiusdem sanctae trinitatis erudiamur, quam nunc in sua maiestate uidere nequi- mus. Ecce intelligimus & scimus, quia fides per spem & per charitatem, spes quoque per fi- dem & per charitatem operatur ea, quae in istis tribus libris, Prouerbiorum, Ecclesiastes, & Canticorum continentur. ¶ Fides namque per spem & per charitatem hoc operatur in homine,

Quid opat si des in homie. Prover. 9.

Iohan. jo. Quid operatur spes

ut accedat ad illam, quam sapientia aedificauit sibi domum, ut ad conuiuium uictimarum quas illa immolauit, ad bibendum uinum quod illa miscuit, ad edendum panem mensae quae illa proposuit, taliter praeparata mente, ut similia retribuere uelit, scilicet animam ponere pro illo, qui prior in tantum dilexit nos, ut animam suam poneret pro nobis. ¶ Spes per fi- dem & per charitatem hoc operatur in homine, ut etiam si persecutor desit, qui & faculta- tes terrenas auferte & corpus solet occidere, ipse intelligens, quia uana id est, transitoria sunt omnia, relinquat ultroneus ea quae possidet, iuxta consilium dicentis, si uis perfectus esse,

Mar. j.

uade, uende uniuersa quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & ueni, sequere me. Quantum est quod speculari possumus in isto speculo siue aenigmate de illa altissima trinitatis claritate, cuius faciem nunc non possumus uidere. Exiguum qui-

Iohan. j7 Quid nobis ad salutes ne- cessarium est. Rom. 8.

dem, sed hoc ipsum iam aliqua uita aeternae scintilla nobis est. Haec est enim uita aeterna (ait ipse filius dei) ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. ¶ Quid ergo est illud quantulumcumque, quod uidere nunc possumus, per hoc speculum, in isto aeni- gmate? Nimirum opus illud quod necessarium nobis est ad aeternam salutem credere & scire, quia deus pater per charitatem suam, id est, per spiritum sanctum, proprio filio suo man- datum hoc dedit ut pateretur pro nobis, & ipse filius per eandem charitatem suam, id est, per eundem spiritum sanctum, mandatum hoc suscepit, obedire usque ad mortem, mortem autem crucis.

Phil. 2. Esa. 53

Quali cum spe? Illa nimis, quam per Esaiam nobis annunciauit spiritus sanctus, dicens: Si posu-

Si posu-

Si posuerit pro peccato animam suam, uidebit semen longæuum & uoluntas domini in manu eius dirigitur. ¶ Ipse autem pater quali uel quanta fide? Fidelis enim in omnibus uerbis, & in isto maxime. Et omnia opera eius in fide, & opus istud præcipue. Quali ergo uel quanta fide mandatum dedit huius obedientiæ, mandatum huius patientiæ. Nimirum tali fide, qualis est ipsæ tanta fide, quantus est ipse, fide admirabili, fide inseparabili, fide perseverantissima, fide uictoriosissima. Quantis irritatus est malis hominum, quam maxime peccatis? Attamen perseverauit in proposito uel promissione tanti boni, & quæ pro cesserant de labijs suis irrita non fecit. Pro quo & David sollicitus: Miserere mei (ait) ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris. Quantis regibus, quantis regnis armatus diabolus, hoc propositum eius auertere laborauit? Attamen euicit fortissimus deus, & sicut proposuerat, ecce filius eius deus & homo sedet à dextris eius. De illa perseverantia fidelis & fortis dei, nostrum illud opus existit in duodecim libell. qd intitulae de uictoria uerbi dei.

¶ Quod in scripturis antiquis nomina hæc fidei, spei, & charitatis fere ita raro inueniuntur cum res ipsarum, ubique prædicentur, sicut relatiua nomina, patris, & filij, & spiritus sancti, aut tacetur, aut rarissime & cum cautela pronuntiantur. Ca. XV.

Ræclara hodie in Euangelicis & Apostolicis literis, & in ore totius Ecclesiæ prædicatio est horum trium, fidei, spei, & charitatis. Olim non ita. Quotus enim est locus in scripturis ueteris instrumenti, ubi manifestatio luceat propriis nominibus facierum istarum, fidei, spei, & charitatis? Notum quidem & certum est, omnem scripturam diuinitus inspiratam, res ipsas siue uirtutes intendere, quæ significantur nominibus istis: sed cum ita sit, nihilominus absoluta eadem nomina fere ubique prædicet, quod iam ex parte monstrauimus. Relatiua hæc nomina, quæ sunt pater & filius & spiritus sanctus, aut tacuit, aut rarissime, & cum cautela, & nusquam simul iuncta pronunciauit. ¶ Exempli gratia. Cum (sicut superius demonstratum est) fere cuncta, quæ dixit Salomon in parabolis, pertineant ad gloriam fidei, ubi hoc ipsum nomen quod est fides palam annunciauit. Item in Ecclesiaste, cum fere cuncta, quæ illic per multa dicuntur argumenta hominem prouocent ad coronam spei, ubi spei ipsam nominauit. In Canticis canticorum cum fere cuncta pertineant ad sacramentum charitatis, ipsam charitatem non multis uicibus nomine proprio nominauit, dicendo media charitate construit, & alibi, aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Itaque alibi ordinauit in me charitatem. ¶ Verum hoc nomen charitatis liberius poterat annunciari, siue declamari, etiã pueris illis, hominibus carnalibus illis, qui nescirent, nec scire curarent quid fides, quid spes, quid spiritualis dilectio sit, & forte charitatem sufficientem reputarent uiri & mulieris, siue mariti & uxoris, parentum & filiorum, ceterarumque cognationum, siue affinitatum dilectione carnalium. ¶ In diuinis sermonibus de illa charitate agitur, cuius est Ecclesiastica diffinitio hæc, diligere deum, propter ipsum, & proximum non qualemcumque sed inimicum hominem diligere propter deum. Nunquid si huiusmodi dilectionis capaces essent homines. Dixisset eis lex, diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum? ¶ Similiter de fide sentiendum. Si enim fidei capaces tunc essent homines, per quam Abraham iustificatus est, nunquid posita fuisset lex? Et ut per similitudinem sermo iste magis placeat, nunquid ancillam duxisset Abraham, nisi sterilis fuisset libera? Verum nos de his latius alio in opere tractauimus.

¶ Item de fide, spe & charitate, quod per hæc tria in sanctis scripturis assimilatur sancta trinitas, & de capitulo Apostoli, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum, quid sit cognoscere vel cognosci. Caput XVI.

Ic propositum fuit demonstrare, quod hæc tria sint, per quæ homo ad illam dei similitudinem reformatur quod in initio, proposuit dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Vnde & Aplos Iohannes, scimus (ait) quia cum apparuerit, filius ei erimus: quoniam uidebimus eum sicuti est. Quatum putas iocunditatis habet demonstratio siue intelligentia hæc: nam beati quidem sancti, prophetarum pro eo, quod in manu eorum, dominus assimilatus est, sicut in Oleea dicit. Et nos iam autem meminimus, & locutus sum super prophetas, & ego uisiones multiplicauimus & in manu prophetarum assimilatus sum, sed nihilominus sancti & electi omnes beati, quia sancta trinitas, unus deus pater & filius & spiritus sanctus, per hæc tria, fidem, spem, & charitatem, assimilatur eis. Hic assimilatiois modus est uniuersalis.

Psal. 144
Psal. 32.
Deus maxime
fidelis in uerbis
& promissis suis

Psal. 88
Psal. 90.

Notum testamentum
longe clarior uetus
prædicatum absolutum
relatiua nomina trinitatis

Can. 5
Can. 8
Can. 1
Charitas Iudaeorum carnalis

Charitas diuina
Mat. 5
Fides Abraham
Gene. 15
Rom. 4
Gene. 16.
Gal. 4

J. Iohan. 3
Dominus assimilatus in prophetis.
Q. 12

¶ Habuerunt sancti Patriarchæ Abraham, Isaac & Iacob (qui & ipsi Propheta fuerunt) quasdam proprias in semetipsis assimilationes patris & filij & spiritus sancti: quod & suo loco commemorauimus: sed hæc est assimilatio uniuersalis, claritas fidei, spei, & charitatis. Quæ uidelicet assimilatio in æternum manebit. ¶ Delectamur rei magnitudine, sed labor est in delectatione, dū sermo deficit inualidus, & quantillū in mente suggerit spūs, fari gestis lingua nō assequitur. Capitulū quippe magnū est, in quo uel circa quod pene defessus animus, iam terminare properat, sermonem habitū de his tribus. Quod capitulum? Nunc (inquit Apostolus) cognosco ex parte. Tunc autē cognoscā sicut & cognitus sum. Nunc autē manent, fides, spes, charitas tria hæc. Maior autem horū est charitas. Quæ enim uoce, qualibus uerbis, horū possumus uerborū sensum consequi? Verbum quippe cognitionis duram quendam significat contractum siue sensum conscientiarū, nimiam nimisq; familiaritatem habentē fiduciam in alterutrū, qui neq; per lectionem, neq; per auditionē, sed per solū fati animam scire potest experimentū. ¶ Multū est quod sacra scriptura de mutua cognitione spiritus dei & spiritus hominis agit per similitudinē. Exempli gratia: Et gaudebit sponus super sponsam, & gaudebit super te deus tuus. Quod ergo dicit, tunc cognoscā sicut & cognitus sum, uerbo cognitionis sempiternū insinuare uolens unum charitatis, siue torrentem uoluptatis, redundantē ex secreto diuinitatis in interiora animæ diligentis, quia digne uerbis explicare possit? Absconditū est à nobis toto huius nostræ peregrinationis tempore: propter quod Psalmista suspirās dicit. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Si absconditum est ab omni uiuente, immo peregrinante in ista mortalitate, ut recte dicat, nunc cognosco ex parte. Quid nam est nunc cognosco ex parte, præsertim quia subiungit, Tunc autē cognoscā sicut & cognitus sum? Per superscriptam similitudinē in hoc sensu adiuuemur, quæ dictū est, & gaudebit sponus super sponsam, & gaudebit super te deus tuus. Nunquam enim spōsa plene cognoscit sponi affectū, nisi dum per naturalē cōmixtionē fiunt corpus unū. Ibi plane dicere potest nunc cognosco sicut & cognita sum.

¶ Quo sensu uel qua intentione dixerit apostolus: nunc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas, & quod hæc tria sunt inseparabilia, sicut & ipsa trinitas. Caput .XVII.

Quæstio Andem & illud quæsitū dignū est, quo sensu uel qua intentione dixerit Apostolus, nunc autē manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. Nam in beata trinitate, cuius in anima hominis similitudinē per hæc tria formari iam diximus, fidem, spem, & charitatem: certum nouimus, quia nihil prius aut posterius, nihil maius est aut minus, sed totæ tres personæ coætærne sibi sunt & coæquales. Hic autem in ista imagine siue similitudinē, est maius, & est minus: est prius, & posterius: & non parua inæqualitas, cum & supra dixerit. Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et deinde compositis tribus istis, fide, spe, & charitate, dicat, maior autem horum est charitas. ¶ Ad hæc (inquam) fides uera nunquam sine charitate, Et charitas uera nunquam sine fide est. Sicut indiuisus est unus & trinus deus, pater & filius & spiritus sanctus, sic indiuisa est una & trina uirtus, fides, spes, & charitas, quæ respectu trinitatis in anima hominū efficitur. ¶ Verge de Apostolo scire debemus: quia est, ubi suo sensu fidē prædicat, & est, ubi sensu aliorū sic de fide loquitur, ut eos, qui quasi de fide nimis præsumūt, arguat & corripiat. Deniq; suo sensu fidē prædicat, ita ut fidē, spem, & charitatē, quia uere inseparabilia sunt hæc, simul cōprehendat cum dicit. Ei uero qui non operatur, credenti autem in eum simul qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Et subinde Dicimus enim quia reputata est fides Abraham ad iustitiam. Item: Non enim per legem promissio Abraham, ut hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Hæc & cætera cum dicit, nimis fidē prædicat, non mortuam aut nudā, sed feruore charitatis uiuā, corona spei ornata. ¶ Et sicut sanctā trinitatē in coelisdū patris nomine inuocamus: Exempli gratia, cum dicimus: pater noster qui es in caelis: ita et hic fidem, spem, & charitatem uno prædicat & subintelligi uult nomine fidei. Porro illorum, quibus loquebatur, scilicet Corinthiorū sensu, quasi fidem à charitate seiuinxit, dicens

Materia in ar
rabilis anio p
spm suggesta

1. Cor. 13

Tunc cognosca
sicut & cogni
tus sum.

Esa. 62

Psalm. 30.

1. Cor. 13.

Esa. 62.

Quæstio

1. Cor. 13.

Responsio.
Fides uera nū
quā sine chari
tate est.
Apl's de fide
dupl'r loquit
Rom. 4

Mat. 6

1. Cor. 13

do (qd

do (quod supra meminimus) Et si habuero oem fidem, ita ut montes transferam, charitate autem non habuero, nihil sum. Illi namque fidem à charitate longe se iungebant, quia cum sine charitate essent, fidem Christi se habere putabant. Quapropter & redarguit eos, sic incipiens. Obsecro autem uos per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis, & non sint in uobis schismata. Significatum est mihi de uobis, fratres mei, quod contentiones sint inter uos. Hoc autem ab initio non expediebat, ut primum predicaretur, scilicet fide nihil prodesse nisi per dilectionem operetur, uel quod (sicut ait Apostolus Iacobus) Fides mortua sit sine operibus. Magna cum cautela & discretionem prouidendum nouerat, quatenus in primis saltem nomen domini Christi Iesu, à rudibus & eatenus idolatris populis reciperetur, & deinde opera bona super edificarent. Propter hoc sapiens architecto iure se ipsum assimilauit, dicens eisdem Corinthiis. Secundum gratiam dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superaedificat & caetera.

1. Cor. 13

1. Cor. 1.

Paulus fuit sapiens architectus. Gal. 3. Iaco. 2.

1. Cor. 3.

¶ **Orandum esse, ut quoniam per haec tria reformamur ad similitudinem trinitatis, augeat in nobis fidem, augeat spem, augeat charitatem beata trinitas.**

Caput XVIII.

Voniam igitur per haec ad similitudinem tui reformamur, auge in nobis fidem auge spem, auge charitatem, o beata trinitas. Haec sunt enim diuitiae nostrae, hic thesaurus noster, haec uita nostra, o beata trinitas. Haec sapientia nostra, haec fortitudo nostra, haec gloria nostra, o beata trinitas. Hoc desiderium nostrum, hoc fundamentum nostrum sempiternum. Haec lux oculorum nostrorum, o beata trinitas. Haec iustitia nostra, haec laetitia nostra, hoc gaudium nostrum, o beata trinitas. Haec misericordia nostra, haec consolatio nostra, haec fiducia nostra, o beata trinitas. Hoc decus nostrum, haec uictoria nostra, haec corona nostra, o beata trinitas. Haec igitur auge in nobis ut in aeternum uiuentes benedicamus tibi.

Oratio ad beatam trinitatem.

FRUPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & PROCESSIONE SANCTI SPIRITUS, LIB. VIII.

Psal. 136.

¶ **Confessionem siue laudem sanctae trinitatis canticum esse domini, quod ad interrogationem hereticorum non debeat catari in terra aliena Super flumina Babylonis. Ca. I.**

ANTICVM DOMINI IAM CANTARE

gestamus, hymnum de canticis Syon. Verba cationum, quibus uel qualibus sancta trinitas deus deorum laudatur in te o superna Syon sed cantum nostrum fletus intercipit, dum adhuc sedemus hic super flumina Babylonis. Quid ergo? Cessabimus cantare, & in salicibus in medio eius suspendemus organa nostra, dicentes: Quo modo cantabimus canticum domini in terra aliena? Minime cessabimus, immo non interrogati, cantabimus ultra uerba cationum domini. Neque enim interrogamur aut interrogari uolumus ab his qui captiuos duxerunt nos. Solent Babylonij, scilicet, filij huius seculi, confusione digni, interrogare uerba cationum, non ut ipsi capiant fidei fructum, uel ut nos pascamus, & oblectemus auriculas eorum. Maxime, ut pro uelle ipsorum in peruersum trahamus uoces scripturarum, quae cationes domini sunt, qualium uidelicet Babylonioꝝ deterrimi hostes sanctae trinitatis, Atriani extiterunt. ¶ Confortemur ad cantandum, non oblitum Hierusalem, id est, intentionem non terrenam, sed caelestem, & hanc uidelicet supernam Hierusalem propositam habentes, in principio laetitiae nostrae, quae est principalis causam hanc habere cationum. id est, praedicandi gloriae sanctae trinitatis, ut non hominibus eiusmodi, sed ipsi uero uni ac soli deo me

lege sed ut Cationes domini sacrascriptione

deo mereamur placere. Confortemur (inquam) & ut constantes simus, recordemur quid hic acciderit, quid uel qualiter in Babylone gestum sit. Primo ipsam rem gestam siue historiam sacram ponamus, & deinde mysterium ad consolationem nostri subscribamus.

¶ De tribus pueris victoribus in medio babilonice fornacis, quod in eis sancta trinitas auxiliij sui presentiam contra caput idolatrie demonstrauerit pariter, et significauerit.

Caput .II.

Deut. 3
Historia trium
puerorum in
camino.

Abuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, & latitudine cubitorum sex, & iussit præconis uoce clamari. Vobis dicitur populis tribus & linguis. In hora qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ & cytharæ, & sambucæ, & psalterij, & symphoniarum, & uniuersi generis musicorum cadentes adorare statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Hoc edictum cõtemnentes, & hanc pœnam non metuentes tres pueri Sydrach, Misach, & Abdenago, missi sunt in caminum ignis, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & ait optimatibus suis. Nonne tres uiros misimus medium ignis compeditos? Quibus respondens, uere rex. Ecce (inquit) ego uideo uiuos quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptis, et spēs quarti similis est filio dei. Hoc miraculum in terra apud Nabuchodonosor ualuit, ut diceret. Signa & mirabilia fecit apud me deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa eius quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius, regnum sempiternum; & potestas eius in generatione & generatione.

si habes
causam

Gene. 18

Negotium
trinitatis circa
Iudæos, propter
nasciturum
Christum

¶ Hæc res gesta, restat uictoriosa, nonne tam gloriosa sanctam trinitatem in istis tribus pueris prædicat, sicut alia res gesta in tribus angelis, quos Abraham hospitio suscepit, eandem trinitatem significauerat; perpulchra & delectabilis est consideratio hæc. Si perpendas siue recogites, quia beata trinitati, & in istis tribus pueris carnis, & in illis tribus pueris angelis, unum idemque negotium fuit. Quod uel quale negotium? Nimirum istud ualde magnum negotium, & cura pergrandis, ut impleretur uerbum promissionis: illic, ut nasceretur Isaac, principium seminis uel genealogiæ nascituri Christi. Hic, ut consolationem haberet in illa captiuitate Babylonis, genus Abrahæ siue Iudæa parens nascituri eiusdem Christi. Intendebat enim diabolus per impios homines delere, ut non esset, genus illud, unde nasciturum erat hoc semen, id est, Christus: sicut Abrahæ promissum & per prophetas multos iam fuerat prædictum. Idcirco & multa signa, & hoc signum maximum fecit deus excelsus in oculis illoꝝ, qui captiuauerant illum dei populum, ut conseruati inter gentes, tandem remitterentur filij peregrinationis illuc, ubi oportebat ex eis nasci Christum, sicut iam dudum præcinebat congratulando uox prophetica, dicens: Virgo Israhel reuertere in ciuitates tuas, usquequo dolens auerteris? Generabis dominum saluatorem.

Hiere. 3j

¶ Quomodo illi historie siue rei geste conueniant & uoces & sensus mystici psalomi centesimi trigesimali sexti: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus.

Caput .III.

Psal. 136
Iudei recorda
bantur Syon
propter nasci
turum in Iudea
Christum

Peræprecium est peruidere, quomodo huic historie siue rei geste conueniunt uoces psalomi supra memorati: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Videbat namque spiritus propheticus iam temporibus Dauid, qui psalmum illum cecinit, futuram captiuitatem illius populi in Babylonem. De quo uidelicet populo implendam expectabant sancti promissionem, scilicet Christi natiuitatem, secundum quod dixerat deus ad Abraham, & in semine tuo benedicentur omnes gentes, & secundum quod dixerat idem deus per os Iacob. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius donec ueniat qui mittendus est. Secundum hæc uerba, constabat nasciturum esse Christum ex semine Abrahæ, de tribu Iuda. Vbi? Non utique in Babylone, sed in Syon siue in Hierusalem, id est, in terra cuius Metropolis erat Hierusalem, scilicet in Bethleem. Et hoc ipsum spiritus propheticus præuiderat atque prædixerat. Ait enim idem Dauid: Ecce audiuimus eam in Ephrata. Denique Ephrata ipsa est Bethleem. Post illum, uidelicet Dauid, scriptum est per alium prophetam.

Gene. 22

Gene. 49

Psal. 136

Et tu

Et tu Bethleem effrata siue terra Iuda paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. Medius horum Esaias ita dixit: rem eandem p̄ spiritum prospiciens. Quia de Syon exiit lex, & uerbum domini de Hierusalem. Quam iustum ergo desiderium debuit esse hominibus illius captiuitatis, filijs illis peregrinationis reuertendi in terram Iuda? Dixit ergo tam longe ante spiritus Propheticus, in persona illorum: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Quae nam alia causa digna erat, nisi ista, quam diximus, propter quam illius terrenae Syon recordarentur? Propter quam dicebat spiritus Propheticus in persona cuiusque illorum, quibus reuertendi licentia dabatur, si oblitus tui fuero Hierusalem, obliuioni detur dextera mea, adhæreat lingua mea faucibus meis si non meminero tui, si non proposuero Hierusalem, in principio lætitiæ meae, subiungens: Memor esto domine filiorum Edom in die Hierusalem, qui dicunt, exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in ea. Illi namque, scilicet filij Edom maxime execrabiles fuerunt, pro eo quod cum fratres secundum carnem Israelis existerent, ipsi præcipue aduersati sunt ab exitu Israel de Aegypto, & gentes cæteras aduersus eos sæpe concitauerunt & adiuuerunt, & captiuitati illorum sicut & cæteris casibus insultauerunt. Cuius furoris & indignationis perseverantis usque in finem. Dicit in lamentationibus: Gaude & lætare filia Edom, quae habitas in terra Hus, ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atque nudaberis. Quibus nimirum in uerbis eadem iustitiæ uindicta denunciatur, quæ in uerbis istis expetebatur: Memento domine filiorum Edom, in die Hierusalem. Qui propter causam iam dictam, scilicet propter spem Christi nascituri, recordatus est illius terræ Syon, nonne etiam recordatus est cœlestis Syon? Et qui propter desiderium tantæ spei, carnis appetitus & Babylonicas contempsit delicias, ut rediret in terram illam habens reuertendi licentiam: nonne illi beatitudo hæc congruit, beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram? Non uacat singulis horum immorari, transeamus ad eum, qui magis ad nos pertinet mysticum sensum eiusdem Psalmi, uti propositum est.

¶ Quod non nobis eque magna sit, ut fuit antiquis sanctis, huiusmodi conquestionis causa, in salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra, quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena.

Michie, 5.
Esa. 2.

Psalm. 130.

Filij Edom iustitiam
festuere filij
Israel.
Exod. 17.
Num. 20
Amos, 1.

Thren. 4.

Sciendum in primis, quia non æque magna nobis nunc est, ut antiquis erat, huiusce conquestionis causa, ut dicamus. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Flendū quidem nobis est, quoniam spem habemus futuri seculi, qui filij sumus illius quæ sursum est Hierusalem, ciuitatis dei uiuentis, in qua uidetur gloria sanctæ trinitatis, secundum hoc ipsum nomen Hierusalem interpretatur enim, uisio pacis. Flendū (inquam) quia dum sumus in corpore, peregrinamur ab illa uisione, & totus mundus nobis est Babylon: sed in ipso fletu hic plus habemus gaudij & consolationis, quia quem nasciturū expectabant flentes illi, iam natus est Christus sol generis humani. ¶ Et tanta est flentium distantia, ut dicas, quia illi fleuerunt quasi in nocte: nos autem flemus quasi in die & liberius quam illi, inter ipsos fletus possumus organa nostra tangere, & canticum domini cantare, id est, os nostrum aperire & fidem sanctæ trinitatis palam prædicare. Hoc facere illis non licebat, neque enim talis prædicatio tunc portari poterat. Nam de solis dicimus filijs illius captiuitatis, horum notissimi sunt tres pueri supra memorati, quia suo numero præsentiam, & curam adesse monstrauerunt beatæ trinitatis, dum tripudiant in camino ignis ardentis, sed & de omnibus sanctis antiquioribus patriarchis, & regibus, & prophetis, quicumque cognouerunt mysterium eiusdem sanctæ trinitatis. ¶ Salices enim erant non solum homines Babyloni, siue Assyri, siue Persæ, & Mædi: uerum etiam homines Israelitici siue Iudaici generis, ita ut oporteret maxime propter eos cantationis huiusce organa suspendi, id est, gloriam sanctæ trinitatis aut reticere, aut sic loqui, ut non audiret foris: sic scribere, ut signatus liber non posset uulgo legi. Quid tandem accidit uel quid actum est, ut uacaret nobis cantare canticum domini, cantare siue clamare cum sanctis Seraphin, sanctus, sanctus, sanctus dominus deus exercituum, plena est omnis terra gloria tua, atque hic modo fidem nominis tui palam prædicare o beata trinitas? Quomodo accidit, ut ita possemus cantare canticum domini, in terra aliena.

Nobis minor est flendi causa fuit antiquis.

Danie. 5.
Salices erant etiam Iudæis.

Esa. 6.

De ma

¶ Be magna Roma, quod ipsa fuerit magna Babylonia, q̄ diu persecutionem contra cultores eiusdem trinitatis, que apud illam priorem Babyloniā clarificata est in illis tribus pueris.

Roma tropice Babylō dicta.

1. Pet. 7

Dan. 3

Similitudo tristitiam ad martyres christi sub Romanis.

Vide historiam Egesi. li. 3. c. 2

Romanis imperii ad Christum conuersum

Mat. 16. Danie. 3.

Ira res, ipsa, quæ fuerat Babylonia quædam, Hierusalem facta est filla supernæ Hierusalem, facta est & noua Syon, quæ fuerat Babylonia: Illa, quæ dicitur, urbem Romam dicimus, quia fuit Babylonia, & nunc est quædam Syon: est (inquam) secundum fidem beati Petri Apostoli mater ciuitatum fidelis Syon.

Tunc erat ista Babylonia, quando scripsit idem Petrus in epistola sua, salutat uos Ecclesia, quæ est in Babylonia electa. Romam quippe tropice percussit ista sententia. Cum adhuc esset ista Babylonia, & rex eius Nabuchodonosor, scilicet Nero, siue Decius, aut Diocletianus, uel quis cunq; talium, ipsa cum Nabuchodonosor statuam erexit magnam & altam nimis, & populis tribubus & linguis edixit, ut cadentes adorarent statuam: & si quis profstratus non adoraret, mitteretur in fornacem ignis ardentis. Idolatriam quippe, quo ad positum illud caput orbis in sublime extulit: ex eo simulachra sua magis æmulatum est, ex quo nouam prædicationem audiuit unius dei patris & filij & spiritus sancti. Et ex eo uniuersam fere mundi latitudinem publicis edictis legibusq; scriptis, quasi unam fornacem ignis, uel unum caminum multimodæ tribulationis, atq; ardentissimæ persecutionis, contra christianum nomen efficit. ¶ Sed quid profecit? Sicut angelus domini descendens in fornacem cum illis tribus pueris, excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi uentum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neq; contristauit, nec quicquam molestiæ intulit: sic filius dei, angelus magni consilij, cunctis testibus suis, confessionibus sanctæ trinitatis, in illa tribulatione ita præsens interfuit, sic uel ex eo potest intelligi, quod uni ex illis Petro uisibiliter occurrens, adoratusq; ab eo, & interrogatus, domine quo uadis, respondit dicens: Veni Romam iterum crucifigi, & sic excussit flammam ignis de fornace, fecitq; medium fornacis quasi uentum roris flantem: sicut expertum sese ostendit martyr Laurentius, qui cum assaretur, dixit: O infania uestra. Infelices non cognoscitis, quia carbones uestri non ardorem mihi, sed refrigerium præstant? ¶ Quid multa? Sicut ille Nabuchodonosor, tunc quamuis instabilis & inanis, cognouit & confessus est filium dei. Dixit enim: ecce ego uideo uiros quatuor, solutos, & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis est filio dei: sic & multo uerius, multoq; constantius, Romanum Imperium tandem cognouit filium dei, & nunc usq; firmiter tenet, tenendamq; pronunciat illam uocem confessionis beati Petri, tu es Christus filius dei uiui, ita ut etiam ad confessionem istam compellat gentes cæteras, & quodammodo dicat. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus & tribus & lingua, quæcunq; locuta fuerit blasphemiam contra deum Sidrach, Misach, & Abdenago: siue manifestius, contra deum patrem & filium, & spiritum sanctum, dispareat, & domus eius uastetur. Neque enim est Deus alius, qui possit ita saluare.

¶ Quam pulchrum sit mysterium, in eo quod dictum est, tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant deum, & de fornace succensa septenarium, quæ succendi consueuerat, quid ibi numerus septenarius valeat.

Caput .VI.

Psal. 97

Danie. 3

1. Johan. 7

Anguntur igitur organa, resonant uerba cantionum, prædicantia Deum in unitate trinum, in trinitate unum: succinente uoce Psalmi: Quoniam omnes dij gētium dæmonia. Hic autem dominus cælos fecit. Quam pulchrum mysterium, quam iocundum in cælo & in terra spectaculum. Tunc (inquit) hi tres quasi ex uno ore laudabant & glorificabant & benedicebant deum. Et enim nos omnes homines, quorum est una catholica fides, sumus quasi tres, & unum os habemus omnes. Tres (inquam) sumus, quia de tribus pendemus. Quibus de tribus? Tres sunt (ait Iohannes Apostolus) qui testimonium dant in cælo, pater & uerbum & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Canticum nostrum siue uerba cantionum nostrarum, laudationes sunt, glorificationes sunt, benedictiones sunt, quasi ex uno ore trium flendo canentium, canendo flentium, canendo & flendo septenarium peccatum Babylonis, accusantium. ¶ Quomodo septenarium?

ptenariū: ait litera sacra. Et præcepit Nabuchodonosor ut succenderetur fornax, septu-
plū, q̄ succendi consueuerat. Septenarius numerus insolubilis est, neq; em̄ in æquas par-
tes præter solas unitates diuidi potest; & plerūq; in scripturis uniuersitatē significat, alias
maiorē, alias bonorū. Malorū, ut illic: de q̄ eiecerat septē dæmonia. Bonorū, ut illic: septies
in die laudē dixi tibi. Significat & cor impœnitens, ut illic. Septies ultio dabitur de Cain.
Cū hac significatōe libet hic accipere quod dictū est, & præcepit, ut succenderetur fornax,
septuplū, q̄ succendi consueuerat: ut intelligamus irremissibile peccatū Babyloniorū, id
est, omniū impiorū, qui quoad potuerunt, sanctos persecuti sunt, & corde impœniten-
ti p̄durauerunt. Qua uoce, quibus uerbis accusat nostrū Canticū peccatū illoꝝ? Memēto do-
mine filioꝝ Edom in die Hierusalē, & cætera, de quibus iam supra dictū est.

¶ Be quatuor bestijs, leena, urso, pardo, & alia sine nomine terribili atq; admira-
bili, quod contra singulas earum oppositum fuerit auxilium trinita-
tis, sub sacramento numeri ternarij. Cap. VII.

¶ Vniā de mysterio numeri ternarij sermonem cœpimus demonstrantes, quia
sancta trinitas per hunc numerū captiuorū, in fornace laudatium deū, auxiliū sui
præsentā illi populo præclare significauit: libet adhuc longius proficere. ¶ Sci-
endū quippe, quia cū quatuor fuerint grandes bestię quæ ascendebant (ait Da-
niel) de mari diuersæ: inter se: prima quasi leena, quod fuit regnū Babyloniorū; alia similis
urso, quod fuit regnū Persarū; atq; Mædorū; alia quasi pardus, quod fuit regnū Græcorū;
quarta sine nomine terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, quod fuit regnū Romanorum.
¶ Contra singulas bestias, siue regna bestialia inuenies oppositū ternarij numeri sacramen-
tū, id est, auxiliū domini per tres homines impensum, ad referendū siue liberandū illum
tunc tēporis peculiarē dei populū. Magnū quippe tunc (ut superius iā dictū est) negotium
agebatur, pro quo sancta trinitas sollicita esse, & sollicitudinis signum tali numero, scilicet
ternario, demonstrare laudabiliter dignaretur. Nunquid em̄ parū quis putat, quod de po-
pulo illo Christus deus & homo secundū promissionē nasciturus erat? Nimirū pro causā
istā dignū se beata trinitas faciebat, in eo q̄ de reueruatione gentis illius curare & sollicitā
se esse significabat. ¶ Et de prima quidē bestia, quod erat regnū Babylonicū iam dictū est
sed deest aliquid. Potest em̄ dicere aliquis, quia non per solos tres pueros, sed & per quar-
tū Danielē, Nabuchodonosor uictus, & deus glorificatus est. Determināda ergo est cau-
sā triū puerorū diligentius ab illa causā Danielis, propter quā Nabuchodonosor cecidit in
faciē suā, & Danielē adorauit, & ab illa, propter quā, iubente rege Balthassar, indutus est
Daniel purpura, & circūdata est torques aurea collo eius, & prædicatū est de eo, & ab illa
propter quā missus est idē Daniel in lacū leonū, & deus meus (ait) misit angelū suū, & con-
cluit ora leonū, & non nocuerunt mihi, quia corā eo iustitia inuenta est in me. Ab istis
(inquā) tribus causis, in quibus unus idēq; deus trinus et unus, unū Danielē clarificauit, cla-
re discernenda est causā una, propter quā tres pueros in fornacē ignis missos liberando de-
us, idem semetipsum glorificauit. Hæc em̄ sola causā triū puerorū idolatria, immo & ca-
put idolatriæ fuit: ante quod nullus regū aut principum leges mortis legitur dictasse po-
pulis pro zelo idoli sui. Nonne igitur eo magis constat quod non casu, sed prouiden-
tia dei, tantūmodo tres pueri sunt illi martyrio destinati, quo bestia leena docta fuit saltem
ad horā assumere uocē hominis, & deū confiteri.

¶ Be urso, id est, regno Persarum, & Mædorū, quomodo ibi altissimus suam
potentiam clarificauerit sub eodem sacramento numeri ternarij, id est, trium re-
gum in reedificatione templi vel ciuitatis. Cap. VIII.

¶ Vnc demū de alia bestia, q̄ erat similis urso, scilicet de regno Persarū & Mæ-
dorū accipe quomodo altissimus suā potentiam clarificauerit, eodē sub sacramē-
to numeri ternarij. In anno primo Cyri regis Persarū, ut impleretur uerbū do-
mini ex ore Hieremiæ, suscitauit dominus spiritū Cyri regis Persarū, & trans-
duxit uocē uniuerso regno suo, etiā per scripturā dicens. Hæc dicit Cyrus rex Persarum.
Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cœli, & ipse præcepit mihi, ut ædificarem ei
domū in Hierusalē, quæ est in Iudæa. Hac uoce transducta cū ascendissent omnes, quorū
1 suscitauerat

Nūerus septe-
narius in bo-
nā & malā p̄-
tē accipitur.
Marci. 16.
Psal. 119.
Gene. 4.
Danic. 3.

Psal. 136.

† ternarij

Danic. 7.
Quatuor gr̄a-
des bestię, q̄
tuor regna.

Auxiliū dñi
p̄ tres hoies i
in singul̄ qua
tuor regnoꝝ

Alia cā Danie-
lis, alia trium
puerorum
Danic. 2.

Danic. 5.

Danic. 14.

I. Esdr. 1.
Cyrus.

Darius.
I. E. d. r. 6.

Artaxerxes.
I. E. d. r. 7.

Trinitatis cō
siliū per tres
illos reges.

Esa. 44. 45.
Prophetia Es
saiæ de Cyro
rege Persarū.

Trinitas affis
milata in tris
bus regibus
Persarum.

Insidiæ diabo
lip Aman, cō
tra semem As
brahæ pro
missum.
Hester. 3.

Auxilium p
tres homines

Esa. 45.

fulcitauerat deus spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum domini, cum uas
argenteis & aureis, quæ tulerat Nabuchodonosor de Hierusalem, & ædificare incepis
sent templū domini: audierunt hostes, & impediunt opus domus domini, & intermis
sum est, & non fiebat, usq; ad annū secundū Darij regis Persarū. Ille, uidelicet Darius, cō
firmans decretū, quod propositū erat huiusmodi, omnis homo, qui eam mutauerit iussio
nem, tollatur lignū de domo ipsius, & erigatur & configatur in eo, domus autē eius publi
cetur, Deus autē qui habitare facit nomē suū ibi, dissipet omnia regna, & populū qui ex
tenderit manū suam ut repugnet & dissipet domū dei, illam quæ est Hierusalem, ita sub
scripsit. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri uolo. Post hæc uerba tertius
Artaxerxes id ipsum corroborans, ita scripsit. Artaxerxes rex regum, Esdræ sacerdoti,
scribæ legis dei cœli doctissimo salutem. A me decretum est, ut cuiuscq; placuerit in re
gno meo de populo Israhel, & de sacerdotibus eius, & de leuitis ire in Hierusalem, tecum
uadat. Et cætera usq; sed & imperitos docete libere, & omnis qui non facit legem dei tui,
& legem regis diligenter, iudicium erit de eo siue in mortem, siue in exilium, siue in condē
nationem substantiæ suæ, uel certe in carcerem. ¶ Nunquid casu hoc mirabile accidit, ut
quem uerum & solum deū contra caput idolatriæ Babylonicæ testificata est, in camino
ignis uictoriosa fides trium puerorum Iudæorum, illius domum & ciuitatem, quæ destru
cta fuerat, reædificari iuberet concordia decreto beniuolentia trium regum Paganorum?
Non utiq; casu, sed cœlesti industria, per magnum ac semper prouidum sanctæ et indiuis
ibilia trinitatis consiliū. ¶ Difficile uideretur, ac pene impossibile, quod dicimus, sanctā
trinitatem assimilata fuisse etiam in tribus prædictis regibus gentilibus, immo nec nos
istud suspicari auderemus, nisi quia hoc ipsum primus autoritate sua per os Esaiæ proph
etæ declamauit longe ante spiritus sanctus de Cyro, qui fuit horum trium primus. ¶ Præ
missio namq; ego dominus faciens omnia, extendens cœlos, et stabilis terram, qui dico
profundo, desolare, et flumina tua arefaciam, qui dico Cyro, pastor meus es, et omnem uo
luntatem meam, complebis, qui dico Hierusalem ædificaberis, et templo fundaberis, ita
subiunxit. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dextram, et cætera
usq; ut scias quia ego dominus, qui uoco nomen tuum deus Israhel propter seruum meū
Iacob et Israhel electum meum, et uocaui te nomine tuo, assimilauit te et non cognouisti
me, accinxi te et non cognouisti me. ¶ Nisi (inquam) ante tot annos istud autoritate sua si
gnasset spiritus sanctus, dicendo illi Cyro tanto posterius nascituro, assimilauit te, et nisi ra
tio conduceret, conuenire uel congruere cæteris eiusdem beniuolentiæ regibus, Dario et
Artaxerxi, quod uni Cyro dictū est, assimilauit te: Quis auderet dicere sanctam trinitatē in
tribus paganis regibus pro tali opere assimilata fuisse.
¶ Item, quomodo ex tribus tantum personis preuisum est auxilium sancte trini
tatis aduersus Aman, ne deleter genus Iudeorum, unde oportebat Christum
nasci. Cap. IX.

Eniam ad illam eiusdem urbi ferocitatem, id est, eiusdem regni Persarū et Mœ
dorum crudelitatem ac sæuitiam, plusq; bestialem: quando sub rege Assuero
conatus est diabolus hoc efficere, ut salutis nostræ radix funditus extirparetur,
agente Aman superbissimo, et suggerente regi Assuero, quatinus missis epis
tulis per omne (quod latissimū erat) regnū eius, uniuersum Iudæorū genus una die deleter
tur. ¶ Quomodo uel per quantos homines econtra præuidit trinitas unus deus, et sollici
tus fuit pro gente illa, quæ arbor erat unica, unde salutis fructus omni mundo et uita eter
na, Christus erat nasciturus? Tantummodo per istos tres, Hester et Mardocheum et ipm
regem Assuerū. Nullatenus ergo dubitauerim, illi quoq; regi Assuero in ratione ista con
gruere illud, quod uni Cyro, longe anteq; nasceretur, prophetica uoce (ut supra memora
uimus) dictū est, assimilauit te, et non cognouisti me. ¶ Quid enī? Nonne illū deus pater
quodāmodo assimilauit sibi in eo maxime, quod cū diceret ei, En lignum, quod parauerat
Aman Mardocheo, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Ap
pendite (inquit) eū in eo, et suspensus est Aman in patibulo quod parauerat Mardocheo.
Nā ut cognoscas, q̄ uera, q̄ pulchra sit assimilatio, memento quod dixerit ap̄tus de domo
Iesu Christi

Iesu Christo. Et uos (inquit) cum mortui essetis in delictis & præputio carnis uestræ, conuiuificauit deus cum Christo, dormans uobis omnia delicta, delens quod aduersum uos erat chyrographum decreti, quod erat contrarium uobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphans eos in semetipso. Ergo in rege Assuero deus pater, in Mardocheo autem deus dei filius mirabiliter assimilatus est. Porro in Hester gratiam spiritus sancti siue spiritum consilij, pro tanto negotio, assimilatum fuisse, quis dubitet? Illa namque mirabili usa consilio hoc effecit, ut regis animus ad gratiam & misericordiam suam proscriptæ genti inclinaretur, & ille Amani superbissimus, in quo diabolus homicida ab initio figurabatur, non ubi uis, sed in cõuiuio super mensam, crapulatus & ebrius caperetur, & sententia mortis strangularetur, in eodem ipso (quod Mardocheo parauerat) patibulo appensus: nimirum secundum illius dicti mysterium quod de diabolo ad beatum Iob dixerat dominus. An extrahere poteris Leuiathan hamo & fune ligabis linguam eius? Quasi enim captus hamo & iste fuit qui de reginæ conuiuio magnifice gloriatus, ita ut diceret amicis suis, & lares uxori suæ, reginæ quoque Hester nullum alium uocauit cum rege ad conuiuium præter me, apud quam etiam eras cum rege pranurus sum, ita prandit, ita pastillos conuiuij momordit, ut post molles edulij saporos, ferream protinus sententiam mortis exciperet.

Quod propter causam istam sancta trinitas Cyrum regem Persarum ex nomine uocauit & assimilauit, & in corde ceterorum regum Persarum siue Mæcedorum tantam beniuolentiam dedit, & quod dominus noster Iesus Christus propter quem nascitur illa facta sunt, primus inuenitur in scripturis. Cap. X.

Propter quid sancta trinitas taliter & Cyrum ex nomine uocauit & assimilauit, & in corde ceterorum regum Persarum siue Mæcedorum tantam beniuolentiam dedit? Propter Iacob (ait) seruum meum, & Israel electum meum. Quem propter Iacob: siue quem propter Israel? Denique parum est, si illum respicias Iacob siue Israel, de quo scimus & legimus. Isaac autem genuit Iacob, siue illam quantalamecumque multitudinem reliquiarum, que reseruate sunt illius populi, qui passim in scripturis nomine paterno uocatur Iacob siue Israel. Et quidem nihil altius Cyrus intellexit, nihil supra quesuit, & hoc sufficit ad captandam eius beniuolentiam populo illi, quod deus eorum ante tot annos per prophetam suum, de ipso uidelicet Cyro, tam magna prædixit, tam gloriosa præscripsit, & ea semetipsum illi facturum promisit. Veruntamen unus est uerus Iacob seruus domini, unus & uerus est Israel electus dei, dominus Iesus Christus: propter quem tanta fuit cura summæ trinitati, quanta intelligimus aut intelligere cupimus in auxilio eius, sub sacramento numeri ternarij, Vnde iam dictum & adhuc dicendum est. Dum hic attendimus, dulciter illud memoriæ nostræ occurrit, quia iste seruus domini primus est, qui deo gratias egit, ante quem non facile quempiam inuenies, siue in lege, siue in prophetis, de quo manifeste scriptum sit, quod deo gratias egerit. Nondum quippe impleta fuerant beneficia dei, quorum omnium hoc summum est, quod istum seruum suum fecit, Christum Iesum secundum formam serui, pro quo facto nimirum gratiarum actio debetur illi. Denique quicumque deo gratias agit, causam istam in ipsa gratiarum actione non habens præ oculis, quia deus istum seruum suum fecit, & ut faceret tanta procurauit, inter que gentiliū quoque regum animos ad beniuolentiam sui nominis inclinauit: nondum intellexit, quomodo, uel propter quid gratiæ agendæ sint, diximus, quia primus iste deo gratias egit, etenim ante hunc nusquam in scripturis audita fuisse recolimus uocem gratiarum actionis, cum tot audias maxime in Psalmis uoces exultationis & confessionis, uoces benedictionis & laudationis, uoces adorationis, cantationis, iubilationis. Vox autem gratiarum actionis, ubi quæso prius audita est uel audiri debuit, quam ex ore huius serui domini, huius electi dei?

Gratiarum actio quid sit & quando, quomodo, & ubi dominus noster Iesus Christus gratias egerit. Cap. XI.

1 2

¶ Primus

Colof. 2

Assimilatio trinitatis.

Iob. 40. Hester. 1.

Prop. Chri. illa omnia gesta sunt. Eia. 45. 1.

Gene. 27. Marth. 1.

Eia. 45.

Chri. primus & gratias in scripturis legitur egisse deo.

Quid pprie e
graz actio,

Primo itaq; diffiniendū est, gratiaz actio quid sit, & tunc demū demonstrandū ubi, quando, & quomodo iste gratias egerit non lingua tantū, sed opere & ueritate, non uerbis tantum, sed & uerbis & factis. Gratiarum actio est, beneficii diuinis respondens digna retributio, tanta uidelicet, ut ei nihil ad perfectionem

Iohan. jr.

Psal̄m. ijs.

Iohan. 6.

Matth. jr.

Marci. 6.

Luc. 9.

Iohan. jr.

Matth. 26

Roma. 7.

Ephe. 4.

Matth. 6.

Iohan. jr.

Chrs multa
ria exaudiri

Apoca. jr.

Psal̄m. jr

Semē pmi
sum, i arcu &
gladio deten
sum ē a bestia
tertia,

desit, uel qua maior esse non possit. Gratiarum actio est & digna retributio respondens beneficiis dei charitas, qua maiorē nemo habet aut habere potest, ut animā suā ponat pro amicis suis. Huiusce charitatis spiritus dicit in Psalmo: Quid retribuā domino, pro omnibus quae retribuit mihi. Calicē salutaris accipiā, & nomen domini inuocabo. Huius tantae charitatis, quae uera (ut iam diximus) & perfecta est gratiaz actio, conscius sibi iste seruus domini, gratias egit. ¶ Primo ubi secundū Iohannē multa locuturus de sacramento corporis & sanguinis sui, accepit quinque panes, & cū gratias egisset, respiciens in caelū (ut alij Euangelistae referunt) distribuit discumbentibus. Secundo, ubi Lazari mox suscitaturus, eleuatis sursum oculis, Pater (inquit) gratias ago tibi, quoniā audisti me, ego autē sciebam, quia semper me audis, quae uidelicet suscitatio Lazari, maxima in uidentibus Iudaeis, ut eū interficerent, causa fuit. Tertio, ipsa nocte qua tradebatur, ubi accepto pane & calice, gratias agens dedit discipulis suis. Hoc est (inquiens) corpus meū. Hic est sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur. Hic ergo fidelis & uerax liberè profiteri poterat, quā egeret gratias, quia in ueritate gratias agebat, paratus pro nobis, cū adhuc inimici essemus calicē accipere, quem pater illi dabat. ¶ Quam ob causam ita gratias agere patri seruus iste promptus erat? Debemus etiā scire, quia gratias agere minoris est, scilicet formae serui, & iccirco cū dicit, Pater gratias tibi: non unam personā, sed tres intelligimus personas, patris & filij & spiritus sancti, qui unus deus est, & pater omnium, sicut Apostolus dicit, cui nos quoq; orantes dicimus, Pater noster qui es in caelis. Ceterū, ubi dicit, Pater meus, uel patris mei, uel patrē meū, ipso possessiuo pronomine proprietatē suā filius unigenitus dicitur, & unā tantummodo personā nomine patris oportet intelligi. Quam ergo ob causam ita gratias agere promptus erat? Quoniā audisti me, inquit. Ego autē sciebam, quia semper me audis, ubi (quae so) audierit eū? Nunquid seorsum, antequam accesserat ad locū, ubi posuerant Lazarū, secretius orauerat & responsum acceperat, quod posset suscitare eum? & iccirco dicit, Pater, gratias ago tibi, quoniā audisti me, ego autē sciebam quia semper me audis: Exilis est ista suspitio, nec attingit ipsam dignitatem gratiaz actionis, siue maiestatem ipsius gratias agentis: qui non in humilitate precum, sed in potestate uerbi sibi insit habeat omnē operationem uirtutū. ¶ Longe aliam multo excellentiorem, magisque operosam auri audienti memorat suimet exauditionē, quia longe antequam iste seruus domini fieret secundū formā seui, aut formaretur ex utero uirginis: exauditus est in cunctis necessitatibus humani generis, exauditus in patriarchis, exauditus in regibus uel iudicibus iustis, exauditus in prophetis, exauditus in filiis captiuitatis, de quibus iam supra diximus, exauditus in Machabaeis fratribus, de quibus adhuc dicturi sumus, exauditus in omnium clamore mulieris in utero habentis, & pariendo clamantis, & cruciatū sustinentis, ut pareret, id est, in desyderio antiquae ecclesiae Christū ipsum in promissione habentis, & ipsum uenire desyderantis, & quasi parturientis & parturiendo dolentis, donec ille ueniret. Neque clamor ille cū tui causa fieret tuus erat clamor o Iesu Christe? Propterea tibi, quasi iam praesenti, quidā illoꝝ dixit, Exaudiat te dominus in die tribulationis. ¶ Vera causa haec digna gratiaz actione, ut diceres, Pater gratias ago tibi, quoniā audisti me, quia omni mundo aduersitate nasci fecisti. Et ego sciebam (inquis) quia semper audis, Deus enim eras & nunc es, & cū ea haec fieri causa tui noueras, antequam ex uirginis utero nascereris. ¶ De bestia tertia, scilicet pardo, id est regno Brecorum, quomodo sancta Trinitas contra illud auxilij sui presentiam per viros tres, per tres duces fratres, Iudam & Ionathan & Symonem demonstrauerit. Cap. XII.

ore etc.

ore eius ille populus dei liberatus est. Eatenus sicut euenerat, sic predictum fuerat per prophetam Osee. Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in domino deo suo, & non saluabo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in equitibus. Denique Nabuchodonosor coram seruis dei excelsi prosterneretur, & eum solum ac uerum esse deum semel & iterum ac tertio uictus confiteretur: itaque, ut domus dei in Hierusalem, quam ille destruxerat, reedificaretur: similiterque ut Aman malitia in caput eius reuenteretur, & in patibulo quod parauerat Mardocheo ipse se appenderetur: non in arcu & gladio factum est, non in bello neque in equis & equitibus, sed in domino deo qui solus habens corda regum in manu sua, inclinauit quo uoluit: quatenus illius populi reliquiae saluarentur, & propositum eius adimpleretur. Porro ut istius bestiae ferocitas, id est regnum Graecorum, cassaretur, in eo maxime, quod scripsit rex Antiochus, & misit liberos per manus nuntiorum in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudae, ut sequerentur leges gentium: & in arcu & in gladio, in bello factum est, attamen sicut per Danielelem predictum fuerat, auxilio paruulo. Tres fratres fuere duces bellorum, Iudas & Ionathas & Symon, & armis quidem paucis pugnauerunt, sed magna fide uicerunt. De istis latius a nobis tractatum est in opere, quod de uictoria uerbi dei scripsimus, et ideo nunc supersedendum est. Tantum enim ad praesens propositum hoc pertinuit considerare, in auxilio domini, sacramentum numeri ternarii, quia more suo fecit trinitas deus, ut auxiliando illis curam & sollicitudinem suam praesentem adesse, per hunc numerum significaret, nimirum digne pro magnitudine negotii, scilicet propter spem promissionis repositam omnibus sanctis in aduentu, qui tunc expectabatur, saluatoris Christi filii dei.

¶ Be rectitudine iudicii quo dictum fuerat per prophetam Osee, quia non addam ultra misereri domui Israel, & domui Iuda miserebor, & quod domus Iuda tres habuerit reges iustos: domus autem Israel ne unum quidem. Cap. XIII.

Ad causam eandem pertinet, quaerere nunc, et scire rectitudinem iudicii, in eo quod paulo ante memorauimus dictum a domino per prophetam Osee, et domui Iuda miserebor. Praemiserat enim, quia non addam ultra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, et tunc demum istud edixit. Et domui Iuda miserebor, et saluabo eos in domino deo suo, et ita factum est. Nam decem tribuum captiuitas permansit irreuocabilis, qua captiuauit rex Assyriorum, et transtulit Israel in Assyrios, posuitque eos in Aila et in Abor, iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Moedorum: tribus autem Iuda praefinito tempore saluata in domino deo suo, et ita factum est. Nam decem tribuum captiuitate reuocata est. Istud ergo quod reuerentibus uel se uolentibus pro rectitudine iudicii cito responderetur, quia quauis peccauerit tribus Iuda, regnum Dauid, in multis, sicut et decem tribus, regnum Hieroboam, quas ille scidit a domo Dauid: attamen in hoc bene fuit, quod secundum saepe dictum (quo ualde delectamur) ternarii numeri sacramentum, tribus Iuda Carfam decem tribuum in iudicio superauit. Tres quippe misericordiae uiros, tres reges iustos deus iudicii dominus, in tribu Iuda inuenit, Dauid et Ezechiam et Iosiam. Nam praeter tres istos omnes peccauerunt. De regibus autem decem tribuum constat, quia omnes peccauerunt, nullusque excipi potuit, quia nullus eorum recessit a peccatis Hieroboam, id est a uitalis quos fecit Hieroboam. In tribu Iuda tres (ut iam dictum est) ab eiusmodi peccato liberi et iusti fuerunt, et de alijs nonnulli de peccato suo penitentiam egerunt. In regibus autem decem tribuum, unus et idem fuit idolatriae cultus, dumtaxat in illis uitalis: nam cultum Baal aliquis illorum deleuit, scilicet Iheu filius Nansi. Sed quantum ualuit, Baal delere, et nihilominus uitalos pro deo colere. Propterea dictum illud propheticum ualde congruit illis regibus Samaritae. Qui optimus in eis est, quasi paliurus, et qui rectus quasi spina de sepe.

¶ Epilogus saluationum, quod a uerbo promissionis usque ad natiuitatem Christi scriptis saluatus sit populus ille, de quo oportebat nasci Christum: & hoc pertinere ad sancte trinitatis mysterium, quia singula saluationes factae sunt propter tres siue per tres uiros, qui inuenti sunt in medio eorum. Cap. XIII.

Hae quotiens gens illa saluata est propter tres uiros qui inuenti sunt in medio eorum, sub magno sanctae trinitatis mysterio, sicut iam saepe dictum est. Primo ubi seruiebant in Aegypto propter peccatum patrum suorum, qui uenerant Ioseph fratre suum, clamantes ad dominum, exauditi sunt propter illos patres et matres

Osee. 1.

Dani. 2. 4. 14

I. E. 1. 6. 7

Hester. 3. 8. 7.

Prouer. 1. 2

I. Malach. 1.

Danie. 8.

Auxiliu dei, i

tribus fratribus

Osee. 1.

4. Reg. 17.

Cur tribus Iuda saluata potius est, quam decem tribus Israel

4. Reg. 10.

Miche. 7.

Gene. 37

Exodi. 2. ximos tres uiros, Abraham, Isaac & Iacob, dicente scriptura. Ascenditq; clamor eorū ad dominū pro operibus, & audiuit gemitū eorū ac recordatus est sceleris quod pepigerat cū
 Exodi. 32. Abraham, Isaac, & Iacob. Item cū dixisset ut disperderet eos, propter uitulū quem fecerant, pepercit eis propter eōsdē uiros, stante Moysē in conspectu eius in contractione, id est, in nimia mentis humilitate, ac dicente. Cur domine irascitur furor tuus contra populū tuum? Recordare Abraham, Isaac & Israhel seruatorum tuorū. ¶ Deinde cū fecissent duos uitulos, secuti Hieroboam, & scissi à domo Dauid, & tribus quoq; Iuda coluisset deos gentium, & proinde pars utraq; iuste tradenda esset in captiuitatē: saluata est eadē tribus Iuda propter uiros tres, qui inuenti sunt in medio eorū, Dauid, Ezechiam, & Iosiam, præter quos omnes peccatū commiserunt, ait Iesus filius Sirach. Nam reliquerunt legē potentes reges Iuda, & contempserunt timorē domini. ¶ Deinde cū in captiuitatem ducti communem haberent luctū, iuxta illud, Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon, maximum consolationis incrementū adepti sunt per uiros tres, qui inuenti sunt in medio, Sydrach, Misach & Abdenago: quia contempserunt iniqui regis imperium, & in medio fornacis ardentis gloriōse triumphauerunt. ¶ Deinde ubi placuit deo ut solueretur captiuitas, & fundaretur templum quod destructum fuerat, & reedificaretur ipsa ciuitas Hierusalem. Hoc itidem per uiros tres deus effecit, per quales uoluit et per quales fieri oportuit, scilicet non per ipsos tantū captiuos & inopes, sed per eos sub quibus captiui tenebantur reges potentes, Cyrum, Darium, & Artaxerxen. ¶ Deinde ubi uoluit superbissimus Aman delere uniuersum genus Iudæorum, per istos tres salus facta est, Hester, & Mardocheum, & ipsum regem Assueg. ¶ Deinde, cum idem agere conaretur diabolus, sub regno Græcorū, per trium ducū Iudæ & Ionathæ et Symonis, bellicā uirtutem ac præclaram fidem, illius populū reliquæ saluatae sunt. Valde iocundum in istis numeris mysteriū, quia septies (sicut hic enarratū est) propter uiros tres siue per uiros tres, deus unus et trinus, id est, quem confitemur et colimus, pater, et filius, et spiritus sanctus, populū illum saluauit et liberauit, usq; ad implendum uerbum promissionis, per quod et nos salui facti sumus.

¶ Non ita nunc esse populo illi post natum Christum, sed si fuerint (ait dominus) tres uiristi in medio eius Noe, Daniel, & Iob, uiuo ego quia ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Cap. XV.

Ezech. 14. Obiectio, de tribus Noe, Daniel & Iob

Ceipe autem, quid nūc dominus dicat per prophetam Ezechielē, fili hominis terra, cū peccauerit mihi, ut prauaricetur prauaricans, extendam manū super eam, et interficiam de ea hominem et iumenta. Et si fuerint tres isti uiri in medio eius, Noe, Daniel, et Iob, uiuo ego, quia ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Nec semel dixisse contentus, secundo et tertio et quarto sententiā repetit, uiuo ego, quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur, uiuo ego, non liberabunt filios neq; filias, sed ipsi soli liberabuntur, uiuo ego, quia filium et filiam non liberabunt sed ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Quatuor iudicia sua dominus distinguens, famē, malas bestias, gladiū, et pestilentia: de singulis eandē sententiā sub scripsit: At nō omnia hæc, ita subiungit, Quod et si quatuor iudicia mea pessima, gladium et famem et bestias malas et pestilentiam misero in Hierusalem, ut interficiam de ea hominē et pecus: tamen relinquetur in ea saluatio educentiū filios et filias. Nisi istud discruisset, nisi quādam terram in superioribus sententijs, quæ longe diuersa sit ab Hierusalem intelligi uoluisset: nō mirum id quod ait, Noe, Daniel et Iob, ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas, contrarium uideretur ei quod hæcenus narratū est, quia multotiens propter uiros tres et per uiros tres gens illa liberata est. Quō ergo separationē fecit terræ ab Hierusalem, quid nisi separationem intelligere debemus terræ, id est, synagogæ (quæ nunc usq; blasphemat Christū, quem crucifixit) ab Hierusalem, id est, ab ecclesia quæ in Christū credit: Sed dicit aliquis, Quomodo in medio terræ illius, id est, synagogæ quæ Christū crucifixit, unquā esse poterunt tres isti uiri, Noe, Daniel et Iob? Ad hæc inquit, Isti quidē tres uiri, Noe, Daniel et Iob, longe ante fuerunt, longe ante ab hac uita decesserunt. ¶ Illa terra maledicta crucifige

Solutio.

crucifigeret Christū dei filium. Sed si causam illorum rite discernas, scilicet quia Noe archam in communi periculo erexit, & Daniel cœlibem uitam duxit, & Iob proprię domui suę bene pręfuit, maxime ex eo notus, quod in tentatione inuentus est fidelis: patenter intelligis, quia in medio terrę illius fuerunt, & de medio terrę illius ad nos uenerunt tres uiri isti, Noe, Daniel, & Iob. Quod si parū uidetur, cōmuniter demonstrare in omnibus apostolis Christi, qui in medio terrę illius fuerunt, & inde uenientes tres uiuendi ordines suos predictos nobis gentibus ordinauerunt, ecce quasi digito demonstrare possumus quosdā ex illis, uidelicet apostolis, tres uiros Petrū & Iohannem & Paulū, ualde similes illis, Noe, Daniel & Iob. Deniq; Petrus pręcipuus rectorę ecclesię, ipse est quasi Noe; & Iohānes, pręcipuū exemplar cœlibis seu uirginalis uitę, ipse est quasi Daniel; & Paulus qui inter cetera, in quibus plus omnibus laborauit, cōiugale quoc; uitā bñ ordinauit, ipse est q̄si Iob.

¶ Quasi a gladio & fame, qualibus a bestijs, quasi a pestilentia, propinquos suos secundum carnem Iudeos, apostoli non saluauerunt, & quod ipsi fuerunt in medio eorum, quasi Noe, Daniel & Iob.

Cap. XVI.

Nunc igitur demonstrandū est, quali a gladio & fame, qualibus a bestijs, quali a pestilentia, propinquos suos secundū carnem Iudeos nō saluauerunt: sed ipsi soli animas suas liberauerunt: & quā ob causam iuste hoc fieri debuerit. Quod ut euidentius fiat, iā ordine accedendū est ad illā bestia quartā sine nose, de qua sic scriptū est. Post hęc aspiciendā in uisione noctis & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; cōminuens, & reliqua pedibus suis cōculcās. Quomocunq; regnū Romanum, bestia magna, terribiliter atq; mirabiliter dentibus magnis, dētibus ferreis ceterarę gentiū robur comederit atq; cōminuerit, nō adeo p̄tinuit ad illos captiuos, quoz; uni hęc reuelata, p̄ quoz; unū hęc nobis scripta sunt. Cura em̄ erat illis tantū de genere suo, cura erat sp̄i, p̄pheticō de illis p̄pter Christū, qui nasciturus erat ex eodē pp̄lo. ¶ Sicut ergo de ceteris bestijs scimus, quā taliter demonstratę sunt, Verbi ḡsa, Ut uni diceret, surge comede carnes plurimas, propter pplm̄ Iudaicū, de quo Aman dixit regi Assuero, si tibi placet, decerne ut pereat, ita & de ista bestia quarta, bestia terribili atq; mirabili, qđ dictū est, comedēs atq; cōminuēs & reliqua pedibus suis cōculcans, ad eundē pplm̄ spectat, quē ducib; siue principib; Tito & Vespasiano: regnū illud comedit atq; cōminuit, tā terribili cōmestione, tā mirabili cōminutione, ut nulli unquā populo uel ciuitati ab initio seculi taliter cōtingerit, sicut Iosephus scriptor ad mirando pariter & dolēdo patenter edisserit, Et reliqua sic pedibus suis cōculcauit, ut nūc usq; patet, quia in oēs gentes ducti sunt captiui qui reliqui fuerūt ex eis. Nunquid tres uiri isti, Noe, Daniel, et Iob, si fuissent in medio eoz;, liberaissent eos? Fuerūt aut̄ similes istoz; alii qui in medio eoz;, scilicet apostoli, et multi credentes in Ch̄m: sed nō liberauerunt eos, immo ut ipsi soli liberarent animas suas, p̄ diuinā iussu sunt reuelationē imminēte obsidione exire de medio eoz;. Nōne hoc fuit quasi Noe et Daniel & Iob exire de medio eoz;.

¶ Remanserunt autē in medio eoz; tres alij ualde contrarij, Eleazarus et Iohannes et Symon, autores et principes nimis crudeles seditionū inenarrabiliū, et ita mirabiliter euenit ut cum in Babylone audieris, tres uideo uiros ambulantes in medio ignis et aspectus quarti, similitudo est filij dei. Hic econtra in ea, quę dicebatur Hierusalem, exclamare possis. Tres uideo uiros obtinentes miseram Hierusalem, discindentes eam et excruciantes gladio et fame, miserabilibus modis, tres (inquam) uiros principes iniquitatis et totius latrociniij, et aspectus quarti similitudo est Barrabę latronis seditiosi. ¶ Nam quia Barrabę sibi pręelegerūt, Ch̄m autem dei filium interfici petierunt: ideo omnis Noe et omnis Daniel, et omnis Iob recessit ab eis, et iusto iudicio, cū foris obsiderentur a Romanis, intus dati sunt in prędam tribus illis autoribus seditiosis, qui contra semetipsos diuisi, communiter diruperunt, et certatim effoderunt uiscera ieiuna et esurientia plenę ciuitatis.

I. Cor. 7.
Ephē. 5.
I. Timo. 5.

Bestia quarta
Danic. 7.

Danic. 7.

Hester. 5.

Iose. de bel. Iud.
lib. 7.

Hist. eccle. lib.
3. cap. 3.
Tres uiri in
Hierim, tpe
obsidionis au
tores.
Danic. 3.

Matth. 27.
P̄ctm̄ Iud 20
& grauissimū

¶ Quod vel quale fuerit peccatum terre illius, quam Noe, Daniel, & Iob saluare non potuerunt: & quomodo Iudei blasphemauerunt vel uerbum dixerunt contra spiritum sanctum,

Cap. XVII.

Ezech. 34.

Oc iudicium terræ illius quæ peccauit, non quomodo cūq; sed ita, quemadmodum dixit, terra cum peccauerit mihi, ut præuaricans præuaricetur. Quid nam est præuaricando præuaricari, nisi perseverare in proposito præuaricationis, corde impœnitenti? Hoc deniq; est peccatum terræ illius grauissimæ, scilicet Iudæorum, quibus maxime & primo loco, & deinde hæreticis illa redargutio congruit, filij hominum usq; quo graui corde. Quomodo illi maxime præuaricando præuaricati sunt, id est in præuaricatione perseverauerunt? Filium dei dominū Iesum Christū in præuaricatione sua reprobauerunt & crucifixerunt. In præuaricatione in quā, id est, contra legē suam. ¶ Dixerat em̄ in lege Moyses, Prophetā de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dñs deus tuus, ipsum audies. Qui autē uerba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultro existā. Ergo dominū Christū reprobādo, præuaricati sunt, præsertim cum legitimū haberent signū, per quod intelligere eū possent esse prophetā illū scilicet sufficiens in opere & sermone eius ueritatis testimoniū. Sed forte aliqui de ignorantia se excusare potuerunt dicentes, eū esse magū. Proinde cū blasphemaretur ait. Et quicūq; dixerit uerbū contra filiū hominis, remittetur illi. Et cū pateretur, pater (inquit) ignosce illis, non em̄ sciunt quid faciunt. Sed quid post hæc? ¶ Quomodo terra illa inexcusabilis facta est, uel quomodo præuaricans præuaricata est, ut inexcusabilis esset? Venit spūs sanctus super discipulos eius, quos nimirū significans dixerat illis. Et si ego in Beelzebub principē dæmoniorū eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Eijciunt dixit, id est, certissime eijcient, magis q̄ nunc, cū spiritus sanctus aduenerit. Venit (inquā) spiritus sanctus manifesta uirtute testimoniū perhibere, quod ille esset Christus & tunc adimpletū est quod dixerat illis. Cum autē uenerit paraclētus, quē ego mittam uobis à patre spiritū ueritatis, qui à patre procedit, ille testimoniū perhibebit de me, & uos testimoniū perhibebitis. Hoc factō nihilominus in præuaricatione perseverauerunt & blasphemare non cessauerunt, & tunc demū cōtra spiritū sanctum uerbū dixisse iudicati sunt, & illa sententia uenit super eos, qui autem dixerit uerbū contra spiritum sanctū, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro.

Psalm. 4.

Deut. 18.
Chr̄s utiq; a
Iudæis audi
ri debuit.

Matth. 12.

Lucæ. 23
Terra Iudæorū
inexcusabilis
facta.

Matth. 12.

Iohan. 17.

¶ **B**e Hierusalem que illa sis, de qua dominus ibidem quod & si quatuor iudicia mea pessima misero in Hierusalem, tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Cap. XVIII.

Ezech. 34.

Lla autē, quæ uere est Hierusalē, qualē habet prouentū in medio cunctarū tribulationū. Quod & si (inquit dominus continuo in eodē propheta) quatuor iudicia mea pessima, gladiū, & famē, & bestias malas, et pestilentia misero in Hierusalē, ut interficiā de ea hominē & pecus: tū relinquetur in ea saluatio educentū filios & filias. ¶ Mira distantia, mira oppositio illius terræ, id est, apostatricis synagogæ & istius Hierusalē, id est, fidelis & catholicæ ecclesiæ. In illa terra, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, nō possunt ab uno quolibet iudicio istorū liberare filios & filias, sed solas animas suas: in ista autē Hierusalē, si cuncta hæc quatuor iudicia dñs iudicat in eā, uide licet ut probetur patientia sanctorū (quod sæpe factū est) nō dico, q̄ minus est, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, liberabūt filios & filias. Sed dico, qd̄ plus est, relinquet in ea saluatio educentū filios & filias. Plus nāq; est moriendo educere filios et filias in uitā æternā qui non erant, q̄ orando liberare ab interfectione corporis filios et filias qui iam erant. ¶ Audiuimus, uidimus, quanta fecerit in ista Hierusalē torus mundus, in maligno positus, et maxime eadem illa bestia superius memorata terribilis atq; mirabilis, quantis q̄ late diffusis persecutionibus, quasi magnis et ferreis dentibus, istam Hierusalem comederit atque comminuerit. Sed quid nocuit? Relicta est enim in eis saluatio educentium filios et filias: quia nimirum sicut frumentum seminatum et in terra mortuum, in multo plicem resurgit fructum: ita per sæpe paucis pro testimonio fidei morientibus, multa misera rationabilem patientiam illorum considerando, in Christum crediderunt. De quibus recte dicas, quia priores illi morientes, istorum patres siue matres fuerunt, eosq; tanquam filios et filias, immo uere filios et filias suo sanguine pepererunt. Ita ergo est uere Hierusalem et uere domus Iudæ, cui dictum illud in Osee ueraciter congruat.

Mira distantia
inter ecclesiā
& synagogā
apostatricamI. Iohan. 7.
Persecutiones
Ro. Im. nō no
cuerūt ecclesiæ
Iohan. 12.

Et domus

Et domui Iuda miserebor & saluabo eos in domino deo suo, & nō saluabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. ¶ Item in Zacharia. Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo dicit dominus exercituum, Spiritus tuus a te procedens domine exercituum, & ab illo cenaculo incipiens: ubi expectabatur, cum pauci homines essent congregati in unum, uenit usq; ad illius bestiaē dentes magnos, dentes ferr eos, quā nimirum bestia, scilicet Romanum imperium uere erat Babylonia, & per omnē persecutionis fornacem, semetipsum exhibens p̄is martyribus tanquam uentum rotis flantem, tam diu illos refrigerauit, & tam diu filius dei cum illis ambulauit per medium ignis, & fidem illorum illasam custodiuit: donec illa bestia homo fieret, id est, rationem admitteret, & rationabilem esse christianorum fidem intelligens, uexillum crucis in sua fronte susceperet, ac uoce humana patrem & filiū & spiritū sanctum, unum & uerum esse deum pronuncians, etiam patronū se cultoribus eius exhiberet.

¶ De tribus uiris illis, quoz hec propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Job qualiter suis quisq; temporibus egressi fuerunt. Cap. XIX.

Xeant igitur de terra illa quicunq; pertinere cupiunt ad tres uiros istos, Noe, Daniel, & Job, & uideant illius terrae quanta desolatio & istius Hierusalem, q̄ fru uolua sit probatio. Nam ecce (inquit) ipsi egredientur ad uos, & uidebitis uiam eorum & aduentiones eorum, & consolabimini super malo quod induxi in Hierusalem, in omnibus quae importauī super eam, & consolabuntur super uos cū uideritis uiam eorū & aduentiones eorū, & cognoscetis q̄ non frustra fecerim omnia, quae feci in ea, ait dominus deus. ¶ Magnum & pene inenarrabile sacramentū. Quomodo de terra illa, quā supra habuimus, Noe, Daniel, & Job, totiens nominati ad nos exierūt quoniam filios & filias saluare non potuerunt. Dicamus in primis de tribus uiris illis quorū haec propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Job, qualiter suis quisq; temporibus egressi fuerint. Primus egressus est Noe cū tribus filijs, Sem, Cham, & Iaphet. Daniel uero cum tribus pueris, Sidrach, Misac, & Abdenago. Job autē cū tribus amicis suis, Eliphaz Themanites, Baldad Suites, & Sopharnaamathites. ¶ Qualis fuit egressus illorum? Egressus Noe de congerie mortuorū fuit, ad reparationem generis humani de tribus filijs, sub trina benedictione dei, dicentis, Crescite & multiplicamini. ¶ Egressus Daniels cū suis conuictiuis ad consolationem ipsorū cū tribus pueris, quos de medio Babyloniae fornacis uictores recepit, glorificatus ipse tribus gratiae incrementis, in conspectu trium regū, uidelicet in conspectu Nabuchodonosor, interpretatione somniorū: in conspectu Balthasar, lectiōne & interpretatione uerborū, quae miro modo in pariete ab inuisibili uisibiliter scripta sunt: & in conspectu Darij uictoria laudabili, quia misit dominus (ait) angelū suū, & conclusit orae leonū, & non me contaminauerunt. ¶ Egressus Job fuit in exemplū patientiae cunctis superuenturis seculis, tribus modis tentatq; probati, scilicet occulta potestate, quā aduersus eū Satan accepit, & aperta lingua coniugis, et nimia trium amicorū sapientia, quae illū ualde afflixit, quos non recta locutos ipse per sacrificiū deo reconciliauit. Itaq; tres uiri isti, Noe cū tribus filijs, Daniel cū tribus socijs, & Job cū tribus amicis, fiunt duodecim & hic numerus eorū est, qui & archam, scilicet ecclesiam in aquis baptismi regendā primi post Christum susceperunt, & in gentibus quasi in Babylonia deum clarificauerunt, & in cunctis tentationibus fortiter perstiterunt. Quod qui rite perpendit, nimirū ipse persentit hoc dictum a domino, & cognoscetis, q̄ non frustra fecerim omnia quae feci.

Osee. 1.
Zacha. 4.
Rom. Imperium erat ut
Babylon.

Ezech. 14.

Mira mysteria trinitatis in his tribus uiris, Noe, Daniel & Job. Gene. 7. Danic. 3. Job. 2.

Gene. 9.

Dani. 2. 5. 14.

Job. 1. 2.

Job. 4.

Ezech. 14.

FINIS LIBRI OCTAUI.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI-

nitatis, & processione sancti spiritus. Liber .IX.

¶ De eo quod scriptum est, sicut qui mel comedit multum, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria, & quod scripturas scrutari non idem sit quod scrutatorem esse maiestatis. Cap. .I.

Prover. 25.

Eccle. 5.

Premiū labo-
ris post hanc
uitam.

Iob. 35.

Argumentum
h' libri noni.
Prover. 9.

LORIFICATIONEM TVAM LO-

quentes reuerenda Trinitas unus deus, iam dudū sub uir-
ga timoris tui pauemus, dū & tua laude nunquā cessandū
& nihilo minus multiloquiū esse cauendū nō ignoramus.
Scriptū est em̄, sicut qui mel comedit multū, non est ei bo-
nū: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria. Et
alibi. Deus em̄ in cælo, & tu super terram, iccirco pauci
sunt sermones tui. Attamen, nunquid scrutari scripturas, idē
est qd scrutatōrē esse maiestatis? Aut ei, qui qd loquitur,
nō loquitur extra regulā siue autoritatē scripturaz, ueritatis,
nunquid recte dicas, non pauci, sed multi sunt sermones
tui? Cœptam igitur laudationē domini adhuc loquetur

os meum, & hoc opus iam octo libellis protrahctum, in isto nono libello concludam.
¶ Quod cum fecero, d' spiritus, patris & filij, quæ merces huius operi? Immo quæ gratia,
pro ista gratia? Liceat homini interiori suam intentionem siue expectationem breuiter &
occulte significando, uti uerbis beati Iob. Duo tantum (inquit) ne facias mihi, & tunc a fa-
cie tua non abscondar. Manum tuam longē fac a me, & fortitudo tua non me terreat.
Quod est dicere. De peccatis meis uindictam non sumas, & principes tenebrarum mihi
non occurrant, & tunc in exitu suo dicet anima mea, beneficij largitate exhilarata. Ecce
quod cupiui iam uideo, quod speraui iam teneo, ab eius facie non sum abscondita post ex-
uitas corporis, quem in corpore posita tota dilectione fidei dilexi. **¶** Huius igitur libri ul-
timi materia tu mihi esto domus sanctissima, cum tuis septem columnis quam sapientia si-
bi edificauit. Nam tui quidem in superioribus loco quodam memini, sed septem colum-
narum sacramentum, quod fere omnibus notum est, hucusq; distuli, noticiæ communi si-
ue usitatae lectioni supererogare cupiens aliquid in domo ista, quæ est templum corporis
dominici, ad laudem spiritus sancti a patre & filio procedentis.

¶ Quod domus illa, quam sapientia sibi edificauit, sit corpus Christi
& quod in istam domum processio spūs sancti tertio celebra-
ta sit, primo ad edificandum, secundo ad exornandum,
tertio ad dedicandum. Cap. .II.

3. Reg. 7. 8.

¶ Ite ergo in primis illud memorare libet, quia in domum istam processio spiritus
sancti tertio celebrata est, secundum typum domus illius siue templi manufas-
cti, quod Salomon magna sapientia edificauit, mira gloria decorauit, magna
solennitate dedicauit. Etenim spiritus sanctus domum istam non manu factam
templum dominici corporis, sapienter per semetipsum edificauit, deceter exornauit, glo-
riose ac feliciter dedicauit. A edificauit (inquā) in ipsa uerbi incarnatione, exornauit in illi-
us ueri hominis manifestatione, dedicauit in eiusdem sacrosancta resurrectione. Quā uide-
licet dedicationē ille innuit Psalmi. 29. titulus, Psalmus cantici in dedicatione domus Da-
uid. Mittit em̄ nos titulus ad historiā & historiæ intelligentiā sacræ, qd sicut David impens-
sa & apparatu suo p manū Salomonis templū domino edificauit, & postea cū iocunditate
& solennitatibus uerbis ad laudē dñi dedicauit: sic corpus Chri scdm singularē natiuita-
tem, & immunitatē a peccato, fuit edificatū: post resurrectionē uero secundū impassibilitatē
& immortalitē, æterna gloria manet dedicatū. Manifestationem uero illā dicimus
qua ma

1. Para. 22.

solennibus

qua manifestauit eum spiritus sanctus in specie colubæ, Iohanne prædicante. Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea ueni ego in aqua baptizans. In istis igitur tribus splendoribus gratiæ, quæ diffusa est in labijs tuis, speciosa forma præ filijs hominum, sic sanctæ trinitatē laudamus & glorificamus, ut sanctum spiritum de patre & de filio procedentē pariter prædicemus opificē istius domus, quæ uidelicet domus est tu secundum humanitatem, in qua requiescit ipse cum omnibus, quas tibi thesaurizauit, diuitijs siue thesauris sapientiæ & scientiæ.

¶ De septem eiusdem domus columnis: & quis primus autor fuerit huius numeri, ut scriberet septem spiritus dei. Cap. III.

Septem columnas, quas excidit sapientia in ista domo sua (sicut dicit scriptura, Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem) septem esse spiritus dei, quis non audiuit consonantibus scripturis alijs: Nam, ex pluri gratia, propheta Esaias dixit, Et egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. ¶ Multa sunt in scripturis consonantia sanctum septiformem spiritum, sub sacramento numeri septenarij uidelicet septem lampades ante thronum dei, septem cornua agni, septem eius oculi, quod non est aliud, quàm apud Zachariam prophetam, in uno lapide septem oculi, & in uno candelabro septem lucernæ super caput unius candelabri. ¶ Verum nos istud quærimus, & inuenire delectabile est, quis primus fuerit autor numeri huius, ut scriberet septem spiritus domini, & quam ob causam idem septem spiritus, nomine columnarum totidem debuerint significari. Non est dubium quin omnia sint diuinæ autoritatis quæcumque habentur in scripturis canonicis: ueruntamen tunc melius placet, & abundantius lætificat ipsa diuina autoritas, cum diuina quælibet scriptura simul autoritatem siue testimonium habet de aliqua priore scriptura. Exempli gratia. Quod in Zacharia scriptum est: ut iam meminimus) quia super lapidem unum septem sunt oculi, cum sit diuinæ autoritatis: spiritus enim sanctus per os omnium prophetarum locutus est, attamen amplius ex eo delectat, quod ante istum Esaias propheta (cuius iam meminimus) scripsit apertissime septem spiritus domini, ita ut singulos proprijs quoque exprimeret uocabulis. ¶ Hoc igitur quærimus, utrum & iste qui sine dubio diuina scripsit autoritate, sapientia ædificauit sibi domum excidit columnas septem, priorem quempiam legerit, siue audierit, similia loquentem. Verbi gratia, Dauid siue Moysen. Quærentes istud, cito inuenimus, quia præcessor huius & omnium prophetarum, in isto sacramento numeri septenarij, Moyses fuit, cuius scriptura profluens, non ab homine, siue à literaturâ manu scripta cuiuspiam hominis, sed ab ipsius ore, quasi fons scripturarum est, nam cæteræ omnes scripturæ propheticæ, quasi riuus sunt eiusdem fontis. Hoc demonstrare promptum est, si tamen paucis rem tantam lingua uerbis explicare potest.

¶ De septem diebus primis, & quod spiritus domini qui ferebatur super aquas, ex illis cognosci debeat quod sit spiritus septiformis, primum spiritus timoris, secundum diuisionem tenebrarum & lucis, & in supremo spiritus sapientiæ, secundum diem septimum, in quo deus requieuit. Cap. III.

In principio spiritus domini ferebatur super aquas, qui uidelicet spiritus dei bonitas ipsius est. Pro hac bonitate sua deus sex diebus cuncta creauit, & in septimo requieuit. Et quoniam à creatura cognoscitur creator, sicut Apollus dicit. Inuisibilia ipsius enim, à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque uirtus eius & diuinitas, iccirco nos maxime, qui cognoscens deum, sicut deum glorificare & gratias agere cupimus, à creatura ipsorum dierum ipsum, qui ante omnem diem ferebatur super aquas, debemus cognoscere spiritum sanctum. ¶ Videlicet ab illo die, quo diuisit deus lucem & tenebras, id est, angelos bonos & angelos malos, cognoscitur spiritus iste, quia spiritus timoris est. Timorem quippe efficit credenti animæ memoria illius iudicij magni & terribilis, quo angeli tenebrarum ab angelis lucis tanta diuisione diuisi sunt, ut ultra in æternum recuperari non possint. De quo, uidelicet timore, siue spiritu timoris, scriptum est in IOB. Potestas & terror apud illum est, qui facit

Iohan. 7.

Psalm. 44

Septem columnas
repleti, septem
spiritus domini.
Esaiæ. 11.

Numerus septenarius.
Apoca. 4. 5.
Zacha. 3. 1.

Zacha. 3.

Esaiæ. 11.

Prouer. 9.

Libri Moysi,
fons scripturarum.

Gene. 1.

Roma. 1.

Spiritus timoris
domini in primo die.

Iob. 27.
qui facit

Spūs pietatis
secundo die. qui facit concordia in sublimibus suis. ¶ A die secundo quo fecit deus firmamentum in medio aquarū. & diuisit aquas ab aquis, cognosci potest spiritus dei, quod sit spiritus pietatis: si rite perpendas, qua intentione fecerit deus fabricā huius mundi, cuius initium fuit fabrica eiusdē firmamenti, quod cœlū uocauit. Quid nā intendebat sic incipiens deus uel labat abyssos, cū eo eram cuncta cōponens, ludens coram eo omni tēpore, ludens in orbē terrarū, & delitiā meā esse cū filijs hominum. Et quid tam pium, q̄ iccirco pręparasse cœlos, & fecisse hūc mundū, & in eo genus humanū, quia ipsa sapientia iam delitiabatur, quandoq; fieri homo, & esse cū filijs hominū. ¶ A die tertio quo dixit deus, appareat arida, quā uocauit terrā, & germinet (ait) herbā uirentē & facientē semen, & lignū pomiferū faciens fructū iuxta genus suū, cuius semen in semetipso sit super terrā: quod fuit initium exornationis mundi, propter quod scriptura dicit, plantauerat autem dominus deus paradysum uoluptatis à principio, subauditur em ornatus siue exornationis terre. Ab isto (inquā) die tertio cognoscitur spiritus sanctus quod sit spiritus scientiæ, immo & scientiarum sit dominus. Quam uidelicet scientiam, quia iam in corde suo accumulabatur Adam in paradysum positus, permixtus est accedere tentator, qui diceret, comedite, & eritis sicut dii, id est, similes deo, scientes bonū & malū. ¶ A die quarto, quo dixit deus, fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctē, & sint in signa & tēpora & dies & annos: cognoscitur spiritus sanctus, quod sit spiritus fortitudinis. Quis aut ecclesiasticorū aut gentiliū philosophorū non miratus est fortitudinē siue potestatem in istis duobus magnis luminaribus sole & luna & stellis quas posuit deus in firmamento cœli? Primus Psalmista dicit, Qui fecit luminaria magna, solē in potestate diei, lunā & stellas in potestate noctis. ¶ Post hunc inquisitores mundi, sapientes huius seculi, tanta dixerunt, tanta scripserūt de ista creatura tam mirabili, de sole & luna & stellis, quæ cursus suos tam certa tãq; firma lege custodiūt, constitutione dei & pręcepto quod ille posuit, ut ea etiā uiuere & ex eis fata hominū pendere crederent: quod recipere, nec uoluit, nec debuit ecclesia dei. Sunt alia potestatum insignia, sano intellectu sufficientia ad comprobandum, quod uere in his fortitudo magna sit. ¶ Quinq; tenent cœlū zonæ ait poeta insignis, quarū circa positiones uel causas tēperamenti siue intēperamenti, multa insignia sese expenderunt t̄ seculariū. Nec ea reprobauit discretio ecclesiasticorū, solē intelligentes diuersitatis huius esse causam principalē, secundū quod illi positū est pręceptū, ascendere sursum & descendere deorsum. Oritur em sol & occidit (ait Ecclesiastes) & ad locū suū reuertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonē. Lustrans uniuersa in circuitu, pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. ¶ Nimirū gyrando & regyrando, duas tēperat zonas: una, quæ & media, est nimium exusta, eo q̄ soli semper sit subiecta: duabus autē extimis, à quibus longius abest, uel quibus gyrando & regyrando nō appropinquat, frigore torpentibus & glacie perpetua. Horū hic meminisse superfluū duceremus, nisi pro fortitudine, quæ in sole est, dicere aliquid oportuisset, maxime quia Psalmista quoq; horū meminit, dicendo, Quia neq; ab oriente neq; ob occidente neq; à desertis montibus, subauditur patet locus effugij, quoniā deus iudex est. ¶ A die quinto, quo dixit deus, producāt aquæ reptile animarū uiuentis, & uolatile super terrā sub firmamento cœli, & benedixit eis dicens, Crescite & multiplicamini, cognoscitur spiritus sanctus, q̄ sit spiritus consilij: Cuius potentia, dū super aquas fertur, hoc mirabile fecit in creatura eiusmodi, quæ rationē non habet: ita consulere nouerit suæ posteritati, ut hō rationalis nō sufficiat admirari, idē animantibus etiam minimis, quæ sexto die terra produxit, uade (inquit Salomon) ad formicā d̄ piger, & considera uias eius & disce sapientiā. Quæ cū non habeat ducē, nec pręceptorē, nec principē, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat, deniq; in creatura humana non adeo mirū est, quod sit consilij capax, uidelicet quia in homine inter sensualitatē & moralitatē media est rationalitas, at in eiusmodi creatura, quæ cūq; est rationalitatis experta, cū quinq; fungatur sensibus, ualde mirū est, tantā in esse moralitatē, siue quasi consilij sollicitudinē, ut pro exemplo possit esse homini, societati eius in plerisq; redarguēs. ¶ A die sexto, siue à creatura humana, quæ die sexto facta est, cognoscitur spiritus sanctus, quod sit spiritus intellectus, nō solum

Prouer. 2.

Spūs scientiæ
tertio die,

Gene. 3.
Spūs fortitudinis
quarto die

Psal. 137.
Mira solis &
lunæ potestas

Verg. i Geor.
Cui. i Meta.
addetigenia
Luca. i Phar.
Eccle. 1.

Mortus solis
quinq; zonas
distinguit.

Psal. 74.
Spūs consilij
die quinto.

Spūs intellectus
die sexto.

solum quod rationalis cognitus, uerum etiam (quod maximum est) spiritualis intelligentiæ capax. Denique & si tunc primus homo non intellexit, & post eum quam plurimi (sicut scriptum est) homo, cum honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et rursum, animalis homo non percipit ea quæ fecit deus: at tamen spirituales fuerunt, & sunt multi, magnus enim dominus, quos uoluit, multos spiritu intelligentiæ repleuit. ¶ A die septimo, cui deus benedixit, & in quo requieuit, quem sanctificauit. Propter hoc ipsum, ut in ipso requieuit, in quantum iam in hac uita uel percipi uel gustari potest, requies illa, cuiusmodi sit, cognoscitur spiritus sanctus, quod spiritus sit sapientiæ: quia uere ad magnam sapientiam adducit illum, quem docilem facit illius dictis: Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Ista requies sapientiæ est, quam spiritus sanctus efficit, id est, participatio sapientiæ increatæ, quæ est ipsum uerbum dei, sapientiæ patris.

¶ Quam ob causam idem sacramentum spiritus septiformis congruum fuerit septem columnarum appellatione designari, cur & Esaias ordinem uersum spiritus eisdem ordinans, a spiritu sapientiæ descendit, ad spiritum timoris. Ca. V.

N quantum potuit sermo fidelis fontem lucidum adiuit, de quo riuus emanauit per ora multorum, dicentium similia huic, qui cum dixisset, sapientiæ ædificauit sibi domum, secutus ait, excidit columnas septem. ¶ Quam uero ob causam, iam dictum septiformis spiritus sacramentum designari conueniebat appellatione septem columnarum? Nimiram propter gloriam magnam & honorem huius altissimi filij hominis, quia uidelicet templum corporis eius, ipsa est domus quam sapientiæ sibi ædificauit. Domus autem, quæ super columnas ædificata est, profecto ex ipsis columnis firmitatem pariter & pulchritudinem habet & alta est. Si igitur columnas aspicias, quas nunc ordine digestas demonstrauimus, nonne talis positio domus sapientiæ illa est exaltatio filij hominis, de qua scriptum fuerat iam dudum, gloria & honore coronasti eum & constituisti eum super opera manuum tuarum? ¶ Denique & dominus est angelorum sanctorum, & dominus firmamenti, id est, cœli, & dominus terræ siue paradyssi, & maris, & dominus solis & lunæ & stellarum, & dominus omnium creaturarum quas aquæ produxerunt & quæ de terra productæ sunt, & dominus totius generis humani, & dominus etiam sabbati, id est, patriæ cœlestis, in qua est plenitudo illius, quam speramus, requiei. Vere magna domus pulchra & altissima domus. ¶ Ipse septiformis spiritus, in eadem domo plenarie habitat quietissime: nullam enim unquam passus est, ibi offensam alicuius culpæ seu negligentiæ. Hoc est quod Esaias dixit. Et requiescet super eum spiritus domini. ¶ Quod autem eisdem spiritus aliter subordinauit, primum ponens spiritum sapientiæ: septimum autem spiritum timoris: causam siue rationem hanc habet. Quia dominus noster Iesus Christus, cuius aduentus prædicebatur de altissimo sapiente secreto, & magna requie sua, de sinu patris huc descendit, usque ad obedientiam & mortem crucis, quæ uidelicet obedientia, religiosus in ipso erat timor domini: nos autem, quorum ad eruditionem siue correptionem scripta sunt opera illa patris & filij & spiritus sancti, à timore incipimus, & in sapientiâ perficimur, sicut alia scriptura dicit: Initium sapientiæ timor domini.

¶ De ædificatione huius domus domini, & quod ibi factum sit illud quod psalmista dixit, misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iusticia & pax osculatae sunt.

Caput .VI.

Vomodo factum est istud? Quomodo ædificata est ista domus? Malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur, sed in secreto silentio, nulla interstrepente humani operis inquietudine, spiritus sanctus, qui in principio ferebatur super aquas, in beatam uirginem superuenit, eiusque utero ineffabiliter obumbravit, in modum uolucris ouum subiectum desideratissimam sessionem calefacientis. Qua tñ similitudine, nisi ante nos præsumpta fuisset, forte nostra infirmitas in tanto mysterio uti non auderet. ¶ Tunc itaque factum est illud, quod psalmista dixit. K sta cap.

Psalm. 46.

1. Cor. 2.

Spūs sapiētiae die septimo.

Mat. 11.

Prouer. 9.

Cur septē spiritus dñi dicuntur septē columnæ domus.

Psalm. 8.

Filius hominis, dñs est omnium rerum

Mat. 12.

Plena reges premissi spirituum in Christo.

Esa. 11.

Duplex ordo septē spirituum

Psalm. 110.

3. Reg. 6.

Spūs sc̄tus obumbravit uerum Mariæ. Lucæ. 1.

Psal̄m. 84 sta canens prædixerat: Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo prospexit. Deniq; misericordia spiritus sanctus est, ueritas uerbum dei, filius dei est. Item, iustitia Christus dei filius est; pax, id est, resmissio peccatorum, spiritus sanctus est. Quomodo uel ad quid talis misericordia, & talis ueritas, & ubi obuiauerunt sibi: Quomodo uel ad quid talis iustitia, & talis pax osculatae sunt? **¶** Interrogare rem & ego aliquid quod longe minus est, & tñ neq; uerbis explicari neq; sensu hominis comprehendere potest. In nido uolucris, ouo subiacente, quomodo & ipsum corpus uolucris & concretus ex ouo foetus obuiant sibi? Neq; em̄ sub sedentis corpus uolucris in semen conuertitur, aut à natura sua diminiuitur, ut similis illi foetus nascatur: sed calore corporis sub sedentis, ouum animatur, & succus eius in uolucrum similem formatur, sicq; obuiant sibi, & inuicem osculantur, id est, inseparabili amore consociantur. Quis de huiusmodi disputare sufficiat? Legimus quidem, quia disputauit Salomon super lignis à cedro, quæ est in libano usq; ad hyssopum qui egreditur de pariete, & disseruit de iumentis & uolucris & reptilibus & piscibus: sed non legimus eum disputando, & disserendo hæc eadem comprehendisse. **¶** Quanto minus quis disputare uel disserere sufficiat, quomodo spiritus sancto in beatam uirginem, & superuenienti & in sua natura siue substantia permanenti, ne quis putent quod illic ipse pro semine fuerit, uerbum dei cum seminata substantia uirginis uentris obuiauerit, iuxta illud quod iam dictum est: Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi. Non ergo hæc nobis altiora quæramus, ne uelut scrutatores maiestatis arguamur. Hoc scire contenti, quia sapientia domum istam, templum sacro sanctum corporis sui, spiritu suo sibi edificauit, spiritu (in q̄) suo id est, ex operatione, non de substantia spiritus sui, & iam dicat septem columnas, non de sola patris sui persona, quasi de alio monte excidit, sed ipsa sapientia, siue filius dei, & pater eiusdem filij, sicut sunt una substantia, sic & ambo inseparabiliter septiformem spiritum suum, indiderunt huic domui, huic homini Iesu Christo, filio dei, filio hominis.

¶ Item de eadem re, ad quid misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, & quale consilium de saluando humano genere illic habuerint, secundum illud beati Job, uirum nam appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in fratera. Caput .VII.

Ad quid iustitia & pax osculatae sunt.

Diximus pro posse, quomodo & ubi misericordia, & ueritas obuiauerunt sibi, iam dicendum etiam ad quid. Nam etiam hoc supra propositum est. Ad quid ergo misericordia & ueritas sibi obuiauerunt? Ad quid conuenerunt? Ad quid iustitia, quæ est ipsa ueritas: & pax, quæ est ipsa misericordia, osculatae sunt? Nimirum ad consulendum & habendum de magnis rebus consilium, ad pertractandum magnæ rei negotium, scilicet quomodo saluaretur genus humanum. Non enim leue erat pondus huius rei, quod salua rone iustitiæ seu ueritatis, quæ est ipsum uerbum siue filius dei, hominem excusaret, & saluti restitueret misericordia quæ est spiritus sanctus. **¶** Habitum ergo est consiliū, imo quod ante secula fuerat consiliū præfinitū, tūc ex utero uirginis productū est ad effectū, agendo scilicet, quatenus costaret hominē plus calamitatis esse passum quā peccatis suis promerisset. Hæc ergo fuit summa consilij in illa conuentiōe obuiantiū sibi misericordiae & ueritatis, siue osculatiū iustitiæ & pacis, hominem illum diuinæ benignitatis, fructum terræ nostræ, scilicet uirginei uentris oportere mortalem nasci & mori & resurgere à mortuis, atq; ita consummatum per fidem in cordibus nostris: ut essemus nos duo, uir & delictus homo peccator ac propter peccatū morti addictus, & in uno quoq; nostrum homo absq; peccato mortalis factus, & mortificatus, & iccirco mortis uictor effectus. Nonne ita mediator dei & hominū, homo Iesu Christe, ego & tu duo sumus? Immo nonne unus spiritus & unum corpus sumus. Attamen alio respectu duo sumus, & de nobis duobus sapientia loquitur. Melius est duos simul esse quā unum. Habent emolumentum societatis suæ. Si unus ceciderit ab altero fulcietur. Et si quispiam præualuerit contra unum, duo resistunt ei. Vbi fit aut fiet istud? Nimirum in ista uita incipitur, & in porta, cuius meminit **Psal̄m. 126** mista, dicendo: Non confundetur cū loquetur inimicis suis in porta: in porta (in q̄) id est, in exitu

Summa consilij iustitiæ & pacis

1. Cor. 6
Ecc. 4.

Psal̄m. 126

exitu uitæ huius perficitur. ¶ Quomodo ibi perficitur? Astando ante tribunal Christi, & parata ibi statera, quam beatus Iob suis temporibus nondum paratam suspirans, dicebat. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Statera ista tunc parata est, quando misericordia & ueritate (ut iam dictum est) obuiantibus sibi, immortalis deus mortalis homo factus est. Cum ergo uenitur ad examen stateræ huius, dum statur ante tribunal iudicij huius, ibi sunt due lances, altera misericordiæ, altera iudicij: & tamen duo sant (ut iam diximus) scilicet, homo qui peccauit, & habitans per fidem in corde eius Christus qui non peccauit, appenduntur peccata unius tantum in statera iudicij, appenditur calamitas duorum in statera misericordiæ, scilicet & calamitas mortis eius, qui peccauit. Verbi gratia, Iob aut alterius uiri fidelis, et calamitas mortis eius qui non peccauit, scilicet Iesu Christi. Nonne itaq; calamitas in lance misericordiæ grauior appareret, q̄ peccata in lance iudicij? Plane grauior quasi arena maris, utpote duplum contra simplum: quia cum simus duo, & unus tantum peccauerit, ambo soluimus debitum mortis. Quid igitur? Profecto, sicut scriptum est, & nos iam meminimus, si quispiam præualuerit contra unum, duo resistent ei, id est, si princeps mundi huius contra steterit ut accuset animam egredientem à Christo, habitante in se, defensionem petit. Apprehende (inquiens) arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi.

Statera iudicij in exitu huius uitæ Iob. 6

Eph. 3.

Ecclesiastes. 4.

Psal. 34.

¶ Item de edificatione domus eiusdem, quid mysterij habeat dictum illud, domus cum edificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis edificata est.

Caput .VIII.

Sed iam propositum de domo tua domine, de corpore tuo Christe, quo proposuimus ordine sermonis, persoluamus. Proposuius namq; sermone fideliter conceleberrare tria hæc, ædificationem, exornationem, atq; dedicationem domus huius: in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Iam ergo de exornatione dicendum esset, nisi quod adhuc in ædificatione capitulum nos illud tenet, domus cum edificaretur, lapidibus dolatis atq; perfectis ædificata est. Huius namq; capituli mysterium, intactum animus præterire non patitur. ¶ Quid ergo est, huiusmodi domum ædificatam esse lapidibus dedolatis atq; perfectis, nisi mediato rem dei & hominū, hominem Christum Iesum, conceptum esse ex utero, siue concretum in utero uirginis, secundum fidem sermonemq; fidem Patriarcharum atq; Prophetarū, qui utiq; fuerunt uel sunt lapides magni, lapides perfecti. Huic etenim unus illorum Esaias gratulatur & dicit. Et adhibui mihi testes fideles, Viriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiz. Et accessit ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Et dixit dominus ad me: Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Plane hic unus dixit, cæteris quoq; omnibus sanctis Prophetis, quorum per os spiritus sanctus locutus est à seculo, dixisse uel dicere congruit. Omnes enim ad illam prophetissam accesserunt, omnium fides, omnium prophetiæ in illam beatam uirginem conuenerunt: & ipsa sciuit, quid ageretur secum secundum ueritatem scripturarum. ¶ Domus igitur ædificata est lapidibus dedolatis atq; perfectis, id est, incarnatio dominica, secundum fidem & expositionem sanctorum, & secundum scripturas prophetarum, & uerum ex omnibus habet testimonium sancta domus tua domine, iuxta illud præconium magni Prophetæ: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo domine in longitudine dierum. Quam bene autem lapides isti perfecti dicuntur etiam dedolati. Quis enim illorum uiam uitæ huius pertransiuit absq; delatura tribulationis? Deniq; pleriq; illorum fuere dolati uel que ad internitionem sui corporis. Hinc ipse deus dicit in Osee: Propter hoc dolauit in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei. Et in Actibus Apostolorum, protomartyr Stephanus ait: Dura ceruice & in circumcisi cordibus & auribus, uos semper spiritui sancto resististis, sicut patres uestri & uos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres uestri? Et occiderunt eos qui prænuunciabant de aduentu iusti.

Coloss. 2

3. Reg. 6
Lapides dolati atq; perfecti sunt Patriarchæ atq; Prophetæ.
Esa. 8

Domus ædificata lapidibus dolatis atq; perfectis.
Plal. 92.

Osee. 6
Actu. 7.

¶ De exornatione eiusdem domus, quali auro exornata sit, descendente ad illam super dominum spiritu sancto in specie columbe, cum baptizaretur a Johanne.

Caput .IX.

K 2 Aedifi

3. Reg. 6

Exornatio do-
mus non ma-
nufacte appa-
ruit anno era-
ris Christi tri-
cesimo Lu. 3

Aug. sunt cha-
rismata spi. s.
1. Cor. 12
Iohan. 7.
Iohan. 17

Manus Chris-
ti tornatiles,
aurea. Ca. 7

Mar. 3

J. T. m. 3

Christus p no-
bis poeniten-
tiam egit.
Phil. 2
Efa. 53
Leui. 1 & 5.
Lex mystica
de columba i
holocaustum
oblata

Heb. 9.

Dificata domo ista siue tēplodñici corporis Quid deinde factum est? Quo modo exornata siue decorata est? Domum quoq; (ait scriptura mystica) ante oraculum operuit Salomon auro purissimo, & affixit laminas clavis aureis, nihilq; erat in templo, quod non auro tegeretur. Sed & totum oraculi altare texit auro. Et fecit in oraculo duo Cherubin de lignis oliuay. ¶ Sed secundum typum illius manufactæ exornationis quam totam hic præscribere nimis longū esset, exornata est domus non manufacta, de qua nunc loquimur, scilicet humanitas Christi, nostri saluatoris, anno tricesimo suæ ætatis. Nam usq; ad annum illum ignotus inter homines mansit. Illo deniq; anno (sicut Euangelistæ manifeste dicunt) ipse autem Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, cum baptizaretur à Iohanne, descendit spiritus sanctus corporali specie, sicut columba, in ipsum, & ipse plenus spiritu sancto regressus à Iordane. Quid ergo est plenum spiritu sancto regressum esse à Iordane: cum sine dubio plenus spiritu sancto fuerit ab ipsa conceptione. Quid (inquam) est uel erat plenum spiritu sancto à Iordane regredi, nisi quia iam tempus erat, opere exercere quæ prius in potestate habebat charismata spiritus sancti. ¶ Hoc autē aug. uerq; auz purissimū ē, lapides pretiosi sunt, uide licet sermo sapientiæ, sermo scientiæ, operatio uirtutum, gratia sanitatum, prophetia, discretio spirituum, interpretatio sermonum. Huiusmodi charismata sic extunc opere cœpit exercere, ut nunquam sic locutus fuerit homo sicut hic, & nemo alius unquam talia fecerit opera, qualia fecit hic. Nonne igitur domus illa operata est auro purissimo, nihilq; erat in tēplo quod nō auro tegeretur? ¶ Tamen auro siue splendore auri, deletata sponsa eius, dicit in canticis; Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Tornatiles, id est, ad operandum citæ uel faciles: aureæ, id est, operantes potentia diuinæ naturæ: plenæ hyacinthis, id est, cœlestia sacramenta spirantes in exterioribus signis. Eatenus non apparebat, quod ornata esset domus huiusmodi ornatu. usq; adeo inusitatum fuerat per annos triginta, ut cū discipulos eligeret, & illis quoq; talium operum faciendorum potestate daret, fieret nimis admirationis stupor in eum, sicut Marcus euidenter narrat. Et cum audissent (inquit) sui, exierunt tenere eum. Dicebant enim, quoniam in furorem uersus est.

¶ Quo pertinuerit, quod ad hoc opus procedēs spiritus sanctus, non in qualicunq; specie, sed in specie columbæ apparuit. Ca. X

¶ Vo pertinuit quod ad hoc opus spiritus sanctus non in qualicunq; specie, sed in columbæ specie procedens apparuit? Reuera ad magnū pietatis sacramentum, quod manifestatum est (ait apostolus) in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditū ē in hoc mundo, assumptū est in gloria. ¶ Non enim illud solum attendere debes, quod extunc uerbum in carne, deus in homine, miraculis cœpit clarificari, immo quod tunc poenitentiam pro nobis agendam suscepit, baptizatus baptismo Iohannis, uidelicet in poenitentiam, quam protinus à ieiunio quadraginta dierum inchoauit, & in ea perseverauit usq; ad mortem, mortem autē crucis. Vere magnum pietatis sacramentum, quia dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum in poenitentiam. ¶ Nam eiusmodi poenitentiam, morte crucis consummatam, lex sacra & mystica in sacramento sacrificij signauerat dicendo: Si holocausti oblatio fuerit domino, de turturibus & pullis columbæ, offerat eas sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite, & rupto uulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris. Non secabit, nec ferro diuidet eam, & adolebit super altare lignis igne supposito, holocaustum ē et oblatio suauissimi odoris domini. Quid enim in hac oblatione turturis & columbæ, quæ pro peccato iubetur offerri, atq; ut post mortem hostiæ caput corpori inhaeret, nisi mediatoris nostri persona signatur? Redemptoris enim nostri mors, ad coniunctionem sui corporis, id est, Ecclesiæ, ualuit, non ad separationem. Mediator enim dei & hominū, id est, caput omnium nostrum, est uere mundationis hostia. Vnde pro nobis mortem pertulit, unde nobis uerius inhaeret. Post sectionem ergo caput columbæ suo corpori inhaeret, quia Christum & Ecclesiam nec mors interueniens diuidit. Multum igitur pertinuit ad magnum sacramentum pietatis, quod spiritus sanctus in specie columbæ super eum apparuit, de quo Apostolus ait, quia per spiritum sanctum semetipsum immaculatū offerēs Deo enū.

Deo, emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum deo uiuenti. ¶ Adde, quod ibidem Baptista Iohannes, ubi testimonium perhibuit dicens: quia uidi spiritum sanctum descendentem de caelo quasi columbam & mansit super eum: tali uoce, talique iudicio mansuetudinem eius praedicauit: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Denique in sacrificio domini, sacrificio odoris suauissimi, eadem mansuetudo agni, quam simplicitas columbae, mystice significat innocentiam & pietatem Christi filij dei.

¶ Be die illo quem determinauit spiritus sanctus in Dauid, dicendo:

Hodie si uocem eius audieritis.

Caput .XI.

X tunc dies ille est bonae auditionis, dies uocis audiendae in lenitate fidei, quem spiritus sanctus determinauit in Dauid, et populus modo meminit. Quapropter sicut dicit spiritus sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto.

¶ O uox dulcis & suavis uox dilectionis & gratiae, uox turturis & columbae, quam apud Lucam, taliter cepimus audire. Regressus in uirtute spiritus in Galilaeam, cum uenisset Nazareth, & intrasset in synagogam, & traditus esset sibi liber Prophetæ Esaiæ, locutusque hunc statim inuenisset: spiritus domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, praedicare captiuis remissionem, praedicare annum domini acceptum, & diem retributionis. Hodie (inquit) impleta est haec scriptura in auribus uestris. Ab ista uoce debent corda nostra hodie mollescere siue mitescere: hodie inquam, id est, alio die, qui alius est ab illo die, quo exiit Israel de Aegypto per mare rubrum, & per quadraginta annos tentauerunt, atque exacerbauerunt spiritum sanctum in deserto. ¶ Nunquid non hoc uidit Iohannes Baptista, qui in initio diei huius uidens ad se Iesum uenientem, dixit (ut supra meminimus) Ecce agnus dei: Denique talis eius dictio talem nobis sensum efficit. Ecce cuius in figura immolatus est agnus in Aegypto, sumpto sanguine qui erat in limine & posito in superliminari & super utrumque postem, ut figuram crucis exprimeret, factumque est phasae, id est, transitus: transiit enim dominus per Aegyptum, Aegyptios percutiens, & filios Israel saluans. ¶ Nunc alia percutietur Aegyptus, & aliud mare diuidetur, & aliud manna de caelo dabitur, & alia petra sitientibus alias dabit aquas, & in aliam terram intrabitur, & alia ciuitas Hierusalem inhabitabit, & omnia in nouum restituentur, dicente isto, qui spiritu sancto baptizat, ecce noua facio omnia. Igitur dies sanctae nouitatis tunc illuxit. quando desuper in columbae specie apparente spiritu pietatis, Pontifex declaratus est Christus filius dei: Pontifex (inquam) ipse, & hostia & templum, ex tunc optime ornatum (ut supra diximus) secundum figuram templi illius manufacti, auro uidelicet non corruptibili, sed auro uero splendidae diuinitatis, quae tunc in eo splendere cepit per operationem uirtutum & gratiam sanitarum, caeteraque opera digiti dei spiritus sancti.

¶ Be eiusdem domus dedicatione, id est, resurrectione secundum Psalmum uice simum nonum, cuius est titulus, Psalmus Dauid cantici in dedicatione domus Dauid.

Caput .XII.

Dedicatione domus iuxta propositum properat animus, id est, ad gloriam resurrectionis domini nostri Iesu Christi, qua sine dubio dedicatum est templum corporis eius, ita ut omni mortalitatis seu passibilitatis paupertate deterfa, solennitas aeterna, festiuitas sempiterna, in uoce exultationis & confessionis in ea celebretur ab angelis, celebretur ab hominibus quotquot sunt uel erunt filij resurrectionis. ¶ Hoc loco sensum & uerba nostra dirigit textus Psalmi uicesimonomi, cui talis praescriptus est titulus. Psalmus cantici, in dedicatione domus Dauid. Primum autem in fundamento sermonis illud ponere libet, quia domus illa manufacta, quae in typum huius aedificata fuit (ut supra diximus) sub trina benedictione nominis domini dedicata est, sicut habet manifeste ipsa scripturae series. Primum namque sic scriptum est: Conuertitque rex faciem suam & benedixit omni ecclesiae Israel & ait: Benedictus dominus deus Israel, qui locutus est in ore suo ad Dauid patrem meum, & in manibus eius perfecit, & caetera. Item secundo: Stetit autem Salomon ante altare, domini in conspectu Ecclesiae Israel, & expandit manus suas in caelum, & ait: Domine deus Israel, non est similis tui deus in caelo desuper, & super terram

K 3 deorsum,

Iohan. j

Psalm. 24.
Vox christi dulcis, uox turturris Luc. 4

Esa. 6j

Ecce agnus dei Iohan. j Exo. jz

Ecce uoua facio omnia

Apo. 2j

Dedicatio domus Christi in resurrectione eius celebrata est. 3. Reg. 8

deorsum, qui custodisti seruo tuo David patri meo quæ locutus es & cætera. Deinde ter-
tio: Factum est, cum compleffet Salomon omnem orationem stetit & benedixit omni Ec-
clesiæ Iſrahel uoce magna, dicens: Benedictus dominus qui dedit requiem populo suo Iſra-
hel, iuxta omnia quæ locutus est, & cetera. ¶ Itaq; sub trina (ut iam dictum est) inuocatio-
ne nominis domini, Ecclesiam siue domum domini dedicauit, non utiq; casu, sed magna
cū ratione sapientiæ quā de⁹ dederat illi; præsertim quia talis data fuerat regula benedicen-
di. Sic enim scriptum est in libro numeri: Locutusq; est dominus ad Moysen dicens: Lo-
quere ad Aaron & filios eius. Sic benedicetis filijs Iſrahel & dicetis eis: Benedicat tibi do-
minus & custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat do-
minus suum ultum ad te, & det tibi pacem. Hoc dicimus pro glorificatione trinitatis, quia,
sicut hætenus demonstrare curauimus, fere nihil celebre siue memorabile referunt scriptu-
ræ ueritatis, absq; sacramento sancti huius nominis.

¶ Item in eodem psalmo, de trina appellatione nominis domini: Exalta-
bo te domine, domine clamaui ad te, domine eduxisti ab inferno ani-
mam meam: ⁊ de titulo alterius psalmi, in finem canticum
psalmi resurrectionis. Caput .XIII.

Trina benedi-
ctio secundum
legem
Num. 6

Psalmus. 29.
de resurrecti-
one Christi

Vnc igitur perpende quod perpulchrum est, quia in isto psalmo cantici canta-
ti siue cantandi, secundum dedicationem domus David, id est, corporis Chris-
ti. Similiter trina præpoller appellatio eiusdem nominis domini. Primo nanq;
dicit: Exaltabo te domine, quoniã suscepisti me, nec delectasti inimicos meos
super me. Deinde secundo: Domine deus meus clamaui ad te, & sanasti me. Deinde ter-
tio: Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descendentibus in lacū. Con-
tinuo sequitur, concentus multitudinis sub admonitiōe huiuscemodi: Psallite dño sancti
eius, & confitemini memoriæ sanctitatis eius. ¶ Sic in dedicatione domus illi⁹ manufactæ
post trinam adorationem nominis domini, à Salomone præmissam, continuo sequitur ad-
monitio ad multitudinem, & magnæ festiuitatis uniuersalis communicatio, prosequente
Salomone, sit quoq; cor nostrum perfectum cum domino deo nostro. Et subsequente scri-
ptura, igitur rex & omnis Iſrahel cum eo immolabant uictimas coram domino. Generalis
quippe festiuitas est, festiuitas huiuscæ dedicationis, festiuitas resurrectionis. ¶ Vnde non
prætereundum, quia titulum psalmi præscripti (qui sic sese habet, psalmus cantici in dedi-
catione David domus) titulus alterius psalmi, scilicet sexagesimi quinti, pene exponit, qui
eiusmodi est. In finem canticum psalmi resurrectionis. Tali præeunte titulo, iubilat omnis
terra deo, psalmum dicit nomini eius, dat gloriam laudi eius, & dicit inter cætera: Introibo
in domum tuam in holocaustis, reddam tibi uota mea, quæ distinxerunt labia mea, holo-
causta medullata, offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis. ¶ Quæ
omnia mystice significant combustionem uiciorum, purificationem spiritus, omnimo-
damq; intentionem ad destructionem totius repugnantia quasi arietum cornutorum, &
totius excellentiæ quasi bouum cornupetarum, & totius sceditatis malorum operum, qua
si hircorum. Cum huiusmodi quippe holocaustis introitur in domum resurrectionis, in
domum quam sapientissimus Salomon, id est, CHRISTVS filius dei, per semet-
ipsum ædificauit, id est, immortalitatem & impassibilitatem, quam habent iam coelestes spi-
ritus, in quibus plenissimæ habitat maiestas sanctæ Trinitatis, quo præcursor introiuit per
uiam, quam illi columba, id est, spiritus sanctus demonstrauit. Passus enim idem CHRIS-
TVS, & resurgens à mortuis festiuitatem sibi & nobis inchoauit huiuscæ dedicationis,
tanquam caput corpori, & hanc fidem tenere, atq; in hac spe per dilectionem operari, hoc
nimirum est, legitime cantare canticum psalmi resurrectionis, iamq; stare cum cantico in
illa dedicatione domus David.

3 Reg. 8.

Alius psalm⁹
de resurrecti-
one Christi

Oblatio mys-
tica

¶ Cur ab illa festiuitate dedicationis, id est, a gloria resurrectionis spi-
ritus sanctus non in specie columbe, sed in specie ignis appa-
ruerit, ⁊ de spiritu blasphemie quod peccatum nõ re-
mittetur neq; in hoc seculo neque in fu-
turo. Caput .XIII.

Magnā

Agnam quidem habet hæc dedicatio domus festiuitatis iocunditatem, sed magnum nihilominus species quæ exinde apparuit, debet incutere timorem, & excitare sollicitudinem. Non enim hic in columbæ specie uidentur se spiritus sanctus exhibuit, sed in specie ignis, super beatos Apostolos ab illa domo processit mittente illo secundum uirtutem uel naturam diuinitatis, quemadmodum dixit ad illos: si autem abieris, mittam eum ad uos. ¶ Quamobrem ergo non in specie columbæ, sed in specie ignis, attendant tantam diuersitatem specierum istarum, scilicet columbæ & ignis, quicumque irreuerenter istam, postquam dedicata est, aspiciere audent domum domini, qualibus ipse dixit. Ideo dico uobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemie non remittetur. Et quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Attendant (inquam) qui eiusmodi sunt, immo quia tales attendere nolunt. Attendamus nos quanta cum ratione tam diuersas species, diuersis temporibus exhibuerit apparens unus & idem spiritus. ¶ Dicendum autem in primis, quid distet inter blasphemiam & spiritum blasphemie: quoniam dixit, blasphemia remittetur, spiritus autem blasphemie non remittetur. Blasphemia tantum, & non etiam spiritus blasphemie est, cum quis ignorans loquitur aliter quam se habet ueritas: uel agit quippiam contra iustitiam, sicut, exempli gratia: Saulus ignorans & errans agebat. Porro spiritus blasphemie est, ubi quispiam sciens & per inuidiam ueritati repugnat: quod peccatum Iudæorum est, & hæreticorum, quos Apostolus uitandos esse denunciat. Hæreticum (inquit) hominem post unam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. ¶ Vtriusque ergo reatus discretionem habens spiritus sanctus, non in specie ignis, sed in specie columbæ super dominum IESVM apparuit, ante glorificationem eius: & contra, non in specie columbæ, sed in specie ignis super Apostolos post glorificationem eius. Adhuc enim qui dicebant uerbum contra filium hominis, de ignorantia poterant excusari: & iccirco decebat agere eum uel pati cuncta in spiritu mansuetudinis. Verbi gratia, ut non consentiret discipulis suis, dicentibus: Magister, uis, dicimus, ut descendat ignis de caelo, & consumat eos: Sed diceret, filius hominis non uenit animas perdere, sed saluare. Amplius autem, ut diceret, dum crucifigeretur: Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt.

¶ Item de eodem spiritus sancti iudicio, cum illa Apostoli sententia, uoluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur hostia pro peccatis.

Caput XV.

Sque illuc patientia & mansuetudo agni, quam columba significauerat circa uos, o ues domus Israel, ad quos missus uenerat, unde & dicebat. Non sum missus nisi ad oues quæ perierant domus Israel. Extunc uobis peccantibus, peccatum uestrum in spiritu blasphemie reputatur, quod neque in hoc seculo neque in futuro remittatur. Iam enim non est uobis hostia, quippe qui bus filius dei, cum esset agnus, in leonem conuersus est, & spiritus sanctus, qui ut columba uisus fuerat, quasi ignis demonstratus est, quia non per ignorantiam delinquitis, sed uoluntarie peccatis subuersi & proprio iudicio condemnati. Hinc est illud Apostoli: Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autem quædam expectatio iudicii & ignis emulatio, quæ consumptura est aduersarios. ¶ Quod nobis, scilicet natura Iudæis, non relinquitur hostia pro peccatis, si uoluntarie peccamus, id est, si uocem eius audientes, & ex scripturis eum cognoscentes, corda nostra obdurare uoluerimus: Nimirum taliter, ut nec hostia siue sacrificium, nec locus, siue templum remaneat in quo sacrificetur. Sic enim & Danieli præmonstratum fuerat. Occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est, & ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce uenturo, subauditur Vespasiano siue Tito, & finis eius uastitas, & post finem belli statuta desolatio. Et deficiet hostia siue sacrificium, & in templo erit abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. Ecce quomodo iam non relinquitur hostia pro peccatis uoluntarie peccantibus, id est, dedicationem istam odientibus,

Actu. 2.

Iohan. 16
Aliud blasphemiam, aliud spiritus blasphemie.
Mat. 12.

Quomodo differunt

Actu. 9
1. Tim. 1.
Tim. 3.

Cur spiritus sanctus super Christum in specie columbæ, super Apostolos in specie ignis apparuit.
Luca. 9.

Luca. 23

Mat. 15
Iudei nunc peccant spiritu blasphemie.

Heb. 6

Iudeis nec hostia, nec locus immolandi relinquitur
Danie. 9

& sacrificium unicum, quod in ea celebratur, secundum Euangelicam similitudinem illius senioris fratris, qui sciens intus celebrari conuiuium pro iunioris fratris reuersione, uoluntarie foris stabat, & nolebat introire. ¶ Quæ autem est illa quæ adhuc super est terribilis expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios? Non enim sola est illis peccata quam receperunt iam in hoc seculo, cadentes in ore gladij, & in omnes gentes ductica ptuii. Quæ ergo illa est: Ignis (ait ipse dominus) succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni nouissima. Hæc eadem sententia est duplicis poenæ in hoc dicto, non remittitur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Et iuste, quia non habet excusationem de peccato suo quis, uoluntarie, id est, scienter peccans, & (ut ait Apostolus) filium dei conculcans, & sanguinem testamenti pollutum ducens, & spiritui gratiæ contumeliam faciens.

¶ Quomodo psallere, & quid psallendo cōfiteri debeamus sanctitatis eius, & quod ipsa memoria missio sit filij dei, dicentis apud Esaiam, antequam fieret, ibi erā, & nunc dominus misit me & spiritus eius. Caput .XVI.

Psal. 29.
Canticū filioꝝ
resurrectioꝝ.

Gitur quemadmodum dicit (ut supra meminimus) psallite domino sancti eius & cōfitemini meōriæ sanctitatis eius, cuius psalmi titulus est psalmus canticū in dedicatione domus David: Psallamus concorditer, & confiteamur fideliter, tanquam filij resurrectionis, tanquam sacerdotes & leuitæ huius dedicationis. Quid psallimus, aut quid confitebimur? Quid psallendo & confitendo dicemus? Nunquid hoc solum quod hic audiuimus eum dicentem, exaltabo te domine pater, quoniam suscepisti me, dicentem, pater in manus tuas commendo spiritum meum? Denique hoc & totus fere eiusdem psalmi textus humanitatis siue humanæ naturæ uoces sunt, cuius deus & dñs est, et pater et spiritus sanctus, et ipse qui illam sibi unitatē personæ assumpsit filius. ¶ Altius psallimus et cōfitemur, non aliud sed id ipsum, quod ex ipso accepimus, quod locutus est ipse propheta, lōge antequam in carne nasceretur. Accedite (inquit) ad me et audite, hoc non à principio locutus sum in abscondito, ex tempore antequam fieret ibi eram. Et nunc dominus meus misit me, et spiritus eius. Altissima namque est hæc memoria sanctitatis eius, cui necessario ad salutem nostram cōfiteamur, quia ibi eram (inquit) ex tpe cuiuscunq; meminisse potes, imo & antequam fieret, subauditur cœlū & terra. Præmiserat enim pauloante, manus quoque mea fundauit terrā, & dextera mea mēsa est cœlos, siue ex tēpore cuiuscunq; uidelicet Adæ, Noe, uel Abraham, uel antequam fieret ipse Abraham, uel superioris quispiam, ibi eram, & à principio locutus sum, non in abscondito, sed palam omni mundo, siue in Moyse, siue in Prophetis, imo & superius ad Abraham siue ad Noe. Nihil enim abscondi eorum quæ futura erant, testante Propheta, quia non faciet dominus deus uerbum nisi reuelauerit dominus secretum suum ad seruos suos Prophetas. ¶ Ibi (inquam) eram antequam fieret & nunc dominus deus misit me, & spiritus eius. Dominus (inquam) deus pater misit me: uoluit enim me carnē idue

Lucæ. 23

Ex tēpore, antequam fieret ibi eram

Esa. 48.

Amos, 3
Esa. 48.

Esa. 49

Psal. 29
Confitemini
memoriæ sanctitatis eius.

Apoca. 11

re siue hominē assumere, qui ante secula secundum naturam diuinam generauit me, de uentre matris meæ uocauit me, & iterum in Iordane unxit me, & Euangelizare pauperibus misit me. Et secundum illa prima, & secundum hæc nouissima, psallite domino, ut sitis sancti eius & memoria sanctitatis eius. Solemus basilicas martyrum appellare memorias eorum, pro eo quod ibi psallendo & confitendo memoramus martyria illorum. Bene ergo & hic memoriam sanctitatis domini istam intelligimus domum, cuius dedicationem psallimus iste secundum præsentem titulum, quem supra scripsimus, intendit. ¶ Huic itaque memoriæ sanctitatis domini recte confitemur, dum propter hoc opus memorabile, sanctum dominum prædicamus, laudamus, & benedicimus sanctum dominum patrem qui filium misit, sanctum spiritum eius qui uirginis uterum filio præparauit, sanctum ipsum filium qui in sanctitate sua hominem assumpsit. Et quis nisi uoluntarie peccans, te o beata Trinitas in uerbis istis non intelligit, & nunc dominus misit me & spiritus eius: Non ergo pars illis in dedicatione domus huius, sed foris sunt extra mensuram templi siue regulam fidei, & quamuis Christum confitendo, intus esse uideantur, sicut plerique hæretici foris sunt et cum paganis reputantur iuxta illud: Atrium autem quod foris templum est, eijce foras, et ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus.

Bepro

De processione spūs sancti iuxta subsequens capitulum Eiaie, non fuerunt in deserto cum educeret eos, aquam de petra produxit eis, & scidit petram & fluxerunt aque, & de voce exultationis qua istud iubemur annuntiare.
Caput XVII.

Alibet aliquantulum progredi pro tenore propositi, ut principio conueniens reddatur finis huius operis de glorificatione Trinitatis, & processione spiritus sancti. Vbi dixit: et nunc dominus misit me & spiritus eius, paucis interpositis ait: In uoce exultationis annunciate, auditum hoc facite, afferte illud usque ad extrema terræ. Dicitur: Redemit dominus seruum Iacob. Non fuerunt in deserto cum educeret eos, aquas de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aque. ¶ Petra nanque ista domus ipsa est, de qua loquebamur, templum domini: ci corporis est, de cuius resurrectione sermo nobis habebatur. De quo & alius Propheta: Vidi (inquit) aquam egredientem de templo à latere dextro. Et omnes ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt. Et hic & illic, aqua singulari numero spiritus sanctus est, ea gratia qua datur in remissionem peccatorum: Et aquæ plurali numero idem spiritus est, ea gratia qua datur in diuisiones gratiarum. Huiusmodi aquam siue aquas de petra (inquit) produxit eis, quia spiritus sanctus aqua uiua, quam qui biberit non sitiet unquam, sed fiet in eum fons aquæ salientis in uitam æternam: nimirum ut de patre, sic & de filio procedit. Cuius in figura cōtingit, qd petra percussa in deserto, aquam sitienti populo dedit uel fudit. Vnde & Apostolus: Bibebant autem de spirituali conueniente eos petra. Petra autē erat CHRISTVS. ¶ Vox exultationis inquam annunciate (inquit) & auditum hoc facite, afferte illud usque ad extrema terræ. Vox (inquam) prædicatio est exultationis Euangelij. Vnde & nomen accepit ut uocaretur euangelium, quod interpretatur bonum nuncium, quia ueraciter magna exultatio, magnum & uerum in isto nuncio est gaudium, cuius uidelicet nunciij. Summa hæc est, redemit dominus populum.

Esa. 46.

Aqua de petra spūs s. de filio quoq; procedens. Ezech. 47

Esa. 48. Iohan. 4.

Num. 20. I. Cor. 10. Esa. 48. Vox exultationis, uox euangelij.

Quod huius manufactæ domus dedicatio fuerit illius ueteris & manufactæ abdicatione, secundum illam Eiaie uisionem qua clamantibus Seraphim, sanctus, sanctus, sanctus dominus deus, domus impleta est fumo.
Caput XVIII.

Andem & illud sciendum, quia huius non manufactæ domus dedicatio, illius manufactæ est abdicatione: quemadmodum & Apostolus testatur, dicens: Reprobatio quidem est præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. ¶ Ipsam, quam dicimus abdicationem, fumus ille significabat, quem uidit Eiaias: Clamabant (inquit) Seraphim alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus exercituum: plena est omnis terra gloria tua eius. Et commota sunt super liminaria cardinum à uoce clamantium, & domus impleta est fumo. Sic enim futurum erat, & sic factum est, quemadmodum hæc sacra prænotauit prophetia. Sedente domino super solium excelsum & eleuatum, id est, postquam dominus dei filius ascendit in cœlum, & sedet à dextris dei, quod nimirum solium est excelsum. Seraphim, quod interpretatur ardentis siue intendentes, ter sanctum dominum clamauerunt, id est, sancti Apostoli afflati spiritu sancto per speciem ignis (ut iam supra dictum est) sanctam trinitatem prædicauerunt, & ecce gloria prædicationis huius, terra plena est. ¶ Et si sensus alius esse potest, nihilominus tamen hic uerus est, & ad rem magis pertinet. Dicit enim in euangelio suo Iohannes. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Eiaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit eorum cor, ut non uideant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur & sanem eos. Statimque subiungit: Hæc dixit Eiaias, quando uidit gloriam eius, & loquutus est de eo. Ecce locus ubi hæc loquutus est Eiaias: immo spiritus sanctus in Eiaia: Vbi enim præmissum est, & domus impleta est fumo. ¶ Postmodum sic scriptum est: Audite audientes me, & nolite intelligere, & uidete uisionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte uideat oculis suis, & auribus audiat & corde

Heb. 7

Esa. 6.

Iohan. 12. Esa. 6.

Uisio de sede te sup solium excelsum, prophetia de ascensione Christi & corde

& corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. Ergo uisio domini sedentis super so-
 lum excelsum & eleuatum, prophetia erat dominicæ ascensionis in cœlum: Et quod
 dictum est, ea, quæ sub illo erant, implebant templum, idem est ac si diceretur, & dona
 gratiarum, quæ dedit hominibus (sicut scriptum est, ascendens in altum captiuam duxit
 captiuitatem, dedi dona hominibus) impleuerunt corda credentium, qui & ipsi templum
 dei sunt, propter Christum habitantem per fidem in cordibus eorum. ¶ Super huiusmo-
 di templum Seraphin stabant, id est, Apostoli & Prophetæ, ex utroq; testamento præmi-
 nentes, Principatum habent, id ipsum sentientes de Trinitate quæ est unus deus, sicut sa-
 cræ illorum literæ testantur: quod est alterum clamare ad alterum, & dicere: Sanctus, sanc-
 ctus, sanctus, dominus deus, utriusque testamenti pagina, utraque scriptura prophetica &
 Evangelica, idem de uno creatore consonat: qui senario dierum numero creauit omnia,
 & in septimo sabbatizat, illud idem sabbatum fidelibus suis, maximeq; prædicatoribus ue-
 ritatis, largiturus, ut cum compleuerint opera sua, requiescant & ipsi, ab operibus suis (ait
 Apostolus) sicut & à suis deus. ¶ Sex ergo alæ uni, & sex alæ alteri. Quot alis uolabant,
 totidem uelabant faciem eius, & totidem scilicet uelabant pedes eius: quia uidelicet quan-
 ta ex utroq; testamento sanctam trinitatem testificantur intentione, tanta & claritatem dis-
 uinitatis CHRISTI filij dei & sacramentum humanitatis siue incarnationis eius abs-
 condunt discretionem, uel his qui non possunt capere, uel maxime his qui non possunt au-
 dire præ tormento inuidiæ. ¶ Commota sunt enim (ait) superliminaria cardinum à uo-
 ce clamantium, & domus impleta est fumo. Seditionem quippe excitaucrunt Principes
 & seniores populi Iudæorum, & missos ad se Prophetas & sapientes & scribas quosdam
 occiderunt, quosdam flagellauerunt, & de ciuitate in ciuitatem persecuti sunt: Et sic circo
 relicta est eis domus sua deserta, fumo impleta præ cæcitate cordis eorum abiecta. Com-
 puncti sunt corde aliqui ex eis, & dixerunt ad Apostolos. Quid faciemus uiri fratres?
 Eorum in persona congrue dixit Propheta: Væ mihi, quia tacui, quia uir pollutus labijs
 ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem dominum exer-
 cituum ego uidi oculis meis. Hoc enim fuit dicere unumquenque illorum. Væ mihi,
 quia clamando, & consentiendo clamantibus, crucifige, crucifige, labia mea pollui, & re-
 gem meum CHRISTVM, quem uidi oculis meis, qui uenit in diebus meis, ut pro-
 missum fuerat ex lege & Prophetis, negaui ante faciem Pylati. ¶ Et uolauit ad me (in-
 quit) unus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit
 os meum. Petrus nanque ait ad illos. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque in no-
 mine IESV CHRISTI in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus
 sancti. Recte etenim Petrus hic intelligitur unus de Seraphim, ipse est enim Apostolorum
 primus, & ipsi præ cæteris dictum est, quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum
 & in cœlis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis. ¶ Hoc est quod
 hic audiuius, in manu eius calculus, quia potestas ei data est, præcipua post CHRIS-
 TVM, ut credentibus remissionem peccatorum operetur, quem uidelicet calculum
 idem spiritus sancti gloriam forcipe tulerat de altari, id est, de maiestate CHRISTI, for-
 cipe (inquam) id est, per egregiam fidem unius eiusdemq; dei & hominis IESV CHRIS-
 TI. Et audiui (inquit) uocem domini, dicentis: Quem mittam, et quis ibit nobis: Ac si
 diceret. Et prophetas occiderunt ac persecuti sunt, & me prophetarum dominum crucifi-
 xerunt. Post tot experimenta peccati eorum & duri cordis, quem mittam? Quis ibit no-
 bis? Hic ò ter, quaterq; beate protomartyr Stephane, temetipsum obtulisti spontanea fide
 fidelissima spe, gratiosa charitate. Et dixisti: Ecce ego, mitte me. Neq; iustus aut misus ab
 homine uel per hominem, sed per spiritus sancti plenitudinem faciebas prodigia & signa
 magna in populo: ipsos beatos Apostolos præueniens in prælio, primusq; in Euangelio
 Christi martyr, & secundum nomen tuum coronatus uictor obdormisti in domino.

¶ Beo quod scriptum est in laudibus mulieris fortis, id est, sancte fi-
 dei vir eius laudauit eam, & date ei de fructu manuum
 suarum.

Caput .XIX.

Ecce o beata

Psal. 67.
 Ephe. 3
 Duo seraphi
 Apostoli &
 prophetæ.

Heb. 4.
 Esa. 6.
 Ad quid sex
 alæ uni

Cōmora sup
 liminaria qd
 significant

Matth. 23

Actu. 2
 Esa. 6

Matth. 27.
 Iohan. 19

Petrus, unus
 de Seraphim
 Actu. 2.

Mat. 16.
 Quid calculus
 in manu Seraphim.

Esa. 6

Præconia B.
 Stephani.
 Actu. 6

Ecce ð beata trinitas nomen tuum, iuxta propositū, pro posse glorificauimus & tuam o sancte spiritus processionem, ecce pro ut ipse dedisti, uoce & literis profecuti sumus. Quid dabis præmiū? Audemus enim nos: non autem ex nobis, sed audet in nobis mulier fortis, prospicere precium suum, procul, & aduocare de ultimis finibus. ¶ Quæ est illa mulier fortis? Nonne fides, per quam & Abraham tibi complacuit, & omnis electorum multitudo sic est amica coniuncta tibi uni deo, quemadmodum uxor siue dilecta uiro suo? Ipsa in nobis audet, & nos per ipsam audemus: quia non aliunde, sed ex ipsa iusti sumus, & ex ipsa uiuimus. Ecce hic quoque, ecce in nobis os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius & panem otiosa non comedit. Surgant igitur filij eius, & beatissimam prædicent eam, & uir eius CHRISTVS laudet eam: neque per hoc minus laudabilis habeatur, quia nos secundum miseram conditionem fragiles sumus, magno quoque Apostolo dicente: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Vbi surgant, & beatissimam prædicent eam filij eius: Vbi laudet eam uir eius: In portis, in exitu uitæ præsentis, secundum edictum sapientiæ, quod hic habemus. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis operæ eius.

Peroratio

Fides, mulieris fortis

Prouer. 31

2. Cor. 4
Prouer. 31

HABES HIC CANDIDE LECTOR, LIBROS NO-
uem Ruperti abbatis Tuitiensis, de Glorificatione trinitatis, & processione spi-
ritus sancti, sacris confirmatos literis, & nunc primū, Impensis hone-
sti uiri Francisci Birkman, diligenter impressos, Anno
quidem à natali Christiano, M. D.
XXVI. Pridie Idus
Iunias,

CXX REVERENDO IN CHRIS-

STO PATRI AC DOMINO, DOMINO IOHAN-

ni, dei gratia Episcopo Rossensi in Anglia, Iohannes Cochlaeus S. P.

QUANTUM RUPERTVS NOSTER, ORNATissime Praesul, locupletissimis scripturarum testimonijs, Trinitatis superbe neditate glorificationem nouem libris demonstrauit, non minus quidem religiose quam erudite. Operae pretium tamen uidetur, ea quoque adiungi, quae multis ante seculis gloriosus Christi martyr, & Pontifex, Alexander, huius nominis primus, in sede Apostolica Papa, Episcopusque Romanus, in decretali quadam epistola, mirabili compendio disseruit, complura referens testimonia, quae apud Rupertum non reperiuntur. Libuit autem totam epistolam eius adiungere, non solum in gratiam tuam, si forte in codice tuo antiquo non sit integra: uerum etiam in aedificationem fidelium contra grauisima horum temporum nostrorum scandala, per quae a Praefatis Ecclesiae ritibus, ac institutis plerique, nouis quorundam commentis auertuntur. Poterit itaque pius Lector ex ea non solum confirmari in fide trinitatis, ritibusque sacris atque antiquis, uerum etiam cognoscere, quanta fuerit etiam persecutionum temporibus, in sede Apostolica Sanctorum Pontificum seruos, eruditio, autoritas, uigilantia. Quodque Romanus Pontifex a temporibus usque Apostolorum semper pro summo ac uniuersali totius Ecclesiae CHRISTI pastore habitus sit. Sunt quidem duae adhuc aliae eiusdem Pontificis epistolae decretales, sed minus proposito huic nostro deseruietes. Ideo reseruabo eas in communem decretalium omnium (quas est uetustissimis codicibus, magno sane labore, anno superiore collegi) editionem, quae a Clemente primo usque ad Gregorium primum ex ordine procedens, multam praeseferet non modo eruditionem, uerum etiam antiquitatem admirandam atque exemplarem ac digne uenerabiliterque imitandam, ueterum Christianorum pietatem. Bene uale, Praesul & pietate, & doctrina insignis, plurimumque Reuerende. Ex Moguntia: duodecimo Calendae Maias. Anno salutis M. D. XXVI.

Epistola Alexandri ad multa utilis

EPISTOLA DECRETA-

LIS ALEXANDRI PPAE PRIMI SVB TR-

iano Imperatore Augusto ad omnes Orthodoxos edita.

ALEXANDER EPISCOPVS, OMNIBVS ORTHODOXIS per diuersas Prouincias Christo domino famulantibus.

OGITANTIBVS NOBIS METVM DIGNI iudicij, fratres charissimi, & post uitam hanc unumquemque prout gesserit, recepturum, quod uenit ad querelam, tacere non licuit. Sed nobis loqui necessitas imperauit, dicente Propheta: Exalta, ut tuba, uocem tuam. Et cui omnium Ecclesiarum cura est, si dissimularem, audiam, dicente domino: Reiecistis mandata dei, ut traditiones uestras statuatis. Quid enim aliud est, reijcere mandatum dei, quam priuato consilio, iudicio humano, nouis rebus constituendis, liberius delectari? Vnde & alibi scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Terminos indubitanter transgreditur, qui statuta patrum postponit atque confundit. Peruenit namque ad conscientiam Apostolicae sedis, quod nonnulli sint tam stolidi, qui dominica praecipua, & Apostolorum eorumque successorum statuta minime obseruant. Et eos, de quibus dominus ait: Qui uos tangit, tangit pupillam oculi mei, non solum tangere minime dubitant sed etiam persequi non formidant. Et licet nos persequantur. Quia nec nos sine illis, nec illos sine nobis persequi possunt. Quonia illius sumus discipuli

als quid ueniat in

Esa. 58
Mat. 17

Prouer. 22

Zach. 2

Ioh. 2. 10. & 17

discipuli, qui animas pro fratribus præcepit ponere: Tamen eis pericula & perditiones eorum non sumus ausi celare, Ne prophetica (quod absit) sententia damnemur, quæ ait, Si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberabis. Si autem non annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram. Est etiam & hoc ad hanc sanctam perlatum sedem, quod pudet dicere & non solum sacerdotibus, sed etiam omnino Christiano nomini est inimicum, id est, quod nonnullos episcopos uel sacerdotes, aut metu compellunt, aut ui extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confessionis suæ in altera quæ debeant, aut pro suarum non requisitione rerum, aut (quod deterius est) alieni erroris sanctæ scripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare atque confiteri. Alios quos dicunt carceribus & ergastulis recludi, ut saltem his territi insidiam deueniant sacerdotes domini, & suis faueant uoluptatibus. Relatum in super est ad huius sanctæ & Apostolicæ sedis apicem (cui summæ dispensationes causarum, & omnium negocia Ecclesiæ, ab ipso domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente principi apostolorum Petro. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.) Quod quidam æmuli Christi, eiusque sanctæ Ecclesiæ insidiatores, sacerdotes dei ad iudices publicos accusare præsumunt. Cum magis apostolus Christianorum causas ad ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter præuicantes præuicati sunt in deum suum, & non obediunt præceptis eius. De quibus dominus per prophetam Osee loquitur, dicens. Quasi uaccæ lasciuientes declinauerunt, & dilexerunt afferre ignominiam protectoribus suis. Et idem. Væ eis, quoniam recesserunt à me: uastabuntur, quia præuicati sunt in me, & ego redemi eos, & ipsi loquuti sunt contra me mendacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis, super triticum & uinum ruminabant, & recesserunt à me. Ego erudiui & confortauit brachia eorum, & in me cogitauerunt maliciam: reuersi sunt ut essent absque iugo, facti sunt quasi arcus dolosus. Abijciet eos dominus (ait idem propheta) qui non audierunt eum, & erunt uagi in nationibus. De his enim clericis uel laicis, qui episcopos uel reliquos sacerdotes, prius, tam ad primates eorum, quam ad reliquos eorum accusant iudices, qui auribus eorum, à quibus se læsos æstimant, inculcent: Ut ab eis aut ius suum, aut iustam accipiant Apologiam, Idem per eundem prophetam ait dominus. Audi domus Israel, ausculto domus regis, & attendite sacerdotes, quia uobiscum iudicium est, quoniam laqueus estis in speculatione, & rete expansum super Tabor, uictimamque declinastis in profundum, & ego es ruditor omnium uestrum. Et alibi. Omnes calefacti estis quasi clibanus, quia deuorastis iudices uestros. Qui ipsi enim declinant uictimas domini in profundum, qui eos deuorant, uel iniuste rapiunt, qui oculi domini dicuntur. Nam si modo quisquam principis secularis oculos laceraret aut amoueret, esset reus criminis Maiestatis an non? Profecto aut morti traderetur, aut perpetua notaretur infamia. Si pro seculi potestatibus talia hominibus fiunt, quid pro his fieri putatis, de quibus dominus ait. Qui uos tangit, tangit pupillam oculi mei. Procul dubio hi, qui eos persequuntur, & amouere nituntur, iniuste contra apostolicam auctoritatem, si à morte prohibentur, dicente domino. Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Perpetua tamen notantur infamia, & exilio digni iudicantur finitimo. De quibus à temporibus apostolorum & infra ista tenemus atque decreta habemus. Eorum accusandi episcopos uel testificandi in eos uocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. De quibus dominus loquitur per eundem prophetam. Calumniam patiens fractus est iudicio: quoniam cepit abire post sordes. Et ego quasi tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iuda. Et uidit Ephraim languorem suum, & Iudas uinculum suum. Et abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem ultorem, & ipse non poterit sanare uos, nec soluere à uobis uinculum. Qui enim sacrilega persuasione persequuntur & lacerrare nituntur episcopos, uel eos qui domino recte sacrificant, indubitanter eum persequuntur, & dilaniant, cuius uice funguntur. Ut ait dominus per prophetam Iohel. Nunquid ultionem reddetis mihi? Et si uisciscimini uos contra me, cito uelociter reddam uicissitudinem uobis super caput uestrum. Et per Osee prophetam dominus inquit. Quis sapiens, & intelliget ista? Intelligens sciet hæc, quia rectæ uiae domini, & iusti ambulabunt in eis. Præuicatores corruet in eis, Et ipsa per se ueritas ait, Qui uos audit, me audit: & qui uos

Ezech. 3. 35

Matth. 16.

I. Cor. 6.

Osee. 4.
Idem. 7.

Idem. 9.

Idem. 5.

alias in speculatione
lacionum.
Idem. 7.
Qui declinat
uictimas domini
in profundum.

Zacha. 2.

Ezech. 18.

Osee. 10.

Qui sacerdos
res persequitur
dominum persequitur
aliter unde
Iohelis. 3.
Osee. 14.

Lucæ. 10.

L spernit,

spernit, me spernit. His & alijs fulti quamplurimis dominicis præceptis, uitantes hominum perditionem, cum omnibus huius sanctæ sedis (quam dominus caput totius ecclesiæ constituit) membris, talia tibi ferri prohibemus, ne confundatur populus domini in æternum. Nam & à prædecessoribus nostris inhibuit legimus, ut nemo contristet doctores, neque accusationem aduersus eos suscipiat. Ipse nanque princeps Apostolorum, in ordinatione beati CLEMENTIS, populum instruens, ait. Quicumque contristauerit doctorem ueritatis, peccat in Christum, & patrem omnium exacerbat deum: Propter quod uita carebit. Et doctor gentium inquit. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: uos, qui spirituales estis, sustentate illum in spiritu lenitatis: consyderans teipsum ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem CHRISTI. Has consyderantes pietates, & pericula uitantes animarum, iuna cum omnibus domini sacerdotibus, qui nobiscum in hanc sacram conuenerunt urbem, & cum omnibus huius capitis membris (sicut à beatis Apostolis & reliquis sanctis patribus ac successoribus eorum tibi audiuimus) statuente decernimus. Omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amouere uel dilacerare manifeste nituntur, infames esse, & alienos à liminibus ecclesiæ, usque ad satisfactionem fieri. Quia sic odit eos deus, qui aduersus patres armantur, ut patrum inuadores uel destructores: Quia ideo infames efficiuntur, quia patres persequuntur. Quoniam si nec loqui eis licet, quibus doctores summi, quos episcopos uocamus, propter eorum scelera aduersantur. Quanto magis eis qui eos infestant: nec consentiendum est nec loquendum, ne participes eorum inueniantur sceleribus: Quia non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, rei sunt. ¶ Vnde & beatus princeps apostolorum Petrus, in ordinatione sancti prædecessoris nostri CLEMENTIS, instruens clerum & populum, ait. Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, uos nolite expectare, ut ipse uobis dicat: Cum illo nolite amici esse: Sed prudenter obseruare debetis, & uoluntati eius absque tibi commonitione obsecundare, & auertere uos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum. Sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur: ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium uestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui omnibus præest: & per hoc redeat ad salutem, cum obedire ceperit monitis presidentis. Si uero quis amicus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis qui ecclesiam dei exterminare uolunt. Et cum corpore uobiscum esse uideatur, mente & animo contra uos est, & est multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ inimica sunt, gerit, & ecclesiam dispergit ac uastat. Similiter si huiusmodi personis quædam scripturæ quoquo modo per metum aut fraudem aut per uim extortæ fuerint, uel ut se liberare possint, quocumque ab eis scriptæ uel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocuentum prouenire censemus, Neque ullam eis infamiam uel calumniam aut à suis sequestrationem, unquam, autore domino & sancti huius Apostolis eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio uero in talibus, non compulsæ, sed spontanea fieri debet, ipso atque testante, qui ait. Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemias & cætera quæ sunt ad hæc pertinentia. Nec tantum attendenda sunt quæ fiunt, quantum quo animo fiunt. Quorum exempla, si omnia scribere ceperimus, ante dies quæ exempla deficient. Vnde & illud est, quod dominus ad munera Abel respexit, & non ad Cain. Quia magis intendit ad offerentis animum, quam ad ea quæ offeruntur. Vnde & dominus per prophetam inquit. Deus scit cogitationes hominum. Et Osee uates ait. In guttore tuo sit tuba, quasi aquila super domum domini, & reliqua. Et dominus in euangelio ait. Tu autem, cum oraueris, intra in cubiculum, & clauso ostio ora patrem tuum. Omnis enim confessio, quæ sit ex necessitate, fides non est. Et Apostolus ait. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Amplius autem respicit deus ad cogitationes & spontaneas uoluntates, quæ ad actus, qui per simplicitatem aut necessitatem fiunt. Confessio uero non extorqueri debet in talibus, sed potius sponte proferri. Pessimum est enim de suspitione aut extorta confessione quenquam iudicare, cum magis inspector sit dominus cordis quam operis, & potius requirat

als t fieri
L. Timo. 7.

Gala. 6.

Cōstitutio sy
nodica Alex.

als t accepti
mus.

Roma. 7.
Vide eplam
B. Cle. cap. 17

als t cōmu
nicatione.

als t conscri
ptæ

Math. 17

Gene. 4.

Psal. 93.

Osee. 8.

Match. 6

Roma. 10.

requirat cogitationes puras, & uoluntates bonas quam labia mendacia. Vnde & dominus per prophetam loquens, ait. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me. Peius malum non aestimo fore, quam Christianos suis inuidere sacerdotibus. Non uult enim dominus qui sunt eius. Non potest autem humano condemnari examine quem deus suo reseruauit iudicio. Si omnia namque in hoc seculo uindicta essent, locum diuina non haberent iudicia. Quod autem ad alios iudices prius non debeant quam ad se sacerdotes uel actores Ecclesiae accusare, ita à tempore Apostolorum & infra, obseruatum & diffinitum inuenimus. Si quis erga episcopum uel actores ecclesiae quamlibet quærelam habere se iustam crediderit, non prius primates aut alios iudices adeat quam ipsos, à quibus se læsum aestimat, conueniat familiariter, non semel, sed sapissime; ut ab eis aut suam iustitiam, aut iustam accipiat excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab alijs communionem priuetur, tanquam apostolorum patrumque aliorum contemptor. De quibus ait propheta. Erunt quasi non sint, & peribunt uiri qui contradicunt uobis. In sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offeruntur, passio domini miscenda est, ut eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur: Ita ut repulis opinionibus superstitionum, panis tantum & uinum aqua permixtum, in sacrificio offeratur. Non debet enim, ut à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calicem domini aut uinum solum aut aqua sola offerri, sed utrunque permixtum: quia utrunque ex latere eius in sua passione profluxisse legitur. Ipsa uero ueritas nos instruit. Calicem & panem in sacramento offerre, quando ait. Accipit Iesus panem, & benedixit, deditque discipulis suis dicens. Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Similiter postquam cœnauit, accipit calicem, & dedit discipulis suis, dicens. Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro uobis fundetur in remissionem peccatorum. Crimina enim atque peccata, oblatiis his domino sacrificijs, delentur. Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus: & sæpius recitanda, atque hæc domino offerenda. Talibus hostijs deieciabitur & placabitur dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificijs maius esse potest quam corpus & sanguis CHRISTI. Nec ulla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura conscientia domino offerenda est, & pura mente consumenda, atque ab omnibus ueneranda. Et sicut potior est cæteris, ita potius excelsi ac uenerari debet. ¶ Aquam enim sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur ac purificentur. Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis uitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat: multo magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale aspersa per Helisæum prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis diuinis precibus sacrata sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinos sanctificat & purgat & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli euertit, & à fantasmatibus uersutis hominem defendit: Nam si tactione simbriæ uestimenti saluatoris saluatos infirmos non dubitamus: Quanto magis uirtute sacrorum eius uerborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animæ percipit nostra fragilitas. His ergo & alijs instructi documentis, uota singulorum domini sacerdotes respicite, et uirtute spiritus sancti diuinis precibus per ministerium uobis diuinitus collatum, perficere certate. Elementa quoque, tam ea quæ prædiximus, quam cætera diuinis apta usibus, et humanis necessaria infirmitatibus sacrata, et infirmos curant, et cætera quæ uobis pertinent, diligenter perficiunt. Ipse enim saluator, tribuendo nobis exemplum, discipulis suis ait. In nomine meo dæmonia eiicit, infirmos curate, ægros sanate, leprosos mundate, &c. Super infirmos etiam manus imponite, & bene habebunt.

¶ Eadem quoque sanctæ Trinitatis sic docendam à patribus accepimus, uobisque tradendam subditis destinamus. Esaias namque propheta ait. Vidi dominum Sabaoth, sedentem super thronum excelsum, & Seraphim stabant in circuitu eius, sex alæ uni, et sex alæ alteri: Duabus uelabant faciem, duabus autem uelabant pedes, et duabus uolabant, et clamabant ad alterutrum, dicentes. Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus Sabaoth. Si trinitas non

Esaiæ. 29.

2. Timo. 2.

als + tpibus
Confutatio
apostolicaIn sacrificio
misle aqua ui
no admisceri
debet.Matth. 26.
Marci. 14.
Lucæ. 22.

Hebræ. 13.

Benedictio salis
& aquæ.
Nume. 19.
1. Timo. 4.
4. Reg. 2.als + fantas
maticis
als + sanatosMatth. 10.
Marci. 16.

Esaiæ. 6.

als + alter ad
alterum.

CXXIII. ALEXANDRI PAPAE ET MARTYRIS.

- Gene. 1.* nitas non est, quare tertio sanctus dixerunt? Aut si unitas non est, quare sub trina repetitione unum deum ac dominum intimarunt? Si trinitas non est, cur in *Gene. 1.* dicitur? Dixit deus, fecit deus, & benedixit deus? Si unitas non est, quare tertio dixit, deus: & deo plurali numero non commendauit? Si trinitas non est, quare in *Exodo 3.4.* dicitur est tertio, domine diceret: postea misericors & miserator singulariter dicit, & non miseros, ut *Gene. 18.* plures ostenderet, intimaui? Si trinitas non est, cur Abraham ad illicem Mambrae sedens, tribusq; occurrens, uni, domine dixit, & non, ut uiderat, tribus salutationis obsequium reddidit? Si unitas non est, cum Moyse Deum Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob tertio diceret, Cur unitatem ostendens. Hoc mihi nomen est, dixit: Non, hæc sunt nomina nostra, designauit? Si trinitas non est, quare *Dauid* tertio dixit, Benedicat nos deus deus noster, benedicat nos deus: Si unitas non est, quare cum tertio deum nominasset, *Beomine* deus Sabaoth, deus Irahel, qui sedes super Cherubin? Si unitas non est, quare, *Qui* sedes dixit, & non, *Qui* sedetis, astruxit? Si trinitas non est, quare in libro *Regum* dicitur, Domine deus omnipotens, deus Irahel, sermones tui fideles sunt? Si unitas non est, quare *Tui* dicitur, & non, *Vestri*, potius intimatur? Si trinitas non est, Cur in *Psalmo* quinquagesimo octauo cantatur, Domine deus uirtutum, deus Irahel, Intende ad uisitandas omnes gentes? Si unitas non est, quare intende posuit, & non intende intimaui? Si trinitas non est, quare in *Apocalypsi* tertio dicitur, Sanctus dominus deus omnipotens, qui est & qui erat? Si unitas non est, qua non, qui sunt & qui erant, pluraliter designatur? Si trinitas non est, quare in *Deuteronomio* dicitur est, dominus deus tuus, deus misericors est, & audiet uocem tuam? Si unitas non est, quare audiet posuit, & non, audient intimaui? Si trinitas non est, quare in *Iesu* libro dicitur, dominus deus deus eorum est? Si unitas non est, quare est dixit, & non sunt, morem locutionis induxit? Si trinitas non est, quare *Helias* orando, Domine domine deus Irahel, ostende quia tu es deus meus dixit? Si unitas non est, quare, ostende, & non ostendite posuit? Si trinitas non est, Cur *Mardocheus* orando, domine domine deus omnipotens, omnia in potestate tua sunt, dixit? Si unitas non est, quare in tua posuit, & non in uestra signauit? Si trinitas non est, cur etiam *Iudith* orando dixit, Domine domine deus omnium uirtutum, respice in orationem meam? Si unitas non est, quare, respice, & non, respicite, designauit? Si trinitas non est, quare in *Hieremia* dicitur, Dominus deus uester, deus uerax est? Si unitas non est, quare, uerax est, & non, ueraces, potius intimaui? Si trinitas non est, Cur in *Apocalypsi* scriptum est, dominus deus & spiritus prophetarum misit angelum suum, ostendere seruis suis, quare oportet fieri cito? Si unitas non est, quare cum patrem & filium & spiritum sanctum nominasset, misit, dixit, & non miserunt? Si trinitas non est, quare in *Deuteronomio* dicitur, dominus deus uester hic est deus? Si unitas non est, quare, hic est, dixit, & non, hi sunt, plurali numero designauit? Si trinitas non est, quare in eodem dicitur libro, dominus deus tuus, deus magnus & potens est? Si unitas non est, quare magnus & potens, singulariter, & non, magni & potentes, pluraliter nominantur? Si trinitas non est, Cur *Tobias*, cum filium suum in *Raches* ciuitatem *Mcedorum*, cum *Raphael* angelo mitteret, benedicens eos, ita dixisse docetur: deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, Ipse impleat benedictionem suam in uobis? Si unitas non est, quare, ipse impleat, dixit, & non, ipsi impleant, intimaui? Postremo, si trinitas non est, quare dominus discipulos suos in nomine patris & filii & spiritus sancti, uniuersas gentes disposuit baptizare? Si unitas non est, quare in nomine dixit, & non in nominibus, præcipiendo perdocuit? Si trinitas non est, quare *Apostolus Paulus* ait, Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia? Si unitas non est, quare, ex ipso posuit, & non, ex ipsis, astruxit? Si enim certo certius uolueritis unitatem trinitatemq; agnoscere, à sapedito doctore gentium *Apostolo* poteritis uniuersa condiscere, & sequi Catholicam fidem, & horum respuere prauitatem, Gratia domini nostri **IESU CHRISTI** (inquit) & charitan

als† potestis
fore† hæres
ticorum

charitas dei, & communicatio sancti spiritus: Ipsa est patris & filij & spiritus sancti gratia. *z. Cor. 13*
 Et sic fide sanctæ Trinitatis & intelligere & discere, domino adiuuante pleniter potestis.
 Idcirco ergo charissimi, fidei regulas iuxta huius epistolæ fidem posuimus, ut in eius confessione fideliter perseueremus, & domino auxiliante bonum finem habere mereamur. *alsi bonã fidẽ. Iaco. 4*
 Quicumque ergo uoluerit amicus esse huius seculi, inimicus dei constituetur. Aut putetis, quia inaniter scriptura dicit, Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in uobis. *Exhortatio uere theologica,*
 Maiorem autem dat gratiam, Propter quod dicit, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Subditi igitur estote deo, resistite autem diabolo, & fugiet à uobis. *Iacobi. 5,*
 Appropinquate deo, & appropinquet uobis. Emundate uobis manus peccatores, & purificate corda uobis duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate. Ritus uester in lucum conuertetur, & gaudium in moerorem. Humiliamini in conspectu domini, & exaltabit uos. Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legem, aut iudicat legem. Si autem iudicas legem, non factor es legis, sed iudex. Vnus est enim legislator et iudex, qui potest perdere et liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum tuum? Agite nunc diuites, plorate ululantes in miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestre putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrum eruginauit, & erugo eorum in testimonium uobis erit, et manducabit carnes uestras sicut ignis. Theaurizastis uobis iram in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones uestras, quæ fraudata est à uobis. Clamat, & clamor eorum in aures domini Sabaoth introiuit. Epulati estis super terram, & in luxurijs enutristis corda uestra. In die occisionis adduxistis, occidistis iustum, & non resistit uobis. ¶ Væ fratres his, qui uos tribulant. Vos uero, quanto amplius tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini: Sit tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Vnde & ipsa ueritas per se dicit. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, Et alibi, Beati eritis, cum uos oderint homines, et persequi uos fuerint, et eiecerint nomen uestrum tanquam malum. Gaudete in illa die et exultate quoniam merces uestra multiplicata est in cælis. Data. IX. Calendas Augusti, Traiano et Æliano VV. CC. Conss.

Conclusio
 consolatoria,

Math. 5.
 Lucæ. 6.

† Adle.

¶ FINIS EPISTOLAE ALEXANDRI PAPAЕ I. PATRIA ROMANI, MARTYRIS GLORIOSI.

